

Beslutsinstans: Kommunstyrelsen

Datum och tid: onsdag 4 december 2024 Kl. 08:30 – ca 12:30

Plats: Furåsen

1	Upprop		
2	Val av justerare		
3	Godkännande av dagordning		
4	Information 2024	2024/48	2 - 50
5	Meddelanden 2024	2024/8	51 - 54
6	Åtterrapportering av delegeringsbeslut 2024	2024/10	55
7	Godkännande av tidsplan Mål- och Resursplan 2026–2030 samt uppföljning av 2025 års budget	2024/338	56 - 68
8	Beslut avseende Färgelanda kommuns fjärrvärmenät	2024/187	69 - 118
9	Beslut avseende anslutning 'Jämställt Västra Götaland 2024–2027'	2024/157	119 - 200
10	Antagande av taxa - Avgifter fastighetsnära insamling	2024/333	201 - 207
11	Fastställande av taxor och avgifter för socialnämndens verksamhetsområde 2025	2024/341	208 - 212
12	Åtgärder för en budget i balans	2024/305	213 - 240

Ulla Börjesson (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Niklas Englund
Nämndsekreterare

Kommunledningskontoret
Nämndsekreterare
Niklas Englund

Information
2024-11-22
2024/48

Kommunstyrelsen

Information 2024

08:45 – 09:30 – Information Dalslands miljö-och energiförbund
Föredragande: Angelika Samuelsson

09:30 – 09:45 – Kaffe

09:45 – 10:05 – Förvaltningens information
Föredragande: Katrin Siverby, David Tengberg

10:05 – 10:25 – Information Tidsplan Mål-och Resursplan 2026–2030
Föredragande: Stefan Tengberg

10:25 – 10:45 – Information Avgifter fastighetsnära insamling
Föredragande: Agneta Jonasson, Jenny Clasborn

10:45 – 11:15 – Information Nya socialtjänstlagen
Föredragande: Gunnar Wigstrand

Färgelanda kommun

2023-11-13

Angelika Samuelsson

Kristina Haglund

Simon Ödman

Energi- och klimatuppföljning 2023

Dalslands Miljö
& Energiförbund

Innehåll

- Bakgrund
- Indikatorer från energi- och klimatstrategin
  - 1. Övergripande
  - 2. Hållbara transporter
  - 3. Klimatsmart och hälsosam mat
  - 4. Förnybara och resurseffektiva produkter och tjänster
  - 5. Sunda och klimatsmarta bostäder och lokaler
  - 6. Hållbar energiförsörjning
  - 7. Klimatsmart markanvändning
- Energi- och klimatrådgivning

Dalslands Miljö
& Energiförbund

Antagna mål till 2030

De kommunala verksamheterna ska vara

- ▶ Fossilfria avseende transporter
- ▶ Fossiloberoende senast år 2030.

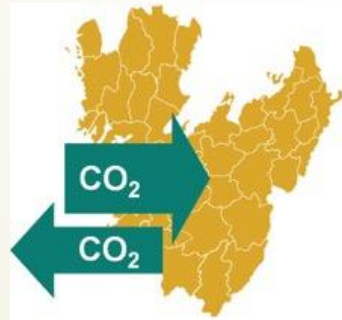

Dalands Miljö
& Energiförbund

Fossiloberoende region 2030

Utsläppen av växthusgaser i Västra Götaland ska minska med **80 procent** till 2030 från 1990-års nivå.

Utsläppen av växthusgaser från västsvenskars konsumtion ska minska med **30 procent** jämfört med 2010.

Dalslands Miljö
& Energiförbund

Klimatlöften 2024-2026

- **1. Vi har en årlig uppföljning av klimatarbetet.**
- 3. Vi involverar invånare i alla åldrar i klimatarbetet.
- 5. Vi minskar utsläppen tillsammans med näringslivet.
- 6. Vi inkluderar lantbruket som samarbetspart i kommunens klimatomställning.
- 8. Vi arbetar aktivt med vår energiplan.
- 21. Vi minskar matsvinnet i offentliga måltider och når mål.
- 23. Vi ökar livslängden på elektronik och möjliggör cirkulära flöden.
- 25. Vi använder cirkulära möbler.
- 28. Vi energieffektiviserar vårt fastighetsbestånd.

Dalslands Miljö
& Energiförbund

Klimatlöften 2024-2026

Vi har en årlig uppföljning av klimatarbetet. Det innebär att kommunens politiska ledning har en årlig genomgång av klimatarbetet i kommunen inklusive klimatlöftena samt följer upp utsläppen i förhållande till kommunala, regionala och nationella mål. Exempelvis med utgångspunkt i den regionala analysen som erbjuds från Klimat 2030.

Dalslands Miljö
& Energiförbund

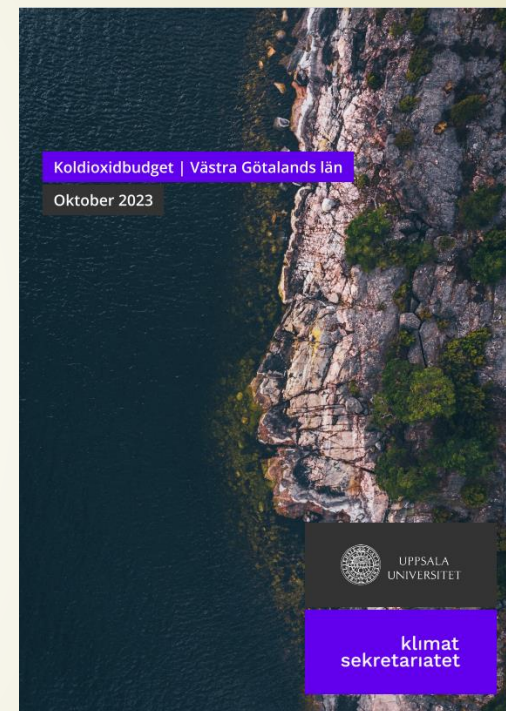
Koldioxidbudget Västra Götaland

7

ÅRS UTSLÄPP PÅ
DAGENS NIVÅER
ÖVERSKRIDER
VÄSTRA
GÖTALANDS LÄNS
KOLDIOXIDBUDGET

13,3

PROCENT PER ÅR
FÖRESLÅS
VÄSTRA
GÖTALANDS LÄN
MINSKA SINA
UTSLÄPP FÖR ATT
LEVA UPP TILL
PARISAVTALET

Forskarrådet för Västra Götalands klimatomställning

- Hans Hellsmark (Chalmers)
- Annika Nilsson (Uppsala universitet)
- Frances Sprei (Chalmers)
- Filip Johnsson (Chalmers)
- Sverker Jagers (Göteborgs universitet)
- Cecilia Bergstad (Göteborgs universitet)

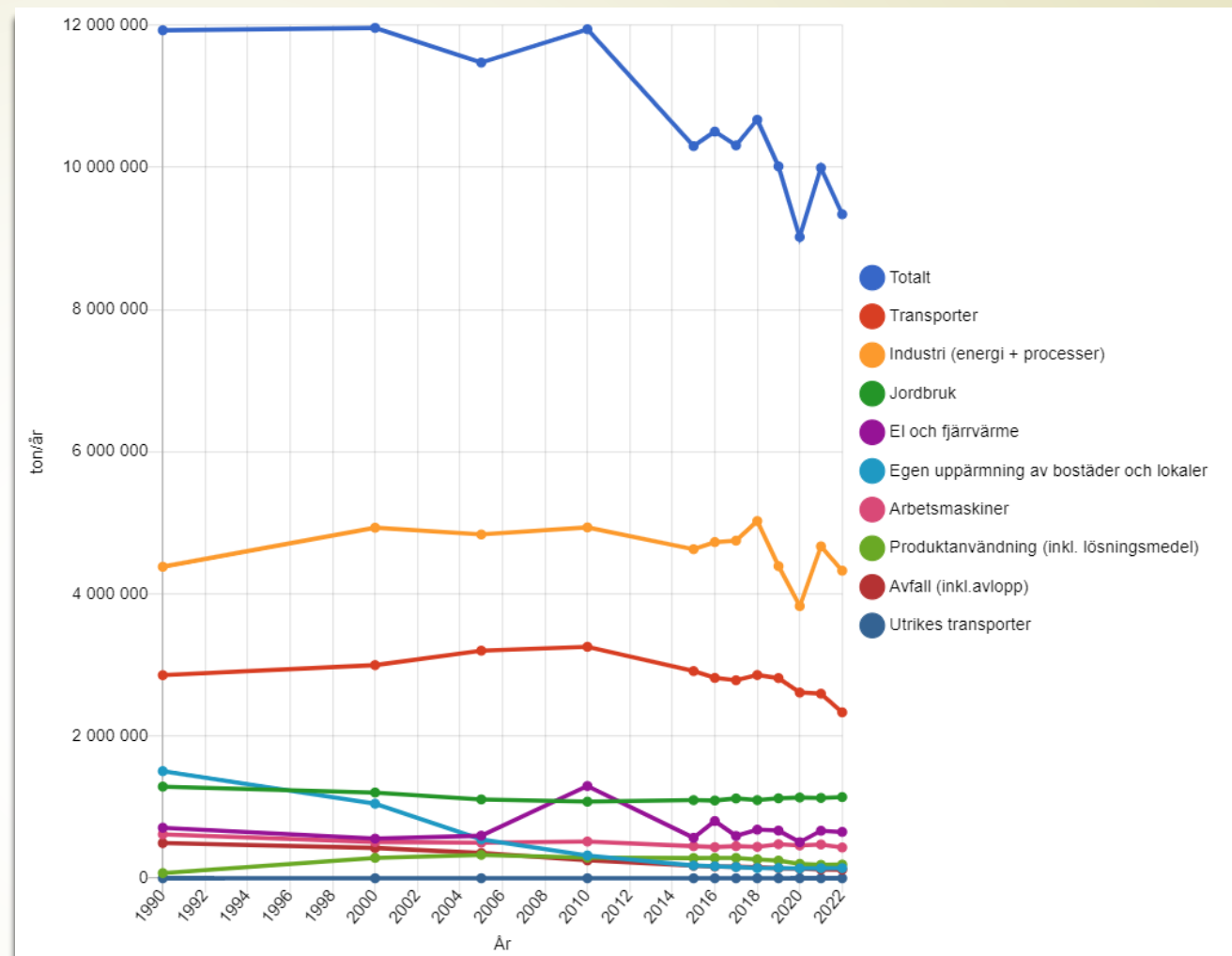
Indikator

1. Övergripande

Dalarnas Miljö
& Energiförbund

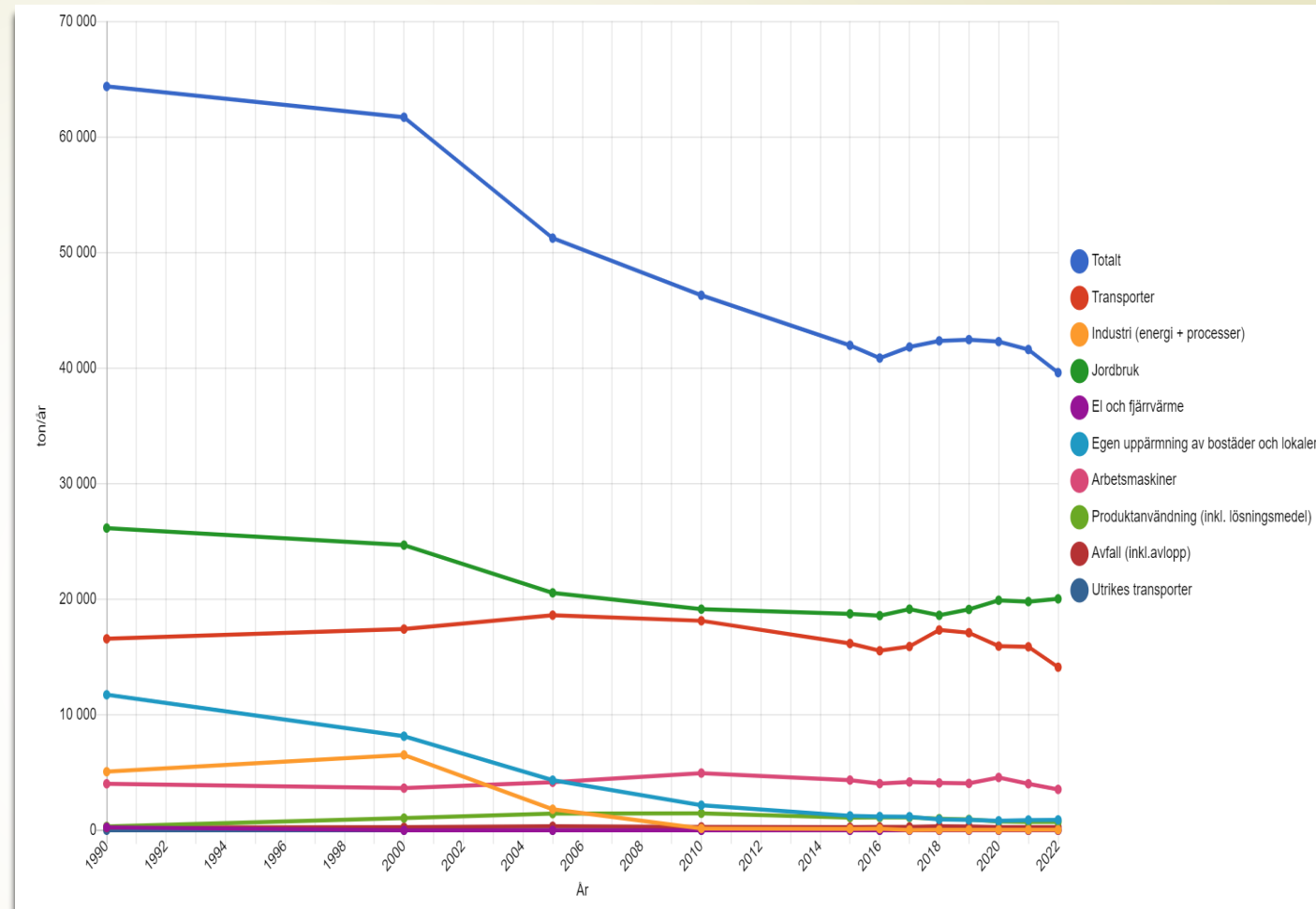
Utsläpp av växthusgaser- Västra Götaland

Källa: SMHI (Nationella emissionsdatabasen)

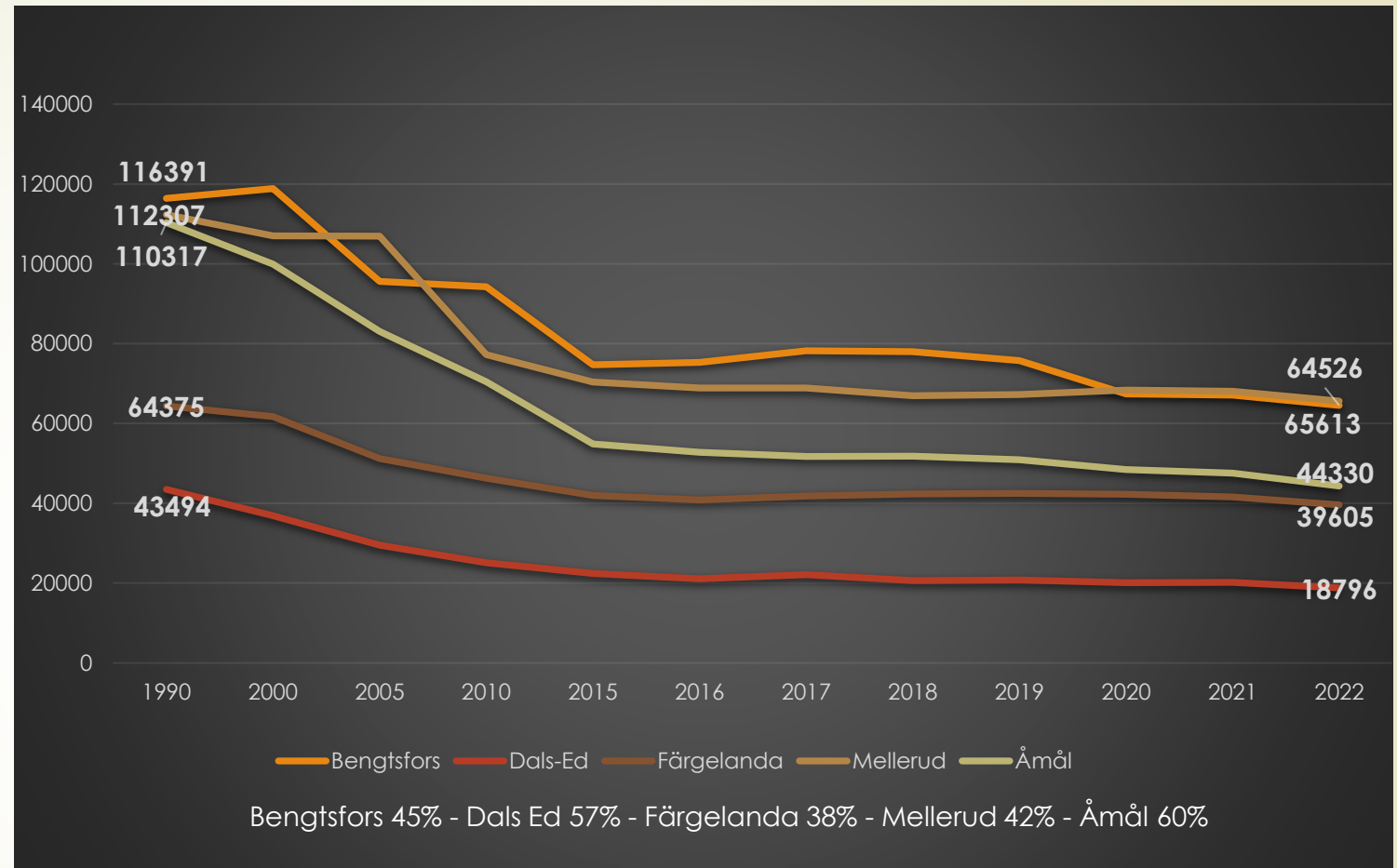
Utsläpp av växthusgaser-geografiska kommunen

Dalarnas Miljö & Energiförbund

Utsläpp av växthusgaser geografiskt

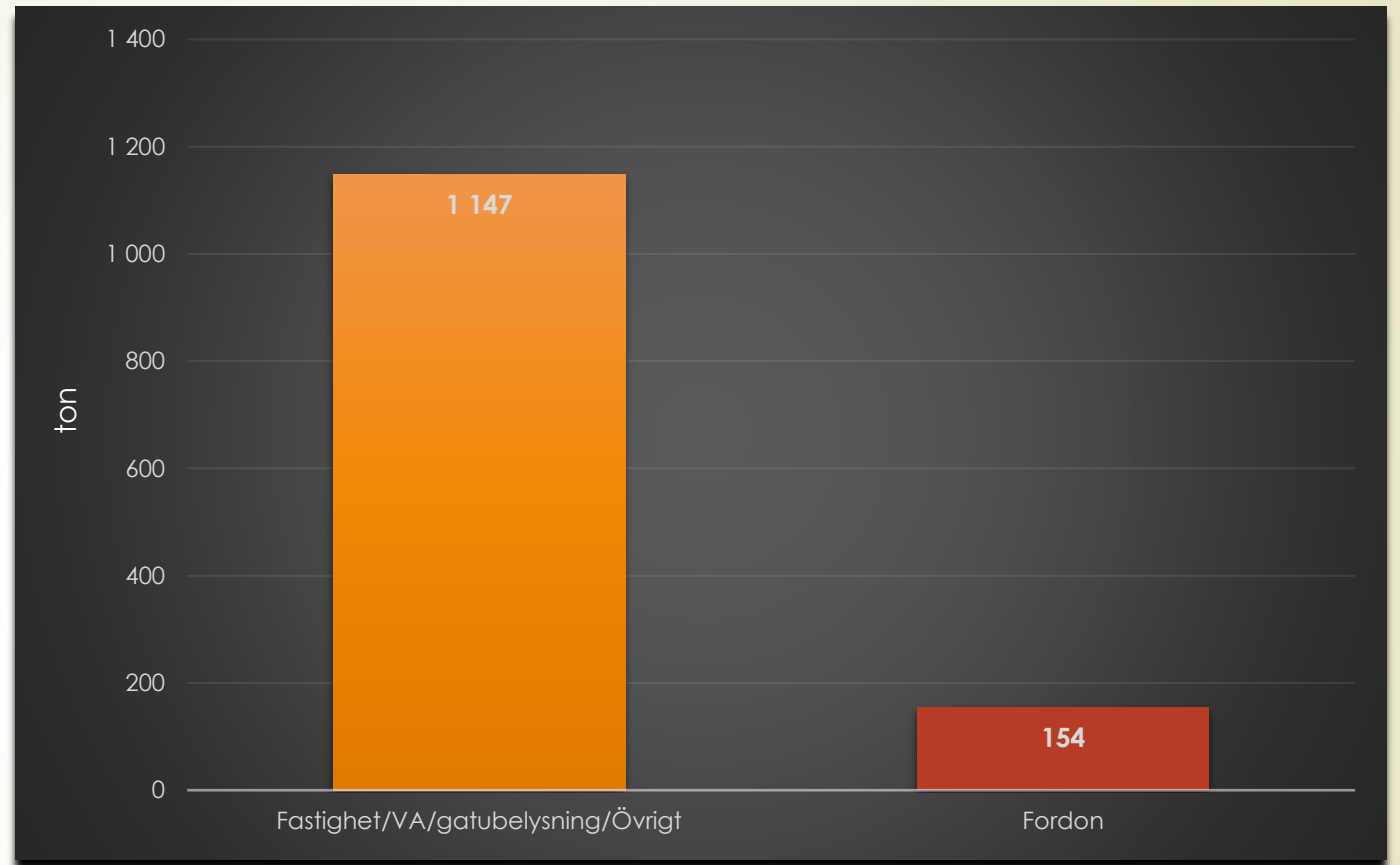
Kommunjämförelse

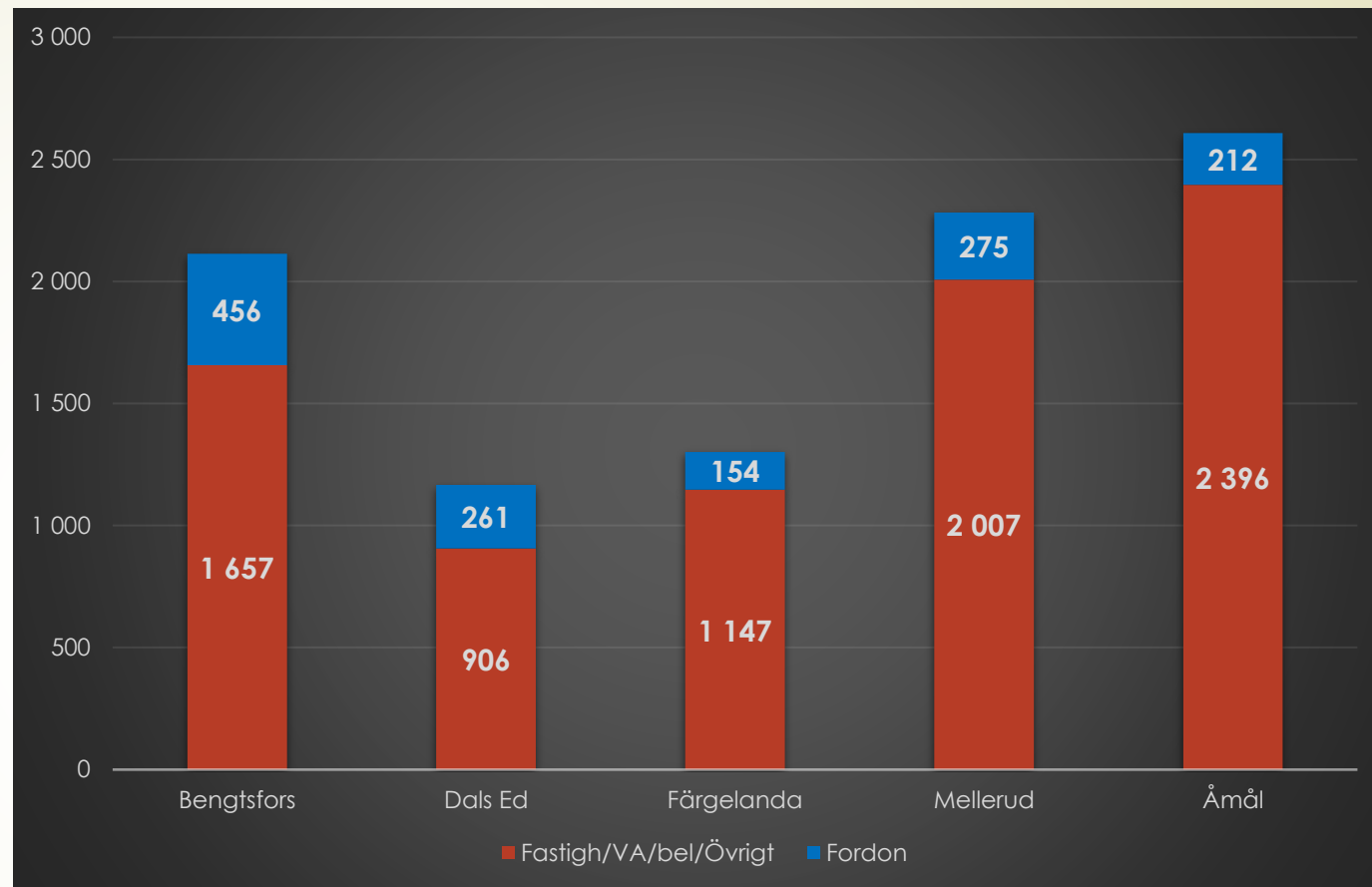
Källa: SMHI (Nationella emissionsdatabasen)

Utsläpp växthusgaser kommunen och Valbohem

Utsläpp växthusgaser jämförelse kommuner och bolag

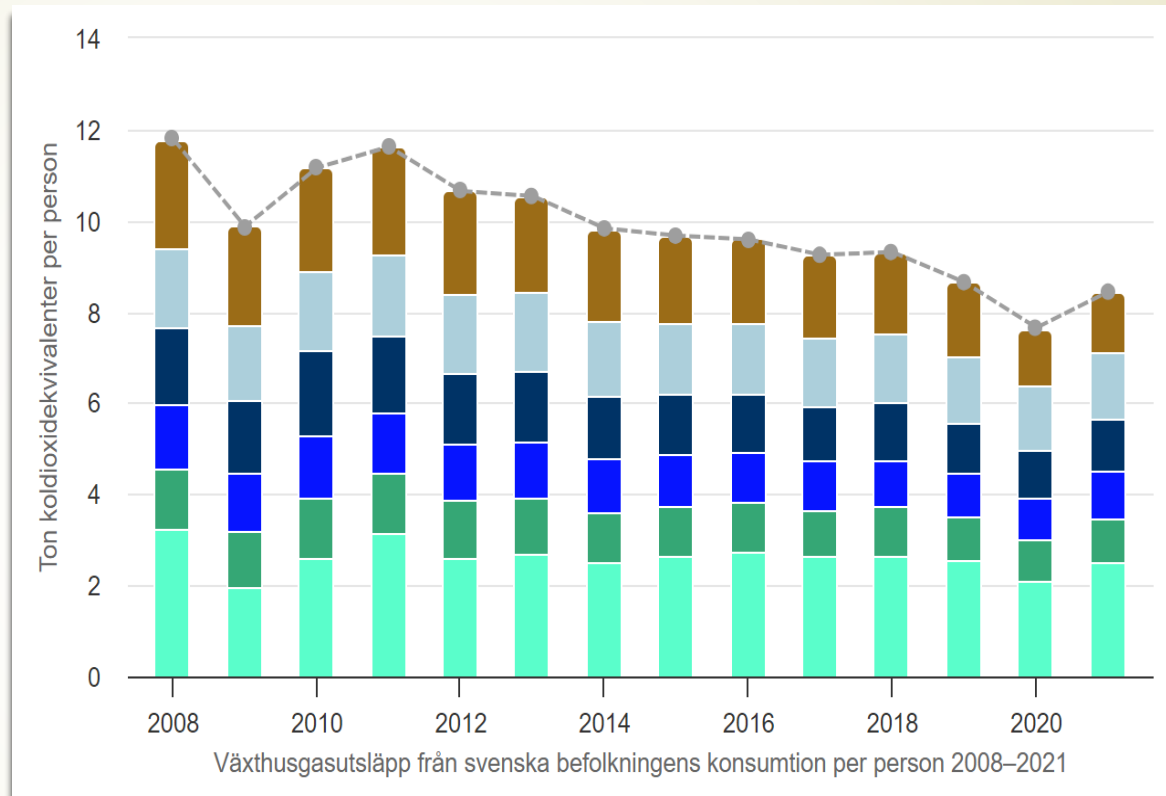

Kommunjämförelse

Konsumtions baserade växthusgas utsläpp

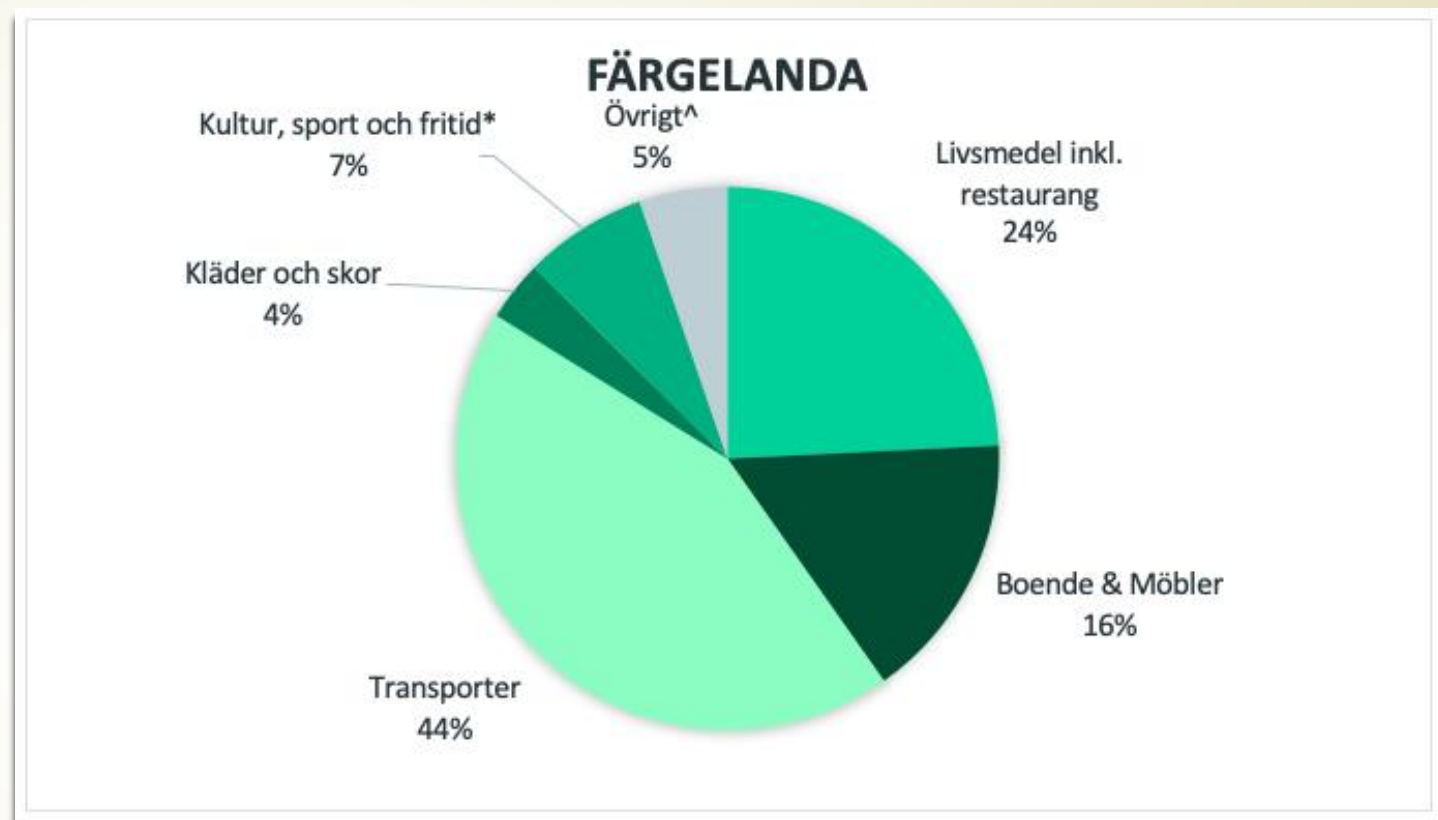
2021

Källa: Naturvårdsverket

Dalslands Miljö
& Energiförbund

Konsumtions baserade växthusgas utsläpp per sektor

2019

Dalslands Miljö
& Energiförbund

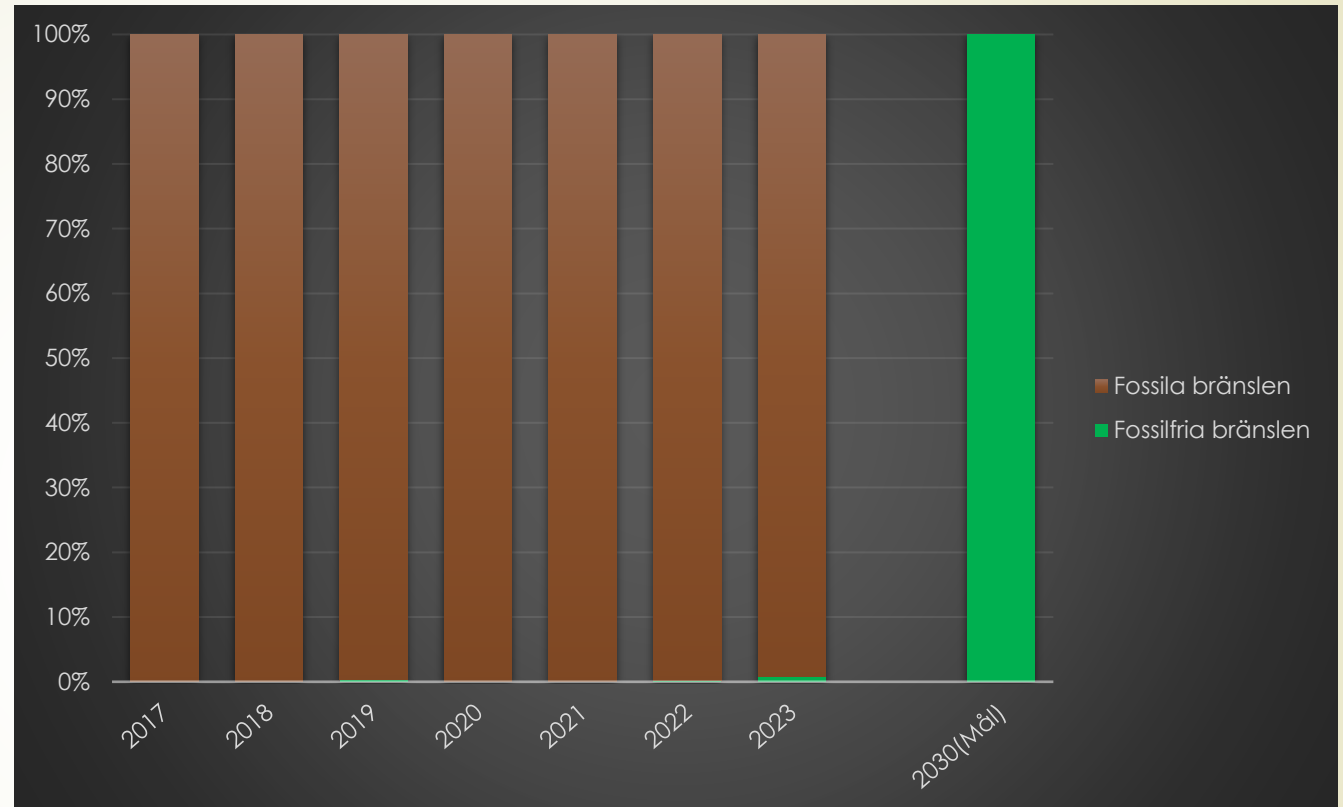
Indikator

2. Hållbara transporter

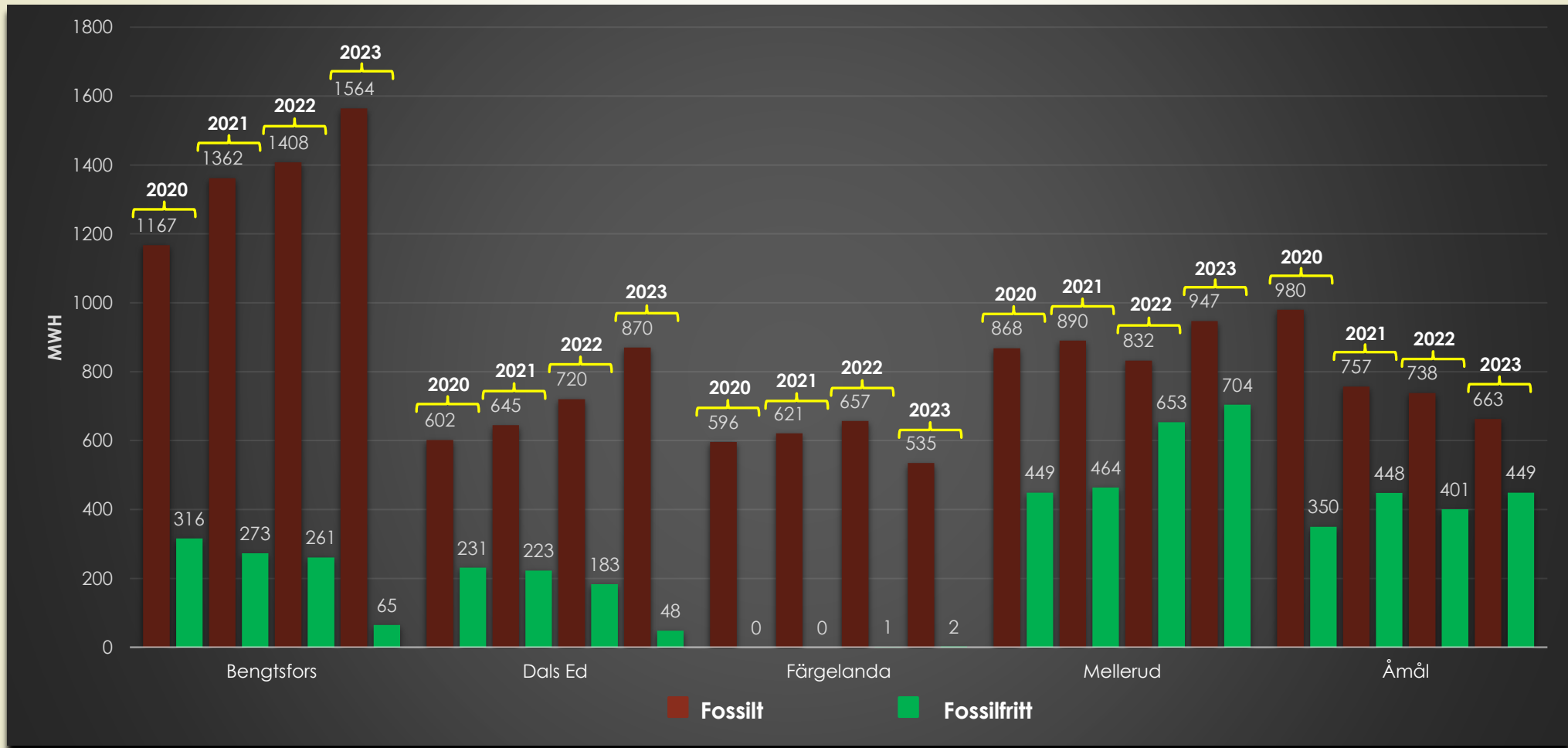

Dalarnas Miljö
& Energiförbund

Andel fossilfritt och fossilt bränsle

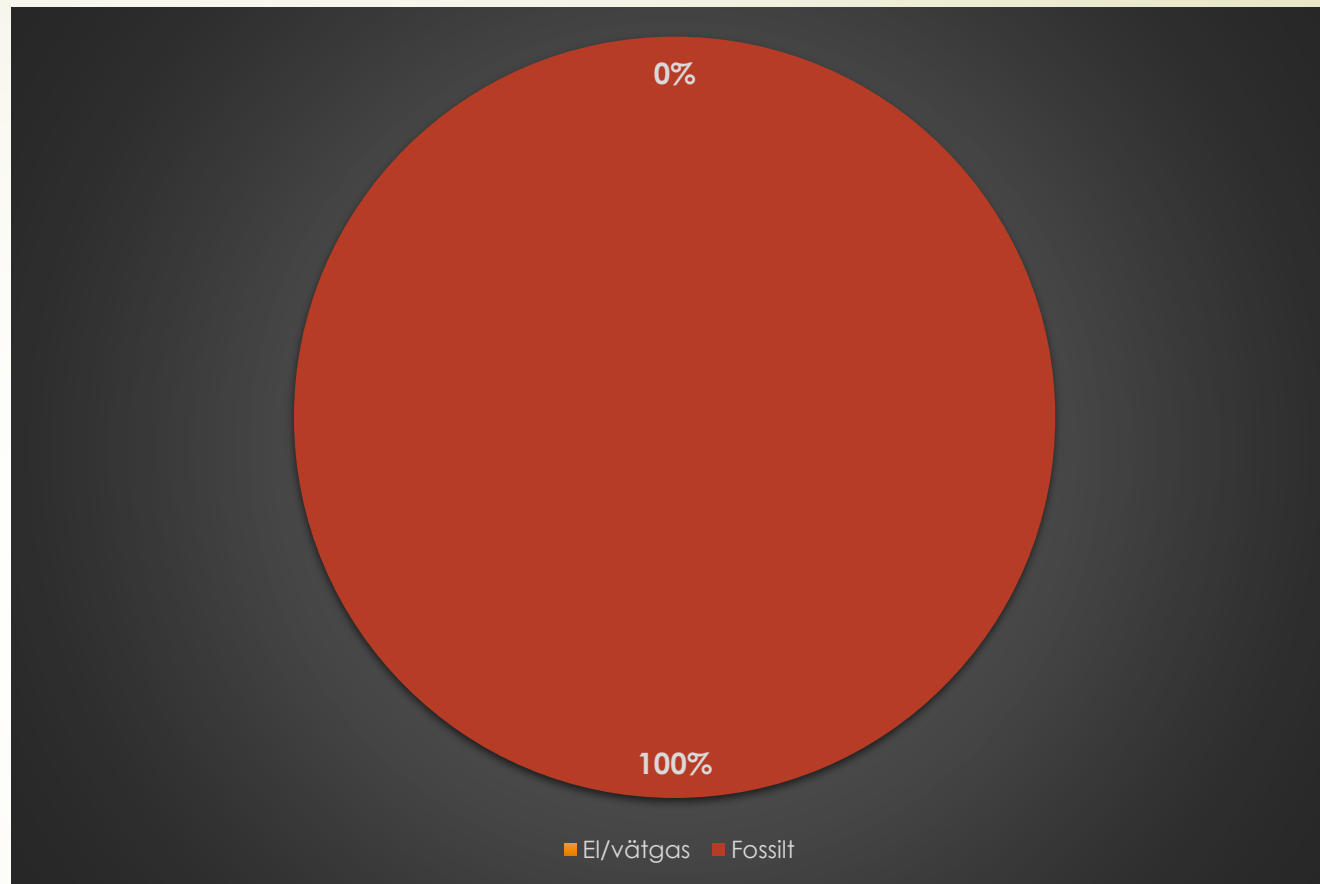

Kommunjämförelse drivmedelsförbrukning

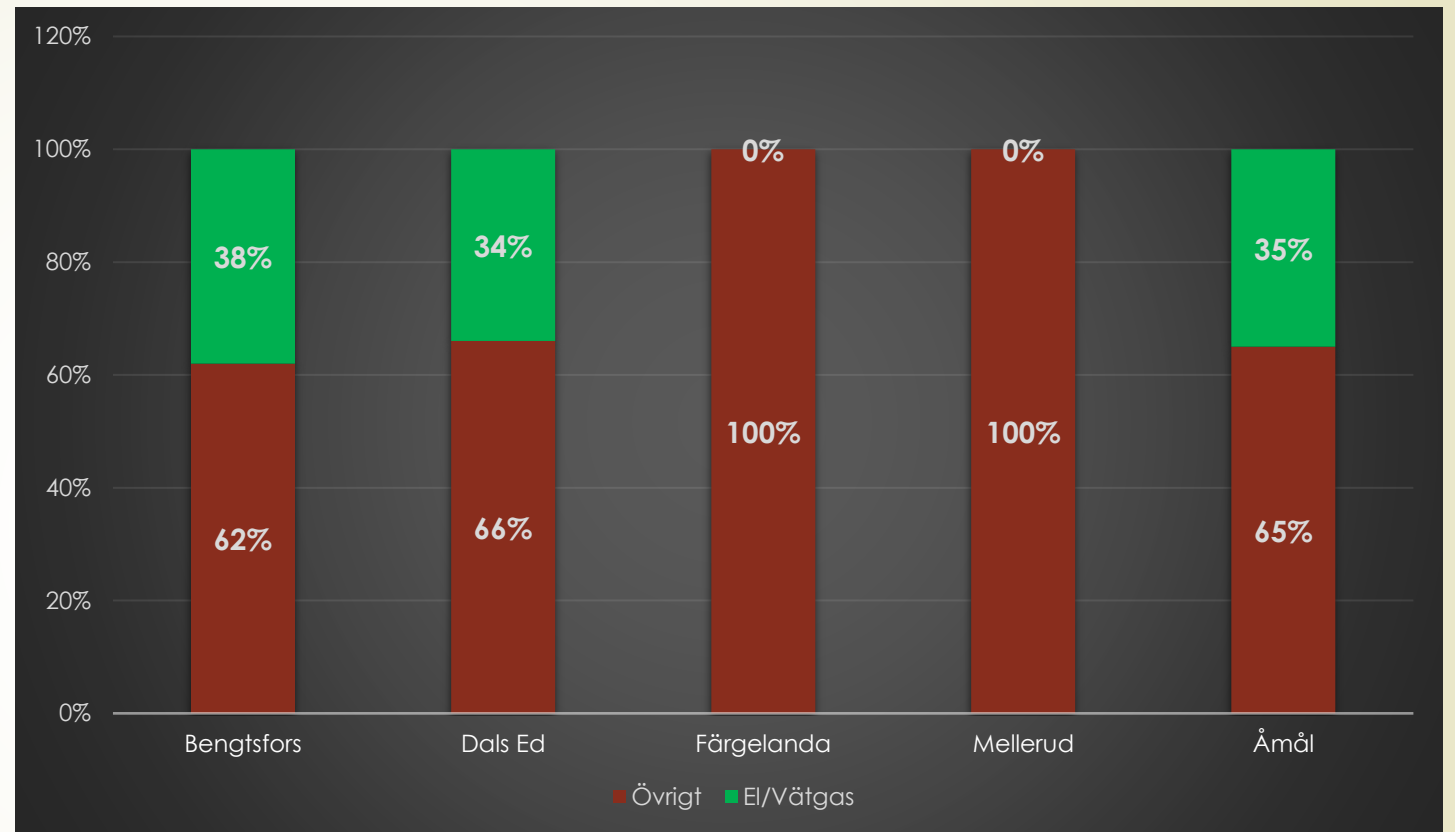
CVD

Andel rena lätta fordon 2024

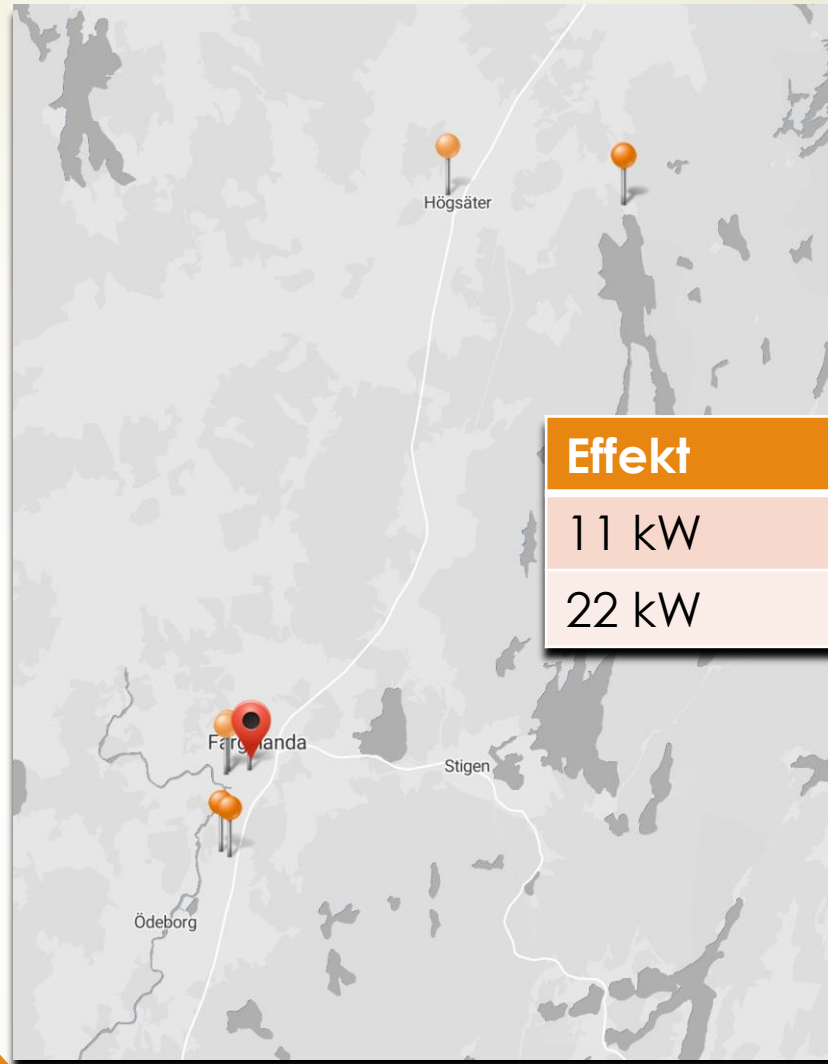
CVD

Andel rena lätta fordon 2024

Antal publika laddpunkter i kommunen

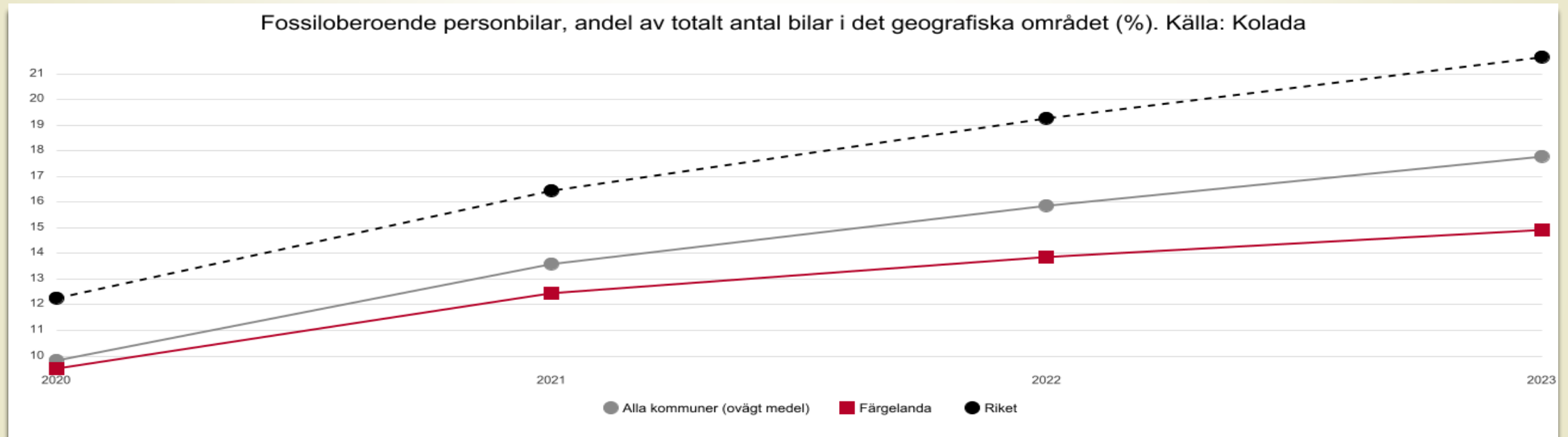
2024

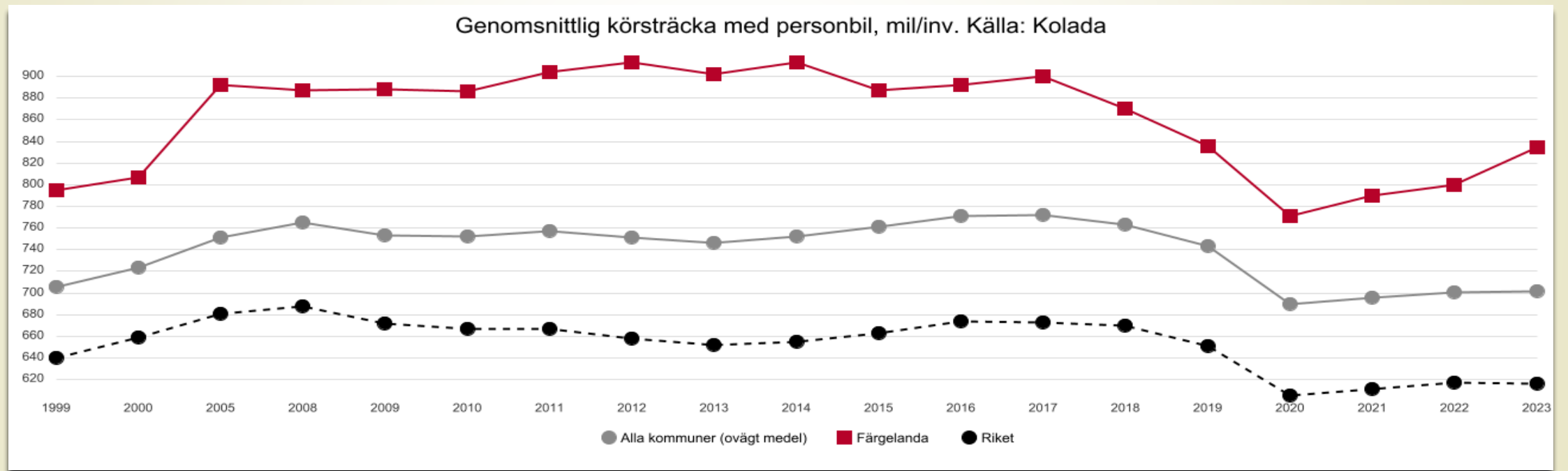
Dalarnas Miljö
& Energiförbund

Andel fossiloberoende personbilar i geografiska kommunen

Genomsnittlig körsträcka med personbil i geografiska kommunen

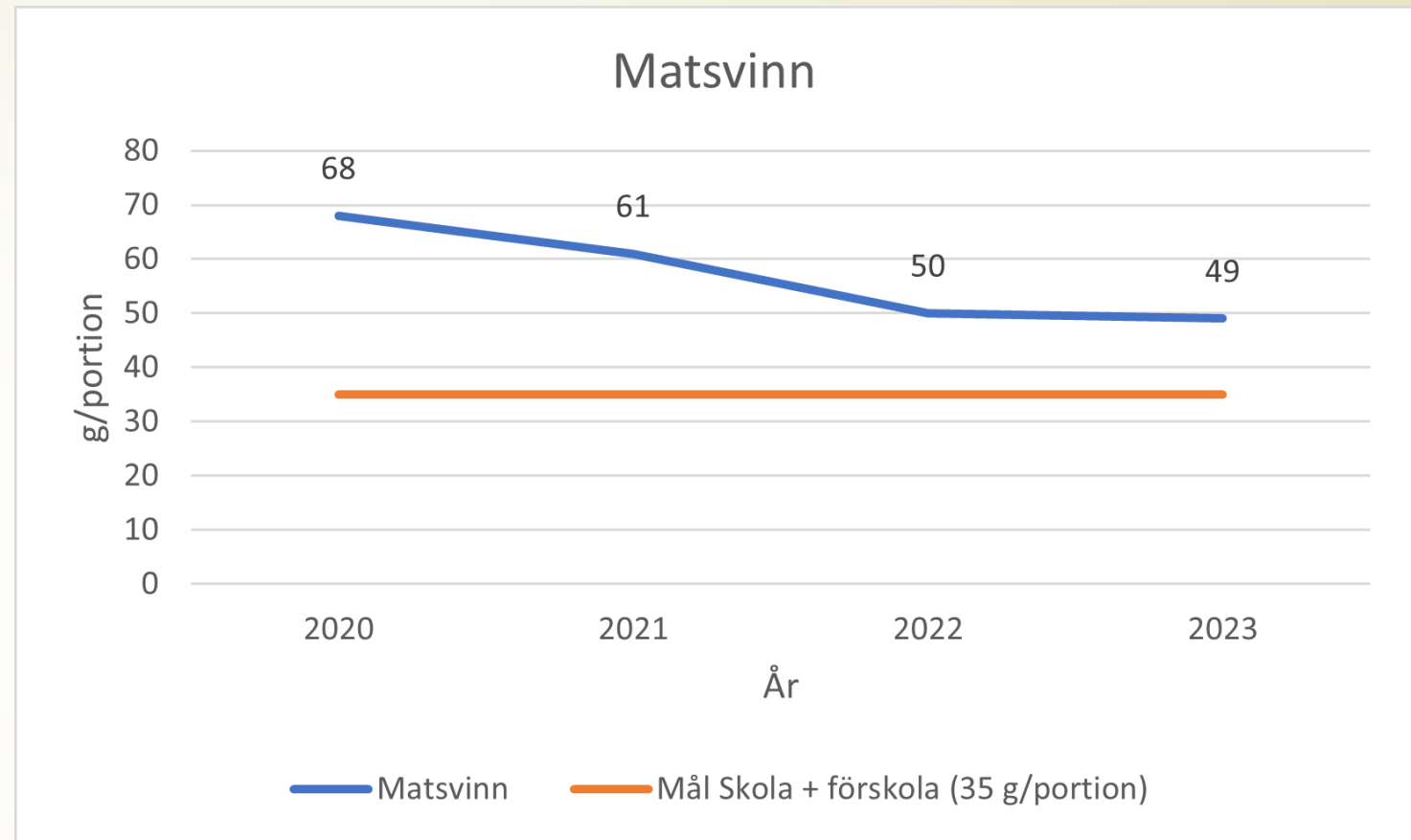
Indikator

3. Klimatsmart och hälsosam mat

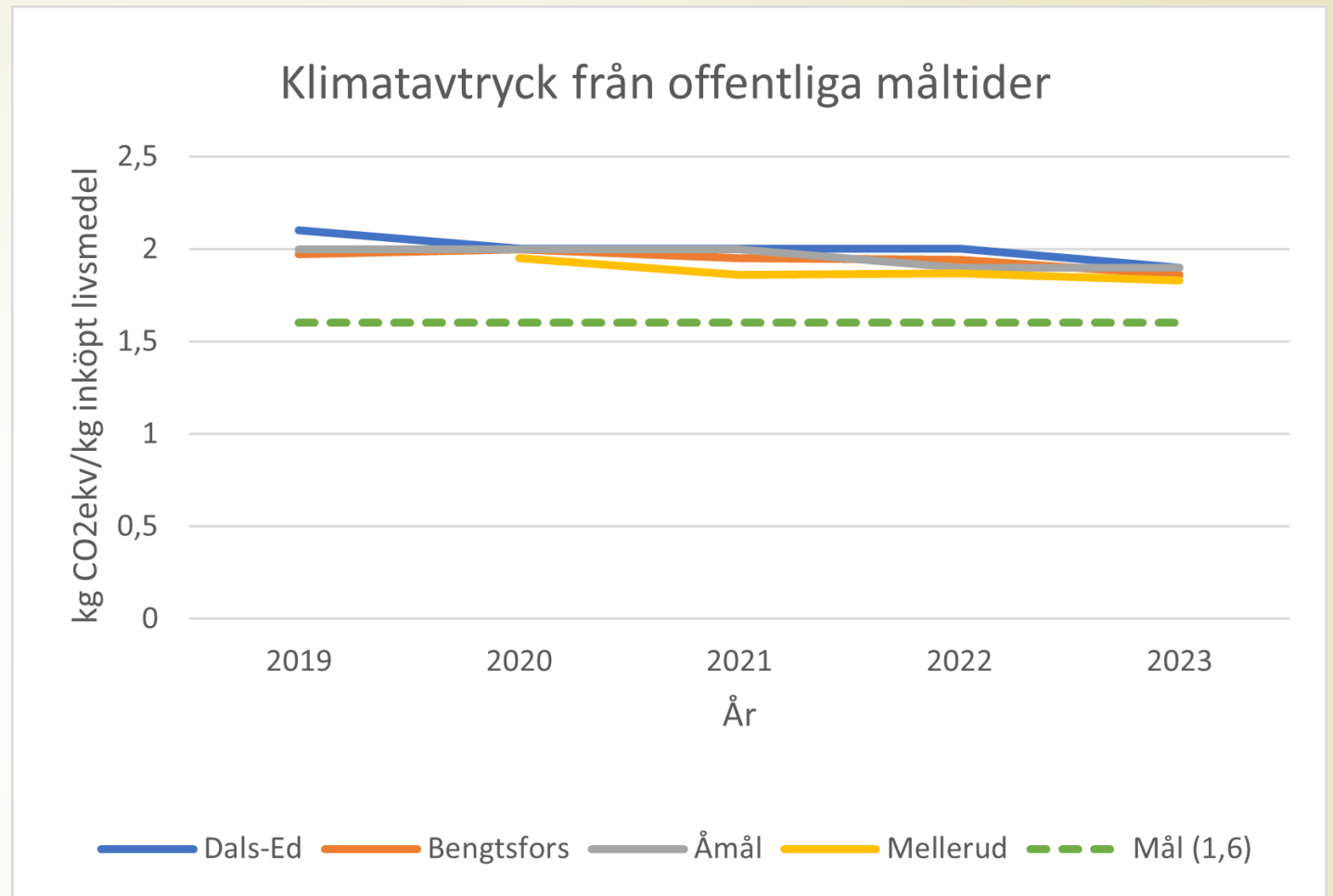

Dalslands Miljö
& Energiförbund

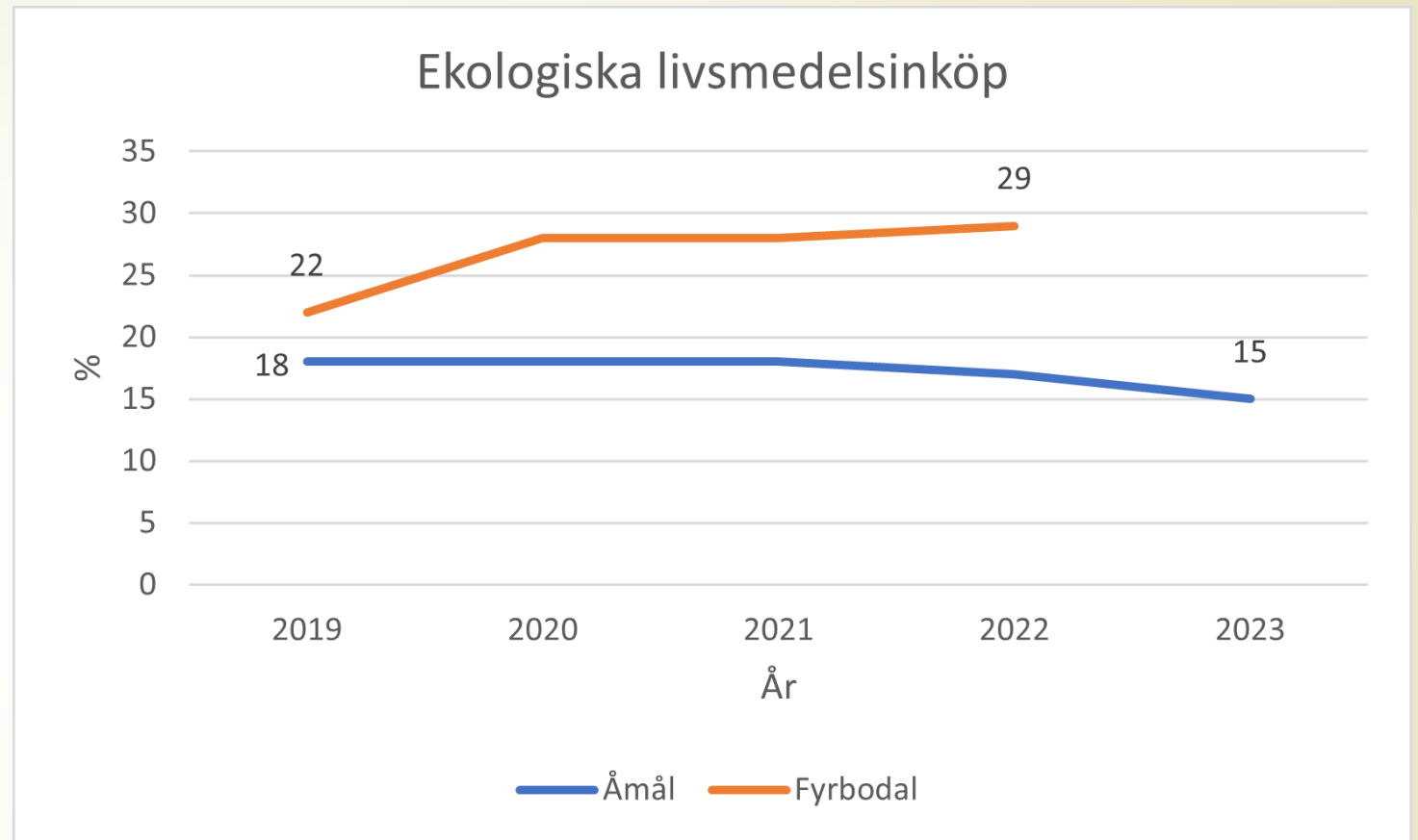
Matsvinn

Utsläpp av växthusgaser från samtliga inköpta livsmedel

Ekologiska livsmedelsinköp

Livsmedelsinköp från lokala producenter

Har tyvärr inte fått några uppgifter

Indikator

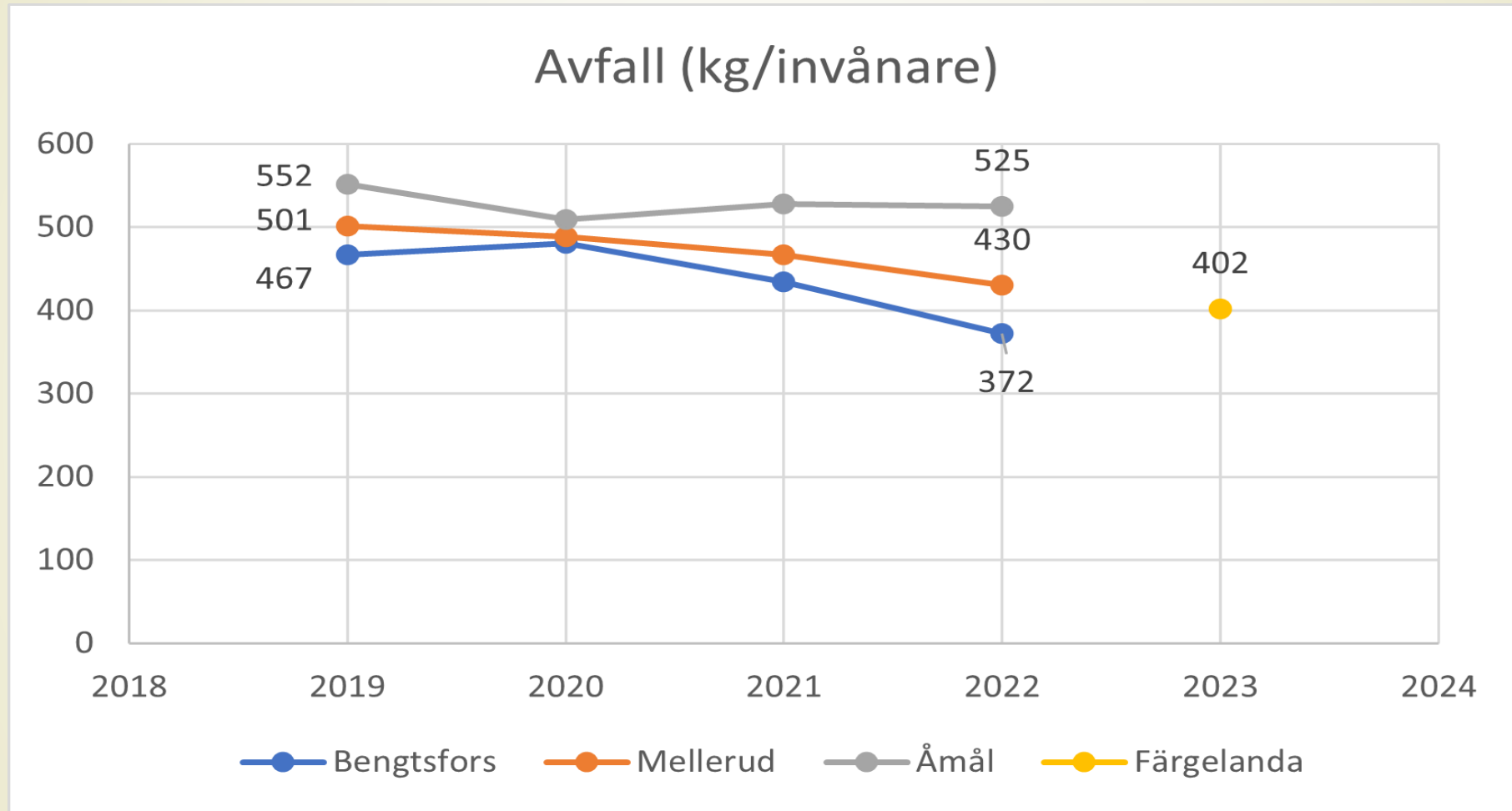
4. Förnybara och resurseffektiva produkter och tjänster

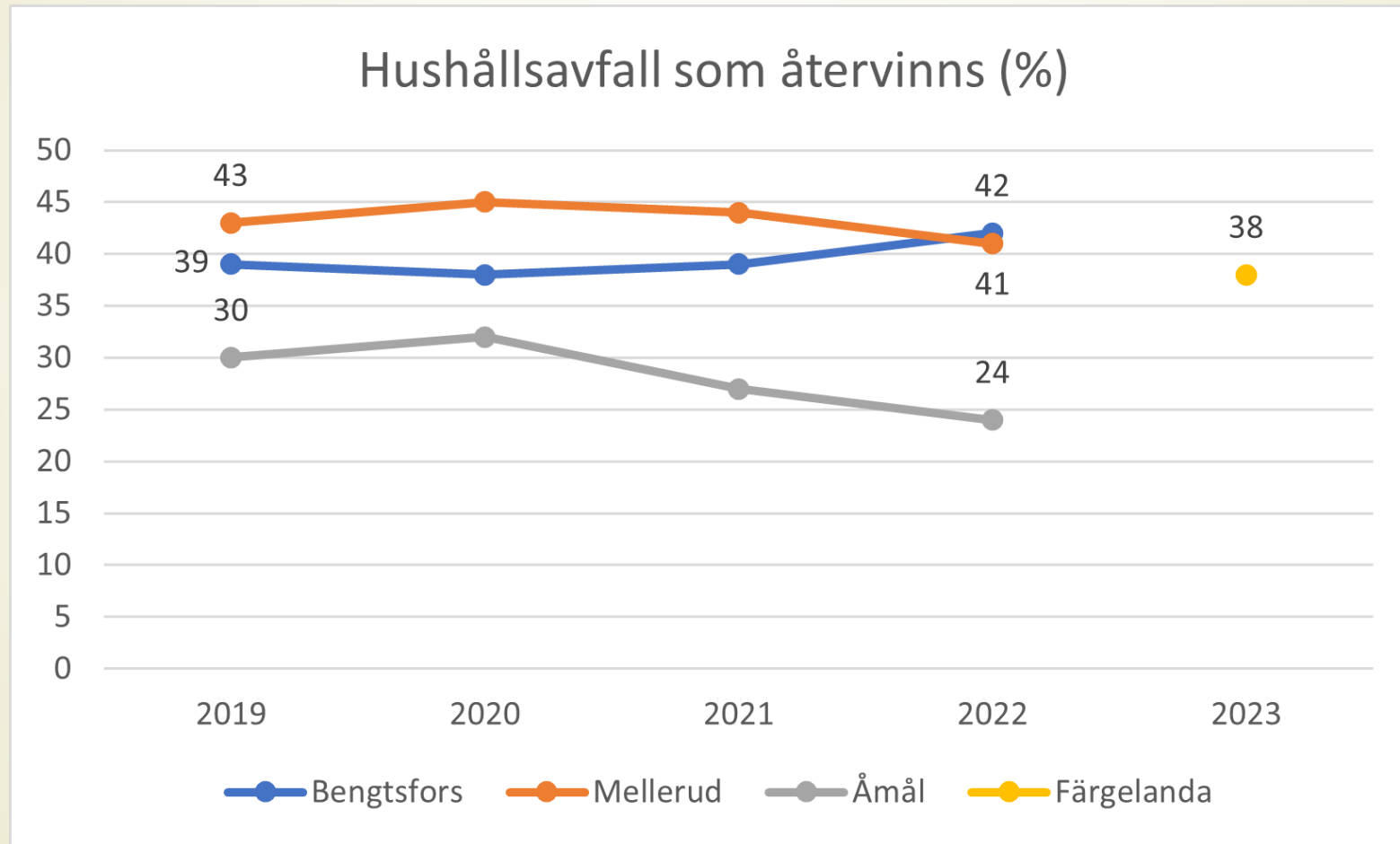
Dalarnas Miljö
& Energiförbund

Insamlat kommunalt avfall totalt

Insamlat hushållsavfall för materialåtervinning inkl. biologisk behandling

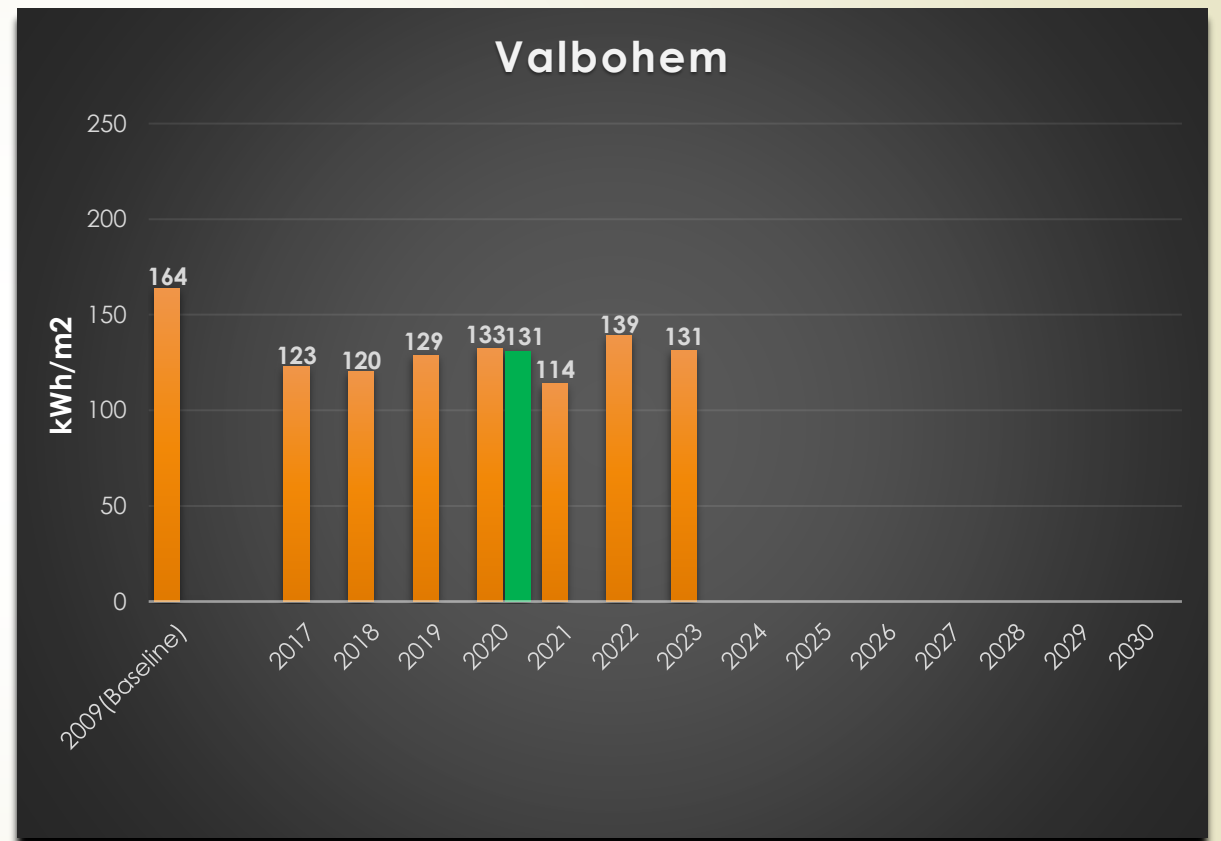
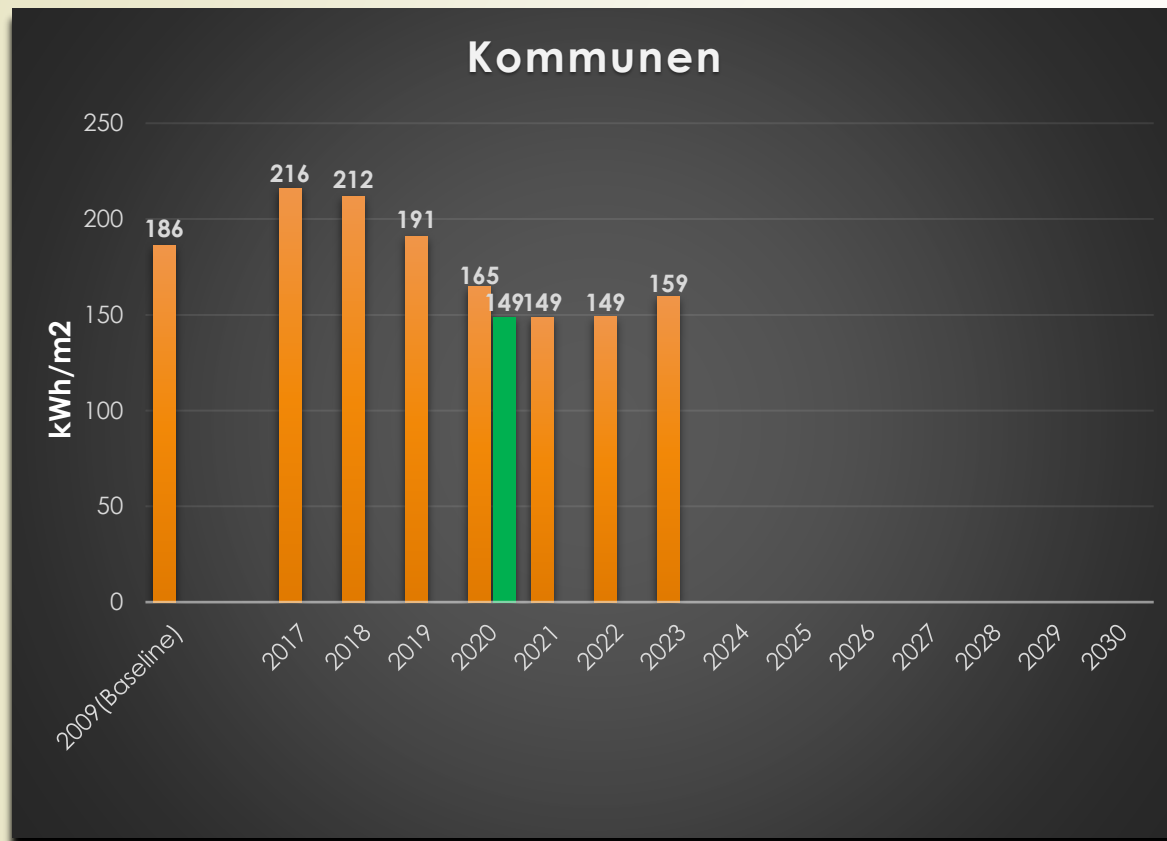
Indikator

5. Sunda och klimatsmarta bostäder och lokaler

Dalslands Miljö
& Energiförbund

Energianvändning i bostäder och lokaler

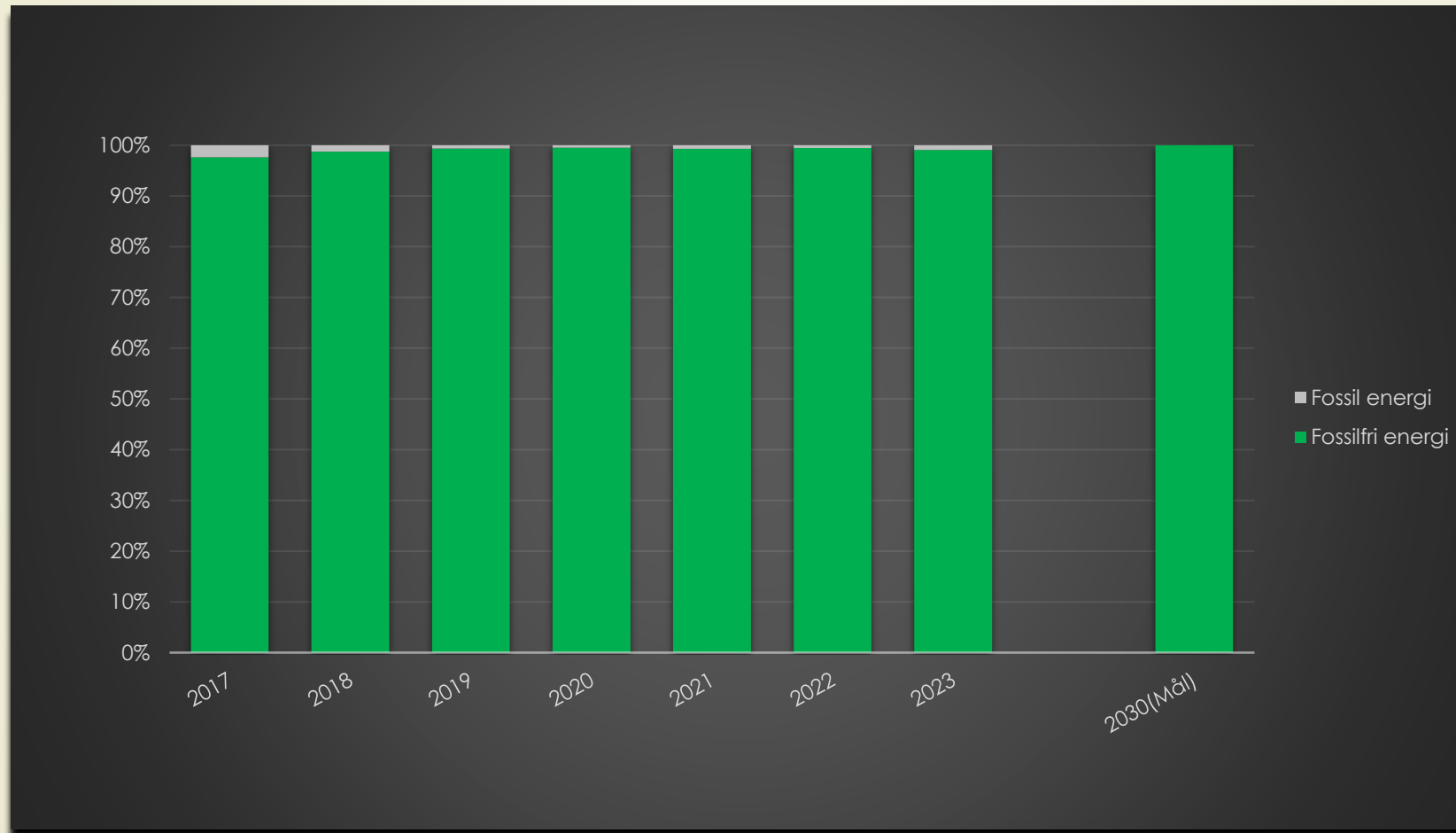
Indikator

6. Hållbar energiförsörjning

Dalarnas Miljö
& Energiförbund

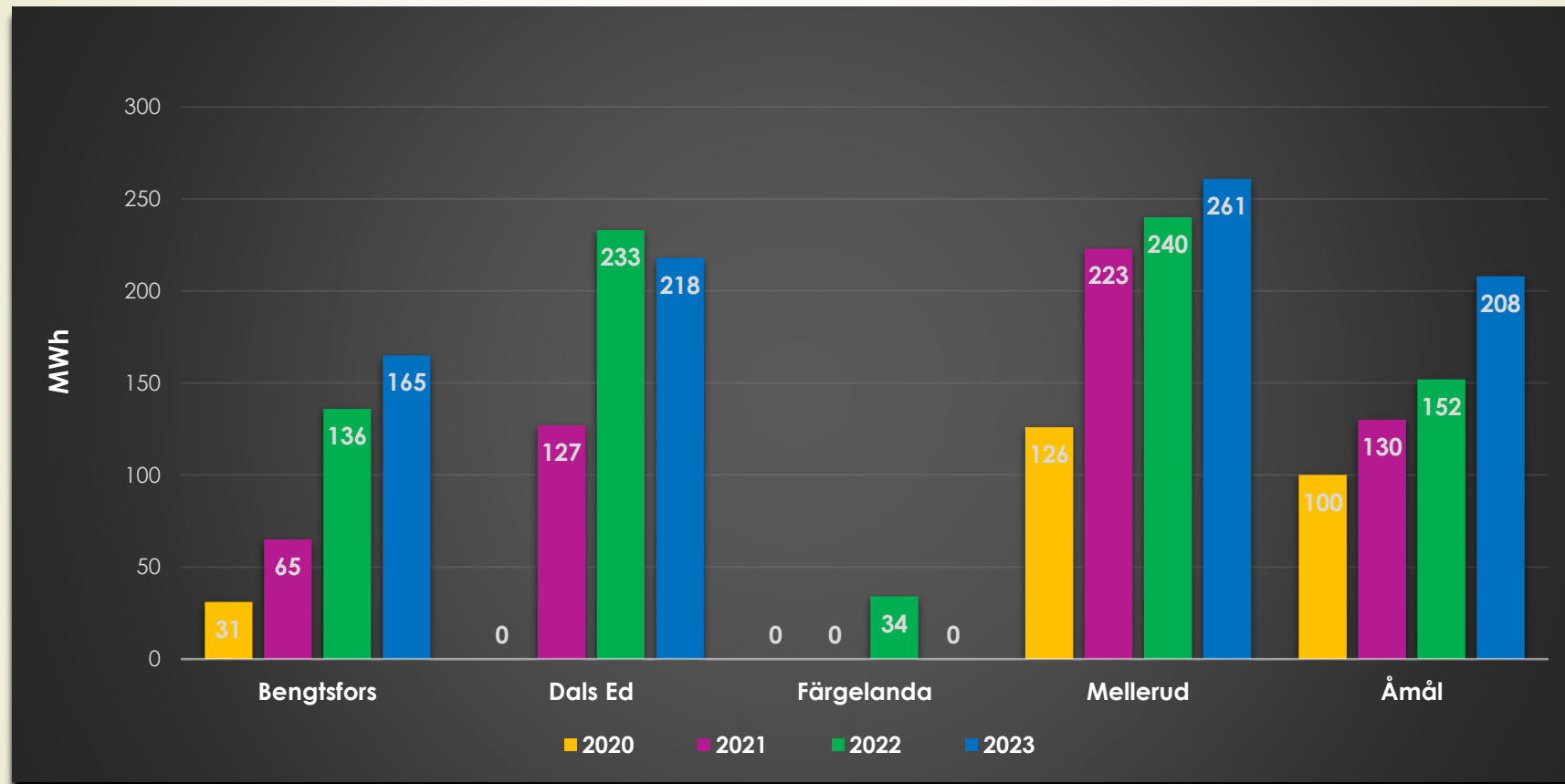
Andel förnybar energi i kommunala lokaler

Årlig produktion av förnybar energi

Har inte fått några uppgifter för 2023 än

Produktion av solenergi, jämförelse 2020-2023

Indikator

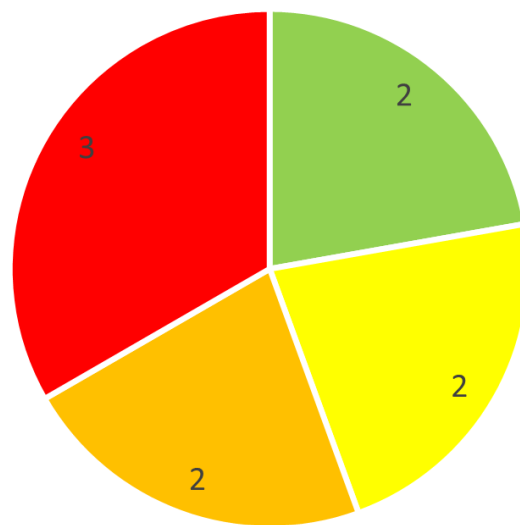
7. Klimatsmart markanvändning

Dalarnas Miljö
& Energiförbund

Uppföljning av Färgelandas åtaganden, 2023

Lst Åtgärdsprogram för miljömålen, 2023 koppling till Mål 13
(Bekämpa klimatförändringarna)

■ Genomförd ■ Till hälften genomförd ■ Påbörjad ■ Ej påbörjad

SO16a- använda aktuella GIS-baserade naturvårdsdatabaser
SO16b - ta fram och inarbeta aktuella naturvårdsplaner i fysisk planering.
KL1- Minska halterna av luftföroreningar och verka för ett mer transporteffektivt samhälle
V1c- Arbeta tvärsektorielt med restaurering av sjöar och vattendrag.
BK7a - Arbeta med barnperspektivet i fysisk planering
BK10a - Arbeta in riktlinjer i översiktsplan för grön infrastruktur, ekosystemtjänster och kompensationsåtgärder
SO4b - Skydda värdefulla skogsområden genom frivilliga avsättningar
SO4c - Skydda tätortsnära skogar
SO15b - Bevara och planera för skyddsvärda träd genom att frihugga skyddsvärda träd samt ersättningsträd.

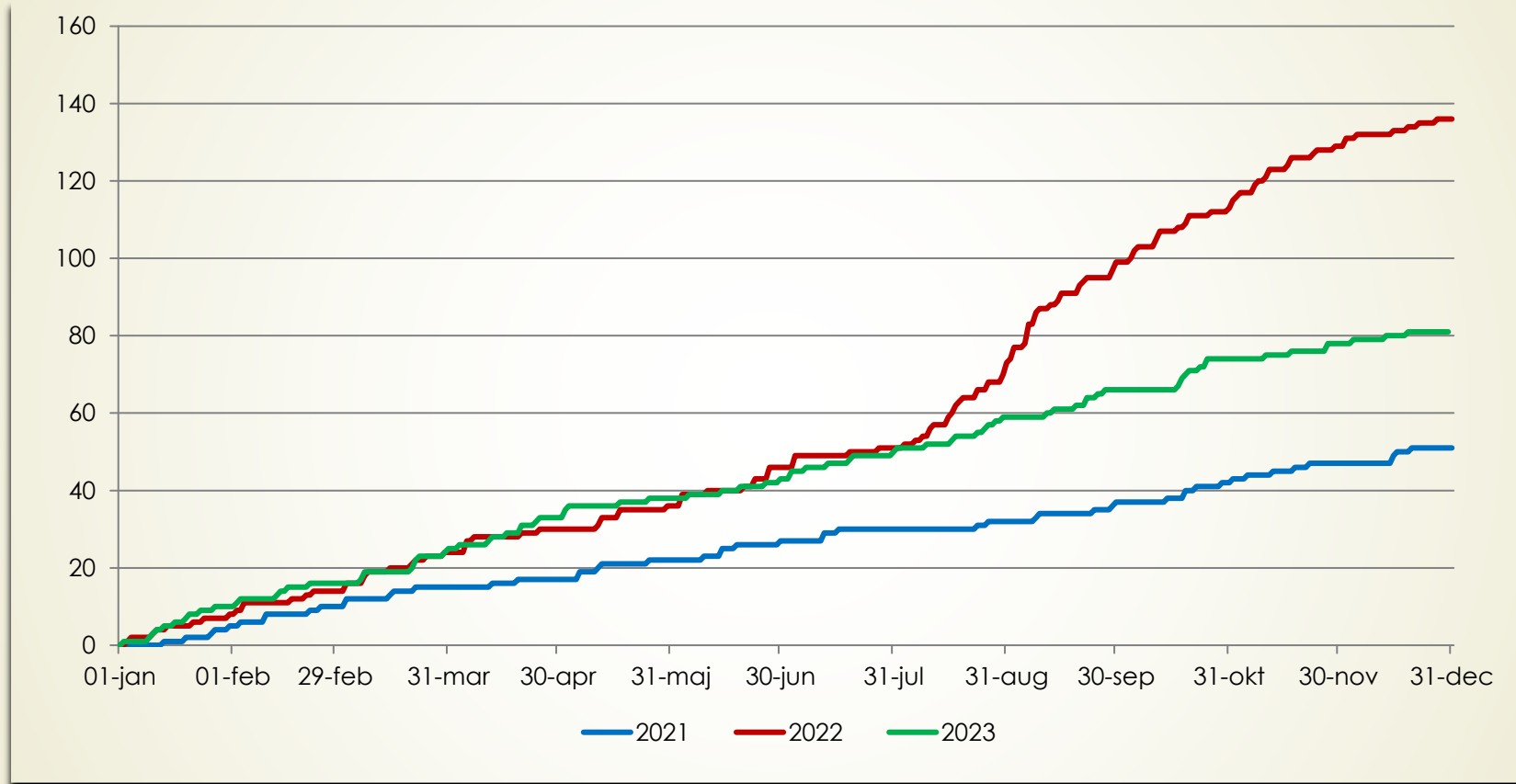

Energi- och klimatrådgivning 2023

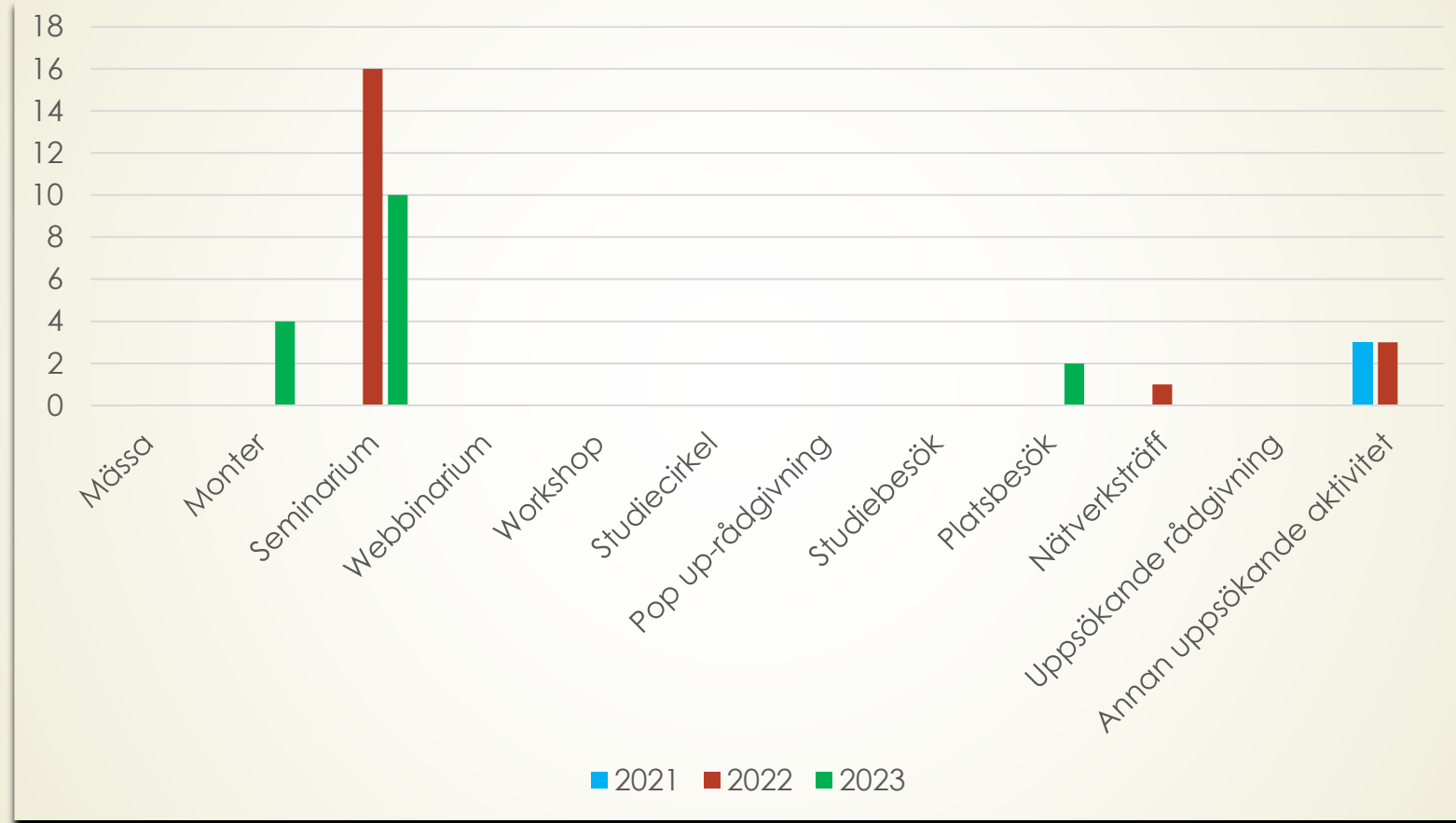

Dalarns Miljö
& Energiförbund

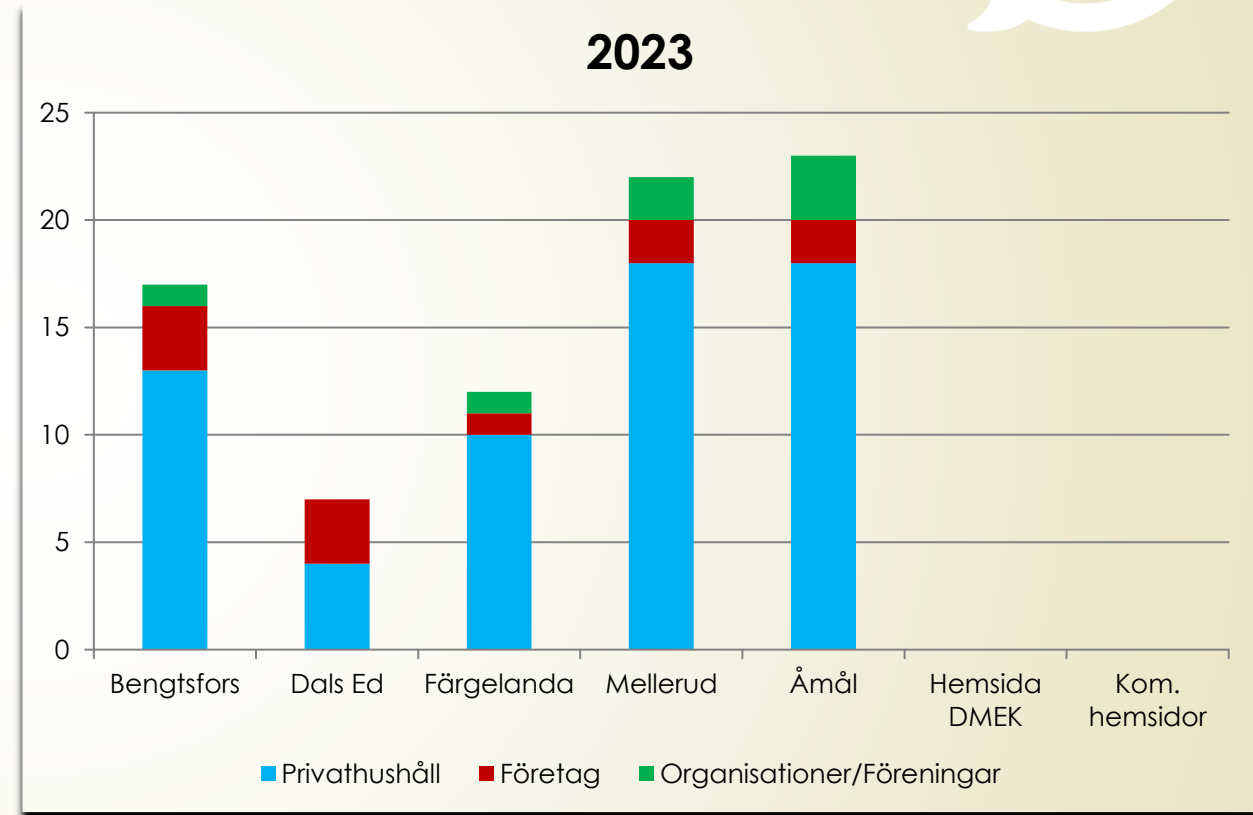
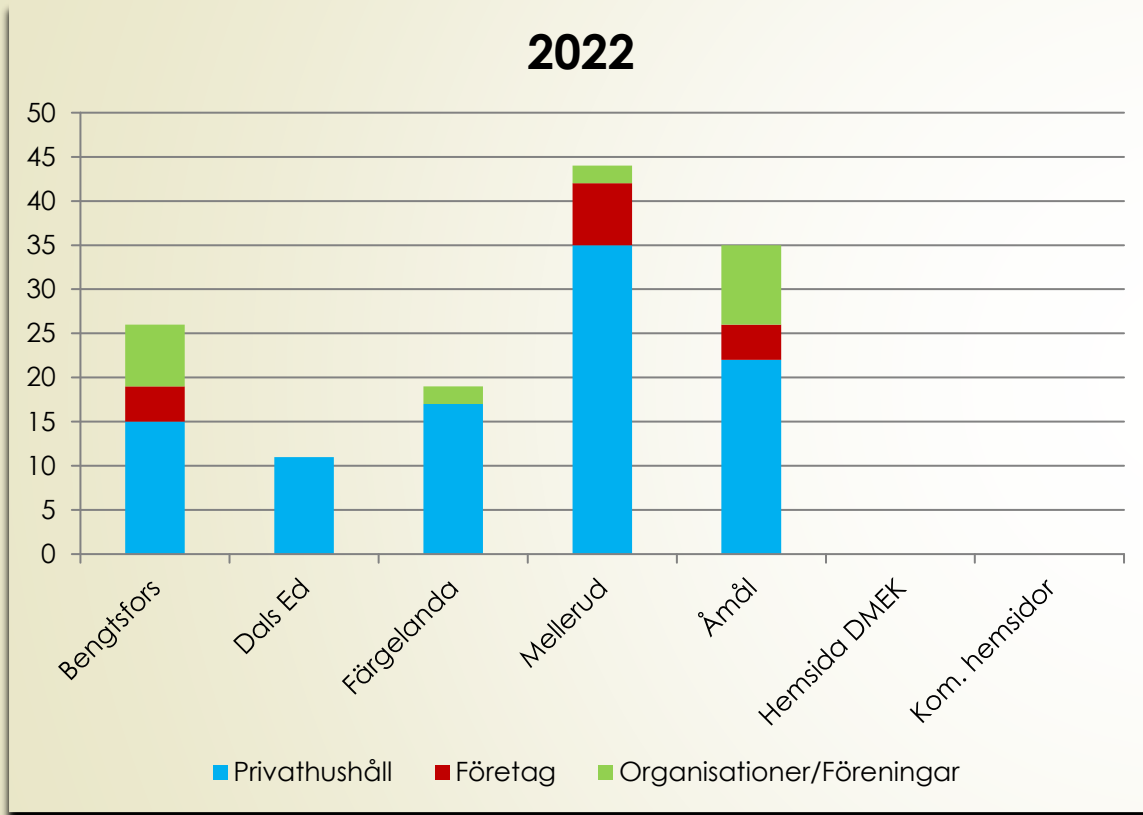
Ärendetrend

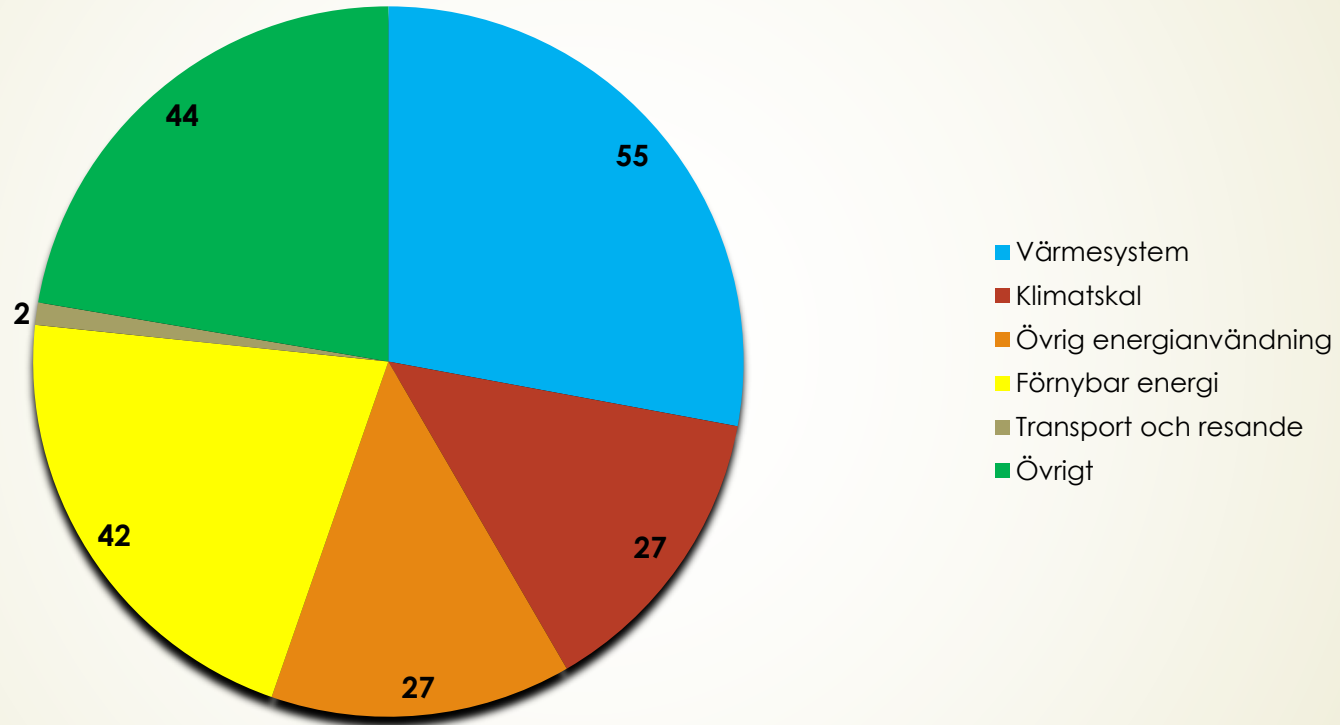
Utåtriktade aktiviteter

Rådgivningsärenden per kommun

Rådgivningskategorier

Utåtriktade aktiviteter

- Harvens Dag
- Seminarium för SFI grupperna

Tema:

Om elpriser, elavtal och energisparåtgärder

Media

- Månadens energispartips på hemsida och Facebook
- Informationsfilmer om att spara energi på hemsida och Facebook
- Spridning av energi- och klimatrådgivningen och aktuella bidrag på Förbundets och kommunernas hemsidor och Facebooksidor.

Tack för oss!

Dalarnas Miljö
& Energiförbund

Delgivning

Utskriftsdatum: 2024-11-27

Utskriven av: Niklas Englund

Diarienummer: Kommunstyrelsen
Riktning: Inkomna
Datum: 2024-11-06 - 2024-11-27
Notering:

Id	I/U/K	Beskrivning	Ansvarig
Datum		Avsändare/Mottagare	Avdelning
Ärendenummer		Ärendemening	
2024.1184	I	Underrättelse om föreläggande - Möjlighet att lämna synpunkter före beslut	Alexander Karlsson
2024-11-06			Kommunledningskontoret
KS 2024/128		Begäran om åtgärder enligt 6:6 a AML	
2024.1188	I	12677153-v1 Beskrivning Milleryr 1:11 och 1:15	Linnéa Thor
2024-11-07			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/37		Information för kännedom från Lantmäteriet 2024	
2024.1189	I	12676198-v1 Förrättningskarta KA2 A3S Milleryr 1:11 och 1:15	Linnéa Thor
2024-11-07			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/37		Information för kännedom från Lantmäteriet 2024	
2024.1190	I	12676197-v1 Förrättningskarta KA1 A3L Milleryr 1:11 och 1:15	Linnéa Thor
2024-11-07			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/37		Information för kännedom från Lantmäteriet 2024	
2024.1191	I	12633477-v1 Protokoll Milleryr 1:11 och 1:15	Linnéa Thor
2024-11-07			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/37		Information för kännedom från Lantmäteriet 2024	
2024.1192	I	12681212-v1 Underrättelse beslut om avslutad förrättning Milleryr 1:11 och 1:15	Linnéa Thor
2024-11-07			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/37		Information för kännedom från Lantmäteriet 2024	
2024.1197	I	Samverkansavtal mellan Västra Götalandsregionen och samtliga kommuner i Västra Götalands län	Niklas Englund
2024-11-08			Kommunledningskontoret
KS 2024/314		Samverkansavtal mellan Västra Götalandsregionen och samtliga kommuner i Västra Götalands län	
2024.1198	I	DMEN justerat protokoll 2024-10-31 - WEB	Sofia Henriksson
2024-11-11			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1201	I	Inkomna synpunkter från fastighetsägare avseende arrendet för del av Stigen 1:70	Linnéa Thor

Id	I/U/K	Beskrivning	Ansvarig
Datum		Avsändare/Mottagare	Avdelning
Ärendenummer		Ärendemening	
2024-11-08			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/316		Synpunkter avseende arrende för del av Stigen 1:70	
2024.1202	I	Enkät och information angående uppdraget	Anna Lena Sörensson
2024-11-06		Färgelanda Kommun	Sektor samhällsutveckling
KS 2024/317		Enkät från Riksdagsförvaltningen avseende riktlinjer för bostadsförsörjning i planarbete/planprocess	
2024.1205	I	Färgelanda_återkoppling samverkansmöte samt fortsatt arbete_TP2026	Anna Lena Sörensson
2024-11-12		Västtrafik	Sektor samhällsutveckling
KS 2024/97		Samverkansmöte Västtrafik 2024	
2024.1207	I	Skrivelse till kommunens revisorer 2024-11-13	Sofia Henriksson
2024-11-14			
KS 2024/329		Skrivelse till kommunens revisorer 2024-11-13 avseende skolpeng, fakturering och diarieföring	
2024.1242	I	MILJÖ-2024-1619 AVL- Beslut om tillstånd för minireningsverk Ellenö 3:9	Linnéa Thor
2024-11-15			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/218		Information för kännedom Dalslands Miljö- och Energiförbund 2024	
2024.1245	I	Mejl från Södra Valbo Hembygdsförening avseende planerad solcellsanläggning i Färgelanda kommun.	Anette Levin
2024-11-13		Kerstin Sandell	Sektor samhällsutveckling
KS 2024/330		Anläggande av solcellsanläggning på Håvesten 1:16	
2024.1246	I	Skrivelse från Södra Valbo Hembygdsförening avseende solcellsanläggning på Håvesten 1:16	Anette Levin
2024-11-13		Kerstin Sandell	Sektor samhällsutveckling
KS 2024/330		Anläggande av solcellsanläggning på Håvesten 1:16	
2024.1248	I	Mottagningsbevis uppsägning av arrende	Anette Levin
2024-11-13			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/331		Arrende för del av Stigen 1:70 Andreas Johansson och Adela Karlsson	
2024.1329	I	Besked om utbetalning till kommuner - MSB	Alexander Karlsson
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1330	I	Mottagningsbekräftelse20241120	Anna Lena Sörensson
2024-11-20			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/282		Remiss - vindkraftspark Brattön-Sälelund	
2024.1332	I	För kännedom, beslut 2024-11-20 i ärende 39174-2024 Hedene 1:45	Linnéa Thor
2024-11-20		Färgelanda Kommun	Sektor samhällsutveckling

Id	I/U/K	Beskrivning	Ansvarig
Datum		Avsändare/Mottagare	Avdelning
Ärendenummer		Ärendemening	
KS 2024/36		Information för kännedom från Länsstyrelsen 2024	
2024.1333	I	Beslut om bifall med villkor- Hedene 1:45	Linnéa Thor
2024-11-20			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/36		Information för kännedom från Länsstyrelsen 2024	
2024.1334	I	RMB Protokollsutdrag 2024-11-14	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1335	I	NÄRF Protokollsutdrag 2024-11-14	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1336	I	Budget 2025 med verksamhetsplan - Räddningstjänsten Fyrbodals	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1338	I	Budget 2025-2027 - Fyrbodals kommunalförbund	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1339	I	Verksamhetsplan 2025-2027 - Fyrbodals kommunalförbund	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1340	I	Beslut § Budget och verksamhetsplan 2025-2027 - Fyrbodals kommunalförbund	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1341	I	Protokoll - Styrelsemöte Mediapoolen november 2024	Niklas Englund
2024-11-20			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1342	I	Remiss avseende julmarknad Kyrkvägen 10, A700.508/2024	David Tengberg
2024-11-21		Färgelanda Kommun	Sektor samhällsutveckling
KS 2024/21		Tillstånd enligt ordningsregler och lokala föreskrifter 2024	
2024.1343	I	Säkerhetsplan julmarknad A700.508/2024	David Tengberg
2024-11-21			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/21		Tillstånd enligt ordningsregler och lokala föreskrifter 2024	
2024.1344	I	Detaljplan över marknadsplatsen Kyrkvägen 10 A700.508/2024	David Tengberg
2024-11-21			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/21		Tillstånd enligt ordningsregler och lokala föreskrifter 2024	
2024.1345	I	Ansökan julmarknad A700.508/2024	David Tengberg

Id	I/U/K	Beskrivning	Ansvarig
Datum		Avsändare/Mottagare	Avdelning
Ärendenummer		Ärendemening	
2024-11-21			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/21		Tillstånd enligt ordningsregler och lokala föreskrifter 2024	
2024.1347	I	Avfall Sverige - Val till styrelse och revision	Niklas Englund
2024-11-25			Kommunledningskontoret
KS 2024/8		Meddelanden 2024	
2024.1354	I	E-post Missiv	Anna Lena Sörensson
2024-11-20		Trafikverket	Sektor samhällsutveckling
KS 2024/339		Avgränsningssamråd strategisk miljöbedömning av nationell plan för transportinfrastrukturen 2026-2037	
2024.1355	I	Missiv avgränsningssamråd	Anna Lena Sörensson
2024-11-20			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/339		Avgränsningssamråd strategisk miljöbedömning av nationell plan för transportinfrastrukturen 2026-2037	
2024.1357	I	Tillståndsbevis julmarknad A700.508/2024	David Tengberg
2024-11-25			Sektor samhällsutveckling
KS 2024/21		Tillstånd enligt ordningsregler och lokala föreskrifter 2024	

Delegeringsbeslut

Utskriftsdatum: 2024-11-27

Utskriven av: Niklas Englund

Diarienummer:	Kommunstyrelsen
Beslutsfattare:	Alla
Kategori:	Alla
Beslutsinstans:	Kommunstyrelsen
Sammanträdesdatum:	2024-12-04
Sekretess:	Visas ej

Id	Beskrivning	Paragraf
Datum	Avsändare/Mottagare	Beslutsfattare
Ärendenummer	Ärendemening	Kategori
		Ansvarig
2024.1185	Ordförandebeslut att svara på inlämnad namninsamling från Lelången cykel och gång	
2024-11-06		Ulla Börjesson
KS 2024/251	Namninsamling för aktivt stöd till föreningen Lelången cykel- och gångväg	
		Ulla Börjesson
2024.1206	Uppdragsavtal avseende planarkitektjänst mellan Färgelanda kommun och Bengtsfors kommun	
2024-11-12		David Tengberg
KS 2024/318	Uppdragsavtal avseende planarkitektjänst mellan Färgelanda kommun och Bengtsfors kommun	
		Anette Levin

Ekonomiavdelningen
Tf ekonomichef
Stefan Tengberg

Tjänsteskrivelse
2024-11-21
2024/338

Kommunstyrelsen

Tidsplan Mål- och Resursplan 2026–2030 samt uppföljning av 2025 års budget

Beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att ställa sig bakom upprättat förslag till ”Tidsplan för arbete med Mål och Resultatplan 2026-2030 samt uppföljning av 2025 års budget”, daterat 2024-11-21.

Sammanfattning av ärendet

Ekonomiavdelningen har upprättat tidsplan för budget 2026 och ekonomisk plan 2027–2030 samt tider för 2025 års uppföljning. Förslaget innebär ett större fokus på långsiktighet samt en djupare analys av investeringsnivåer. En avgörande del i budgetarbetet blir att det föreslås genomsnittliga finansiella mål för perioden 2023–2035. De finansiella målen är viktiga för omhändertagande av 2024 års underskott samt framtida investeringsnivåer kopplade till resultatnivåer.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse, daterad 2024-11-21
Tidsplan Mål- och Resursplan, daterad 2024-11-21

Sändlista:

Samtliga nämnder
KLG
Ekonomichef

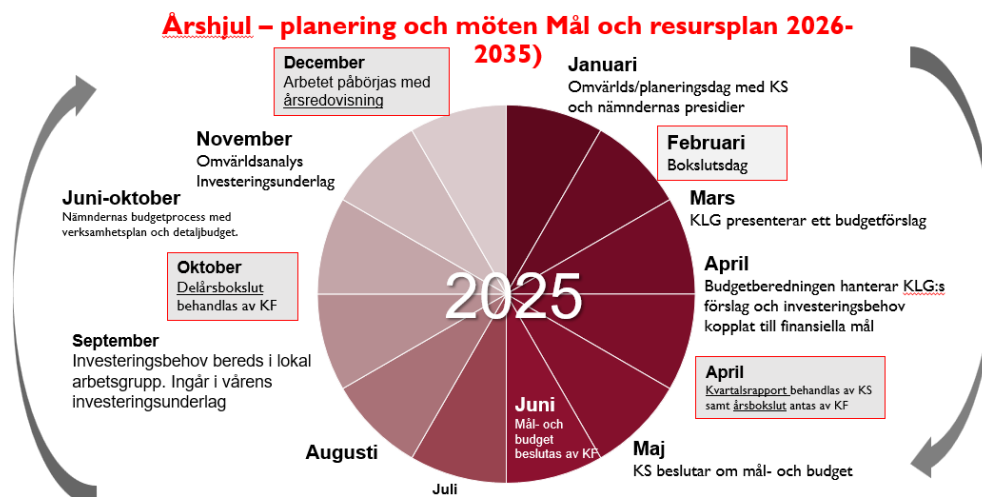

FÄRGELANDA KOMMUN

TIDPLAN FÖR ARBETE MED MÅL OCH RESULTATPLAN 2026-2030 SAMT UPPFÖLJNING AV 2025 ÅRS BUDGET.

Innehåll

1.	Budget enligt kommunallagen.....	3
2.	Styrmodell för Färgelanda kommun.....	3
3.	Budgetprocess.....	4
3.1	Finansiella mål och god ekonomisk hushållning	4
	Finansiella mål	4
3.2	Investeringsbudget 2026–2030.....	5
3.4	Uppräkning av löner och kostnader	6
3.5	Befolkningsstatistik.....	6
3.6	Prislappsmodellen Kolla texten.....	6
3.7	MBL i samband med budgetarbetet.....	7
3.8	KLK:s budgetarbete	8
3.8	Nämndernas arbete.....	8
3.9	Uppföljning	8
3.9.1	Månadsuppföljning	8
3.9.2	Kvartalsuppföljning	8
3.9.3	Delårsbokslut	9
3.9.4	Årsbokslut.....	9
4.	TIDSPLAN FÖR BUDGETARBETET – Mål- och resursplan 2026–2029 (MRP)	10
5.	TIDSPLAN FÖR 2025 ÅRS UPPFÖLJNING	12

1. Budget enligt kommunallagen

Kommunernas budget och budgetprocess regleras av kommunallagen. Enligt lagen ska kommuner och regioner varje år upprätta en budget för nästa kalenderår. Den ska upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. Budgeten ska innehålla en plan för verksamheten och ekonomin under budgetåret. I planen ska skattesatsen och anslagen anges, men det ska även framgå hur verksamheten ska finansieras och hur den ekonomiska ställningen beräknas vara vid budgetårets slut.

I budgeten ska mål och riktlinjer för verksamheten samt finansiella mål för ekonomin anges som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Budgeten skall också innehålla en plan för ekonomin för en period av minst tre år.

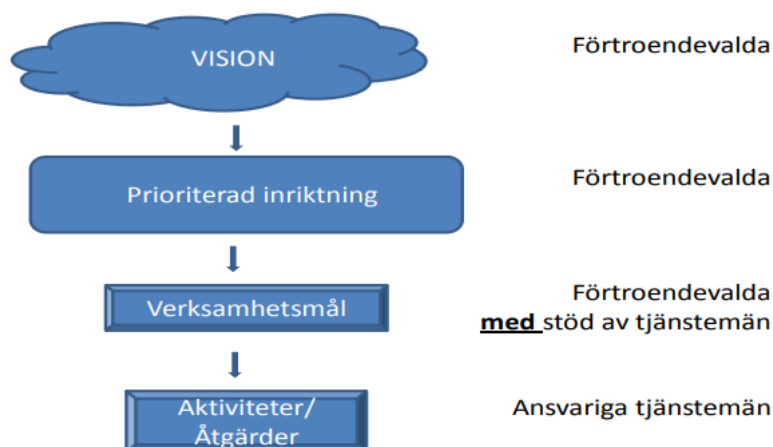
Förslag till budget ska upprättas av kommunstyrelsen före oktober månads utgång. Budgeten ska fastställas av fullmäktige före november månads utgång.

2. Styrmodell för Färgelanda kommun

Kommunfullmäktige i Färgelanda beslöt den 22 juni 2016 (§ 86) att anta ”Styr- och ledningssystem Färgelanda kommun”. Av styrdokumentet framgår att kommunfullmäktige enligt kommunallagen ska besluta om mål och att detta tillsammans med kommunens vision sammanställas i en Mål- och resursplan (MRP) som kommunfullmäktige fattar beslut om varje år.

Kommun arbetar utifrån nedanstående målmodell enligt ovan nämnda styrdokument

Färgelanda kommuns Målmodell

Vision - Ett önskat framtida läge/färdriktning dit kommunens samtliga verksamheter arbetar för att nå. Beslutas av kommunfullmäktige.

Prioriterad inriktning - Utgår från de politiska prioriteringarna och arbetas fram med stöd av omvärldsanalys/framtidsspaning i dialog med förvaltningen. Kan omfatta en verksamhet, flera eller samtliga verksamheter. Gäller över planeringsperioden och beslutas av kommunfullmäktige.

Verksamhetsmål - Mål utifrån prioriterad riktning som arbetas fram i samverkan mellan politik och förvaltning. Ska vara rimliga till givna resurser och följas upp i samband med delårsrapporter och årsredovisning. Kan vara kort- och/eller långsiktiga och beslutas av kommunfullmäktige.

Aktiviteter/åtgärder - Faktisk aktivitet/åtgärd att genomföra för att nå satta verksamhetsmål. Beslutas av ansvarig förvaltningschef.

3. Budgetprocess

Planerings- och uppföljningsprocesserna ska stödja kommunens styrmodell och bidra till god ekonomisk hushållning, där såväl mål för verksamheten som finansiella mål uppnås.

Budgetprocessen är den årliga process genom vilken fullmäktige beslutar om mål och uppdrag samt fördelar resurser till nämnderna.

Det är av stor vikt att budgetprocessen stödjer ett långsiktigt förhållningssätt och på bästa sätt verkar för en god ekonomisk hushållning. Genom att mål, inriktningar och ekonomiska ramar för nästkommande år tydliggörs av dokumentet ”Mål och resursplan 2026-2030” vilket kommer att antas av kommunfullmäktige i juni månad 2025.

3.1 Finansiella mål och god ekonomisk hushållning

Kommunallagen anger att kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet vilket innebär att de ska sköta sin ekonomi på ett ansvarsfullt sätt.

God ekonomisk hushållning för Färgelanda kommun innebär att säkerställa en ekonomi som håller över tid. Verksamheten ska bedrivas på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt. För att detta ska vara möjligt måste kommunen ha god framförhållning och flexibilitet för ändrade förutsättningar.

Vad ska kommunen göra?

- För **kommunen** skall anges mål och riktlinjer som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning
- För **ekonomin** skall anges de finansiella mål som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning

Finansiella mål

God ekonomisk hushållning innebär för Färgelanda kommun att de finansiella

målen är följande:

Mål 2023-2035	Beskrivning
11 miljoner kronor som genomsnitt	Årets resultat ska som genomsnitt uppgå till minst 11 mnkr per år för perioden 2023-2035.
Genomsnittlig soliditet ej under 34 %	Soliditetsnivån ska som genomsnitt ej understiga 34 % (exklusive pensionsåtaganden) per år för perioden 2023-2035.

Syftet med dessa två finansiella mål är att upprätta en långsiktigt välskött ekonomi utifrån god ekonomisk hushållning. Med ett genomsnittligt resultat på 11 mnkr samt en soliditetsnivå som ej understiger 34 % möjliggörs en genomsnittlig investeringsnivå under tidsperioden 2023-2035 på 40 mnkr per år (*exklusive investeringar för taxefinansierad verksamhet*).

Ovanstående röda text/tal och siffror är preliminära och får hanteras mer ingående i vårens budgetprocess.

3.2 Investeringsbudget 2026–2030

Investeringsbudgeten omfattar fem år, budget för innevarande år (2026) och en plan för de fyra kommande åren (2027–2030).

Utöver åren 2026-2030 utarbetas en grov plan för åren 2031-2035. Åren 2026-2035 kopplas till de finansiella målen.

Lokalförsörjningsplanen blir av avgörande betydelse för investeringsbudgeten. Lokalförsörjningsplanen utarbetas av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från de olika sektorerna. Lokalförsörjningsplanen kommer att stämmas av med respektive nämnd innan den presenteras för budgetberedningen.

3.3 Färgelanda kommuns prioriterade inriktningar

I mål- och resursplanen 2024–2026 beslutades (KF 2023-11-29 § 68) fem prioriterade inriktningar för planperioden 2024–2026.

Prioriterad inriktning	Destinerad nämnd
Färgelanda kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare	Kommunstyrelsen
Stärkta skolresultat i en trygg skolmiljö	Utbildningsnämnden
God omsorg med individen i fokus	Socialnämnden

	Kommunstyrelsen
Ett attraktivt Färgelanda att bo och verka i	Kommunstyrelsen
Agenda 2030 ska implementeras i kommunens arbete	Alla nämnder

3.4 Uppräkning av löner och kostnader

Uppräkning av löner och kostnader följer SKR:s cirkulär som presenteras under våren 2025.

3.5 Befolkningsstatistik

Prognosen över befolkningens utveckling och sammansättning är ett viktigt underlag vid planering av kommunala verksamheter som bostäder, skolor, barnomsorg och fritidsanläggningar. Den är också ett viktigt instrument för beräkning av kommunens skatteintäkter. Befolkningstillväxten för Färgelanda kommun är för närvarande negativ med en totalt sett en minskning av antalet invånare och med stora variationer för olika befolkningsgrupper. För framtiden framkommer en prognos med en ökning av äldre åldersgrupper och en minskning för yngre åldersgrupper.

Statisticon har fått i uppdrag att ta fram en befolkningsprognos för Färgelanda kommun avseende åren 2024–2035. Denna prognos är inte färdigställd men kommer att vara ett viktigt underlag under vårens budgetarbete, ett budgetarbete med fokus på långsiktighet.

3.6 Prislappsmodellen

Färgelanda Kommun har som bas för budget 2025 använt SKR:s (Sveriges Kommuner och Regioner) prislappsmodell. Modellen kommer även att vara en grund för 2026-2030 års budget.

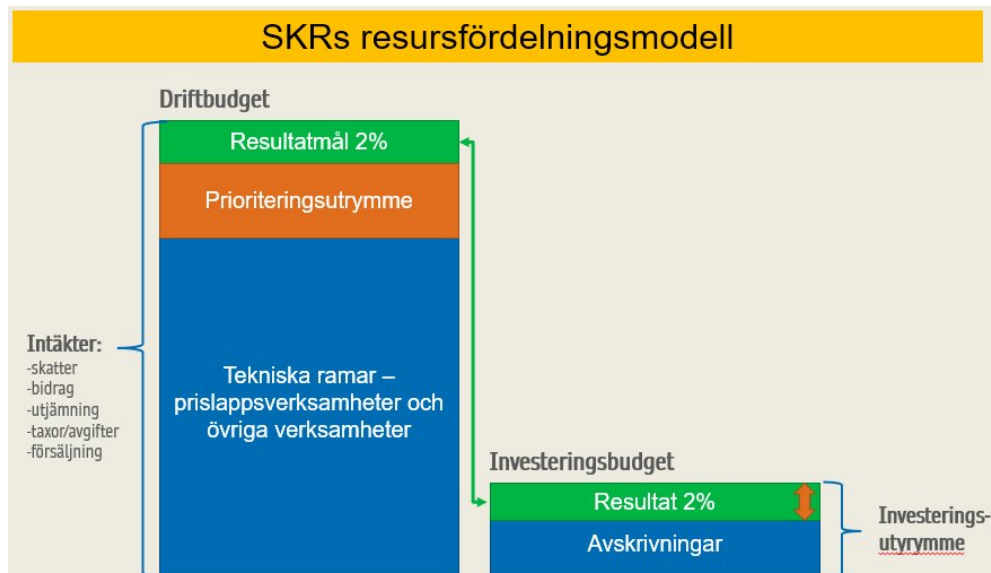
Denna modell innebär att SKR erbjuder kommuner att delta i ett projekt där målet är att genomföra en budgetprocess som utgår från en resursfördelningsmodell baserad på verksamheternas prislappar. Kommunstyrelsen fattade den 31 maj 2023 (KS § 92) beslut om att Färgelanda kommun ska delta i projektet.

Modellens principer är:

- Intäkterna styr

- Finansiella mål styr
- Koppling mellan investeringar och resultat tydliggörs och styr
- Objektiva tekniska ramar – prislappar och demografi
- Tydliga politiska prioriteringar – förutsättningar för politiskt inflytande genom prioriteringar över genomsnittlig kvalitet

Nedanstående bild illustrerar modellens principer på ett översiktligt sätt.

Budgetprocess och resursfördelningsmodell är verktyg för att styra ekonomin i önskad riktning givet de mål, utmaningar och utvecklingsbehov som finns. I SKR:s resursfördelningsmodell skapas *tekniska ramar* utifrån prislappar och demografi. En prislapp är en styckkostnad för ett barn, en elev eller en brukare. Utifrån vald *investerings- och resultatnivå* skapas ett större eller mindre politiskt *prioriteringsutrymme* som används för satsningar utöver rikets genomsnittliga ambitionsnivå.

3.7 MBL i samband med budgetarbetet

MBL enligt § 11 och § 19 ska genomföras på facknämnds nivå samt på det slutliga förslaget på "Mål och resursplan 2026-2030" som hanteras av kommunstyrelsen den 14 maj.

3.8 KLG:s budgetarbete

KLG (kommundirektörens ledningsgrupp) utarbetar ett förslag på budget utifrån budgetberedningens intentioner. Arbetet görs med långsiktighet och helhetssyn som grund och blir ett underlag till budgetberedningens beslutsprocess i april månad.

3.8 Nämndernas arbete

En ytterst viktig del i budgetarbetet blir den åtgärdsplan som beslutas av kommunfullmäktige den 11 december. Åtgärdsplanen utarbetas utifrån de förslag som har hanterats av respektive nämnd.

Nämnderna kommer att ingå i processen för utarbetande av lokalförsörjningsplanen.

Nämnderna kommer att få yttra sig på det förslag till budget som utarbetas av KLG och nämndernas synpunkter tilldelas budgetberedningen inför deras arbete med framtagande av en budget i april månad.

Under juni till oktober arbetar nämnderna med verksamhetsplaner och detaljbudgetar för 2026 utifrån den ram som har tilldelats och utifrån de mål och intentioner som finns i den av kommunfullmäktige beslutade "Mål och resursplan 2026-2030".

3.9 Uppföljning

Av kommunstyrelsens antagna riktlinjer för redovisning och uppföljning framgår bl a hur och när uppföljningen ska göras. Följande delar preciseras i dessa riktlinjer.

3.9.1 Månadsuppföljning

Nämnd med eget ekonomiansvar och kommunstyrelsen ska i sina respektive månadsrapporter översiktligt redovisa ekonomisk utveckling sedan föregående rapport. Redovisning enligt av ekonomiavdelningen framtagen mall.

3.9.2 Kvartalsuppföljning

Nämnd med eget ekonomiansvar och kommunstyrelsen ska i sina respektive kvartalsrapporter redovisa och kommentera det ekonomiska utfallet samt lämna prognos för helårsutfallet för sitt verksamhetsområde till KS. Nämnden/KS ska också lämna en tydlig redogörelse för åtgärder för att få en budget i balans. Sammanställning görs på kommunnivå.

Redogörelsen ska lämnas till nämnden respektive kommunstyrelsen senast det datum som anges i gällande anvisning för kvartalsrapporten. Därefter överlämnas rapporten till kommunfullmäktige för information.

Ekonomiavdelningen lämnar närmare anvisningar för upprättande av kvartalsrapport.

3.9.3 Delårsbokslut

Kommunen ska varje år upprätta delårsrapport som ska omfatta perioden januari till och med augusti.

Nämnd med eget ekonomiansvar och kommunstyrelsen ska i sin respektive delårsrapport redovisa och kommentera det ekonomiska utfallet samt lämna prognos för helårsutfallet för sina verksamhetsområden till KS. Samma gäller den rapport som förvaltningen lämnar för kommunens verksamheter i sin helhet.

Delårsrapporten ska även innehålla en uppföljning av verksamhets- respektive finansiella mål utifrån antagen MRP.

Delårsrapporten för kommunens verksamheter i sin helhet ska redovisas till kommunstyrelsen inom två månader efter utgången av den period av räkenskapsåret som delårsrapporten omfattar. Därefter överlämnas rapporten till revisionen och kommunfullmäktige.

Redogörelsen ska lämnas till nämnden respektive kommunstyrelsen senast det datum som anges i gällande anvisning för delårsrapporten.

Ekonomiavdelningen lämnar närmare anvisningar för upprättande av delårsrapport.

3.9.4 Årsbokslut

Samtliga styrelser och nämnder (inkl. bolag etc.) ska redovisa utfallet av den bedrivna verksamheten under det gångna året och lämna redogörelse för detta som en del av kommunens årsredovisning.

Nämnd med eget ekonomiansvar och kommunstyrelsen ska i sin årsredovisning redovisa och kommentera det ekonomiska utfallet för helåret för sina verksamhetsområden till KS. Årsredovisningen ska även innehålla en uppföljning av verksamhets- respektive finansiella mål utifrån antagen MRP. Samma gäller den årsredovisning som förvaltningen lämnar för kommunens verksamheter i sin helhet.

Redogörelsen ska lämnas till nämnden respektive kommunstyrelsen senast det datum som anges i gällande anvisning för bokslutsarbetet.

Ekonomiavdelningen lämnar närmare anvisningar om redogörelsens utformning.

4. TIDSPLAN FÖR BUDGETARBETET – Mål- och resursplan 2026–2029 (MRP)

Datum	Rubrik/deltagare	Aktivitet
November 2024-mars 2025	<u>Lokalförsörjningsplan</u>	Arbetsgrupp utarbetar lokalförsörjningsplan för perioden 2025-2035. KLG ingår i processen. Nämnderna ingår i processen.
11 december	<u>KF:s åtgärdsplan</u> för att åtgärda underskott.	Åtgärdsplanen ska vara en del av vårens budgetarbete för perioden 2026-2030.
Januari 29	<u>Omvärlds/planeringsdag</u> KS, nämndspresidier, Kommundirektör, Sektorschefer, Ekonomichef, Personalchef, Ekonomer, CESAM Kommunens bolag	Fokus på kommunens långsiktiga planering. Gemensam information som grund för vårens budgetarbete. Färgelanda i förhållande till liknande kommuner. Vilka utmaningar står landets kommuner inför och specifikt Färgelanda. Respektive sektorschef presenterar sin verksamhets utmaningar inför framtiden.
17 februari	<u>Bokslutsdag</u>	Politiker och ledande tjänstemän får en bild av verksamheternas resultat från föregående år - såväl verksamhetsmässig som ekonomisk måluppfyllelse.

19 februari	<u>Budgetberedning</u>	Inledning av budgetprocessen
10-11 mars	<u>Budgetberedning</u>	Lokalförsörjningsplanen presenteras. Utifrån KF:s beslutade åtgärdsplan (11/12) utarbetas riktningen för åren t om 2030. Budgetberedningen överlämnar ett uppdrag till KLG att se på ett helhetsförslag.
17 -20 mars	<u>KLG</u>	KLG utarbetar budgetförslag utifrån budgetberedningens intentioner.
3 april	<u>Respektive nämnd</u>	Respektive nämnd lämnar synpunkter på KLG:s förslag
9 april	<u>Budgetberedningen</u>	Fortsatt arbete med inriktningar för att nå en ekonomi i balans inom tre år samt att de finansiella målen uppnås för perioden 2023-2035.
14 april - 17 april	<u>Partierna</u> arbetar med MRP	
18 april	Budgetberedningen	Fastställande av budgeten för att utarbeta dokumentet MRP
25 april		Handling klar, MRP 2026–2030
14 maj	<u>KS</u>	MRP
19 eller 20 maj	<u>MBL</u>	Information MRP
2 eller 3 juni	<u>MBL</u>	Förhandling MRP
18 juni	<u>KF</u>	MRP

Juni-december	<p>Nämndernas arbete med <u>verksamhetsplaner</u> och detaljbudgetar.</p> <p>Detaljbudgeten ska vara inregistrerad i Arena budget senast sista september 2025.</p> <p>Verksamhetsplan med detaljbudget fastställs av respektive nämnd senast i oktober 2025.</p> <p>Budget 2026 inläst i systemet senast 12 december.</p>
---------------	---

5. TIDSPLAN FÖR 2025 ÅRS UPPFÖLJNING

Avser period t om	Rubrik	Aktivitet
Februari, april, maj , september, oktober och november	Månadsrapport	Rapporteras till respektive nämnd
Mars	Kvartalsrapport Q1	KS och KF (KF för information)
Augusti	Delårsbokslut	Bokslut per sista augusti samt prognos för helåret. Rapporteras till KS och KF samt nämndernas delar i respektive nämnd.
December	Årsbokslut	Rapporteras till KS och KF samt nämndernas delar i respektive nämnd.

Sektor samhällsutveckling
Teknisk chef
Jenny Clasborn

Tjänsteskrivelse
2024-11-12
2024/187

Kommunstyrelsen

Beslut avseende Färgelanda kommuns fjärrvärmenät

Beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att ge förvaltningen uppdraget att utreda en möjlig avyttring av Färgelanda kommuns fjärrvärmenät till extern part.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av Kommunstyrelsens presidium.

Sammanfattning av ärendet

Färgelanda kommun äger det kommunala fjärrvärmenätet. Nätet ger stora ekonomiska förluster varje år. Avtalet med fjärrvärmeproducenten har medfört att redan sedan starten 2009 har kostnaderna legat högre än snittet i Sverige. I dagsläget så har Färgelanda kommun den högsta kostnaden i landet för fjärrvärmen.

Då kommunen inte har kompetens eller resurser att sköta fjärrvärmenätet bör fjärrvärmenätet ägas och skötas av extern part. Vid avyttring till extern part ger det även möjlighet till ett bättre avtal utifrån ekonomisk aspekt. Nuvarande avtal med fjärrvärmeproducent löper ut 2026-04-07 med en uppsägningstid på 12 månader. Sägs inte avtal upp så förlängs det med 5 år i taget.

Ärendebeskrivning

Samhällsutveckling har under 2024 fått uppdrag att ta fram en värdering och riskanalys vid avyttring av kommunens fjärrvärmenät. Kommunen har inte kompetens eller resurser att sköta det på ett ändamålsenligt sätt. Sektor Samhällsutveckling har därefter via konsult gjort en utredning gällande värdering av fjärrvärmenätet samt en värdering av risker vid avyttring.

Beslutsunderlag:

Värdering av Färgelanda fjärrvärmenät och riskanalys avseende försäljning, dat 2024-11-13

Presentation Värdering fjärrvärmenät Färgelanda andra avstämningen, dat 2024-10-29

Presentation Värdering fjärrvärmenät Färgelanda, dat 2024-11-04

Sändlista:

Sektor Samhällsutveckling

David Tengberg Samhällsutvecklings och Näringslivschef

Jenny Clasborn Teknisk chef

Värdering av fjärrvärmenät och riskanalys avseende försäljning

---

Arbetsmaterial

Peter Blomqvist och Håkan Sköldberg
2024-11-13

Sammanfattning

Färgelanda kommun (FK) äger idag fjärrvärmenätet i Färgelanda, medan värmeproduktionen ägs av Rör & Fjärrvärme i Uddevalla AB (RV). Färgelanda kommun har kontaktat Profu för att få en bedömning av värdet på fjärrvärmenätet vid en eventuell försäljning. Profu har också genomfört en riskanalys avseende vad en eventuell försäljning innebär.

Inledningsvis konstaterades att nuvarande situation är ekonomiskt ofördelaktig för FK. Kommunen köper producerad värme från RV till en högre kostnad än den intäkt som försäljningen av fjärrvärme till slutkund ger. Samtidigt är fjärrvärmepriset bland de högsta i Sverige.

Fem möjliga handlingsalternativ för fjärrvärmenätet i Färgelanda har formulerats:

1. Behålla fjärrvärmenätet med befintliga avtal
2. Omförhandla villkoren för fjärrvärmeproduktionen med RV
3. RV tar över fjärrvärmenätet
4. Undersök om annat företag vill ta över fjärrvärmeproduktionen
5. Undersök om RV eller annat företag vill ta över hela fjärrvärmeförsörjningen

Konsekvenser av de olika alternativen diskuteras i rapporten. Av skäl som nämnts ovan är det angeläget att undvika handlingsalternativ 1. Som vi uppfattat det känner FK dessutom osäkerhet inför sin förmåga att långsiktigt sköta fjärrvärmenätet och man vill därför komma bort från ägandet av fjärrvärmenätet. Det överensstämmer med handlingsalternativen 3 och 5. Det mesta talar för att alternativ 5 är mest attraktivt för FK eftersom fler potentiella köpare bör leda till ett högre pris för fjärrvärmenätet än om man endast vänder sig till en potentiell köpare.

Värdet av fjärrvärmeaffären är med givna förutsättning totalt 13,8 MSEK, men värdet avgörs av vad en eventuell köpare använder för kalkylränta, kalkylperiod och bedömda driftkostnader etc. Den faktor som bedöms påverka mest är fjärrvärmepriset till slutkund. Om fjärrvärmepriset sänks nivåer som för liknande fjärrvärmenät sjunker värdet till 6,3 MSEK.

Hur värdet fördelas mellan fjärrvärmenätet (FK) och panncentralen (RV) beror hur potentiella köpare ser på affären och vilken förhandlingsförmåga respektive part har. I princip är det så att ju mer en köpare betalar för panncentralen desto mindre värt blir fjärrvärmenätet och vice versa.

Innehåll

Sammanfattning	i
Innehåll.....	ii
Inledning.....	3
Syfte	3
Bakgrund och dagens förutsättningar	3
Avtal mellan FK och RV, samt FK och slutkunder	3
Status på fjärrvärmeaffären idag	4
Utvärderade handlingsalternativ	7
1. Behålla fjärrvärmenätet med befintliga avtal	7
2. Omförhandla villkoren för fjärrvärmeproduktionen (RV).....	8
3. Rör & Fjärrvärme tar över fjärrvärmenätet	8
4. Annat företag tar över fjärrvärmeproduktionen	9
5. RV eller annat företag tar över hela fjärrvärmeaffären	10
Värdering av fjärrvärmeaffären	11
Diskussion	17

Inledning

Färgelanda kommun (FK) äger idag fjärrvärmenätet i Färgelanda, medan värmeproduktionen ägs av Rör & Fjärrvärme i Uddevalla AB (RV).¹ Färgelanda kommun har kontaktat Profu för att få en bedömning av värdet på fjärrvärmenätet vid en eventuell försäljning. FK önskar även att Profu genomför en riskanalys avseende vad en eventuell försäljning innebär.

Syfte

Syftet med projektet är att uppskatta värdet av fjärrvärmenätet utifrån en helhetsbedömning av hela fjärrvärmeaffären, dvs. ge en uppfattning om marknadsvärdet. I projekt ingår också att ge förslag på alternativ för en försäljning av fjärrvärmenätet, samt vilka risker som är kopplade till respektive alternativ.

Bakgrund och dagens förutsättningar

Nedan redogörs för ett antal viktiga förutsättningar utifrån avtal mellan FK och RV, samt FK och slutkunderna. För fullständig information om alla villkor mellan FK och RV hänvisar vi till avtalen. Dessa utgörs av:

- Avtal om leverans av värme (2009)
- Samarbetsavtal (2009)
- Förlängning av avtal om leverans av värme (2016)
- Förlängning av samarbetsavtal (2016)

Avtal mellan FK och RV, samt FK och slutkunder

2009 inleddes ett samarbete mellan FK och RV. Detta innebar att FK investerade i fjärrvärmenätet medan RV investerade i panncentralen. Den löpande driften av fjärrvärmenätet sköts sålunda av FK inklusive hantering av kunderna, där kommunen själva är en stor kund. Värmeproduktion och drift av panncentralen sköts av RV.

De ursprungliga avtalen, ett leveransavtal och ett samarbetsavtal, trädde i kraft år 2009-04-08 och gäller 10 (tio) år från datum för undertecknande. 2016-07-25 undertecknades en förlängning av båda avtalen, där det står att avtalet gäller 7 (sju) år ytterligare från att tidigare avtals utgång, dvs. till och med 2026-04-07.

---

¹ Samma användning av förkortningar som står i avtalen.

Därefter sker en automatisk förlängning om 5 (fem) år, ifall inte avtalet sägs upp minst 12 månader innan avtalsperiodens slutdatum. FK måste alltså säga upp avtalet senast 2025-04-06 om man vill lämna avtalet så snart som möjligt.

Ursprungspriset på producerad fjärrvärme var 640 SEK/MWh och regleras enligt ett index som består av flispris (75 %) konsumentprisindex (20 %) och eldningsolja (5 %). Mätpunkt för leverans är vid RV:s mätare vid panncentralen. Om värmeleveransen från Rör & Fjärrvärme understiger 3 000 MWh/år sker en prisjustering uppåt av det specifika värmepriset.

Ursprungspris för levererad värme till slutkund är 650 SEK/MWh med samma index som gäller för producerad värme, enligt avtal mellan FK och respektive kund. Skillnaden är att mätning av leverans sker kundens anläggning (exakt var framgår inte av avtal), vilket enligt summerad beräkning innebar kulvertförluster om nära 24 % helåret 2023. Detta tas inte hänsyn till fullt ut i avtalet, då det endast finns ett påslag om 9 % (ingick inte från början, men infördes efter en tid). Det avtal med kunder som vi fått oss tillhanda är signerade 2022-01-27 där avtal, enligt allmänna avtalsvillkor, upphör tidigast med 12 månader efter skriftlig uppsägning. FK har också ett påslag om 460 SEK per kvartal och kund som avser täcka investering i fjärrvärmekulvert.

Vid förlängningen av leveransavtalet mellan RV och FK infördes en prishöjning om 30 SEK/MWh för investering i en ackumulatortank. Denna prishöjning ligger även med i de leveransavtal som FK har mot sina kunder.

Status på fjärrvärmeaffären idag

För att ge perspektiv på fjärrvärmepriset i Färgelanda har vi jämfört med de uppgifter som redovisas i den årliga så kallade Nils Holgersson utredningen². Jämförelsen visar att fjärrvärmepriset i Färgelanda förefaller vara högre än på någon annan plats i Sverige, åtminstone högre än något av de fjärrvärmepriser som redovisas i den nämnda utredningen.

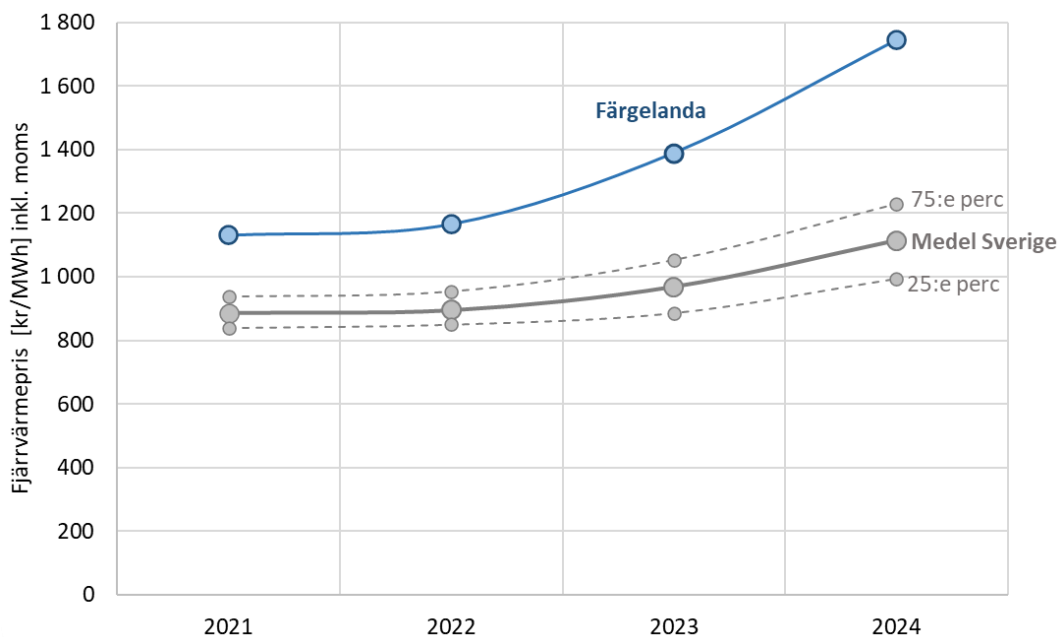
---

² Sedan 1996 ger Nils Holgersson-gruppen, med representanter från Bostadsrätterna, Fastighetsägarna, HSB Riksförbund, Hyresgästföreningen Riksförbundet, Riksbyggen och Sveriges Allmännyttan, ut rapporten "Fastigheten Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige". I den rapporten redovisas fakta om prisnivåer och prisskillnader som finns mellan olika kommuner för sophämtning, VA, el och fjärrvärme.

Några exempel på fjärrvärmepris 2024 (inklusive moms):

- Färgelanda: 1 744 SEK/MWh (andra kvartalet 2024³)
- Sverigemedel: 1 114 SEK/MWh
- Dyrast i Nils Holgersson utredningen: 1 517 SEK/MWh (Nordanstig)
- Dals Ed (Solör): 1 343 SEK/MWh (ett exempel i närområdet)

I Figur 1 redovisas typiska fjärrvärmepriser i Sverige och specifikt i Färgelanda under de senaste fyra åren.

Figur 1: Fjärrvärmepris 2021–2024 (Källa: Profus bearbetning av Nils Holgersson utredningen)

År 2009 var Sverigemedelpriset för fjärrvärme 726 SEK/MWh. Enbart produktionen kostade då 800 SEK/MWh (inkl. moms) i Färgelanda.

Av jämförelserna ovan framgår att fjärrvärmen i Färgelanda förefaller vara dyr. Att systemet är litet gör det rimligt att priset är högre än Sverige-genomsnittet, som präglas av klart större fjärrvärmesystem. Även med hänsyn till detta är dock priset fortfarande högt.

Detta väcker frågan om att fjärrvärme kanske inte är konkurrenskraftigt i Färgelanda? Som kund blir en naturlig reaktion att argumentera för ett lägre pris eller att undersöka möjligheten att byta till ett annat uppvärmningsalternativ,

³ Fjärrvärmepriset för Färgelanda redovisas inte i Nils Holgersson utredningen men utifrån uppgifter från Färgelanda kommun har priset räknats fram. Priset i Färgelanda justeras kvartalsvis medan priserna i Nils Holgersson utredningen avser helårspris.

exempelvis värmepump. För Färgelanda kommun försvåras detta av att man både är kund och leverantör.

Utöver det höga fjärrvärmepriset förlorar kommunen även pengar på fjärrvärmeförsäljningen. Enkelt uttryckt är intäkterna från kunderna mindre än kostnaden för att anskaffa värmen från RV. Färgelanda kommun gör på detta sätt en årlig förlust på fjärrvärmeförsäljning om ca 350 000 SEK/år. En förklaring till den årliga förlusten är utformningen av avtalen mot å ena sidan Rör & Fjärrvärme och å andra sidan avtalen mot slutkunderna i kombination med stora distributionsförluster. År 2023 producerades det 4 127 MWh och medan det levererades 3 164 MWh till kunderna.

Utöver detta tillkommer löpande kostnader som FK har för fjärrvärmerörelsen. De uppgår till 63 000 SEK/år och utgörs av kostnader för drift och underhåll av nätet, samt fakturering och kundtjänst.

Dessutom har fjärrvärmenätet ett bokfört värde på ca 3 300 000 SEK. Om kommunen kvarstår som ägare av fjärrvärmenätet och om man antar en avskrivningstid på 30 år, där 15 år har passerat sedan start, så återstår 15 år av avskrivningar. Det motsvarar en årlig avskrivningskostnad på 220 000 SEK, se detaljer i Tabell 1. Om kommunen överlåter nätet till någon annan aktör tas tillgången bort ur balansräkningen. Om försäljningspriset överstiger nätets bokförda värde tas skillnaden mellan försäljningspris och bokfört värde upp som en vinst. Om försäljningspriset istället är lägre än det bokförda värdet redovisas det istället som en förlust. Förhoppningsvis erhåller man vid en sådan överlåtelse en betalning för fjärrvärmerörelsen.

Tabell 1: Återstående avskrivningskostnader oktober 2024.

Kostnadspost	Återstående [SEK]
Fjärrvärmenätet	3 077 447
Panna och kulvert Valbo	17 852
Dagvattenkulvert vid björnhuset	204 048

Den situation som beskrivs ovan talar för att Färgelanda kommun bör komma ur de befintliga avtalen om fjärrvärmeproduktionen och överväga om man ska behålla fjärrvärmenätet eller sälja det till någon annan aktör. De två avtal mellan Färgelanda kommun och värmeproducenten Rör & Fjärrvärme löper, som nämnts ovan, ut 2026-04-07.

Utvärderade handlingsalternativ

Med utgångspunkt från beskrivningen av nuläget för fjärrvärmen i Färgelanda har vi identifierat fem handlingsalternativ. Vart och ett av dessa alternativ har sina fördelar och nackdelar. Här sammanfattar vi dessa handlingsalternativ med de konsekvenser och risker som hänger samman med dem.

1. Behålla fjärrvärmenätet med befintliga avtal

Ett av handlingsalternativen är att fortsätta med nuvarande organisation av fjärrvärmerörelsen. Då behöver inga avtal sägas upp, utan avtalen förlängs med fem år, från april 2026 till april 2031.

Om man agerar på detta sätt bibehålls de olägenheter som nuvarande arrangemang medför. Det innebär fortsatta ekonomiska förluster för Färgelanda kommun, fortsatt mycket höga fjärrvärmepriser för värmekunderna och att kommunen har ett fortsatt ansvar för fjärrvärmenätet och kundkontakterna.

Som redan redovisats är intäkten för fjärrvärmeförsäljningen är mindre än kostnaden för inköpen av värme från Rör & Fjärrvärme. Den förlusten uppgår till ca 350 000 SEK/år. Till detta ska läggas de löpande kostnader som kommunen har för fjärrvärmerörelsen. De uppgår till 63 000 SEK/år och utgörs av kostnader för drift och underhåll för nätet, fakturering och kundtjänst.

Dessutom har fjärrvärmenätet ett bokfört värde på ca 3 300 000 SEK. Det bokförda värdet är en utgångspunkt oberoende av handlingsalternativ. Om fjärrvärmenätet behålls av kommunen görs årliga avskrivningar. Om nätet säljs till någon annan aktör tar kommunen i samband med försäljningen bort tillgången ur balansräkningen.

Som vi uppfattat det så känner FK stor osäkerhet inför sin förmåga att långsiktigt sköta fjärrvärmenätet. Väljer man detta handlingsalternativ har kommunen kvar det ansvaret.

De mycket höga fjärrvärmepriserna medför också att det är tveksamt om fjärrvärme utgör ett konkurrenskraftigt alternativ jämfört med exempelvis värmepump. Det finns därför en risk för att kunder lämnar fjärrvärmen. FK som är den största kunden kanske inte lämnar fjärrvärmen eftersom man samtidigt är leverantör, men nuvarande situation leder i alla fall till att värmeförsörjningen blir dyr. Förenklat kan man säga att kommunen förlorar pengar i två led, dels förlusterna i fjärrvärmerörelsen, dels höga fjärrvärmepriser i egenskap av värmeköpare för byggnadsuppvärmning.⁴

---

⁴ Enligt leveransavtalet mellan FK och RV står det att priset för värmen gäller vid en årligt köpt volym om minst 3 000 MWh, i annat fall ökar priset enligt avtalets Bilaga 3.

En samlad bedömning landar i att detta är ett handlingsalternativ som bör undvikas.

2. Omförhandla villkoren för fjärrvärmeproduktionen (RV)

Ett handlingsalternativ kan vara att bibehålla organisationen av fjärrvärmeförsörjningen, men att Färgelanda kommun tar initiativ till en omförhandling av villkoren i förhållande till värmeproducenten Rör & Fjärrvärme. Det är framför allt priset på värmen som skulle behöva sänkas för att kommunen inte ska fortsätta förlora pengar på fjärrvärmerörelsen. Alternativt skulle en sänkning av priset på värmeproduktionen kunna användas för en sänkning av fjärrvärmepriset till slutkund. Man kan också tänka sig kombinationer av dessa två varianter.

Nuvarande avtal löper ut i april 2026. Då har man möjlighet att avsluta nuvarande avtal och försöka förhandla fram ett lägre pris på värmeproduktionen. Det är dock inte nödvändigt att vänta till våren 2026 med en sådan omförhandling. Om frågan tas upp med Rör & Fjärrvärme och om de är positiva till en sådan översyn kan man naturligtvis när som helst göra en överenskommelse som ersätter de avtal som nu reglerar affären. Frågan är dock om Rör & Fjärrvärme accepterar en sådan förtida omförhandling.

Handlingsalternativet med en omförhandling av värmeproduktionspriset skulle, om förhandlingarna lyckas, kunna minska eller eliminera kommunens förluster i fjärrvärmeförsörjningen. Dock kvarstår olägenheterna för kommunen med ansvaret för den långsiktiga skötseln av fjärrvärmenätet samt kundkontakterna. Som vi uppfattat det är det något kommunen helst vill komma bort från.

Beroende på hur förhandlingen faller ut kan problemet med mycket höga fjärrvärmepriser komma att bestå. De höga fjärrvärmepriserna medför att det är tveksamt om fjärrvärme utgör ett konkurrenskraftigt alternativ jämfört med exempelvis värmepump. Det finns därför även vid detta handlingsalternativ en risk för att kunder lämnar fjärrvärmen.

En bedömning av detta handlingsalternativ är att det kan förbättra det ekonomiska utfallet jämfört med handlingsalternativ 1, men att det grundläggande problemet med fortsatt ägande av fjärrvärmenätet består.

3. Rör & Fjärrvärme tar över fjärrvärmenätet

Det har förekommit diskussioner mellan Färgelanda kommun och Rör & Fjärrvärme om att RV tar över fjärrvärmenätet och avtalen med kunderna med dagens villkor. RV har då uttryckt intresse för en sådan lösning under förutsättning att man får nätet gratis. Att RV tar över fjärrvärmenätet kan vara ett handlingsalternativ 3.

En försäljning av fjärrvärmenätet till RV leder till en förlust för kommunen om försäljningspriset är lägre än det bokförda värdet för nätet. Om försäljningspriset är högre än det bokförda värdet på nätet redovisas affären som en vinst. Efter en

sådan försäljning upphör de årliga förlusterna i kommunens fjärrvärmerörelse, vilket medför en kostnadsminskning på drygt 400 000 SEK/år.

En stor fördel med detta handlingsalternativ är att Färgelanda kommun inte längre har kvar ägandet av fjärrvärmenätet och därmed inte längre har något ansvar för skötsel och drift av nätet.

Efter affären återstår dock problemet med de höga fjärrvärmepriserna om man inte genom påtryckningar kan få ett mer attraktivt pris. När kommunen inte längre är ägare av fjärrvärmerörelsen är dock frihetsgraderna större när det gäller framtida uppvärmning av kommunens byggnader. Om man på sikt inte är nöjd med fjärrvärmeprisnivån kan man överväga att byta uppvärmningsalternativ till exempelvis värmepump. Leveransavtalen för fjärrvärme kan avslutas med 12 månaders uppsägningstid, enligt allmänna avtalsvillkor för fjärrvärme som det hänvisas till de i nuvarande avtalen.

Detta utvecklingsalternativ är gynnsamt både med avseende på kostnadsutvecklingen för kommunen och att man inte längre ansvarar för den långsiktiga skötseln och driften av fjärrvärmenätet. De höga fjärrvärmepriserna består dock förmodligen.

4. Annat företag tar över fjärrvärmeproduktionen

Ett huvudproblem med den nuvarande situationen för fjärrvärmen i Färgelanda är det höga priset på den producerade värmen. Det aktualiserar frågan om att undersöka om någon annan aktör kan producera värme till en lägre kostnad. I princip bör man ha möjlighet att avsluta nuvarande avtal med Rör & Fjärrvärme i april 2026. Detta kan ses som handlingsalternativ 4.

En ny värmeproducent skulle kunna agera på olika sätt. Mest näraliggande är kanske att köpa den existerande värmeproduktionsanläggningen. Det kräver naturligtvis att RV är intresserade av att sälja panncentralen. Den alternativa användningen för panncentralen är dock svår att se eftersom det inte finns någon annan naturlig köpare av värme. Det handlar då kanske om att montera ned pannanläggningen och sälja den på annat håll. Om den nya värmeproducenten inte kommer överens med RV om köpet av pannan så återstår alternativet att etablera en helt ny värmeproduktionsanläggning.

Det är osäkert om man kan hitta någon värmeproducent som skulle vilja ta över enbart denna roll. Det finns flera bolag som driver mindre fjärrvärmesystem på olika orter i Sverige och i grannländerna. Exempel på sådana bolag är Solör Bioenergi, Adven och Nevel. I normalfallet ansvarar de dock för hela fjärrvärmeförsörjningen, inte bara värmeproduktionen. En förutsättning för att handlingsalternativet ska vara rimligt är att den nya producenten kan erbjuda värme till en lägre kostnad än idag.

Den lösning som skisseras ovan skulle kunna möjliggöra lägre kostnader för värmeproduktionen, vilket därmed skulle kunna minska kostnaderna för Färgelanda kommun som dock har fortsatt ansvar för fjärrvärmenätet. Eventuellt skulle också fjärrvärmepriset kunna sänkas.

Beroende på vem som potentiellt skulle överta produktionsansvaret så finns en viss osäkerhet om hur väl de kommer att klara sitt uppdrag och kanske särskilt vid övergången från nuvarande till ny värmeproducent.

En nackdel med handlingsvägen är att FK behåller ägandet av fjärrvärmenätet och därmed ansvaret för drift och långsiktig skötsel. Det är något som kommunen tydligt uttryckt att man vill komma bort ifrån.

Bedömningen är att detta handlingsalternativ innebär en ganska omfattande förändring som potentiellt kan leda till lägre kostnader. Alternativet löser dock inte problemet med att komma bort från det långsiktiga ansvaret för fjärrvärmenätet.

5. RV eller annat företag tar över hela fjärrvärmeaffären

Handlingsalternativ 5 innebär att fjärrvärmenätet bjuds ut till försäljning på den öppna marknaden. Man kan se detta alternativ som en utvidgning av handlingsalternativ 3. Här är dock skillnaden att man inte bara vänder sig till Rör & Fjärrvärme utan till en bredare krets av potentiella intressenter. Exempel på företag som skulle kunna ha ett intresse av att äga och driva fjärrvärme i Färgelanda är, som nämnts ovan, Solör Bioenergi, Adven och Nevel och i det här fallet också naturligtvis Rör & Fjärrvärme. I detta skede vet vi dock inte om dessa bolag har något intresse för just detta objekt (utöver RV som redan uttryckt ett intresse).

I övertagandet av fjärrvärmenätet ligger också möjligheten för den nya ägaren att överväga andra alternativ för värmeproduktionen. Nuvarande produktion kan avslutas i april 2026 då slutdatum för nuvarande avtal nås. På samma sätt som beskrivs för handlingsalternativ 4 kan här den nya ägaren av fjärrvärmenätet välja mellan att fortsätta köpa värme från nuvarande producent (RV), eventuellt efter förhandling om reducerat värmepris eller att själv ta ansvar för värmeproduktionen. I det senare fallet finns valet att köpa nuvarande värmeproduktionsanläggning eller att etablera en helt ny anläggning.

För Färgelanda kommun medför detta handlingsalternativ att de årliga förlusterna i kommunens fjärrvärmerörelse upphör, vilket betyder en kostnadsminskning på drygt 400 000 SEK/år. Beroende på förhandlingsresultat skulle uppgörelsen också kunna landa i en försäljningsvinst. (Förutsättningarna för detta diskuteras nedan.) Potentiellt kan den intäkten bli större i detta handlingsalternativ än för handlingsalternativ 3. Orsaken är att det här sannolikt finns fler bolag än RV som är intresserade av att ta över hela fjärrvärmeaffären. Med fler potentiella köpare kan man anta att möjligheterna till ett bra pris ökar.

En aspekt som är viktig att bevaka är att tillförsäkra att fjärrvärmeleveranserna inte drabbas av störningar eller avbrott i samband med förändringarna av ägarförhållandena. Det gäller särskilt värmeproduktionen där förhandlingar om villkor och ägande skulle kunna dra ut på tiden och potentiellt skapa problem med värmeförsörjningen.

Efter en försäljning av fjärrvärmenätet återstår dock problemet med de höga fjärrvärmepriserna, om man inte genom påtryckningar kan få ett mer attraktivt pris. Liksom i handlingsalternativ 3 kan FK på sikt, om man inte är nöjd med

fjärrvärmeprisnivån, överväga att byta uppvärmningsalternativ till exempelvis värmepump.

Detta handlingsalternativ förefaller vara det som bäst svarar mot de önskingar som Färgelanda kommun har. Det leder till att kommunen kommer bort från ansvaret för drift och skötsel av fjärrvärmenätet, samt undviker kommunens årliga ekonomiska underskott i fjärrvärmerörelsen, förhoppningsvis ge en försäljningsvinst och kan potentiellt leda till lägre fjärrvärmepriser.

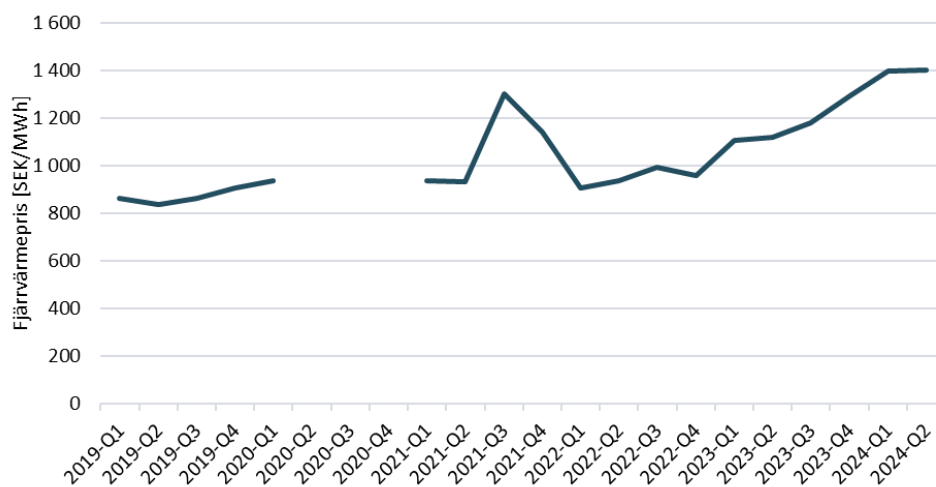
Värdering av fjärrvärmeaffären

I detta kapitel redovisas en värdering av fjärrvärmeaffären i Färgelanda. Som bakgrund till värderingen kan det nämnas att fjärrvärmenätet och värmepannor installerades 2009. Det var också då som samarbets- och leveransavtalen mellan Färgelanda kommun och Rör & Fjärrvärme undertecknades. I samband med den ekonomiska utvärderingen behöver man ta ställning till den ekonomiska livslängden för anläggningarna. Normalt antas den ekonomiska livslängden för fjärrvärmenät vara ca 35 år och för värmepannor ca 20 år. Hur lång den verkliga livslängden är beror på hur väl anläggningarna sköts. I denna värdering har det inte genomförts någon besiktning för att fastställa status för anläggningarna och därför har vi ingen detaljerad information om detta. Notera att allt intäkter och kostnader i värderingskalkylen redovisas exklusive moms (till skillnad mot jämförelsen mot Nils Holgersson utredningen, redovisad i avsnittet "Status på fjärrvärmeaffären idag" ovan, som redovisades inklusive moms). I värderingen redovisas alla antaganden om utveckling i reala termer, det vill säga rensat för inflation.

Vid värdering av fjärrvärmeaffären har vi utgått från en kalkylhorisont om 15 år. Kalkylräntan är satt till 7 % real ränta, vilket motsvarar ungefär 9 % nominellt. Detta är ett rimligt antagande för en privat aktör som avser investera i fjärrvärme, men det kan skilja sig åt mellan aktörer utifrån vilken risk de bedömer att ett köp av fjärrvärmerörelsen i Färgelanda innebär.

Intäkterna från fjärrvärmeförsäljningen till värmekunderna är baserade på historisk leverans av värme till slutkunder vilken har varierat mellan 3 102 MWh (2022) och 3 693 MWh (2021). Vårt antagande är att leveranserna kommer att ligga däremellan med samma antal kunder som idag. Vi har valt att utgå från 3 300 MWh såld fjärrvärme per år.

Som tidigare visats sätts priset mot slutkund idag enligt ett avtal som innehåller ett index som består av flisprisindex 75 %, konsumentprisindex 20 % och eldningsoljaindex 5%. Se prisutvecklingen för perioden kvartal 1 2019 till och med kvartal 2 2024 i Figur 1. Vår bedömning är att flispriser kommer att falla tillbaka något från de nivåer som gäller 2024 medan de andra komponenterna kommer att ligga stilla på dagens nivå. Antagande är därmed att det reala priset mot slutkund i genomsnitt kommer att ligga på 1 300 SEK/MWh under kalkylperioden. Prisutvecklingen är dock förknippad med stora osäkerheter under en så lång period.

Figur 1: Totalt fjärrvärme mot slutkund per kvartal för kvartal 1 2019 till kvartal 2 2024.

När det gäller kostnader för av driva anläggningarna har vi för fjärrvärmenätet utgått från det underlag som FK tillhandahållit, vilket framgår av Tabell 2. Dessa kostnader inkluderar kundtjänst och fakturering då FK har ansvar för detta.

Tabell 2: Antagna årliga driftkostnader för fjärrvärmenätet.

Kostnadspost	Årskostnad [SEK/år]
Fakturering/kundtjänst	27 000
Underhåll/Felavhjälpning	36 000

När det gäller drift av panncentralen har vi inte fått någon information utöver det som framgår av tidigare nämnda avtal. I bedömning av kostnaden har vi utgått från erfarenheter från större anläggningar som vi har kännedom om och där vi skalat ned dessa till nivåer som vi bedömer som rimliga kostnader för panncentralen i Färgelanda, se

Tabell 3.

Bränslekostnaden har vi kopplat till flispriset som realt bedöms ligga på 400 SEK/MWh under kalkylperioden. Därtill har vi bedömt att pannan har en verkningsgrad om 90 %.

Tabell 3: Antagna årliga driftkostnader för panncentralen.

Kostnadspost	Årskostnad [SEK/år]
Bränsle	1 817 000
Personal	500 000
Aska	24 000
Drift el	101 000
Underhåll	127 000
Vatten & VA	4 000
NOX	8 000
Försäkringar	16 000
Fordon	40 000
Verktyg	8 000

Utifrån ovanstående antaganden har vi beräknat värdet för hela fjärrvärmeaffären, dvs. hur mycket en tänkt köpare, givet de ovan redovisade förutsättningar, kan vara villig att betala för både fjärrvärmenätet och panncentralen. Värdet för hela fjärrvärmeaffären blir då ca 13,8 MSEK. Här ingår inga fasta kostnader eller avskrivningar för befintliga anläggningar.

Huvudskälet till det stora värdet på fjärrvärmeaffären är att priset mot slutkund är mycket högt och att det antas vara det under hela kalkylperioden. För att få en uppfattning om hur värdet på affären påverkas av olika omvärldsförutsättningar har sex viktiga kalkylparametrar varierats. Resultaten av den känslighetsanalysen ger ökad förståelse för hur värdet av affären påverkas, såväl som helhet och fjärrvärmenätet specifikt. Observera att en parameter i taget förändras för att få en uppfattning om påverkan av just den specifika förändringen.

Om fjärrvärmepriset sänks till 1050 SEK/MWh istället för 1300 SEK/MWh minskar värdet på fjärrvärmeaffären till 6,3 MSEK. Fjärrvärmepriset för andra fjärrvärmenät av liknade storlek är enligt Nils Holgersson utredningen 1050–1100 SEK/MWh, vilket innebär att med 1050 SEK/MWh ligger mer i linje med hur det ser ut på andra orter. Detta fjärrvärmepris skulle också innebära en minskad kostnad för hela kundkollektivet om 825 000 SEK per år, där FK också är en stor kund.

Om den reala kalkylräntan sänks till 5 % i stället för 7 % ökar i stället värdet på affären till 15,7 MSEK. Vilken kalkylränta en potentiell köpare använder beror främst på vilka risker de ser med att äga fjärrvärmeverksamheten. Ett högt fjärrvärmepris ökar antagligen risken för att kunder konverterar till andra uppvärmningsformer.

I grundfallet antas kalkylperioden 15 år, men potentiella köpare kan ha andra tidsperspektiv. En kalkylperiod om 20 år innebär att värdet ökar till 16,1 MSEK. En längre kalkylperiod kan också innebära att re-investeringar behöver genomföras, vilket inte är inkluderat i fallet.

Om alla driftkostnader realt ökar med 10 %, dvs. alla kostnader i Tabell 2 och

Tabell 3, så minskar värdet av affären till 11,3 MSEK.

Ovanstående beräkningar har utgått från värdet av hela fjärrvärmeaffären vilket förutsätter att man äger både fjärrvärmenätet och panncentralen. Då FK endast äger fjärrvärmenätet har vi också gjort två beräkningsfall som ger en uppfattning om panncentralens värde och därmed kvarstående värde för fjärrvärmenätet. I det första fallet antar vi att man måste investera i ny panncentral, där investeringskostnaden om 9,1 MSEK utgår från en offert på en nyckelfärdig anläggning som innehåller alla delar förutom frakt och installation. I detta fall blir värdet av fjärrvärmenätet 4,7 MSEK.

Om man istället utgår från att det även fortsättningsvis går att använda befintlig panncentral och att kostnaden för denna beräknas utifrån investeringskostnaden för en ny panncentral och en tänkt avskrivningstid på 20 år, så blir kostnaden 2,2 MSEK (vilket motsvarar tillgångens återstående värde). Till detta har vi lagt in ett reinvesteringsbehov om 1 MSEK efter fem år. Dessa antaganden ger ett värde på fjärrvärmenätet om 11 MSEK. Fjärrvärmenätets värde beror alltså i stor utsträckning på hur situationen med värmeproduktion löses. RV har, som tidigare nämnts, rimligen ingen alternativ användning för panncentralen, utom att montera ned och sälja på annat håll.

En sammanställning av de olika beräkningsalternativen framgår av Tabell 4.

Tabell 4: Olika värderingsfall för fjärrvärmeaffären.

Värderingsfall	Justerad indata	Värdering [SEK]
Grundfall		13 820 000
Sänkt fjärrvärmepris	1 050 SEK/MWh	6 310 000
Lägre kalkylränta	5 %	15 730 000
Längre kalkylperiod	20 år	16 070 000
Högre driftkostnad	+10 %	11 300 000
Ny panncentral	9 125 000 SEK	4 700 000
Bef. panncentral	2 181 000 SEK	11 000 000

Diskussion

Som vi uppfattat situationen är det en prioritet för FK att komma bort från dagens situation (handlingsalternativ 1). Därmed är det ett handlingsalternativ som bör undvikas. I så fall återstår fyra handlingsalternativ av de som Profu identifierat.

Vi har också fått intrycket av att kommunen dessutom helt vill komma bort från ägandet av fjärrvärmenätet. Med den utgångspunkten återstår handlingsalternativen 3 (sälj nätet till Rör & Fjärrvärme) och 5 (sälj nätet på öppna marknaden). Av de två alternativen förefaller det senare vara det mest attraktiva, se argumentationen ovan.

Ett av problemen med den nuvarande situationen är det höga fjärrvärmepriset till slutkund. Bland fjärrvärmekunderna är kommunen den klart största. Då kommunen både är fjärrvärmeleverantör och kund begränsas dess agerande ur kundperspektiv eftersom man inte kan byta uppvärmningsalternativ från fjärrvärme till exempelvis värmepump utan att det slår tillbaka på kommunen i sin egenskap av fjärrvärmeleverantör. (Att hota med att "rösta med fötterna" är annars ett av de påtryckningsmedel som fjärrvärmekunderna kunderna generellt har när man förhandlar pris.) För de handlingsalternativ som innebär att kommunen säljer fjärrvärmenätet ökar möjligheterna att som kund argumentera för ett lägre fjärrvärmepris.

I det nuvarande samarbetsavtalet mellan Rör & Fjärrvärme och Färgelanda kommun finns en paragraf som reglerar "Förköpsrätt". Det är viktigt att följa den. Där anges att om en part önskar överlåta sin anläggning på tredje man så ska den andra parten underrättas skriftligt om avsikten. Inom tre veckor efter att underrättelsen mottagits ska den mottagande parten meddela om man vill förvärva anläggningen. Det ska i så fall ske på "marknadsmässiga grunder". Om den mottagande parten inte meddelar sin avsikt att förvärva anläggningen så äger den överlåtande parten rätt att efter ytterligare tre veckor överlåta anläggningen på tredje man.

Även om möjligheterna till uppsägning av avtal, villkor för överlåtelser av anläggningar, med mera förefaller ligga i linje med det som skisserats i handlingsalternativen ovan är det angeläget att kommunen rådgör med juridisk expertis för att undvika felaktigt agerande.

Fjärrvärmeaffären som helhet värderas till 13,8 MSEK men beror i stor utsträckning på förutsättningarna, dvs. vad en eventuell köpare använder för kalkylränta, kalkylperiod och bedömda driftkostnader. Den faktor som bedöms påverka mest är dock fjärrvärmepriset till slutkund som idag är mycket högt. Om detta pris sänks till det som är mer vanligt för liknande fjärrvärmenät sjunker värdet till 6,3 MSEK.

Hur värdet fördelas mellan fjärrvärmenätet (FK) och panncentralen (RV) beror på affären sätts upp. Exempelvis beror det på hur en potentiell köpare ser på affären och vilken förhandlingsförmåga respektive part har. I princip är det så att ju mer en köpare betalar för panncentralen desto mindre värt blir fjärrvärmenätet och vice versa.

Värdering av fjärrvärmenätet i Färgelanda

Peter Blomqvist
Håkan Sköldberg
2024-11-04

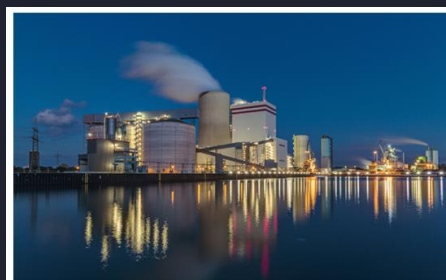

Systemanalys

Systemperspektivet är centralt i allt vi gör

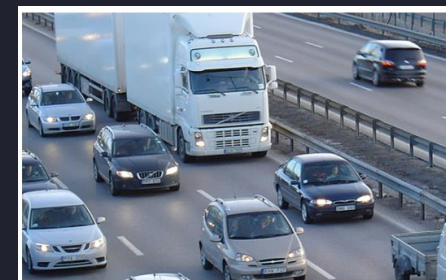
Marknad och strategi

Energi och energisystem

Cirkulär ekonomi och avfallssystem

Transport och drivmedel

Scenarioanalys

Modellutveckling och modellverktyg

Forsknings- och utvecklingsprojekt

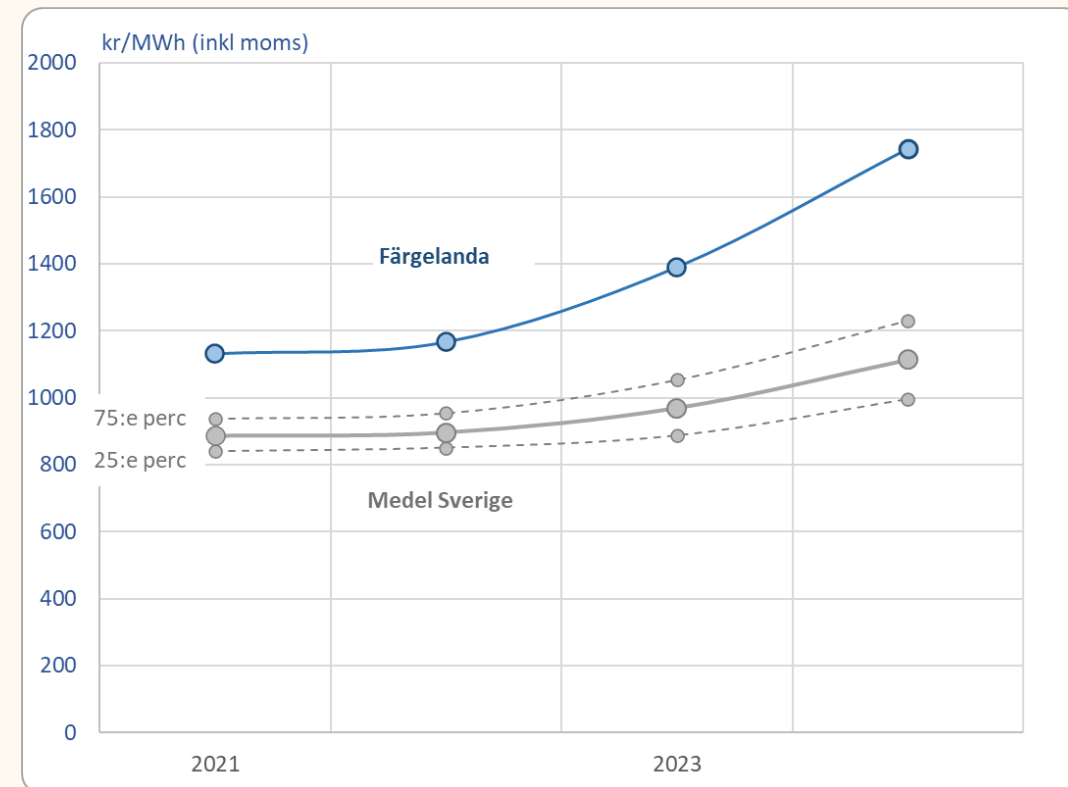
Utbildning och undervisning

En stor bredd av kunder och uppdragsgivare

Fjärrvärmeaffären i dagsläget

- Fjärrvärmepriset i Färgelanda förefaller vara högre än på någon annan plats i Sverige
- Fjärrvärmepris 2024:
  - Färgelanda: 1 744 kr/MWh (andra kvartalet 2024)
  - Sverigemedel: 1 114 kr/MWh
  - Dyrast i *Nils H.*: 1 517 kr/MWh (Nordanstig)
  - Dals Ed (Solör): 1 343 kr/MWh (ett exempel i närområdet)
- År 2009 var Sverigemedelpriset för fjärrvärme 726 kr/MWh. Enbart produktionen kostade då 800 kr/MWh i Färgelanda.
- Fjärrvärme är kanske inte konkurrenskraftigt i Färgelanda?
  - Sänk priset
  - Byt uppvärmning, t.ex. värmepump

Källa: Profus bearbetning av *Nils Holgersson* utredningen

Fjärrvärmeaffären i dagsläget

- Färgelanda kommuns gör en årlig förlust för på fjärrvärmeförsäljning om 413 000 kr/år (exklusive avskrivningar)
  - Intäkten är klart lägre än inköpskostnaden för producerad värme, förlust ca 350 000 kr/år
  - Kommunen ha ytterligare 63 000 k/år i kostnader för D&U, fakturering, kundtjänst, kopplat till drift av nätet
  - Kvarstående avskrivning 220 000 kr/år (kapitalkostnad 3 300 000 kr i 15 år)
- Det producerades 4 127 MWh/år och 3 164 MWh/år levererades till kunder år 2023
  - Motsvarar nästan 24 % förluster, där endast 9 % kompenseras för i avtal
- Färgelanda kommun bör komma ur befintligt avtal
- Avtalen löper ut 2026-04-07
  - Ska sägas upp minst 12 månader före, annars förlängs de med fem år

Exempel på handlingsalternativ för kommunen

1. Behåll ägande av fjärrvärmenätet med dagens förutsättningar
2. Omförhandla villkor för fjärrvärmeproduktion (med *Rör & Fjärrvärme*)
3. *Rör & Fjärrvärme* får ta över fjärrvärmenät och avtal med kunderna med dagens villkor
4. Undersök om annat företag vill ta över fjärrvärmeproduktionen
5. Undersök om annat företag vill ta över nät eller hela fjärrvärmeförsörjningen

I samtliga fall finns det möjlighet för kunder att byta uppvärmning med 12 månaders uppsägning

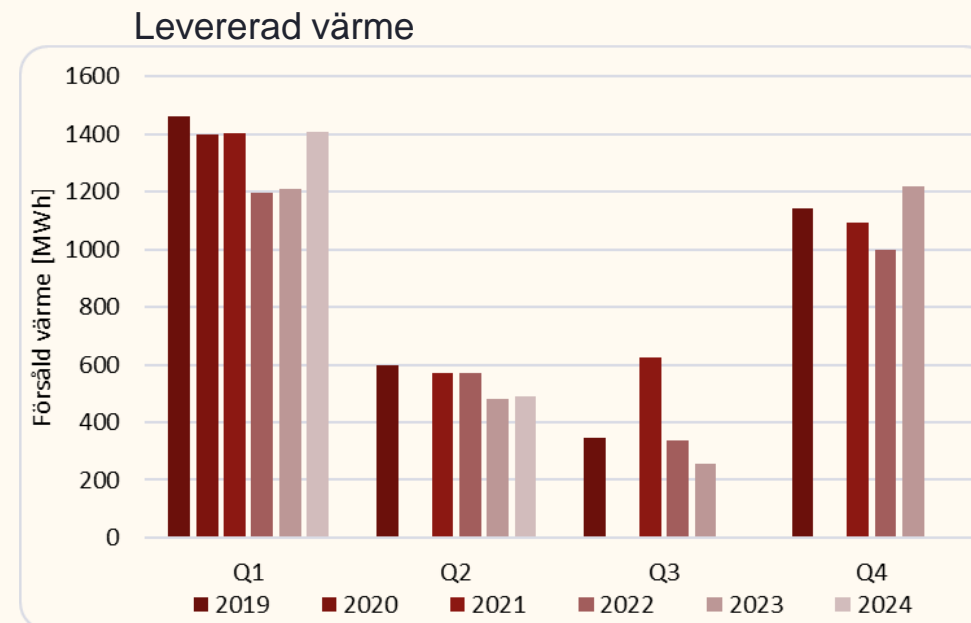
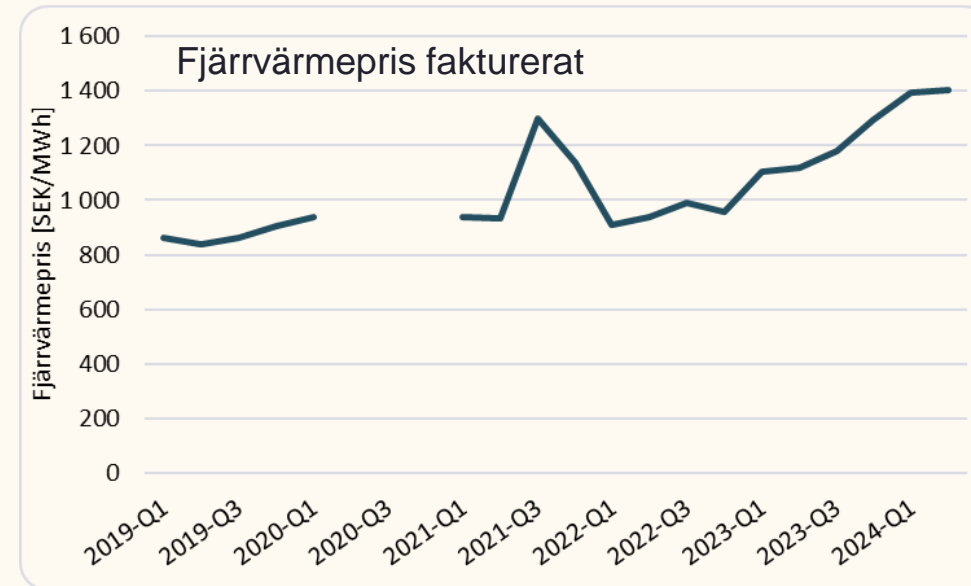
Alt.	Potentiella konsekvenser
1	<ul style="list-style-type: none"> • Fortsatta årliga förluster om ca 400 000 kr/år • Fortsatt högt fjärrvärmepris • Fortsatt ansvar för fjärrvärmenätet
2	<ul style="list-style-type: none"> • Möjlighet till lägre pris för producerad värme • Fortsatt ansvar för fjärrvärmenätet
3	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen slipper ekonomiska förluster för fjärrvärme och egna kostnader för att driva fjärrvärmenät (dock nedskrivning 3,3 MSEK) • Fjärrvärmekunder får samma värmekostnad som idag • Saknar helt kontroll över fjärrvärmeförsörjningen
4	<ul style="list-style-type: none"> • Oklart om någon aktör vill ta över fjärrvärmeproduktionen • Eventuella risker i att säga upp avtal • Fortsatt ansvar för fjärrvärmenätet • Osäkerhet om den nya producentens förmåga
5	<ul style="list-style-type: none"> • Oklart om någon aktör vill ta över fjärrvärmesystemet • Eventuella risker i att säga upp avtal • Saknar helt kontroll över fjärrvärmeförsörjningen • Möjlighet att få betalt för fjärrvärmenätet

Värdering – Kostnader för fjärrvärmenätet

- Fjärrvärmenätet och värmepannor installerades 2009
  - Ekonomiskt livslängd för fjärrvärmenät bedöms normalt till 35 år
  - Ekonomiskt livslängd för värmepannor bedöms normalt till 20 år
  - Ekonomiskt livslängd beror också hur väl anläggningarna sköts
- Kalkylhorisonten är antagen till 15 år
- Kalkylräntan är satt till 7 % real ränta (vilket motsvarar ungefär 9 % nominellt)
- Intäkterna är baserade på historisk leverans av värme och bedömd utveckling av fjärrvärmepriset givet nuvarande avtal
- Kostnader är exklusive moms och baserade på
  - Historiska driftskostnader för fjärrvärmenätet (från Färgelanda kommun)
  - Uppskattning av driftkostnader för panncentralen (Profus uppskattningar)
  - Prisindikation för ny panncentral, samt uppskattat värde av befintlig värmecentral (från leverantör)

Värdering - Kostnader för fjärrvärmenet

- Det index som ligger till grund för fjärrvärmepriiser utgörs av
  - Skogsflis prisindex 75 %
  - Konsumentprisindex 20 %
  - Eldningsolja prisindex 5 %
- Fjärrvärmepriiset bedöms vara 1 300 SEK/MWh (exkl. moms) reall under kalkylperioden, men det finns stora osäkerheter kring utvecklingen
- Levererad fjärrvärme har varierat under perioden 2019-Q1 till 2024-Q2 (saknas data för 2022 Q2-Q4)
  - Värmeleveransen har varierat mellan 3 102 och 3 693 MWh
- Normalt värmebehov uppskattas till ca 3 300 MWh och förluster till 24 %

Värdering - Kostnader för fjärrvärmem

- Avskrivningar (som inte inkluderas i kalkylen)

Fjärrvärmemät	Avskrivning
Fjärrvärmemät	3 078 000
Valbo (Panna och kulvert)	18 000
Björnhuset (dagvattenkulvert)	204 000
Total	3 300 000

- Löpande kostnader för fjärrvärmemätet

Fjärrvärmemät	Driftkostnad
Fakturerings/kundtjänst	27 000
Underhåll/Felavhjälpning	36 000
Total	63 000

- Löpande kostnader för värmecentralen

Värmecentral	Driftkostnad
Bränsle	1 817 000
Personal	500 000
Aska	24 000
Drift el	101 000
Underhåll	127 000
Vatten & VA	4 000
NOX	8 000
Försäkringar	16 000
Fordon	40 000
Verktyg	8 000
Total	2 645 000

Värdering - Nuvärde av hela fjärrvärmeaffären

- Nuvärde av hela fjärrvärmeaffären är drygt 13,8 MSEK
  - Inkluderar driftkostnader för både fjärrvärmenät och panncentral, men inga kapitalkostnader för dessa
- Ett sänkt fjärrvärmepris gynnar fjärrvärmekunderna (där kommunen är en viktig sådan)
  - En sänkning av fjärrvärmepriset till 1 050 SEK/MWh istället för 1 300 SEK/MWh innebär en sänkt årskostnad om 825 000 SEK för kundkollektivet
  - Ett fjärrvärmepris om 1 050 -1 100 SEK/MWh ligger mer i paritet för liknande system
- Vad en potentiell köpare värderar fjärrvärmeaffären till kan variera relativt mycket beroende på vilka förutsättningar de ser

Värderingsfall	Justerad indata	Värdering [SEK]
Grundfall		13 820 000
Sänkt fjärrvärmepris	1 050 SEK/MWh	6 310 000
Lägre kalkylränta	5 %	15 730 000
Längre kalkylperiod	20 år	16 070 000
Högre driftkostnad	+10 %	11 300 000
Ny panncentral	9 125 000 SEK	4 700 000
Bef. panncentral*	2 181 000 SEK	11 000 000

*Avskrivningstid 15 år, men beror på status på panna. Reinvestering 1 000 000 SEK efter 5 år för att den ska hålla hela kalkylperioden

Profu

Tack!

Kontakt

Peter Blomqvist, peter.blomqvist@profu.se
Håkan Sköldberg, hakan.skoldberg@profu.se

Mölnadal

031 -720 83 90 (vxl)
Götaforsliden 13, övre
431 34 Mölnadal

Stockholm

0703 - 64 93 50
Målargatan 7
111 22 Stockholm

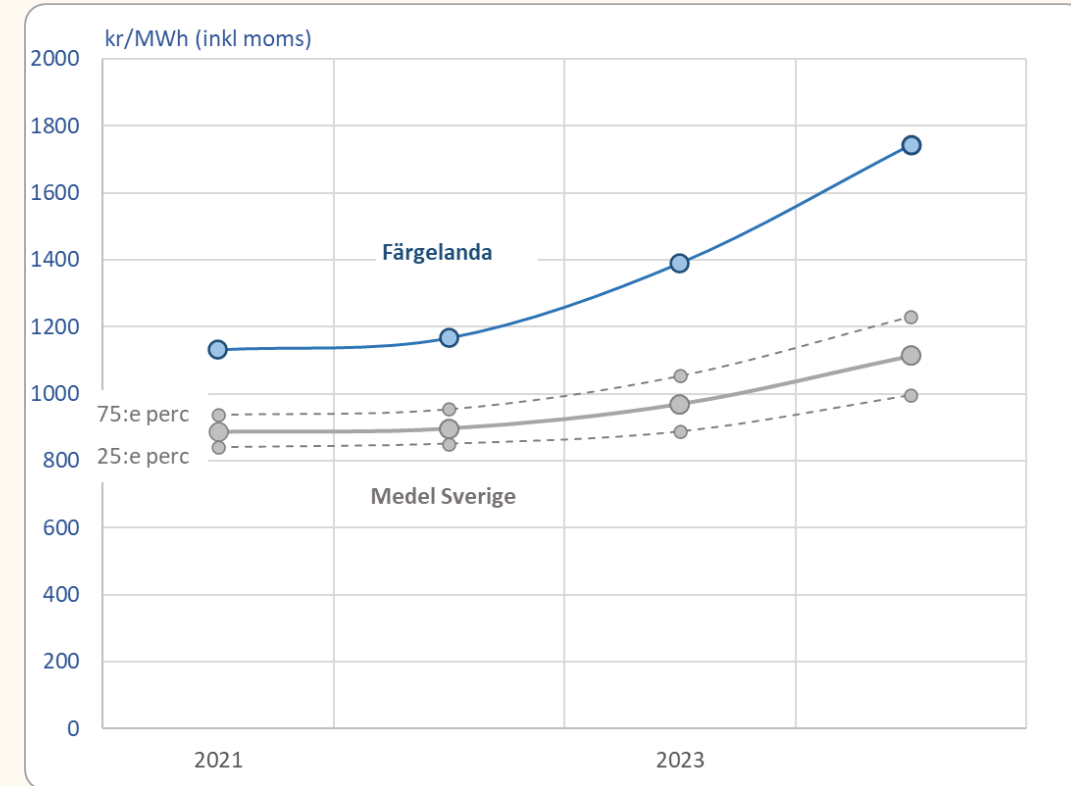
Värdering av fjärrvärmenätet i Färjelanda - andra avstämning

Projektmöte 2024-10-29

- Färgelanda kommuns intäkt för fjärrvärmeförsäljningen är klart lägre än inköpskostnaden för producerad värme, förlust ca 350 000 kr/år
  - Dessutom kan kommunen ha ytterligare kostnader för D&U, fakturering, kundtjänst, kapitalkostnader för nätet, m.m.
- Vi kan inte riktigt rekonstruera hur *Rör och Fjärrvärme* kommer fram till de belopp som de fakturerar. Nivån verkar dock vara ungefär enligt avtalet.
- Det produceras 4 100 MWh/år och 3 100 MWh/år levereras till kunder
  - Motsvarar nästan 25 % förluster
- Avtalen löper ut 2026-04-07. Ska sägas upp minst 12 månader före, annars förlängs de med fem år

Några fler iakttagelser

- Fjärrvärmepriset i Färjelanda förefaller vara högre än på någon annan plats i Sverige (källa: Nils Holgersson utredn.)
  - Systemet är litet, men ändå...
- Fjärrvärmepris 2024:
  - Färjelanda: 1 744 kr/MWh
  - Sverigemedel: 1 114 kr/MWh
  - Dyrast i Nils H.: 1 517 kr/MWh (Nordanstig)
  - Dals Ed (Solör): 1 343 kr/MWh (ett exempel i närområdet)
- År 2009 var Sverigemedelpriset för fjärrvärme 726 kr/MWh. Enbart produktionen kostade då 800 kr/MWh i Färjelanda.
- Fjärrvärme är kanske inte konkurrenskraftigt i Färjelanda?
  - Sänk priset
  - Byt uppvärmning, t.ex. värmepump

1. Att behålla ägande av fjärrvärmenätet som det är idag
2. Omförhandla villkoren för fjärrvärmeproduktionen (*Rör och Fjärrvärme*)
  - Nuvarande avtal löper ut i april 2026.
3. Låt *Rör och Fjärrvärme* gratis ta över fjärrvärmenätet och avtalen med kunderna med dagens villkor
  - Då upphör kommunens ekonomiska förluster för fjärrvärmeleveranserna och egna relaterade kostnader (nätets kapitalkostnader?)
  - Kommunens fastigheter får värme till samma kostnad som idag. (Avtalet styr prisutvecklingen.)
  - Leveransavtalen kan avslutas med 12 månaders uppsägningstid om man vill välja annan uppvärmning, t.ex. värmepump, eller omförhandla villkor.
  - Man har dock inte längre någon kontroll över fjärrvärmeförsörjningen
4. Undersök om annat företag vill ta över fjärrvärmeproduktionen
  - Nuvarande avtal om produktion kan avslutas i april 2026.
5. Undersök om annat företag vill ta över nät eller hela fjärrvärmeförsörjningen
  - Nuvarande avtal om produktion kan avslutas i april 2026.

Riskier

1. Risker med fortsatt ägande av nätet som idag

- Fortsatta ekonomiska förluster
  - Intäkten för fjärrvärmeförsäljningen är mindre än kostnaden för inköpen av värme, förlust ca 350 000 kr/år
  - Årliga avskrivningar på ca 200 000 kr tillkommer (?)
  - Ännu högre kostnad för fjärrvärmen om levererad volym understiger 3 000 MWh/år
- Inget direkt inflytande över produktionen och dess kostnader
- Osäkerhet om förmågan beträffande den långsiktiga skötseln av nätet
- Tveksamt om fjärrvärme till aktuellt pris är konkurrenskraftigt, t.ex. jämfört med värmepump
- Kommunen har fortsatt ansvar för värmedistributionen och kundkontakterna, tveksamt om man vill det

2. Risker med fortsatt ägande av nätet, omförhandling av värmeproduktionspris

- Eventuellt vissa fortsatta ekonomiska förluster, beroende på hur väl förhandlingen lyckas
- Inget direkt inflytande över produktionen och dess kostnader
  - Indirekt via avtal (så det beror på hur avtal utformas)
- Osäkerhet om förmågan beträffande den långsiktiga skötseln av nätet
- Tveksamt om fjärrvärme till aktuellt pris är konkurrenskraftig, t.ex. jämfört med värmepump
  - Om sänkt värmeproduktionspris används för att minska kommunens förluster återstår det mycket höga fjärrvärmepriset
- Kommunen har fortsatt ansvar för värmedistributionen och kundkontakterna, tveksamt om man vill det även om värmeproduktionspriset förhandlas ned

3. Risker vid gratis överlåtelse av nät

Det har funnits diskussioner med Rör och Fjärrvärme om att ta över nätet. De har då uttryckt intresse för att ta över om man får nätet gratis.

- Överlåtelsen av nätet leder till en ekonomisk engångsförlust eftersom det krävs en nedskrivning av nätets värde (återstående avskrivningar om 3,3 Mkr)
- Fortsatt höga kostnader för uppvärmning av kommunens byggnader
  - Men möjlighet att säga upp avtal och skaffa ny uppvärmning
- Osäkerhet om *Rör och Fjärrvärme* förmåga att långsiktigt driva verksamheten med vinst
  - Om verksamheten upphör finns risk att uppvärmning plötsligt saknas (om verksamheten inte kan överlåtas på någon annan)
- *Att Rör och Fjärrvärme är öppna för att ta över nätet antyder att de kan sänka kostnaderna för fjärrvärmeproduktionen. Annars åtar de sig att ta över en årlig förlust. De borde därför vara villiga att sänka värmeproduktionspriset även utan ett nätövertagande?*

4. Risker med ny fjärrvärmeproducent

- Det är osäkert om man hittar någon som vill ta ansvar för produktionen (antingen köpa existerande eller etablera ny)
  - Dessutom osäkert om det blir billigare än idag
- Accepterar nuvarande producent förändringen
  - Finns det risker kring uppsägning av nuvarande avtal?
- Eventuellt fortsatt höga kostnader för uppvärmning av kommunens byggnader
  - Men möjlighet att säga upp avtal och skaffa ny uppvärmning
- Osäkerhet om den nya producentens förmåga att långsiktigt driva verksamheten med vinst
  - Om verksamheten upphör finns risk att uppvärmning plötsligt saknas (om verksamheten inte kan överlåtas på någon annan)
- Osäkert hur ny aktör hanterar värmeproduktionen – med egen ny produktionsanläggning eller genom köp av existerande anläggning
  - Är man trygg i att kunder får värme utan avbrott
  - Tidsmässig risk med avseende på avtalens sluttid
- Kommunen har fortsatt ansvar för distributionen med de risker som det innebär

5. Risker vid försäljning av nät till ny aktör

- Det är osäkert om man hittar någon som är beredd att betala för ett nät med nuvarande värmeproduktionskostnader
  - Kan leda till engångskostnader
- Osäkert hur ny aktör hanterar värmeproduktionen – i egen regi (uppsägning av nuvarande) eller genom köp av värme från nuvarande producent (till lägre kostnad)
  - Är man trygg i att kunder får värme utan avbrott
- Accepterar nuvarande producent förändringen
  - Finns det risker kring uppsägning av nuvarande avtal?
- Eventuellt fortsatt höga kostnader för uppvärmning av kommunens byggnader
  - Men möjlighet att säga upp avtal och skaffa ny uppvärmning
- Osäkerhet om köparens förmåga att långsiktigt driva verksamheten med vinst
  - Om verksamheten upphör finns risk att uppvärmning plötsligt saknas (om verksamheten inte kan överlåtas på någon annan)

Värdering

Fjärrvärmenätets värde i dagsläget

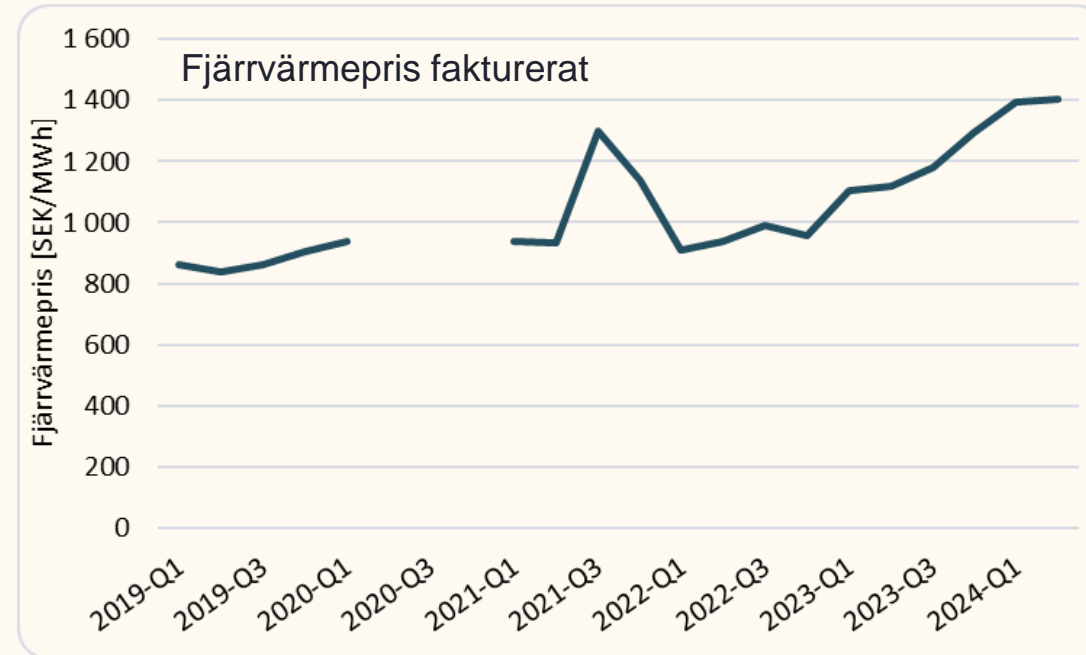
- Fjärrvärmenätets värde är med dagens förutsättningar negativt
  - Årlig förlust är ca 350 000 kr/år, dvs intäkt minus kostnad för köpt värme
  - Tillkommande kostnader för drift och fakturering 63 000 kr/år
  - Kvarstående avskrivning 220 000 kr/år (kapitalkostnad 3 300 000 kr i 15 år)
- Värdet av fjärrvärmenätet är alltså -413 000 kr/år idag (samt ytterligare -220 000 kr/år för kommunen i avskrivningar)
- Färgelanda kommun bör komma ur befintligt avtal

- Fjärrvärmenätet och värmepannor installerades 2009
  - Ekonomiskt livslängd för fjärrvärmenät bedöms normalt till 35 år, dvs. i dagsläget en återstående livslängd om 20 år
  - Ekonomiskt livslängd för värmepannor bedöms normalt till 20 år, dvs. i dagsläget en återstående livslängd om 5 år
  - Ekonomiskt livslängd beror också hur väl anläggningarna sköts
- Kalkylhorisonten är antagen till 15 år
- Kalkylräntan är satt till 7 % real ränta (vilket motsvarar ungefär 9 % nominellt)
  - Kalkylräntan kan skilja mycket mellan aktörer där privata aktörer normalt tillämpar en högre ränta än kommunala
  - 7 % real ränta är rimligt att anta för ett privat aktör
- Intäkterna är baserade på historisk leverans av värme och bedömd utveckling av fjärrvärmepriset givet nuvarande avtal
- Kostnader är exklusive moms och baserade på
  - Historiska driftskostnader för fjärrvärmenätet (från Färgelanda kommun)
  - Uppskattning av driftkostnader för värmecentralen (Profus uppskattningar)
  - Prisindikation för ny värmecentral samt uppskattat värde av befintlig värmecentral (från leverantör)

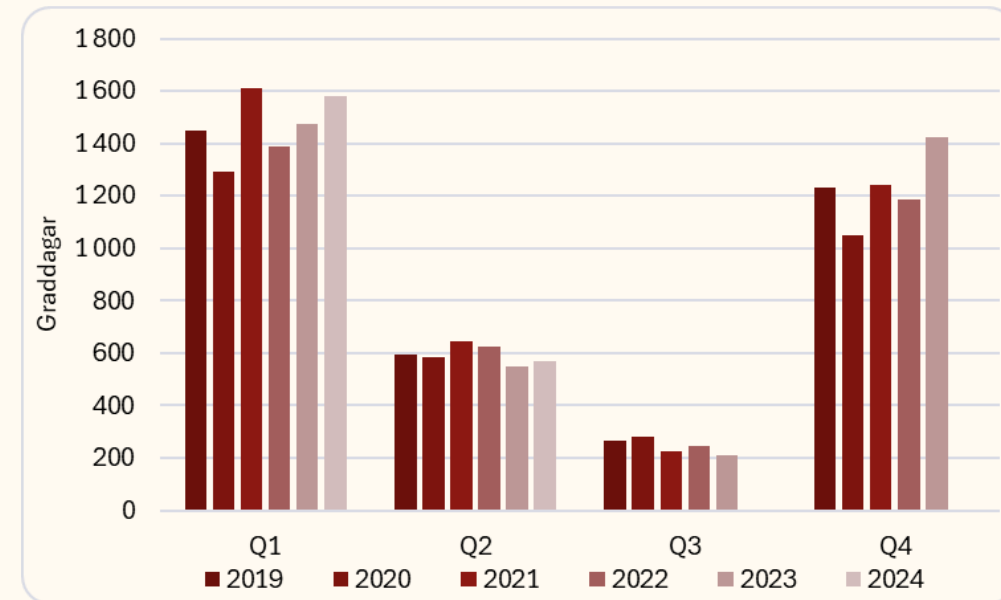
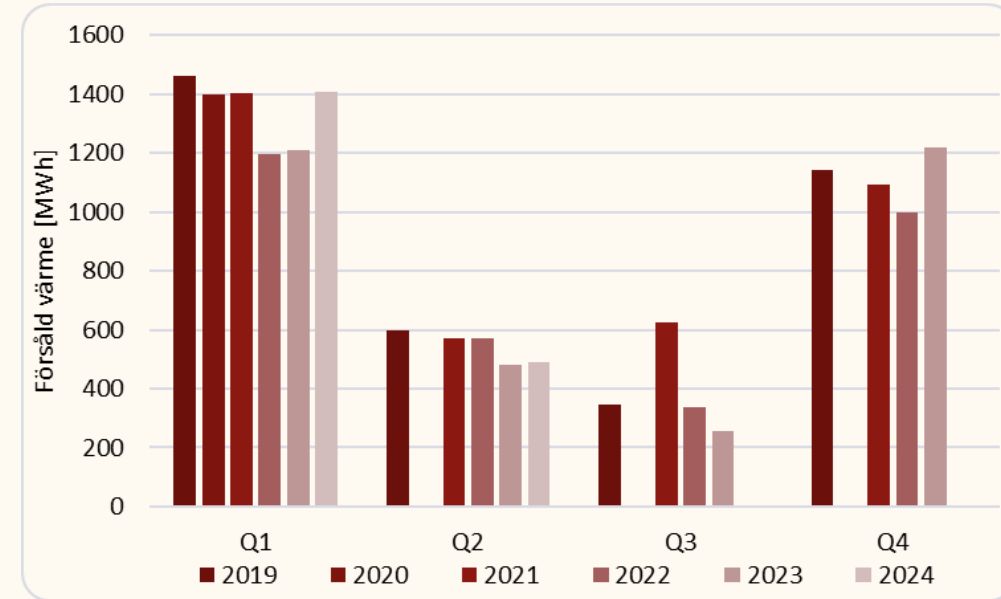
Värdering - Kostnader för fjärrvärmennätet

- Det index som ligger till grund för fjärrvärmepriiser utgörs av
  - Skogsflis prisindex 75 %
  - Konsumentprisindex 20 %
  - Eldningsolja prisindex 5 %
- Flispriset har ökat kraftigt de senaste 2 åren
  - Flispriset bedöms inte förändras nämnvärt mot dagens pris i reala termen under kalkylperioden
- KPI har ökat ovanligt mycket senaste åren
  - Bedömningen framåt är en mer normal utveckling, dvs. ca 2 %
- Priset på eldningsolja
  - Har varit volatilt med en pristopp under senare delen av 2022, men priset har fallit tillbaka sedan dess och bedöms hålla ungefär denna nivå realt
- Sammantaget bedöms fjärrvärmepriiset realt ligga på ca 1 300 SEK/MWh (exkl. moms) under kalkylperioden utifrån existerande index, men det finns stora osäkerheter om utvecklingen

Värdering - Kostnader för fjärrvärmennätet

- Mängd levererad fjärrvärme har varierat en del mellan året utifrån den data som tillhandahållit för perioden kvartal 1 2019 till kvartal 2 2024 (saknas data för 2022 Q2-Q4)
- Levererad mängd fjärrvärme relaterar normal väl till antalet graddagar (beskriver uppvärmningsbehov)
  - Det syns en tydlig koppling men det finns avvikelser
  - En anledning är att det tillkommit kunder under perioden
    - Björnhuset Dalspira kvartal 2 år 2021, men leveranserna upphörde under kvartal 4 år 2022
    - Sågverksvägen 4 tillkom kvartal 4 år 2023 men har ett relativt litet värmebehov
- Normal värmebehov uppskattas till ca 3 300 MWh
  - Värmeleveransen har varierat mellan 3 102 och 3 693 MWh

Värdering - Kostnader för fjärrvärmenet

- Avskrivningar (som inte inkluderas i kalkylen)

Fjärrvärmenet	Avskrivning
Fjärrvärmenet	3 078 000
Valbo (Panna och kulvert)	18 000
Björnhuset (dagvattenkulvert)	204 000
Total	3 300 000

- Löpande kostnader för fjärrvärmenet

Fjärrvärmenet	Driftkostnad
Fakturerings/kundtjänst	27 000
Underhåll/Felavhjälpning	36 000
Total	63 000

- Löpande kostnader för värmecentralen

Värmecentral	Driftkostnad
Bränsle	1 817 000
Personal	500 000
Aska	24 000
Drift el	101 000
Underhåll	127 000
Vatten & VA	4 000
NOX	8 000
Försäkringar	16 000
Fordon	40 000
Verktyg	8 000
Total	2 645 000

Värdering - Nuvärde av hela fjärrvärmeaffären

- Nuvärde av hela fjärrvärmeaffären är drygt 11 MSEK
  - Inkluderar driftkostnader för både fjärrvärmenät och panncentral, men inga kapitalkostnader för dessa
  - Real kalkylränta om 7 %
  - 15 års perspektiv
  - Dagens fjärrvärmepris mot kund*, vilket är alldeles för högt

Projektbeskrivning	Fjärrvärmenätet i Färgelanda	
Totalinvestering, nominellt värde		0
Avkastningskrav		7,00 %
Kalkyltid		15,0
Kalkyltidpunkt		5/2026
<hr/>		
<u>Nuvärde av affärsverksamhetens kassaflöden</u>	<u>Nominellt</u>	<u>Nuvärde</u>
± Nuvärde av operativt kassaflöde		11 418 307
+ Nuvärde av restvärde		-55 527
Nuvärde av affärsverksamhetens kassaflöden		11 362 780
- Nuvärde av reinvesteringar	0	0
Nuvärde totalt (PV)		11 362 780
<hr/>		
<u>Investeringsförslag</u>	<u>Nominellt</u>	<u>Nuvärde</u>
- Föreslagna investeringar i tillgångar	0	0
+ Investeringsbidrag	0	0
Investeringsförslag	0	0
Nettonuvärde (NPV)		11 362 780

*Utifrån bedömd utveckling av index

Värdering - Nuvärde av hela fjärrvärmeaffären

- De flesta förändringarna i förutsättningar påverkar endast kalkylen
  - Ett ändrat fjärrvärmepriser får dock påverkan för kunderna
- Ett sänkt fjärrvärmepris gynnar fjärrvärmekunderna (där kommunen är en viktig sådan)
  - En sänkning av fjärrvärmepriset till 1 050 SEK/MWh istället för 1 300 SEK/MWh innebär en sänkt årskostnad om 791 000 SEK för kundkollektivet
  - Ett fjärrvärmepris om 1 050 -1 100 SEK/MWh ligger mer i paritet för liknande system
- Vad en potentiell köpare värderar fjärrvärmeaffären till kan variera relativt mycket beroende på vilka förutsättningar de ser

Värderingsfall	Justerad indata	Värdering [SEK]
Grundfall		11 360 000
Sänkt fjärrvärmepris	1 050 SEK/MWh	4 160 000
Lägre kalkylränta	5 %	12 780 000
Längre kalkylperiod	20 år	12 480 000
Högre driftkostnad	+10 %	10 610 000
Ny panncentral	9 125 000 SEK	3 330 000
Bef. panncentral*	2 181 000 SEK	9 182 000

*Avskrivningstid 15 år, men beror på status på panna (vilken är oklar)

Profu

Tack!

Kontakt

Peter Blomqvist, peter.blomqvist@profu.se
Håkan Sköldberg, hakan.skoldberg@profu.se

Mölnadal

031 -720 83 90 (vxl)
Götaforsliden 13, övre
431 34 Mölnadal

Stockholm

0703 - 64 93 50
Målargatan 7
111 22 Stockholm

Avdelningen för social hållbarhet
Folkhälsostateg
Marcus Larsson

Tjänsteskrivelse
2024-09-29
2024/157

Kommunstyrelsen

Anslutning till 'Jämställt Västra Götaland 2024–2027'

Beslutsförslag

Kommunstyrelsen antar nedan målsättning från Länsstyrelsens strategi för ett jämställt Västra Götaland 2024–2027:

- Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga HBTQI + personer i Västra Götaland ska minska.

Sammanfattning av ärendet

Länsstyrelsen Västra Götaland har tagit fram en länsövergripande strategi för jämställdhet för perioden 2024 till 2027. Strategin ska bidra till de nationella jämställdhetspolitiska delmålen och innehåller 15 regionala mål. Strategin har fyra prioriterade områden som är ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden, jämställdhetsintegrering inom civil beredskap samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Kommuner, region, lärosäten och myndigheter erbjuds att ansluta sig till strategin via en avsiktsförklaring. Att ansluta sig innebär i korthet att fatta ett ledningsbeslut om anslutning, att besluta om vilket/vilka av de 15 regionala målen organisationen ska fokusera på, förankra arbetet i den egna organisationen samt utifrån egna förutsättningar bistå vid Länsstyrelsens uppföljning. Att ansluta sig innebär tillgång till stöd från Länsstyrelsen i det egna jämställdhetsarbetet, särskilt vid anslutning till något av strategins prioriterade områden.

Ärendebeskrivning

Länsstyrelsen Västra Götaland har tagit fram en ny länsövergripande strategi för jämställdhet för perioden 2024–2027. Länsstrategin pekar ut en riktning för jämställdhetsarbetet i Västra Götaland och ska bidra till att samla länets aktörer kring femton regionala jämställdhetsmål. Strategin syftar till att:

- Bidra till att skapa förutsättningar för en sammanhållen inriktning för arbetet med jämställdhetsintegrering i länet.
- Vara till hjälp vid prioriteringar och inriktningsbeslut i det egna arbetet med jämställdhetsintegrering hos länets aktörer.
- Utgöra en nulägesanalys av ojämställdhetsproblem i Västra Götaland.

- Fungera som ett stöd för länets aktörer i ett lokalt och regionalt förverkligande av de nationella jämställdhetspolitiska delmålen.

Länsstyrelsen förväntar sig att organisationer som ansluter sig ska:

- Fatta ett politiskt och/eller annat ledningsbeslut om att ansluta sig till strategin.
- Förankra strategiarbetet i den egna organisationen
- Prioritera vilka av strategins regionala mål som organisationen ska fokusera på. Det kan handla om att utveckla pågående arbete med jämställdhetsintegrering och koppla det till strategin och/eller att nytt arbete initieras.
- Utse en kontaktperson gentemot Länsstyrelsen och den egna verksamheten. Kontaktpersonen bör ha ansvar för det strategiska arbetet med jämställdhetsintegrering i organisationen.
- Utifrån aktörens förutsättningar och tillgängliga data, bistå med underlag till Länsstyrelsens del- och slutuppföljning av Jämställt Västra Götaland 2024–2027.

Länsstyrelsen erbjuder anslutna organisationer:

- Stöd i arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå. Det kan handla om stöd för att underlätta styrning, analys, implementering och uppföljning i den egna organisationen.
- Att ta del av metoder, arbetssätt och kunskapsstöd kring praktiskt jämställdhetsarbete.
- Stöd i samverkan och erfarenhetsutbyten mellan aktörer som arbetar med liknande områden.
- Delta i Länsstyrelsens regionala nätverk och andra samverkansforum.
- Att synliggöras i Länsstyrelsens metodstöd som ansluten organisation

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse, dat 2024-09-29

Strategi Jämställt Västra Götaland, dat 2024-04-29

Sändlista:

Länsstyrelsen

Samtliga sektorer

Jämställt Västra Götaland 2024-2027

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Utgiven av enheten för folkhälsa och rättighetsfrågor, Länsstyrelsen Västra Götaland

Kontakt: 010-224 40 00, vastragotaland@lansstyrelsen.se

Titel: Jämställt Västra Götaland 2024-2027

ISSN: 1403-168X

Rapportnummer: 2024:08

Diarienummer: 801-3913-2023

Utgivningsår: 2024

Form: Monika Lund

Illustrationer: Danny Eriksson

Tryckeri: Elanders Sverige AB

Jämställt Västra Götaland 2024-2027

Förord

Jämställdhet handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet är en förutsättning för ett rättvist och demokratiskt samhälle. Länsstyrelsen driver, samordnar och stödjer arbetet med jämställdhet på regional och lokal nivå i Västra Götaland.

Uppdraget med att ta fram länsövergripande strategier har funnits hos länsstyrelserna sedan 2014, i syfte att bidra till de jämställdhetspolitiska delmålen. Det är ett betydelsefullt uppdrag där Länsstyrelsen kan erbjuda stöd till länets aktörer för att utveckla jämställdhetsarbetet i Västra Götaland.

Idag kvarstår stora skillnader i livsvillkor i Västra Götaland för olika grupper av kvinnor, män och personer som identifierar sig på annat vis än kvinna eller man. De jämställdhetsutmaningar vi ser i vårt län finns i många områden och sektorer. För skapa ett jämställt Västra Götaland krävs därför ett systematiskt och målinriktat arbete och det är precis vad länsstrategin ”Jämställt Västra Götaland” sätter siktet på.

Ingen aktör kan ensamt lösa länets jämställdhetsutmaningar. Därför har Länsstyrelsen utformat strategin i samverkan med länets aktörer. Resultatet är en strategi som beskriver länets gemensamma problembild och som erbjuder en tydlig riktning och ett strategiskt ramverk för det framtida jämställdhetsarbetet. Strategin riktar sig till kommuner, regionen, myndigheter, lärosäten och civilsamhällets organisationer. Alla har olika uppdrag, förutsättningar och utmaningar – men vi har en sak gemensamt: vi spelar avgörande roller i att påverka jämställdheten i Västra Götaland till det bättre. I vårt län finns alla möjligheter att skapa god samverkan, dela erfarenheter och komplettera varandras arbete.

Vi offentliga aktörer har sett att resurser behövs för att prioriterade målsättningar för jämställdhetsarbetet ska nå framgång. Länsstrategin ”Jämställt Västra Götaland” pekar därför ut ett antal prioriterade områden och mål av stark regional betydelse. För oss i Västra Götaland handlar det om att vända blicken, och resurser, mot frågor som ekonomisk jämställdhet, jämställdhet i civil beredskap, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

Slutligen vill jag särskilt lyfta en av de viktigaste förutsättningarna för att få genomslag i arbetet: en stark förankring och styrning från den högsta chefs- och ledningsnivån. Det är vi i egenskap av chefer och ledning som behöver prioritera arbetet och efterfråga resultat. Utan en tydlig styrning utelämnas arbetet till enskilda eldsjälar och projektformer, utan möjlighet att skapa långsiktig och varaktig förändring.

Genom ett samlat grepp kring Västra Götalands jämställdhetsutmaningar, i form av denna strategi, kan länets aktörer arbeta för förflyttningar inom samtliga jämställdhetspolitiska delmålsområden och tillsammans verka för ett mer Jämställt Västra Götaland - ett län för alla.

Sten Tolgfors

Landshövding Västra Götalands län

Syftet med Jämställt Västra Götaland 2024–2027

Strategin Jämställt Västra Götaland 2024–2027 pekar ut en riktning för jämställdhetsarbetet i länet. Strategin bidrar till att samla länets aktörer kring ett antal regionala jämställdhetsmål. Strategin ska:

- bidra till att skapa förutsättningar för en sammanhållen inriktning för arbetet med jämställdhetsintegrering i länet.
- vara till hjälp vid prioriteringar och inriktningsbeslut i det egna arbetet med jämställdhetsintegrering hos länets aktörer.
- utgöra en nulägesanalys av ojämställdhetsproblem i Västra Götaland.
- fungera som ett stöd för länets aktörer i ett lokalt och regionalt förverkligande av de nationella jämställdhetspolitiska delmålen.

Länsstyrelsen har i uppdrag att driva, samordna och stödja arbetet med jämställdhetsintegrering på regional och lokal nivå i Västra Götaland. Länsstyrelsens roll är att föra ut nationell politik på regional nivå, anpassat till lokala förutsättningar och behov som finns i länet. I regleringsbrevet för 2023 fick länsstyrelserna i uppdrag att ta fram länsstrategier för 2024–2027.¹ Syftet med uppdraget är att bidra till de nationella jämställdhetspolitiska delmålen.

Vilka aktörer berörs av strategin?

Målgruppen för strategin är kommuner, region, lärosäten och statliga myndigheter med närvaro i Västra Götaland. Dessa aktörer är välkomna att ansluta sig till strategin. För ytterligare information om vad det innebär att ansluta sig, se texten "[Att vara ansluten till Jämställt Västra Götaland](#)".

Näringsliv och civilsamhälle är välkomna att delta i arbete knutet till strategin. Det fria och oberoende civila samhället utgör en central funktion i att driva utvecklingen av jämställdhetsarbetet i länet genom sin roll som granskare, initiativtagare och röstbärare. Näringslivet har också en viktig roll, dels som arbetsgivare och dels genom att främja jämställdhet inom sina respektive näringar.

Innehåll

JÄMSTÄLLT VÄSTRA GÖTALAND 2024-2027	4
SYFTET MED JÄMSTÄLLT VÄSTRA GÖTALAND 2024-2027	6
VÄSTRA GÖTALANDS REGIONALA JÄMSTÄLLDHETSMÅL 2024-2027	8
TILLSAMMANS VERKAR VI FÖR ETT JÄMSTÄLLT VÄSTRA GÖTALAND	12
EN INRAMNING AV JÄMSTÄLLT VÄSTRA GÖTALAND	14
BESKRIVNING AV JÄMSTÄLLDHETSMÅLEN I VÄSTRA GÖTALAND	18
DELMÅL MAKT OCH INFLYTANDE	19
DELMÅL EKONOMISK JÄMSTÄLLDHET	28
DELMÅL JÄMSTÄLLD UTBILDNING	38
DELMÅL JÄMN FÖRDELNING AV DET OBETALDA HEM- OCH OMSORGSARBETET	45
DELMÅL JÄMSTÄLLD HÄLSA	48
DELMÅL MÄNS VÅLD MOT KVINNOR SKA UPPHÖRA	54

Västra Götalands regionala jämställdhetsmål 2024–2027

Det övergripande målet med den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att uppnå målet finns sex nationella delmål.² De regionala målen i denna strategi följer den nationella delmålsstrukturen.

Fyra prioriterade områden

I uppdraget till länsstyrelserna har regeringen pekat ut ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och jämställdhetsintegrering inom civil beredskap som prioriterade områden i jämställdhetsarbetet.³ Regeringen anser även att området hedersrelaterat våld och förtryck bör ges ökat fokus i jämställdhetspolitiken och i samhället. Mot bakgrund av det har Länsstyrelsen valt att prioritera dessa fyra områden i den regionala strategin. Dessa prioriterade områden lyfts som egna målområden i strategin. Länsstyrelsen kommer särskilt att uppmuntra och stödja regionala insatser som rör dessa områden.

De jämställdhetspolitiska delmålen förstärker och förutsätter varandra och bidrar tillsammans till en helhet. Även de fyra prioriterade områdena har bäring på och är en del av de jämställdhetspolitiska delmålen.

Regionala mål

NATIONELLT DELMÅL En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

Regionalt mål: Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka.

Regionalt mål: Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska förbättras.

Regionalt mål: Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland.

NATIONELLT DELMÅL Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Regionalt mål: Kvinnors förutsättningar avseende anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor samt arbetsmiljö ska förbättras i Västra Götaland.

Regionalt mål: Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst.

Regionalt mål: Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller sitt kön.

Regionalt mål: Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning.

NATIONELLT DELMÅL Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Regionalt mål: Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd.

Regionalt mål: Pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund.

NATIONELLT DELMÅL Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Regionalt mål: Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland.

NATIONELLT DELMÅL Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Regionalt mål: Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska.

Regionalt mål: Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras.

NATIONELLT DELMÅL Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regionalt mål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra i Västra Götaland.

Regionalt mål: Våld i ungas partnerrelationer ska upphöra i Västra Götaland.

Regionalt mål: Arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland ska vara anpassat efter livsvillkor och förutsättningar hos grupper med svagt samhälleligt stöd.

Kopplingen mellan nationell, regional och lokal nivå

Länsstyrelsen har, i dialog med aktörer i länet, identifierat regionala mål där vi hoppas kunna skapa förflyttningar med en gemensam kraftsamling.

På sikt hoppas Länsstyrelsen att aktörers enskilda och gemensamma arbete lokalt och regionalt bidrar till effekter på de regionala målen, som i sin tur skapar effekt på de nationella jämställdhetspolitiska delmålen och jämställdheten i landet. Länsstyrelsen kommer följa upp det övergripande arbetet med strategin och även måluppfyllelsen för de regionala målen. Flera regionala mål går att följa upp med statistik och kvantitativa metoder. En del regionala mål kommer, i den uträkning det är möjligt, följas upp kvalitativt.

Bilden illustrerar hur de nationella jämställdhetspolitiska delmålen hänger ihop med strategins regionala jämställdhetsmål och enskilda aktörers jämställdhetsmål. Den beskriver kopplingen mellan nationell, regional och lokal nivå.

Så har Jämställt Västra Götaland och de regionala målen tagits fram

Arbetet med strategin har tagit avstamp i den uppföljning som Länsstyrelsen gjort av länets tidigare jämställdhetsstrategi samt i Jämställdhetsmyndighetens rapport, *På väg mot jämställdhet*.⁴ För att identifiera och prioritera relevanta mål för Västra Götaland har Länsstyrelsen lyssnat in och samverkat med olika aktörer i länet. Länsstyrelsen har involverat två länsövergripande nätverk och en referensgrupp i arbetet med strategin. Nätverken och referensgruppen har bestått av representanter från kommuner, region, myndigheter och civilsamhället. Referensgruppen har bidragit med att identifiera träffsäkra regionala mål utifrån läget i länet och deras expertis inom områden som makt och inflytande, civil beredskap, arbetsmarknad, utbildning, hälsa, våld, barn och unga och nationella minoriteter.

Strategin har också behandlats i två remissrundor. I en första remissrunda bearbetade olika funktioner internt på Länsstyrelsen samt referensgruppen strategin. I den andra remissrundan skickade Länsstyrelsen ut strategin till länets kommuner, myndigheter, lärosäten, regionen och civilsamhällesorganisationer för att ge möjlighet att inkomma med synpunkter på problem, prioriteringar och mål.

Den svenska jämställdhetspolitiken har länge haft ett brett fokus på ojämställdhet mellan kvinnor och män. Det har lett till att vissa grupper av flickors, pojkars, kvinnors eller mäns villkor inte har synliggjorts i särskilt hög utsträckning. Samtidigt har det funnits utmaningar i att konkretisera arbetet med de nationella jämställdhetspolitiska delmålen. För att arbetet med jämställdhetsintegrering ska ge resultat bör resurser riktas mot avgränsade mål och det ska vara tydligt vilka ojämställdhetsproblem arbetet är tänkt att lösa. Länsstyrelsen har i huvudsak valt att ha mål som innebär en ökning eller minskning utifrån nuläget. Formuleringarna ger en ökad möjlighet att kunna följa arbetet över en fyraårsperiod.

Länsstyrelsen har använt ett intersektionellt perspektiv i framtagandet av de regionala målen för att kunna synliggöra hur olika faktorer påverkar människors livsvillkor. Genom att bryta ner de jämställdhetspolitiska delmålen, länets utmaningar och att prioritera vissa grupper bedömer Länsstyrelsen att riktningen för arbetet med jämställdhetsintegrering blir mer träffsäkert. Prioritering av vissa grupper betyder inte att Länsstyrelsen ser andra grupper som mindre viktiga.

Tillsammans verkar vi för ett jämställt Västra Götaland

Arbeta med Jämställt Västra Götaland

Strategin Jämställt Västra Götaland

För regionala och lokala aktörer i länet kan strategin användas som ett stöd för att prioritera mål att arbeta emot, enskilt eller gemensamt med andra. Strategin kan även användas som ett verktyg för att öka kunskapen om ojämställdhetsproblem i länet och arbetet med jämställdhetsintegrering. Ökad gemensam kunskap främjar samsyn om vad Länsstyrelsen och länets aktörer behöver arbeta med för att bidra till ett mer jämställt län.

Metodstöd Jämställt Västra Götaland

I kombination med att samlas kring de problem och målsättningar som pekas ut i strategin behöver länets aktörer även samlas kring hur arbetet ska bedrivas. För att stödja detta arbete har Länsstyrelsen tagit fram ett webbaserat metodstöd www.jamstalltvastragotland.se. Metodstödet syftar till att stödja och vägleda arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå. Strategin och metodstödet utgör en helhet och kompletterar varandra. Strategin pekar ut problem, prioriteringar och mål medan metodstödet ger stöd i hur aktörer kan omsätta de regionala målen till verksamhetsnära arbete. Metodstödet innehåller tips på metoder, kunskapsstöd och arbetssätt. Det kan till exempel handla om stöd för att underlätta målformulering, styrning, analys, implementering och uppföljning i den egna organisationen.

Att vara ansluten till Jämställt Västra Götaland

Jämställdhet är en förutsättning för ett socialt hållbart samhälle och ett län där alla människor oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck¹ har förutsättningar att arbeta, bo och leva ett gott liv. Genom ett samlat grepp kring länets ojämställdhetsproblem kan vi tillsammans arbeta för tydliga förflyttningar inom samtliga regionala målområden och verka för ett mer Jämställt Västra Götaland - ett län för alla. Kommuner, myndigheter, region och lärosäten i Västra Götaland kan ansluta sig till Jämställt Västra Götaland 2024–2027. Välkomna att ansluta er till strategin!

LÄNSSTYRELSEN ERBJUDER ANSLUTNA ORGANISATIONER:

stöd i arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå. Det kan handla om stöd för att underlätta styrning, analys, implementering och uppföljning i den egna organisationen.

att ta del av metoder, arbetssätt och kunskapsstöd kring praktiskt jämställdhetsarbete.

stöd i samverkan och erfarenhetsutbyten mellan aktörer som arbetar med liknande områden.

delta i Länsstyrelsens regionala nätverk och andra samverkansforum.

att synliggöras i Länsstyrelsens metodstöd som ansluten organisation.

LÄNSSTYRELSEN FÖRVÄNTAR SIG ATT ORGANISATIONER SOM ANSLUTER SIG SKA:

fatta ett politiskt och/eller annat ledningsbeslut om att ansluta sig till Jämställt Västra Götaland 2024–2027.

förankra strategiarbetet i den egna organisationen.

prioritera vilka av strategins regionala mål som organisationen ska fokusera på. Det kan handla om att utveckla pågående arbete med jämställdhetsintegrering och koppla det till strategin och/eller att nytt arbete initieras.

utse en kontaktperson gentemot Länsstyrelsen och den egna verksamheten. Kontaktpersonen bör ha ansvar för det strategiska arbetet med jämställdhetsintegrering i organisationen.

utifrån aktörens förutsättningar och tillgängliga data, bistå med underlag till Länsstyrelsens del- och slutuppföljning av Jämställt Västra Götaland 2024–2027.

¹Könsidentitet är det kön en person identifierar sig som. Könsuttryck handlar om hur en person väljer att uttrycka sitt kön, exempelvis genom kläder, frisyrer eller smink.

En inramning av Jämställt Västra Götaland

För ett framgångsrikt arbete med jämställdhetsintegrering behöver flera olika faktorer beaktas. Avsnittet beskriver förutsättningar för jämställdhetsintegrering, centrala begrepp och hur jämställdhet hänger samman med annat hållbarhetsarbete.

Begreppet jämställdhet innebär lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för kvinnor och män, flickor och pojkar. Inga idéer om kön ska begränsa någon individ i vad de kan eller får göra eller vara. I jämställdhetsarbetet ska både kvantitativ- och kvalitativ jämställdhet användas. Kvantitativ jämställdhet handlar om det som är mätbart, exempelvis könsfördelning. Kvalitativ jämställdhet handlar om strukturerna och normerna bakom siffrorna. Exempelvis kan kvinnor ha hälften av posterna i en styrelse, utan att deras åsikter eller erfarenheter tas på allvar.

Förutsättningar för att arbetet med jämställdhetsintegrering ska lyckas

Jämställdhetsintegrering är den huvudsakliga strategi som regeringen har beslutat att offentliga aktörer ska använda för att uppnå de jämställdhetspolitiska delmålen. Jämställdhet görs där beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Syftet med jämställdhetsintegrering är att varje organisation ska införliva ett jämställdhetsperspektiv i det dagliga arbetet och beakta jämställdhet i alla beslutsprocesser som berör flickors, pojkars, kvinnors och mäns livsvillkor. Jämställdhetsarbetet kan på så sätt få genomslag i hela verksamheter, i stället för att bedrivas som en separat fråga.⁵

Så blir arbetet med jämställdhetsintegrering framgångsrikt:

- **Vilja att åstadkomma en förändring.** Arbetet med jämställdhetsintegrering ställer krav på att organisationen vill göra en förändring. Politik och ledning synliggör vilja att få till en förändring genom att till exempel efterfråga jämställdhetsanalyser och arbeta för ett jämställdhetsperspektiv i styr- och ledningssystem.
- **Förankring.** En viktig förutsättning är att jämställdhetsarbetet är förankrat på högsta chefs- och ledningsnivå. Det inkluderar även förankring hos de politiska uppdragsgivarna. Konkret behöver det finnas beslut om att verksamheten ska arbeta med jämställdhetsintegrering.

- **Tydlig ledning och styrning av arbetet.** Det är ledningen som har det övergripande ansvaret. Ledningen ska tydliggöra vilken riktning arbetet ska ta, vilka mål som ska uppnås och vem som ska utföra arbetet. Det är även ledningens ansvar att kontinuerligt följa upp arbetet och efterfråga resultat, för att utveckla och hålla arbetet levande.
- **Resurser och jämställdhetsbudgetering.** Resurser behövs för att arbetet ska vara prioriterat, bli genomfört och långsiktigt hållbart. Jämställdhetsbudgetering är ett strategiskt styrmedel som innebär att göra jämställdhetsbedömningar av budgeten, införliva ett jämställdhetsperspektiv på alla nivåer i budgetprocessen och omstrukturera resurser för att främja jämställdhet.⁶
- **Förståelse och kompetens.** Varje aktör i styrkedjan behöver ha förståelse för vad jämställdhetsintegrering innebär och vilka resurser som krävs. Det är nödvändigt att medarbetare får kompetensutveckling.
- **Mandat för att förändra.** Verksamheter och funktioner i dessa organisationer behöver ha mandat för att arbeta med förändringsprocesser. Den som samordnar och/eller utvecklar arbetet med jämställdhetsintegrering behöver mandat från ledningen att utifrån sin sakkunskap och kompetens komma med förslag, processleda arbetet och ge internt stöd.

Skilda förutsättningar i länet

Västra Götaland är ett stort län sett till både yta, invånare och antal kommuner. I Västra Götalands 49 kommuner bor det ca 1,7 miljoner invånare. Bland kommunerna finns skillnader vad gäller till exempel storlek, stad och landsbygd, demografi och resurser. Göteborg är länets största kommun med drygt 560 000 invånare medan Dals-Ed är den minsta med knappt 4800 invånare. Andra aktörer som region, myndigheter, lärosäten, civilsamhällesorganisationer och näringsliv varierar också i kärnuppdrag, storlek och resurser.

Därmed ser förutsättningarna för att arbeta med jämställdhetsintegrering olika ut i länet. Skillnader i exempelvis demografiska utmaningar, ekonomiska och personella resurser och uppdrag har betydelse. Olika aktörer befinner sig därför också på olika platser i arbetet med jämställdhetsintegrering. Den regionala och lokala kontexten har varje enskild aktör bäst kännedom om.

Flera maktordningar än kön påverkar

Den svenska jämställdhetspolitiken är formad utifrån att det finns strukturella skillnader i möjligheter, makt och villkor mellan grupperna kvinnor och män. Jämställdhetspolitiken utgår ifrån att kön alltid har betydelse och har juridiskt kön som utgångspunkt. I Sverige har vi två juridiska kön, kvinna och man. I arbetet med jämställdhet är det viktigt att också beakta hur de som inte identifierar sig inom den binära könsuppdelningen påverkas i ett ojämställt samhälle.

Den könsuppdelade statistik som vi presenterar i strategin bygger dock genomgående på juridiskt kön. Den regionala statistiken i strategin är framför allt hämtad från Om kvinnor och män i Västra Götalands län – en statistikbok. I strategin används begreppet hbtqi+¹. Andra former av begreppet kan förekomma i strategin vid hänvisning till en specifik rapport som använder en annan beteckning, till exempel hbtq-personer.

Makt och intersektionalitet

Utöver kön måste hänsyn tas till andra faktorer som har betydelse för människors makt att påverka samhället och sina egna liv. Det handlar till exempel om socioekonomi, bostadsområde, etnicitet, hudfärg, religion, funktionsförmåga och ålder. Att synliggöra hur olika faktorer hänger samman kallas att använda ett intersektionellt perspektiv. Det finns med andra ord många faktorer som påverkar livsvillkoren för grupper av kvinnor och män.

Statistik saknas om många grupper

I dagsläget saknas statistiska underlag på lokal och regional nivå på flera olika områden. Det gör det svårt att synliggöra livsvillkor för olika grupper på ett representativt sätt. Det handlar bland annat om hbtqi+ personer, personer med funktionsnedsättning², utrikes födda³ och nationella minoriteter. Detsamma gäller även statistik om barn och unga⁴ som tillhör dessa grupper.

1Hbtqi+ personer är ett samlingsbegrepp som innefattar homo- och bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och personer med intersexvariation. Pluset läggs till för att det finns fler identiteter och sexuella läggningar

2Funktionsnedsättning definieras av Socialstyrelsen som en nedsättning av fysisk-, psykisk- eller intellektuell funktionsförmåga.

3Utrikes född definieras enligt Statistiska centralbyrån som personer födda i ett annat land än Sverige, oavsett föräldrarnas födelse- eller medborgarskap.

4Med barn och unga avses alla under 25 år.

Samordningsvinster mellan olika hållbarhetsområden

Regional utveckling kräver att de tre hållbarhetsdimensionerna (social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet) beaktas. Jämställdhet ska beaktas och integreras i samtliga tre hållbarhetsområden.

Med social hållbarhet avses ett socialt rättvist samhälle som säkerställer jämlik tillgång och tillgänglighet till samhällets service, sociala skyddsnet samt till en tillfredsställande levnadsstandard. Det handlar om lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter, men utifrån fler sociala indelningar än kön. Social hållbarhet förhåller sig till mänskliga rättigheter, folkhälsa och jämställdhet på flera sätt. Dessutom synliggör samtliga områden ojämställda och ojämlika maktordningar som hinder för att social hållbarhet ska bli verklighet.⁷

Ekologisk hållbarhet handlar om att bibehålla jordens ekosystem och dess funktioner. Klimatförändringarna påverkar ekosystemet och dess funktioner negativt. Ur ett globalt perspektiv finns också en könsrelaterad sårbarhet för effekterna av klimatförändringarna och i ett jämställt samhälle kommer män och kvinnor påverkas av dem på olika sätt. I dag missgynnas till exempel kvinnor ofta när det handlar om tillgång till mark, naturresurser, krediter, information och beslutfattande. Detta gör att de inte har samma förutsättningar att anpassa sig till effekterna av klimatförändringarna.⁸ Därför hänger arbetet med jämställdhet, klimatomställning och klimatanpassning ihop.

Ekonomisk hållbarhet handlar om en ekonomisk utveckling som inte medför negativa konsekvenser för den ekologiska eller sociala hållbarheten. Det innebär att den är hållbar över tid och stödjer möjligheterna att nå andra hållbarhetsmål så som de exempelvis uttrycks i Agenda 2030. Här är jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering också betydelsefullt, både eftersom det ekonomiska kapitalet bör fördelas på ett jämställt sätt och eftersom den ekonomiska utvecklingen inte bör påverka kvinnor och män olika.⁹ En ojämställd fördelning riskerar att missgynna den ekonomiska utvecklingen, då den innebär sämre levnadsförhållanden och livschanser för kvinnor i genomsnitt. Det innebär att samhället och ekonomin helt eller delvis går miste om den potential som finns i gruppen.

Beskrivning av jämställdhets- målen i Västra Götaland

I följande avsnitt beskriver Länsstyrelsen en fördjupad bild av strategins mål. Syftet är att ge en nulägesbeskrivning över vilka utmaningarna som finns och vad aktörer i Västra Götaland kan arbeta med för att bidra till jämställdhetsarbetet i länet.

NATIONELLT DELMÅL

Makt och inflytande

En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

Övergripande bild av delmålet

En jämn fördelning av makt och inflytande betyder att alla oavsett kön ska ha jämlika förutsättningar att forma villkoren för beslutsfattande och demokratisk delaktighet under och mellan valen. Civilsamhälle, näringsliv, media, akademi och offentlig sektor liksom det representativa demokratiska systemet bidrar på olika sätt till att forma förutsättningar för makt och inflytande. Det inkluderar beslutsfattande, att sätta agendan och kunskapsutveckling.

Representationen av kvinnor och män i politiska församlingar på nationell nivå är i princip jämställd (inom spannet 40/60 procent).¹⁰ Kvinnor och män är dock till stor del verksamma inom olika politikområden. Normer, tradition och politisk kultur har betydelse för vilka sakområden som är tillgängliga, viktiga och/eller intressanta för kvinnor och män att arbeta med. Denna könsuppdelning får konsekvenser för innehåll, utformning och beslutsfattande inom dessa politikområden.

Förutsättningarna för demokratiskt deltagande skiljer sig åt mellan olika grupper av kvinnor i samhället. Exempelvis är utrikes födda kvinnor underrepresenterade i riksdagen och kvinnor med funktionsnedsättning röstar i mycket lägre utsträckning än kvinnor utan funktionsnedsättning.¹¹ Det finns även en generell skillnad i demokratiskt deltagande mellan invånare i stad och landsbygd. Det kan även skilja sig inom olika områden i städer och landsbygder. Exempelvis är delaktighet och valdeltagande lägre hos boende i områden med socioekonomiska utmaningar, än hos boende i andra områden. Det förekommer även stigmatisering av områden med socioekonomiska utmaningar samt landsbygden.¹² I stort saknas dock jämförelser och könsanalyser på lokal nivå.

REGIONALT MÅL

Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka

Kvinnor i politiken

Efter valet 2022 utgör kvinnor 43 procent av den totala andelen kommunfullmäktigeledamöter i länet. 37 av länets 49 kommuner har en könsfördelning som ligger inom spannet 40/60 procent.¹³ Samtidigt tenderar poster på högre politiska positioner att fördelas mer ojämnt. Statistik från 2021 visar att kvinnor hade 33 procent av andelen ordförandeposter i länets kommunala nämnder och styrelser.¹⁴ Forskning visar att detta är könsskillnader som inte kan förklaras av faktorer såsom politisk erfarenhet, antal kvinnliga kandidater och kvalifikationer.¹⁵

Kvinnor på arbetsledande positioner i kommun, region och akademi

2020 var 48 procent av länets kommunala chefer kvinnor.¹⁶ Det innebär att det finns en kvantitativ jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsledande positioner i länets kommuner. Den jämna könsfördelningen förmedlar dock inte hela bilden av det kommunala ledarskapet. Den totala andelen anställda kvinnor i länets kommuner samma år var 78,8 procent.¹⁷ Andelen kvinnor på kommunala chefspositioner står därmed inte i proportion till andelen anställda kvinnor i samma organisation.

Bland anställda var könsfördelningen i Västra Götalandsregionen (härefter VGR) 79 procent kvinnor och 21 procent män under 2018.¹⁸ De anställda med ledningsuppdrag i organisationen var 75 procent kvinnor och 25 procent män. I akademien utgör kvinnor 60 procent av studenterna vid universitetens och högskolornas grundutbildningar men är underrepresenterade på de höga maktpositionerna inom akademien. Det är särskilt tydligt på professorsnivå.¹⁹

Hat, hot och trakasserier utestänger kvinnor

Förutom omotiverade könsskillnader på poster i arbetslivet är det en större andel kvinnor än män som hoppar av politiska förtroendeuppdrag. Det är särskilt tydligt bland yngre kvinnor i politiken.²⁰ En anledning kan vara att kvinnor som är förtroendevalda i kommun och region i högre grad än män utsätts för hot, trakasserier, våld, skadegörelse och stöld.²¹ I nationell data om hat och hot mot forskare och lärare framgår det att 45 procent av de tillfrågade kvinnorna utsätts för trakasserier i relation till sin yrkesroll.²² Motsvarande siffra för männen var 32 procent.²³ Möjligheten att påverka och bidra till beslutsfattande förutsätter deltagande i de sammanhang där beslut fattas. När kvinnor i lägre utsträckning tilldelas och väljs till högre positioner samtidigt som de hotas och trakasseras, är det både ett jämställdhets- och ett demokratiproblem.²⁴

Tillsammans mot målet

En jämn fördelning av makt och inflytande är en demokrati- och rättvisefråga med påverkan på tilliten till det offentliga och på förverkligandet av grundläggande fri- och rättigheter. Länets aktörer kan bidra till att öka andelen kvinnor på arbetsledande- och beslutsfattande uppdrag genom att aktivt verka för organisatoriska förutsättningar som främjar kvinnors kompetensutveckling, arbetsvillkor samt sociala och organisatoriska arbetsmiljö. En viktig del är också att uppmärksamma och utreda hot och hat mot kvinnor med ledarskapsuppdrag. Positiva effekter för kvinnors makt och inflytande kan uppnås genom aktiv tillämpning av jämställdhetsintegrering i de processer som har betydelse för tillgång och tillgänglighet till poster där formella beslut fattas. Rekryteringsförfaranden är ett exempel på en sådan process. Vidare kan även könsbundna normer kring ledarskap uppmärksammas för att synliggöra hur dessa begränsar möjligheter till arbetsledande och/eller politiskt beslutsfattande positioner. Myndigheternas, lärosätenas, regionens och kommunernas återkommande arbete med att följa upp könsrepresentationen i hela organisationen bidrar till att synliggöra könsskillnader och skapa incitament för förändrade arbetssätt.

REGIONALT MÅL

Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska öka

Civilsamhälle och mellanvalsdemokrati

Civilsamhället ger möjlighet för invånare att göra sina röster hörda och delta i opinionsbildande verksamhet. Det offentliga samtalet med det civila samhället är ett sätt att möjliggöra fördjupad dialog mellan invånare och beslutsfattare mellan valen. Arbetet som bedrivs av aktörer inom det civila samhället stärker tilliten mellan individ och det offentliga. Civilsamhället utgör en arena för lärande och demokrati. Det ojämlika och ojämsställda valdeltagandet och tillgången till demokratiska processer bland vissa grupper i samhället synliggör behovet av en aktiv och inkluderande mellanvalsdemokrati. Deltagande i civilsamhället möjliggör för olika grupper i samhället att göra sina röster hörda, synliggöra behov, intressen och värderingar mellan valen.²⁵ Därför är förutsättningarna för att delta och verka i det civila samhället viktigt. Undersökningar visar att det finns en större risk att utsättas för hot och hat som ledare för organisationer som arbetar inom sakområden såsom hbtq, kvinnofrid, jämställdhet och antirasism.²⁶

Möjligheten att representera och verka i det civila samhället varierar mellan stad och landsbygd i Västra Götaland, och det finns variationer inom de båda. En aspekt som påverkar är platsrelaterade förhållanden, så som dåligt

utbyggd kollektivtrafik.²⁷ Det saknas statistik om deltagande i det civila samhället i Västra Götaland.

Flickor och pojkars förutsättningar till delaktighet och inflytande

Idag är andelen unga som vill vara med och påverka lokalsamhället mycket högre än andelen som upplever att de har förutsättningar att påverka.²⁸ Nationella siffror visar att det är få unga som deltar i politiska möten eller tar kontakt med politiker och tjänstepersoner.²⁹ Flickor har en högre grad av samhällsengagemang jämfört med pojkar. Samtidigt är andelen pojkar som är medlemmar i politiska partier högre (4,8 procent) än andelen flickor som är medlemmar (1,3 procent).³⁰ Pojkar, unga med utländsk bakgrund, unga med funktionsnedsättning och unga som bor på landsbygd har ett lägre samhällsengagemang än övriga unga i befolkningen.³¹

Tillsammans mot målet

Länets aktörer kan bidra till att främja det lokala demokratiska samtalet och den fria åsiktsbildningen genom sin samverkan med det civila samhället och dess företrädare. Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck ska inte vara en faktor i möjligheten till politisk och samhällelig delaktighet. Strukturer som möjliggör hot, hat och kränkningar gentemot företrädare för civilsamhället bör uppmärksammas och motverkas aktivt. Hot och hat som tar sin utgångspunkt i en företrädares kön, könsöverskridande identitet eller uttryck är särskilt angeläget att uppmärksamma och aktivt ta avstånd ifrån. Detta då hat och hot med utgångspunkt i en persons identitet riskerar att undergräva viljan att engagera sig. Om mångfalden av röster minskar till följd av hot och hat försvagas det demokratiska samtalet och demokratins grundläggande värden hotas. Länets aktörer bör aktivt uppmuntra civilsamhället och dess företrädare att polisanmäla hot och hat som riktas mot en enskild företrädare eller organisationen som denne representerar. I gemensamma samråds- eller andra samverkansformer bör det offentliga, tillsammans med sin samverkanspart, ta fram gemensamma styrdokument som tydliggör tillvägagångssättet om hat och hot riktas gentemot någon av parterna.

Det offentliga har ett ansvar att säkerställa barnets rätt att uttrycka sina åsikter och att bli hörd i administrativa och rättsliga förfaranden och det är viktigt med ett förebyggande arbete i länets kommuner, region och myndigheter för att säkerställa flickors och pojkars förutsättningar för delaktighet. Delaktighet och inflytande behöver även säkerställas i lokalsamhället och inom skola, fritid och socialtjänst där unga befinner sig. För att olika röster ska komma till tals bör länets aktörer säkerställa tillgängligheten till de forum där det offentliga möter barn och unga i demokratifrämjande syften. Barn och unga tillhörande nationella minoriteter eller andra minoritetsgrupper bör särskilt beaktas liksom representationen av barn och unga från olika områden i kommunen. För att säkerställa att barn och ungas röster blir hörda kan länets aktörer till exempel verka för en

levande elevdemokrati, ungdomsfullmäktige och/eller inrätta barn- och ungdomspaneler.

REGIONALT MÅL

Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland

Vad är civil beredskap?

Det pågår en återuppbyggnad av Sveriges totalförsvar. Civil beredskap är ett samlingsnamn för krisberedskap och civilt försvar. Det handlar om att värna samhällets grundläggande skyddsvärden:

- Människors liv och hälsa
- Samhällets funktionalitet
- Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter
- Miljö och ekonomiska värden
- Nationell suveränitet

Den civila beredskapen bör dimensioneras efter den yttersta krisen, det vill säga ett väpnat angrepp. Dimensioneringen innebär att tyngden ligger på att värna civilbefolkningen. Förmågan skapas i hela samhället, hos myndigheter, kommuner, regioner, företag, privatpersoner och civilsamhället. Sveriges civila beredskap handlar om förmågan att förebygga och hantera fredstida krissituationer, krigsfara och ytterst krig.³²

Hur påverkas samhället och invånarna av fredstida kriser och krig?

Hantering av kriser och krig innebär att snabba beslut kan behöva fattas och att skyndsamma och omfattande åtgärder kan behöva genomföras. Händelser som till exempel översvämningar, skogsbränder eller krigshandlingar påverkar individers möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda. Samtidigt påverkar en kris eller väpnat angrepp inte hela befolkningen

"En kris eller väpnat angrepp påverkar inte hela befolkningen på samma sätt eftersom människor har olika fysiska, psykiska, språkliga och socioekonomiska förutsättningar."

på samma sätt eftersom människor har olika fysiska, psykiska, språkliga och socioekonomiska förutsättningar. Vilka som drabbas hårdast eller hur

de drabbas kommer att variera beroende på typ av händelse. De som redan lever i en utsatt situation kommer sannolikt drabbas hårdare under kris eller krig.³³ Därför behöver ett jämställdhetsperspektiv integreras i arbetet med att utveckla den civila beredskapssystemet.

Skillnader i makt och inflytande mellan kvinnor och män påverkar den civila beredskapen

Kvinnor och män, flickor och pojkar kan drabbas olika av en kris eller ett krig. Det beror bland annat på ojämställdhet inom olika områden, såsom ekonomisk ojämställdhet, ojämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och traditionella könsnormer. Skillnaderna kan i sin tur påverka förutsättningarna för att delta i totalförsvarets insatser, exempelvis när det gäller mobilisering och bemanning av verksamheter som upprätthåller viktiga samhällsfunktioner (som sjukvård och uthållig barn- och äldreomsorg). Det saknas dock i stort regional statistik om hur kris eller krig om detta.

Skillnaderna påverkas även av ålder, funktionsförmåga, fysisk och psykisk hälsa, behov av samhällsstöd och tillgång till materiella och immateriella resurser. Förekomsten av ojämställda och ojämlika livsvillkor kan medföra konsekvenser i den civila beredskapen för bland annat:

- **möjligheten att hantera en kris och bristsituation utan eller med begränsat stöd från samhället.** Det handlar om att kunna upprätthålla en tillfredsställande levnadsstandard (uppvärmning av bostaden, tillgång till mat och förnödenheter) för sig själv och sitt hushåll. Detta påverkas bland annat av ekonomiskt utrymme. Kvinnors ekonomiska utrymme är generellt mindre än mäns.³⁴
- **möjligheten att vara delaktig i att motverka krisens effekter, exempelvis genom frivilligengagemang eller annat stöd till lokalsamhället.** Förutsättningarna påverkas bland annat av individens ekonomiska handlingsutrymme, som är mindre för kvinnor. Även fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete, som i högre utsträckning utförs av kvinnor, påverkar också.³⁵
- **möjlighet till arbete, utbildning eller annan sysselsättning under pågående samhällsstörning/kris.** Vid kris och krig kan befintliga omsorgsstrukturer, såsom barn- och äldreomsorg, slås ur funktion samtidigt som omsorgsbehoven finns kvar eller eventuellt ökar. På grund av rådande normer om jämställt hem- och omsorgsarbete är det troligt att den ökade bördan läggs på kvinnor, vilket minskar utrymmet för annat så som arbete och utbildning.³⁶
- **förtroende för och tillit till samhällets institutioner vilket kan påverka tilltron till krisinformation och försvarsvilja.**³⁷ Förtroendet för och tillit till samhällets institutioner varierar mellan olika samhällsgrupper. Kvinnor har generellt högre förtroende för och tillit till samhällets institutioner än män. Men det går även att se andra mönster utöver kön, exempelvis har personer med kort utbildning lägre förtroende.³⁸ Den mellanmänniska tilliten i Sverige är generellt hög, men är lägre i vissa grupper, såsom arbetslösa, personer med dålig hälsa och personer utan partipreferenser.³⁹

- **trygghet och våldsutsatthet (sexuella övergrepp, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel).** Särskilt sexuellt våld i form av våldtäkter och sexuellt slaveri utövas mot kvinnor och barn av soldater från annan makt. Våldet kan även utövas av fredstrupper som utnyttjar de sårbara situationerna som kvinnor och barn befinner sig i. Det sexuella våldet har ett stort omfång och handlar bland annat även om prostitution, trafficking och påtvingade graviditeter. Våld i hemmet kan också öka, exempelvis genom att soldater, vilka oftast är män, som kommer hem kan vara mer våldsbenägna. Våldet riskerar även att bli dödligare till följd av att det finns fler vapen.⁴⁰
- **möjlighet till fri rörlighet (tillgång till eget fordon, drivmedel, kollektivtrafik) kan påverka förmågan att söka skydd.**⁴¹ Det är vanligare att kvinnor åker kollektivt och att män kör bil till arbetet.⁴² Det är även fler män än kvinnor som har körkort.⁴³ Under kris och krig finns det risk att kollektivtrafiken slutar fungera, vilket leder till att kvinnor får sämre möjlighet till fri rörlighet än män. Samtidigt varierar tillgången till kollektivtrafik mellan stad och landsbygd. På vissa platser i länet är kollektivtrafiken begränsad. Under kris och krig påverkar det människors möjlighet att söka skydd.

Jämställdhetsintegrering i beredskapssektorer

Det finns tio beredskapssektorer. Det krävs samarbete mellan sektorerna för att stärka det civila försvaret och för att skapa de bästa förutsättningarna för ett fungerande samhälle under kris och krig. Sektorerna är:

- Ekonomisk säkerhet
- Elektronisk kommunikation/post
- Energiförsörjning
- Finansiella tjänster
- Försörjning av grunddata
- Hälsa, vård och omsorg
- Livsmedelsförsörjning och dricksvatten
- Ordning och säkerhet
- Räddningstjänst/skydd av civilbefolkningen
- Transporter⁴⁴

Sektorerna har både enskilda och gemensamma utmaningar kopplade till jämställdhetsintegrering. Vissa utmaningar handlar om ojämställda utfall av kris och krig som kan kopplas till en beredskapssektor. Exempelvis kan det handla om ojämlik tillgång till fri rörlighet, vilket har stor betydelse för transport som beredskapssektor.

Tillsammans mot målet

Den civila beredskapen är ett delat ansvar som behöver samordnas från nationell nivå ut till lokala verksamheter. Den civila beredskapen skapas gemensamt av länets kommuner, myndigheter, region, civilsamhälle och näringsliv. Samtliga aktörer kan genom sitt beredskapsarbete arbeta förebyggande med att säkerställa att kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar beaktas i beredskapsarbetet. Det är även viktigt att inkludera grupper med svagt samhälleligt stöd i beredskapsarbetet. Existerande strukturer i samhället påverkar beredskapsarbetet som ofta domineras av mansdominerade professioner och maskulint kodade verksamheter (räddningstjänst, polis, militär, säkerhetssamordnare med mera).

En central uppgift för länets aktörer är att integrera ett jämställdhetsperspektiv i beredskapsarbetets olika processer. För att synliggöra hur avvägningar och beslut påverkar olika grupper av människor bör könskonsekvensanalyser genomföras. Till exempel i risk- och sårbarhetsanalyser, lägesbildsarbete, kriskommunikationsplaner och uppbyggnad av kris- och krigsorganisationer. Vidare är det nödvändigt att samverka med relevanta aktörer inom det civila samhället och näringslivet i beredskapsarbetet. Detta för att bland annat säkerställa kunskapsinhämtning om och information till grupper som det offentliga inte når i så hög utsträckning. Det kan till exempel handla om att översätta krisinformation till andra språk och sprida det i kanaler som når målgruppen.

NATIONELLT DELMÅL

Ekonomisk jämställdhet

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Övergripande bild av delmålet

Ekonomisk jämställdhet syftar bland annat till att kvinnor och män ska ha jämställda förutsättningar avseende anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor i arbetet. Målet berör även utvecklingsmöjligheter i arbetet. Många olika faktorer påverkar kvinnors och mäns inkomster, särskilt sett över ett helt arbetsliv. Könsbundna studie- och yrkesval, den könssegregerade arbetsmarknaden och att kvinnodominerade arbeten värderas lägre upprätthåller ojämställdheten på arbetsmarknaden.⁴⁵

Skillnaderna mellan kvinnor och män är tydliga i fråga om inkomster från lönearbete, kapital, företagande, bidrag från transfereringssystemen och pension. Skillnader finns även mellan kvinnor och män avseende arbetsvillkor och arbetsmiljö. Det handlar om deltidsarbete, osäkra anställningar, karriärmöjligheter och sjukskrivningar. Den ojämställda arbetsmarknaden får konsekvenser för inkomster, karriärval och karriärmöjligheter. Dessa delar påverkar i sin tur kvinnors och mäns totala livsinkomster.

Lönegapet mellan kvinnor och män har minskat men den genomsnittliga skillnaden i disponibel inkomst har varit relativt oförändrad sedan 1995. Det innebär att omfattande ekonomiska skillnader mellan kvinnor och män, men även inom gruppen kvinnor och män, kvarstår.⁴⁶ I alla kommuner i Västra Götalands har utrikes födda män och kvinnor i genomsnitt en lägre förvärvsinkomst än inrikes födda.⁴⁷ Ensamstående kvinnor med barn, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor som blir utsatta för ekonomiskt våld och kvinnor med pension har generellt mindre ekonomiska marginaler.

Vidare är det vanligt att våldsutsatthet medför kognitiva svårigheter som påverkar såväl inlärnings- och minnesförmågan som koncentrations- och prestationsförmåga. Det påverkar den våldsutsattas arbetsförmåga och i förlängningen möjlighet till arbete och förvärvsinkomst. Kvinnor som lever i en hederskontext är särskilt utsatta för ekonomiskt våld. Bland annat eftersom de ofta nekas utbildning och inträde på arbetsmarknaden, eller för att de inte tillåts att själva förfoga över sin arbetsinkomst.⁴⁸

REGIONALT MÅL

Kvinnors förutsättningar avseende anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor samt arbetsmiljö ska förbättras i Västra Götaland

Skillnader i arbetsinkomster och övriga inkomster mellan kvinnor och män i länet

Arbetsmarknaden i Västra Götaland är könssegregerad. Kvinnor och män arbetar i olika yrken, sektorer och på olika nivåer i organisationerna vilket bidrar till löneskillnader mellan kvinnor och män. Att arbetsmarknaden är ojämsställd handlar i stora drag om ojämsställda arbetsvillkor, att kvinnor generellt har en sämre arbetsmiljö och att mäns och kvinnors yrken värderas olika.

En av flera orsaker till inkomstskillnader mellan könen är att kvinno- och mansdominerade branscher värderas olika. En annan orsak är att kvinnor är frånvarande från arbetet i större utsträckning (föräldraledighet, sjuk-skrivning med mera). Kvinnor har även lägre kapitalinkomster än män i alla åldersgrupper.⁴⁹ I åldersgruppen 45–65 år har 40 procent av kvinnorna och 27 procent av männen i länet en eftergymnasial utbildning. Trots detta utgör kvinnors mediannettoinkomst 83 procent av männens.⁵⁰ I länet arbetar nästan dubbelt så många kvinnor som män deltid. Det är också vanligare med timanställning bland kvinnor än bland män. Det är faktorer som har stor betydelse för kvinnors förvävsinkomster och deras framtida pensioner.⁵¹

Skillnader i arbetsvillkor och arbetsmiljö mellan kvinnor och män

Av länets kvinnor över 16 år arbetar 49 procent i offentlig sektor.⁵² De återfinns i stor utsträckning i människovårdande yrken som i flera avseenden präglas av högre fysisk och mental belastning än övriga arbetsmarknaden.⁵³ De vanligaste yrkena för kvinnor i länet är grundskollärare, förskollärare, fritidspedagoger och undersköterskor. De vanligaste yrkena för män i länet är civilingenjörsyrken, snickare, murare och anläggningsarbetare.

Kvinnligt kodade branscher och yrken kännetecknas generellt av sämre arbetsmiljö, mer osäkra anställningar, sämre förutsättningar att utföra arbetet och små möjligheter att påverka sin arbetssituation.⁵⁴ Som ett resultat drabbas kvinnor och män, på grupp-nivå, av arbetsrelaterad ohälsa i olika

"Kvinnligt kodade branscher och yrken kännetecknas generellt av sämre arbetsmiljö, mer osäkra anställningar, sämre förutsättningar att utföra arbetet och små möjligheter att påverka sin arbetssituation."

utsträckning. I Västra Götaland var nästan dubbelt så många kvinnor som män mellan 20–64 år långtidssjukskrivna (180 dagar eller längre) i augusti 2022.⁵⁵ Samtidigt är det viktigt att lyfta att fler män än kvinnor råkar ut

för arbetsplatsolyckor och förolyckas i arbetet. I yrken som domineras av kvinnor är risken för att medarbetare slutar som ett resultat av ohälsa eller missnöje med förutsättningarna för arbetet större än i mansdominerade yrken.⁵⁶

Tillsammans mot målet

För att främja en mer jämställd arbetsmarknad blir en viktig del av arbetet om att motverka könsstereotypa föreställningar om manligt respektive kvinnligt kodade professioner och arbetsuppgifter.

En annan del är att arbeta för en god löneutveckling och karriärmöjligheter. För att göra detta kan länets arbetsgivare genomföra systematiska lönekartläggningar, analysera skillnader och ta fram handlingsplaner med åtgärder. Ett strategiskt, återkommande och dokumenterat arbete för att förbättra arbetsvillkoren i länets kvinnodominerade branscher är centralt. En jämställd arbetsmiljö är också en grundläggande premiss för ett arbetsliv med god hälsa för alla oavsett yrke eller sektor. Kommande industriella utvecklingssatsningar i länet kan innebära en konkurrens om arbetskraften. Det ställer krav på att kvinnodominerade branscher så som skola, vård och omsorg säkerställer jämställda villkor, konkurrenskraftiga löner och god arbetsmiljö för att behålla och attrahera arbetskraft.

Länets arbetsgivare har en särskilt viktig roll att spela i sitt arbete med aktiva åtgärder¹, att säkerställa en organisationskultur som gör det möjligt att förena arbetsliv med föräldraskap och att skapa organisatoriska förutsättningar som minskar sjukskrivningstalen. Ett aktivt arbete med jämställdhetsintegrering gynnar länets arbetsgivare, skapar en mer jämställd arbetsmarknad och minskade löneskillnader. Insatser som bidrar till det regionala målet har också potential att öka makt och handlingsutrymme för den enskilde individen.

REGIONALT MÅL

Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst

Möjlighet att delta i näringslivet

Män äger betydligt mer kapital än kvinnor, investerar mer och driver fler företag. Det påverkar möjligheten till en jämställd ekonomi. Det finns starka normer, beteenden och kriterier som styr vilka typer av branscher och entreprenörer som gynnas vid kapitalinvesteringar. Till exempel gynnas

¹Diskrimineringslagen (SFS 2008:567) beskriver de aktiva åtgärderna som ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter.

Tech-industrin, där män är kraftigt överrepresenterade.⁵⁷ Det är färre kvinnor än män i Västra Götaland som startar och driver egna företag. Kvinnor driver omkring 30 procent av företagen i Västra Götaland.⁵⁸

Könsstereotyp företagande och tillgång till offentlig upphandling

Sveriges könssegregerade arbetsmarknad avspeglar sig i företagandet. Kvinnor och män är ofta verksamma som företagare i olika branscher.⁵⁹ Kvinnor är framför allt aktiva inom företagsverksamhet kopplat till RUT- och välfärdssektorn, dessutom är företagen ofta småskaliga. Det är betydande eftersom företagsstorlek påverkar möjlighet att vara med i offentliga upphandlingar. Detta gör att kvinnors företag i lägre utsträckning får ta del av medel genom offentlig upphandling.⁶⁰

Ojämsställd tillgång till offentlig finansiering

Tillgång till kapital är en av de viktigaste faktorerna för att starta företag. Idag får mansdominerade branscher mer statliga företagsstöd jämfört med kvinnodominerade branscher nationellt.⁶¹ Inom alla branscher får män mer offentlig finansiering än kvinnor, både sett till kronor och antal ansökningar. Fördelningen är oftast runt 30 procent till kvinnor och 70 procent till män. Dessutom är det särskilt svårt för företagare på landsbygden att få privat lånefinansiering oavsett kön. Utan tillräcklig finansiering har företag inom kvinnodominerande branscher sämre förutsättningar att förnyas, växa, öka lönsamheten och effektiviseras.⁶² Fördelningen av företagsfrämjande offentlig finansiering cementerar ett ojämställt ägande och företagande i Västra Götaland.

Tillsammans mot målet

Att kvinnor får ökad möjlighet att starta och driva företag och få möjlighet till ekonomisk egenförsörjning är inte bara betydelsefullt utifrån ett jämställdhetsperspektiv, utan även utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv. Entreprenörsgapet mellan kvinnor och män i Västra Götaland, och hindren för kvinnor att starta och driva företag, leder till att länet går miste om företag och innovationer. Det är möjliga företag och innovationer som hade kunnat gynna länet eftersom det skapar arbetstillfällen samt tillväxt- och konkurrenskraft.⁶³ Därför har aktörer inom både offentlig- och privat sektor en roll i att främja kvinnors möjligheter inom entreprenörskap. Jämställdhetsintegrering kan användas som verktyg för aktörer som på olika sätt arbetar med att främja företagande och entreprenörskap. Att arbeta med jämställdhetsintegrering i sin verksamhet kan leda till att kvinnors företagande får stöd i samma utsträckning och på lika villkor som män. Det kan till exempel göras genom att öka kunskapen hos de som utformar krav på varor och tjänster som ska upphandlas.

Åtta av tio företagare har någon gång kontakt med kommunen.⁶⁴ Ett jämställt bemötande är en förutsättning för utveckling och ett gott företagsklimat för kvinnor. Det är viktigt att lokala och regionala företagsfrämjande verksamheter utvecklar arbetet med jämställdhetsintegrering för att utveckla ett jämställt företagande. Det kan till exempel handla om offentlig finansiering, att stödja entreprenörskap hos unga genom feriejobb och att bredda synen på vad en framgångsrik företagare är.

REGIONALT MÅL

Prio

Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller sitt kön

Kvinnor med funktionsnedsättning har lägre inkomster

Det finns skillnaden i ekonomisk standard mellan vissa grupper av personer med funktionsnedsättning och den övriga befolkningen. Det handlar främst om att personer med funktionsnedsättning utestängs helt, eller delvis, från arbetsmarknaden. Kvinnor med funktionsnedsättning är överrepresenterade i gruppen som utestängs från arbetsmarknaden. Deras disponibla inkomst är lägre än 60 procent av medianinkomsten i Sverige (vilket är den relativa fattigdomsgränsen i EU). Nationella data visar att, bland kvinnor med funktionsnedsättning över 30 år ingår 20 procent i den gruppen, jämfört med 16 procent av männen med funktionsnedsättning.⁶⁵ Kvinnor arbetar generellt mer deltid än män, detta stämmer även för kvinnor med funktionsnedsättning. Skillnaden är större mellan andelen sysselsatta män med funktionsnedsättning som arbetar heltid och andelen sysselsatta kvinnor med funktionsnedsättning som arbetar heltid, än det är mellan män och kvinnor i den sysselsatta befolkningen generellt.⁶⁶ Det finns också indikationer på att kvinnor med funktionsnedsättning i högre grad än män med funktionsnedsättning upplever att de har en låg inkomst och tycker att det är mycket svårt att få ekonomin att gå ihop.⁶⁷

Kvinnor och män med bestående nedsatt arbetsförmåga har rätt att ta del av kompenserade stöd från transfereringssystemet (aktivitetsersättning och sjukersättning). Dessa ersättningar syftar till att säkerställa ekonomisk trygghet.⁶⁸ Dock har ersättningsnivåerna i stort varit oförändrade de senaste tjugo åren.⁶⁹ Detta innebär påtagligt sämre ekonomisk standard för personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga som står utanför arbetsmarknaden.

Diskriminering och hinder för att delta på jämlika villkor

Arbetsgivarnas inställning påverkar möjligheten för personer med funktionsnedsättning att få en anställning och attityder till att anställa personer med funktionsnedsättning är i många fall negativa. 32 procent av personer med funktionsnedsättning upplever sig ha utsatts för diskriminering i arbetslivet med anledning av sin funktionsnedsättning i Sverige.⁷⁰ Vanligt förekommande är att inte ha fått en anställning trots tillräckliga meriter samt att uppleva kränkningar, mobbing och trakasserier från medarbetare eller chefer.

Kvinnor med funktionsnedsättning i Sverige uppger i större utsträckning än män med funktionsnedsättning att de har varit utsatta för någon typ av diskriminering eller kränkande särbehandling på grund av sin funktionsnedsättning eller sitt kön i arbetslivet.⁷¹ Det handlar bland annat om sexuella trakasserier, ojämlik lön och bristande möjligheter att söka upprättelse på grund av diskriminerande attityder.⁷²

Tillsammans mot målet

För att uppnå en jämställd och jämlik arbetsmarknad som inkluderar alla och skapar likvärdiga förutsättningar till försörjning krävs ett målinriktat utvecklingsarbete som tar sikte på att utmana normer om funktionalitet samt på att synliggöra funktionshinder i den egna organisationen. Länets arbetsgivare behöver genomlysna sina rekryteringsprocesser utifrån lagstiftningens krav på aktiva åtgärder och genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av diskriminering, däribland bristande tillgänglighet. De behöver även höja sin kunskap om universell utformning och öka sin kännedom om arbetsgivarens ansvar för tillgänglighetsåtgärder. Vidare kan riktade kompetensutvecklingsinsatser till rekryterande chefer och HR-strateger om social arbetsmiljö och trakasserier gynna arbetshälsan och minska riskerna för kränkningar av personer med funktionsnedsättning i arbetslivet. Jämställdhetsintegrering bör användas i arbetet för att synliggöra hur eventuella åtgärder som planeras och genomförs påverkar kvinnor och män med funktionsnedsättning.

REGIONALT MÅL

Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning

Prio

Utrikes födda kvinnors inkomster och etablering i arbetslivet

Utrikes födda kvinnor är en heterogen grupp. Skäl för migration, utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenheter skiljer sig åt i gruppen. Hinder för etablering på arbetsmarknaden förekommer både på strukturell- och individuell nivå. Det kan handla om diskriminering utifrån kön och etnicitet. Det kan också vara skillnader i tillgång till nätverk och insatser som främjar etablering, ojämställt uttag av föräldrapenning, utbildningsnivå, hälsoproblem eller våldsutsatthet.⁷³ Att vara utsatt för våld kan innebära att den utsatta hindras från att arbeta eller utbilda sig, men kan även leda till kognitiva svårigheter som påverkar arbetsförmågan.⁷⁴

Sverige har ett högt arbetskraftsdeltagande i internationella jämförelser för både inrikes och utrikes födda kvinnor och män. Dock förekommer skillnader mellan de som är födda i Sverige och de som är födda i andra länder. Personer med förgymnasial utbildning är arbetslösa i högre utsträckning

än de med gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Särskilt tydligt är det i gruppen utrikes födda kvinnor.⁷⁵

2021 var andelen förvärvsarbetande utrikes födda kvinnor i Västra Götaland 64 procent och andelen bland utrikes födda män var 72 procent.⁷⁶ I samtliga kommuner i länet är utrikes födda kvinnor den grupp med lägst medelinkomst, jämfört med inrikes födda kvinnor och män samt utrikes födda män.⁷⁷

Diskriminerande föreställningar om utrikes födda kvinnor hos myndigheter, kommuner och arbetsgivare

Många utrikes födda kvinnor upplever strukturell diskriminering utifrån etnicitet, kön, religionstillhörighet, funktionsnedsättning, klass och/eller ålder. Upplevelsena berör till exempel möten med sjukvård, förskola, socialtjänst och myndigheter.⁷⁸

"Många utrikes födda kvinnor upplever strukturell diskriminering i mötet med sjukvård, förskola, socialtjänst och myndigheter."

I mötet med olika offentliga aktörer får utrikes födda kvinnor ett annat bemötande och andra insatser jämfört med utrikes födda män. Till exempel visar en rapport från Arbetsförmedlingen att stereotypa föreställningar hos handläggare på myndigheten innebär att utrikes födda kvinnor tillskrivs ogynnsamma egenskaper och får bristfälliga kompetenskartläggningar. De anvisas även i högre grad till insatser som syftar till att uppfylla aktivitetskravet, snarare än att de ska leda till jobb.⁷⁹ Stereotypa uppfattningar inom socialtjänsten har medfört att utrikes födda kvinnor och män i behov av försörjningsstöd blir bemötta på olika sätt. För kvinnor står familjesituationen i fokus medan uppmärksamheten riktas mot arbete och arbetsmotivation i samtalen med män.⁸⁰ Diskriminering och fördomsfullt bemötande förekommer även i kontakter med arbetsgivare. Detta är till exempel vanligt bland kvinnor som bär slöja.⁸¹ Diskriminering på arbetsmarknaden tar sig olika uttryck och etnicitet och kön har betydelse för vilka typer av jobb en individ får.⁸²

Främja arbetsmarknadsetablering oavsett grund för uppehållstillstånd

Individer har olika rätt till etableringsinsatser beroende på vilken grund deras uppehållstillstånd är beviljat. Flyktingar, skyddsbehövande och vissa av deras anhöriga kan ta del av etableringsprogrammet. I nuläget har kvinnor som invandrar som anhörig till en svensk medborgare, anhörig till arbetstagare eller någon med permanent uppehållstillstånd inte rätt till att delta i etableringsprogrammet. Merparten har rätt till samhällsorientering och svenska för invandrare (härefter sfi). De som deltar från denna grupp är dock få. Det är även ovanligt att den här gruppen skriver in sig på Arbetsförmedlingen. Andelen som varken arbetar eller studerar fyra år efter invandringen är betydligt högre bland kvinnor som inte har tillgång till Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Många kvinnor i gruppen som saknar tillgång till Arbetsförmedlingens samordnade etableringsinsatser saknar helt egen inkomst och har en högre risk att hamna i ett långvarigt utanförskap.⁸³

Långsiktiga och sammanhängande insatser för hållbar arbetsmarknadsetablering

Insatser som syftar till att främja etableringen på arbetsmarknaden är inte jämställt fördelade. Kvinnor får oftare förberedande insatser eller aktiviteter som inte nödvändigtvis ökar möjligheterna att få ett arbete. Män får oftare arbetsnära insatser, till exempel arbetspraktik.⁸⁴ Kvinnor registreras senare och i lägre grad hos Arbetsförmedlingen och de påbörjar kommunal vuxenutbildning i sfi senare än män.⁸⁵ Alltför ofta saknas övergångar där en insats tar slut och där nästa insats börjar för utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknad eller studier. Det påverkar individen som då lätt faller ur strukturen och riskerar att genomgå ett stort antal likande insatser hos både statliga, kommunala och civila aktörer.⁸⁶ Det krävs fler riktade insatser till kvinnor för att utjämna skillnader mellan könen.⁸⁷

Det finns stora utmaningar i att möta de utbildningsbehov som många individer med kort utbildningsbakgrund har för att kunna etablera sig varaktigt på arbetsmarknaden.⁸⁸ Nationell statistik visar att 95 procent av eleverna som läser grundläggande utbildning på Komvux är utrikes födda. På gymnasial nivå är motsvarande siffra 47 procent. I båda dessa grupper utgör kvinnor majoriteten, cirka 62 procent.⁸⁹ Det reguljära utbildningsväsendet i länet spelar en viktig roll för att kvinnor med olika bakgrund och skilda behov ska kunna närma sig arbetsmarknaden genom studier.

Tillsammans mot målet

Kvinnor och män, oavsett födelseland, ska ha samma möjligheter till ekonomisk självständighet och egen försörjning. Insatser som bidrar till att fler utrikes födda kvinnor kommer i sysselsättning har potential att även bidra till ökad makt för individen att forma sitt liv, främja ett ökat samhällsdeltagande och ett inkluderande samhälle.

Flera av länets aktörer har stor potential att bidra till det regionala målet, till exempel kommunala arbetsmarknadsenheter, vuxenutbildning med reguljär utbildning, sfi och samhällsorientering och statliga aktörer med uppdrag att främja och stödja individers arbetsmarknadsetablering. Gemensamma insatser med länets arbetsgivare för att öka tillgången till praktikplatser, anställningar samt för att skapa öppna och tillgängliga arbetsplatser är även av största vikt. Civilsamhället och arbetsintegrerade sociala företag som arrangerar verksamhet för målgruppen är också viktiga aktörer för samverkan på området.

För att fler utrikes födda kvinnor ska komma i sysselsättning bör länets aktörer, utifrån respektive ansvarsområde, samordnat och långsiktigt arbeta med jämställdhetsintegrering för att ge kvinnor likvärdiga förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Det innebär riktade och uppsökande insatser. En utmaning för offentliga aktörer kan vara att komma i kontakt med kvinnor ur målgruppen och motivera gruppen till att delta i insatser. Det kan därför krävas anpassade arbetssätt för att skapa kontaktytor och tillit. Aktörer kan till exempel använda sig av brobyggare som delar erfarenheter med målgruppen eller samverka med civilsamhällesaktörer. Vidare krävs insatser anpassade efter individers behov och livssituation. Ett exempel på det är att via öppen förskola erbjuda undervisning i svenska för föräldralediga för att motverka att nyanlända kvinnors integration avstannar under tiden de vårdar barn. Det krävs också ett aktivt arbete för att motverka strukturella hinder, diskriminering och stereotypa föreställningar. Centralt i arbetet är att lyssna in hur utrikes födda kvinnor själva beskriver sina behov och de problem de möter på väg mot egenförsörjning.

NATIONELLT DELMÅL

Jämställd utbildning

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Övergripande bild av delmålet

Målet om jämställd utbildning omfattar hela utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, vuxenutbildning, yrkeshögskola, folkhögskolor och utbildningsverksamhet hos studieförbunden. Lika möjligheter och villkor i fråga om utbildning, studieval och personlig utveckling är centralt för att kvinnor och män ska ha lika möjligheter till självständighet, försörjning, och inflytande i samhället. Det finns inga formella hinder mellan flickor och pojkar och kvinnor och män när det gäller tillgång till utbildning. Däremot skiljer sig villkor och möjligheter åt när det gäller tillgängligheten till utbildning, till exempel genom könsrelaterad otrygghet i skolan, stöd i hemmet eller anpassad lärmiljö. Utbildningssystemet är en viktig arena för att motverka traditionella könsmonster och lägga grunden för ett jämställt samhälle.⁹⁰

Generellt deltar kvinnor och flickor i högre utsträckning i utbildningssystemet än pojkar och män. Pojkar och män har på gruppnivå lägre betyg, utbildningsnivå och övergångsfrekvens till högre utbildning. Pojkar har lägre betyg än flickor i både grund- och gymnasieskolan. Samtidigt finns det fler faktorer än kön som påverkar i hög utsträckning och stora skillnader inom grupperna kan kopplas till föräldrarnas utbildningsbakgrund och migrationsbakgrund. Till exempel presterar pojkar till högutbildade föräldrar bättre än flickor med föräldrar som har en lägre utbildning.⁹¹ Generellt kan dock kvinnor och flickor ses som vinnare i skolsystemet. Detta tycks dock inte ha gett ett bättre utfall för kvinnor vad avser, deras ekonomisk ställning, hälsa eller inflytande i samhället.⁹² En förklaring till det är könskillnaderna i utbildningsval vilka leder till att kvinnor och män hamnar inom skilda yrken och sektorer som orsakar skillnader i lön, status och arbetsvillkor.⁹³

Utsatthet och otrygghet i skolmiljön har en negativ inverkan på möjligheten att uppnå fullföljda studier.⁹⁴ Tryggheten i skolan skiljer sig åt mellan flickor och pojkar. Tydligast är skillnaden i årskurs 8 i nationell statistik. Där svarar endast 28 procent av flickorna att de helt och hållet känner sig trygga i skolan, jämfört med 51 procent av pojkarna. Av pojkarna upplevde 44 procent att de helt och hållet kan vara sig själva i skolan. Motsvarande

siffror för flickor är 22 procent.⁹⁵ Samma mönster återfinns regionalt.⁹⁶ Föreställningar om vem som är normal eller ”onormal”, vad som är ett acceptabelt eller oacceptabelt uppträdande för olika elever skapar och upprätthåller normer i skolan som möjliggör trakasserier, mobbning och upplevelser av trygghet/otrygghet. Vissa grupper är mer utsatta för mobbing än andra.⁹⁷ Här fyller skolans arbete mot mobbning och värdegrundarbete en viktig funktion.

Flickor uppger att de är mer stressade och mår sämre psykiskt i skolan än pojkar.⁹⁸ Utsatthet för sexuella trakasserier och sexualbrott i skolan är också vanligt förekommande, särskilt för flickor.⁹⁹ Utsattheten påverkas av vilken skola som eleven går på. Störst skillnad ses mellan skolor som ligger i områden med olika socioekonomiska förutsättningar, där risken är högre i skolor som ligger i områden med blandade socioekonomiska förutsättningar jämfört med mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Detta gäller särskilt för sexualbrott men även utsatthet för annat våld och hot om våld. Utsatthet för sexualbrott minskar när eleverna anser att lärarna bemöter eleverna jämställt.¹⁰⁰

REGIONALT MÅL

Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd

Könssegregerad gymnasieskola

Gymnasieskolan i Västra Götaland är starkt könssegregerad, särskilt inom yrkesförberedande program. Det är en högre andel pojkar som läser flickdominerade program än flickor som läser pojkdominerade program.¹⁰¹ Könsstereotypa normer kring yrken bidrar till att flickor och pojkar, kvinnor och män gör olika val i utbildningssystemet vilket upprätthåller könssegregeringen på arbetsmarknaden. Könssegregeringen förstärks ytterligare under själva utbildningen och arbetslivet då det underrepresenterade könet inom ett yrke i högre utsträckning hoppar av utbildningar och i lägre utsträckning börjar arbeta eller arbetar kvar inom yrket efter avslutad utbildning.¹⁰² Utöver kön är föräldrarnas utbildningsnivå och yrkesbakgrund en faktor som påverkar studieval. Barn till föräldrar med kort utbildningsbakgrund söker sig oftare till yrkesprogram.¹⁰³

Könssegregerad utbildning har konsekvenser för individ och samhälle

Könssegregeringen på arbetsmarknaden grundläggs genom olika värdering och status av kvinno- och mansdominerat arbete, såväl som könsnormer och kodning av yrken som manliga eller kvinnliga. Könssegregeringen förstärks i utbildningssystemet genom de val som unga kvinnor och män gör, både till gymnasiet och till högre utbildning. Valen är också en konsekvens

av hur utbildningar organiseras och en följd av de normer och villkor som upprätthålls och reproduceras på den könssegregerade arbetsmarknaden. Flickors och pojkars olika utbildningsval bidrar till att upprätthålla den könssegregerade arbetsmarknaden, försvårar en hållbar kompetensförsörjning och står i vägen för kommunal och regional utveckling.¹⁰⁴ En hållbar kompetensförsörjning är en särskilt stor utmaning för kommuner med en mindre befolkning och landsbygdskommuner. Detta eftersom det är vanligare att unga kvinnor flyttar ifrån kommunen, ofta för att utbilda sig.

Tillsammans mot målet

Normer kring kön och yrkesutövning behöver problematiseras och utmanas. Det handlar exempelvis om hur utbildningar och arbetsplatser är organiserade eller vilken kultur och jargong som dominerar i verksamheten. Könssegregeringen förstärks av de val som flickor och pojkar, kvinnor och män gör både till gymnasiet och till högre utbildning. Åtgärder bör därför göras på olika arenor och ta hänsyn till den kedja av händelser som medför att flickor och pojkar, kvinnor och män, gör könsbundna val.

Utbildningsanordnare och arbetsgivare bör aktivt verka för att utmana normer kring kön inom sina verksamheter. Länet aktörer bör arbeta för en stärkt studie- och yrkesvägledning inom utbildningssystemet och med arbetsmarknadsåtgärder som utgår ifrån ett jämställdhetsperspektiv. Det kan handla om att inkludera studie- och yrkesvägledning i ordinarie ämnesundervisning och koppla ihop arbetet med skolans jämställdhetsarbete. Det kan också handla om att skapa särskilda arenor för dialog om framtida studier och yrkesliv.

Breddad rekrytering och riktade insatser för att främja intresse för tydligt könskodade yrken och utbildningar är ytterligare exempel på åtgärder som i förlängningen kan gynna en mer jämn könsfördelning i studie- och yrkesval. Detta innebär bland annat att se över hur och var tjänster annonseras ut och hur kravprofiler skrivs fram. Gymnasieskolor bör till exempel säkerställa normmedveten kommunikation kring sina gymnasieprogram. Vidare är det nödvändigt att motverka könsrelaterad- och sexistiska jargonger på utbildningar och på arbetsplatser för att behålla elever, studenter och medarbetare som är underrepresenterade. Ett aktivt arbete med att säkerställa attraktiva arbetsvillkor och god arbetsmiljö i kvinnodominerade yrken kan bidra till att öka intresset för dessa professioner bland pojkar och män. På samma vis kan riktade satsningar till flickor och kvinnor inom till exempel teknik och naturvetenskap bidra till att öka intresset för dessa ämnen och för professioner inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik.

REGIONALT MÅL

Pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund

Skillnader i skolresultat mellan flickor och pojkar

Forskning pekar på att könsskillnader i skolresultat uppstår i samspel mellan samhälleliga och kulturella faktorer som exempelvis genusnormer, skolkultur och förväntningar från vuxna och kamrater. Normer för flickors och pojkars beteende bidrar till hierarkier och ett otryggt skolklimat.¹⁰⁵ På nationell nivå når pojkar som grupp i lägre utsträckning kunskapskraven än flickor i alla ämnen i grundskolan och gymnasieskolan. Det är även färre pojkar som når gymnasiebehörighet och färre pojkar som fullföljer en gymnasieutbildning.¹⁰⁶

Det finns stor variation vad avser pojkars skolresultat i Västra Götaland. Andelen pojkar som är behöriga till gymnasiet varierar i länets kommuner mellan 68 och 92 procent.¹⁰⁷

Fler faktorer än kön påverkar

Skillnaderna i skolresultat inom grupperna flickor och pojkar är också stora.¹⁰⁸ Pojkars och flickors skolresultat påverkas av familjeförhållanden, boendeförhållanden och uppväxtområdet. Barn i låginkomsthushåll och med föräldrar med kort utbildning missgynnas. Trångboddhet gör hemarbete svårare för barnen och föräldrar med kort utbildning kan ofta inte ge samma studiestöd som föräldrar med längre utbildning.¹⁰⁹ Det finns betydande skillnader i studieresultaten mellan elever födda utomlands och i Sverige. Elever som har invandrat efter skolstartsåldern, vid sju års ålder, har oftare större svårigheter att lyckas i skolan. Att invandra vid en högre ålder innebär att eleven har mindre tid på sig att klara skolan.¹¹⁰ Dock har flickor i den här gruppen generellt bättre skolresultat än pojkar.¹¹¹

Trygghet är en viktig förutsättning

Skolmiljön har betydelse för elevers akademiska förutsättningar. På skolor där mobbning förekommer i högre utsträckning är PISA-resultat sämre än på skolor med lägre förekomst av mobbning.¹¹² Vissa grupper av unga utsätts för mobbning i högre grad än andra. Unga med utländsk bakgrund, unga hbtq-personer som är öppna med sin normbrytande könsidentitet eller sexuella läggning och barn med funktionsnedsättning upplever sig mer utsatta i skolan än andra barn.¹¹³ Jargongen bland pojkar i skolan kan vara hård och acceptansen liten gentemot den/de som upplevs bryta mot normen. Detta gäller även den som till exempel bryter mot normen genom att tycka om skolan och vill satsa på goda betyg. Normer och ideal kring

maskulinitet, manlighet, sexualitet och funktionsförmåga påverkar pojkars manövreringsutrymme i skolan och bidrar till otrygghet. Pojkars utsatthet i skolan består ofta av verbala och fysiska kränkningar som bidrar till att cementera hierarkier och sociala relationer.¹¹⁴

Det är även vanligare att pojkar utsätts för hot eller våld i skolan än flickor även om flickor utsätts för sexuella trakasserier i högre grad än pojkar. Utsattheten är högre bland barn som uppger annan könstillhörighet. Många som blivit utsatta för våld anser sig inte ha blivit mobbade, trots att det finns en överlappning. När det inte bedöms som mobbing kan det till exempel bero på att våldet utlösts av en gemensam konflikt eller varit en enskild incident. Vid frågor om utsatthet för hot eller våld, snarare än mobbing, vissas utsatthet i något andra grupper av barn. Det är betydligt vanligare att vara utsatt för hot eller våld i skolan bland elever som på olika sätt bryter mot regler, själva utövat våldsbrott eller begått något grovt. Det gäller även elever som till exempel mobbat, skolkat, provat droger, har låg självkontroll eller har vänner som befinner sig i kriminalitet.¹¹⁵

Tillsammans mot målet

För att förbättra pojkars skolresultat behöver arbetet utgå från utbildningsväsendets ordinarie styrning och processer. Länets utbildningsaktörer bör därför säkerställa det finns ett jämställdhetsperspektiv i skolans systematiska kvalitetsarbete. Eftersom aspekter som migrationsbakgrund, språkfärdigheter och föräldrars utbildningsbakgrund har betydelse för pojkars skolresultat så bör dessa perspektiv också beaktas i kartläggningen och analysen av skolans resultat. Exempel på insatser som kan främja en positiv utveckling för pojkars skolresultat är ett aktivt arbete för att motverka anti-pluggkultur och verka för en studiefrämjande kultur bland pojkar. Här kan till exempel återkommande inslag om studieteknik ingå.

När ordinarie undervisning, inte i tillräcklig utsträckning, kan tillgodose de förutsättningar som krävs för att elevgruppen ska tillägna sig kunskap i den gemensamma skolmiljön bör särskilda åtgärder sättas in. Ett exempel på detta är att pojkar med migrationsbakgrund kan erbjudas riktad läxhjälp och språkstöd (hemspråk och svenska). Främjande insatser för att barn med migrationsbakgrund skall ta del av förskoleverksamhet gynnar också fortsatt utbildning i det svenska skolsystemet. Länets aktörer kan med fördel arbeta med tydliga kommunikationsinsatser kring förskolans roll, uppdrag och betydelse för vidare studier gentemot vårdnadshavare.

Skolinspektionen har funnit att det ofta saknas ett tillräckligt aktivt och medvetet värdegrundsarbete för att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet. Att utmana och förändra normer kring maskulinitet och öka pojkars handlingsutrymme kan också bidra till att öka pojkars trygghet i skolan. Ett aktivt främjande och förebyggande värdegrundsarbete, trygghetsarbete och jämställdhetsarbete är därför betydelsefullt för att pojkars skolresultat ska förbättras.

NATIONELLT DELMÅL

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemanarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Övergripande bild av delmålet

Målet om jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet inkluderar obetalt hemanarbete, omsorg av barn, äldre och andra närstående. Målet berör både den som ger och den som tar emot omsorg. Hemanarbete innebär det hushålls- och omsorgsarbete som utförs i hemmet.¹¹⁶

Föreställningar om kön har betydelse för hur obetalt och betalt arbete organiseras. Kulturella och politiska förväntningar, traditioner och ekonomiska förutsättningar påverkar hur arbete i hemmet fördelas mellan parterna i en parrelation och/eller mellan föräldrar.

Kvinnor spenderar generellt mer tid än män på hushållsaktiviteter såsom att tvätta, städa, laga mat och att ge omsorg till de egna barnen. Män ägnar mer tid åt underhåll och reparationer av hus och fordon samt lägger mer tid på förvärvsarbete än kvinnor.¹¹⁷ Den vanligaste orsaken till deltidsarbete bland kvinnor är att heltidstjänster inte finns tillgängliga. Den näst vanligaste orsaken till att kvinnor arbetar deltid är att de tar hand om barn eller annan anhörig.¹¹⁸ Kvinnor och män på kvinnodominerade arbetsplatser är mer benägna att gå ner i arbetstid för att ta hand om barn. Forskning visar att både normer på arbetsplatsen och jämställdhet i familjen påverkar kvinnors och mäns nyttjande av rätten till föräldradeltid, särskilt i privat sektor.¹¹⁹

Utöver uttag i föräldraförsäkringen är annan anhörigomsorg, såsom vård av äldre, stöd till en närstående som är svårt sjuk eller stöd till barn med funktionsnedsättning exempel på omsorgsarbete som till stor del utförs av kvinnor.¹²⁰

Nationell statistik visar att 43 procent av ensamstående kvinnor med barn känner sig ofta stressade för att de har för mycket att göra, medan motsvarande andel bland ensamstående män är 21 procent. För sammanboende kvinnor med barn uppger 38 procent att de ofta är stressade, medan det för sammanboende män med barn är 22 procent.¹²¹

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet hänger även ihop med våld i

hemmet. Social isolering i hemmet och stereotypa könsnormer är riskfaktorer för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck.¹²² Vidare kan en ojämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet påverka kvinnors möjligheter att lämna en våldsamt relation, på grund av brist på ekonomisk självständighet.¹²³

REGIONALT MÅL

Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland

Uttag av föräldraförsäkring

Ett ojämnt uttag av föräldraledighet utgör ett hinder för jämställdheten mellan kvinnor och män i Västra Götaland. Den individualiserade föräldraförsäkringen ger föräldrar likvärdig rätt att vara hemma med barn. Rättigheten utnyttjas dock ojämnt och får i förlängningen konsekvenser som påverkar kvinnors livsinkomster negativt. Skillnader i förvärvsinkomster får direkt påverkan på inkomst och pension. Kvinnor i länet nyttjar föräldraförsäkringen i större utsträckning än män. I Västra Götaland tog kvinnor ut 70 procent av föräldraledighetsdagarna 2021, medan männen stod för 30 procent.¹²⁴ Det ojämnta uttaget leder till sämre möjlighet för barn och pappor att knyta an till varandra. Den tillfälliga föräldrapenningen (VAB-dagar) nyttjas mer jämnt i Västra Götaland. Kvinnor stod för 60 procent av de uttagna dagarna 2021 och männen för 40 procent. Statistiken visar inte de som stannar hemma utan ekonomisk kompensation.

Nationell data visar att bland föräldrar med barn födda 2019 var mammor i genomsnitt borta från arbetet 12,7 månader under barnets första två år.¹²⁵ Motsvarande siffra för papporna till samma barn var 3,5 månader. Under de 12,7 månaderna var mammorna hemma 4,2 månader helt utan ersättning medan motsvarande siffra för papporna var en månad. Mammor och pappor med hög inkomst och hög utbildning är obetalt lediga i större utsträckning än mammor och pappor med lägre utbildning och lägre inkomst.¹²⁶ När en förälder tar ut en större del av föräldraledigheten ökar sannolikheten för att denne också kommer att utföra en större del av det obetalda arbetet i hemmet. Samtidigt kommer det betalda arbetet för densamme förmodligen att minska.¹²⁷

Fördelning av föräldraledigheten har betydelse för den totala arbetsbördan bland sammanboende föräldrar. Omsorgsarbetet är oflexibelt och går sällan att skjuta upp.¹²⁸ Arbetet behöver ofta ske dagligen, på speciella tidpunkter men även spontant när behov uppstår.

Samkönade par tenderar att dela mer lika på föräldraledigheten än olikkönade par. Över hälften av de samkönade paren har ett näst intill jämställt eller ett jämställt uttag av föräldrapenning.¹²⁹ Traditionella könsnormer kring omsorg och arbete bidrar till begränsningar för både kvinnor och män i nyttjande av föräldraförsäkring och andra transfereringar.

Anhörigomsorg och uttag av omvårdnadsbidrag

Betydligt fler kvinnor än män i länets samtliga kommuner tog ut omvårdnadsbidrag under 2022. Män som är mer delaktiga i hem och familj tycks även vara mer villiga att minska sin arbetstid.¹³⁰

Det har skett en förändring inom äldreomsorgen som bidragit till att anhöriga i större utsträckning behövt axla rollen som omsorgsgivare. Neddragningen inom äldreomsorgen påverkar kvinnor i högre grad än män. Färre eller senare beviljade insatser till äldre bidrar till ett ökat behov av anhörigomsorg. Döttrar med kort utbildningsbakgrund är den största gruppen som ger anhörigomsorg till äldre personer.¹³¹ 2016 värderades den obetalda anhörigomsorgen till att motsvara 3–4 procent av Sveriges BNP.¹³² Ett lägre förtroende för samhället och dess institutioner kan öka det obetalda hem- och omsorgsarbetet för vissa grupper av kvinnor. Detta eftersom ett eventuellt lågt förtroende för vård- och omsorgsinstitutioner kan bidra till att vissa äldre inte vill ta del av den service och vård som finns tillgänglig. I förlängningen kan detta leda till att kvinnors omsorgsarbete ökar givet att det är kvinnor som i huvudsak ansvarar för att ta hand om äldre anhöriga.

Tillsammans mot målet

Att skapa jämställdhet på området innebär en aktiv, medveten och normförändrande ansats där flera aktörer gemensamt bidrar utifrån sina respektive mandat och uppdrag. Mödravårdsverksamhet, barnavårdsverksamhet samt främjande och förebyggande socialtjänstverksamhet i länet kan med fördel integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter. De kan också kontinuerligt genomlysna utformning och innehåll kring det stöd som tillhandahålls i samband med graviditetskontroller och BVC-besök ur ett jämställdhetsperspektiv. Insatser så som föräldrautbildningar, patientbesök och verksamheter på familjecentraler är exempel på invånarnära verksamheter där dialog om fördelning av omsorgsansvar i föräldrarelationer kan föras på ett naturligt sätt.

En satsning på den offentligt finansierade omsorgen i Västra Götaland skulle påverka förutsättningarna för en mer jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet i länet. Förväntningar på kvinnliga respektive manliga anhörigas omvårdnadsinsatser kan också synliggöras inom den kommunala biståndsbedömningen. Arbetsgivare kan främja möjligheten att förena förvärvsarbete med föräldraskap genom ett strategiskt arbete med sin organisationskultur utifrån aktiva åtgärder.

NATIONELLT DELMÅL

Jämställd hälsa

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Övergripande bild av delmålet

Målet om jämställd hälsa handlar om hälsa utifrån flera dimensioner. Begreppet hälsa innefattar fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och är inte bara frånvaro av sjukdom.¹³³ För en god allmän hälsa är säkerställandet av sexuella- och reproduktiva rättigheter en central aspekt.¹³⁴ Kopplat till sexuella- och reproduktiva rättigheter finns bland annat vård som riktar sig till personer med kvinnliga reproduktiva organ, så som gynekologisk vård, obstetrik, förlossningsvård och mödrahälsovård. Detta benämns ibland som kvinnosjukvård.¹³⁵

Det finns skillnader i hälsa mellan kvinnor och män. Exempelvis är det vanligare att kvinnor upplever ett sämre hälsotillstånd än män, samtidigt som kvinnor även söker vård i högre utsträckning än män.¹³⁶ Kvinnor lever även längre än män, men antalet friska år (det vill säga utan nedsatt aktivitetsförmåga) är i stort sett desamma för kvinnor och män.¹³⁷ Ojämlighet i hälsa skapas delvis genom olika strukturer i samhället. Det handlar om att olika grupper i samhället har olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Även tillgången till hälso- och sjukvården varierar i Sverige. Det handlar bland annat om långa avstånd och utmaningar med kompetensförsörjning på landsbygden.¹³⁸ Ett ojämnt samhälle leder till skillnader i hälsa mellan kvinnor och män. Skillnader finns även inom de respektive grupperna. Bland annat har funktionsförmåga, socioekonomisk bakgrund, erfarenheter av våld och migrationserfarenhet betydelse för kvinnors och mäns hälsa.¹³⁹ Till exempel ökar medellivslängden för både kvinnor och män generellt, men för kvinnor med kort utbildning har den förväntade medellivslängden sjunkit sedan 2009.¹⁴⁰ Det finns samband mellan hälsa och utbildning liksom mellan hälsa och inkomst. Personer med låg inkomst har större sårbarhet för olika hälsorisker. Kvinnor som gruppar genomgående lägre inkomster än män.

Det finns en stark koppling mellan utsatthet för allvarligt psykiskt eller fysiskt våld och senare symptom på fysisk och psykisk ohälsa av olika slag. Flickor och kvinnor är utsatta för våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuellt våld samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål i högre utsträckning än pojkar och män.¹⁴¹ Därtill påverkas

hälsan av kulturella normer och värderingar. Exempelvis kan hedersnormer som påverkar synen på familjebildning stå i strid med rättigheter rörande sexuell och reproduktiv hälsa.¹⁴²

REGIONALT MÅL

Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska

Psykisk ohälsa ökar hos flickor och unga kvinnor samtidigt som delar av hälso- och sjukvården är ojämsställd

Andelen flickor med självrapporterade psykiska besvär som ångest och oro har ökat. Under 2021 syntes en kraftig ökning av avsiktliga självska-dehandlingar bland flickor 13–19 år. Flickor och unga kvinnor får oftare diagnoser som ångest, depression och självska-dor än pojkar och unga män.¹⁴³ Samtidigt finns det en överdiagnostisering av flickor och en underdiagnostisering av pojkar. Det beror bland annat på normer och en syn på vad som är manligt och kvinnligt.¹⁴⁴ Det finns även forskning som tyder på att unga män söker vård och hjälp i lägre utsträckning för att det ses som omanligt.¹⁴⁵ Två tredjedelar av de som avled i suicid 2022 var män. Bland barn är könsskillnaderna när det kommer till suicid små, skillnaderna ökar dock med stigande ålder.¹⁴⁶ Allra högst är suicidtalet bland män över 85 år. Flera aktörer i Västra Götaland larmar om den psykiska ohälsan hos flickor och unga kvinnor och trycker särskilt på att det är en grupp vars psykis-ka ohälsa påverkas av de ojämsställda strukturerna i samhället. Det kan till exempel handla om prestationskrav i skolarbete. Könsbundna normer kring ”duktighet” och skolresultat har betydelse för skolrelaterad stress och upplevd press bland unga. Flickor är kraftigt överrepresenterade i befintlig nationell statistik kring skolstress och upplevda prestationskrav.¹⁴⁷

Hälso- och sjukvården är ojämsställd på flera sätt i länet. Det handlar bland annat om förskrivning av läkemedel och hjälpmedel samt tillgänglighet (så som väntetid för operation). Vissa skillnader mellan könen är inte medi-cinskt motiverade.¹⁴⁸ Normer och föreställningar om kön är en orsak till de medicinskt omotiverade skillnaderna. Normer kring kön kan till exempel påverka bemötande, bedömningar, diagnostik och behandling.¹⁴⁹ Till exempel genomfördes en studie vid Kungälvssjukhus som visade att kvin-nor med frakturer blev lägre prioriterade och fick sämre smärtlindring än män.¹⁵⁰

Unga hbtqi+ personers psykiska ohälsa och minoritetsstress

En enkätundersökning i Västra Götaland visar att hbt-personer genomgå-ende har sämre utfall vad gäller hälsa och sociala relationer jämfört med heterosexuella och cispersoner. Detta gäller särskilt unga hbt-personer. Exempelvis har en högre andel i gruppen ångslan, ångest och oro samt är

suicidala än icke hbt-personer. Bisexuella unga kvinnor sticker särskilt ut gällande psykisk ohälsa.¹⁵¹ Nationellt har unga hbtqi-personer sämre psykisk hälsa än andra unga. Ungefär var femte ung hbtqi-person har någon gång övervägt att ta sitt liv och självmordstankar är ungefär fyra gånger så vanligt bland unga hbtqi-personer som bland unga hetero- och cispersoner.¹⁵²

Den påfrestning det kan innebära för en individ att tillhöra en normbrytande minoritet kallas för minoritetsstress. Minoritetsstress är ett resultat av samhällets begränsande strukturer och normer och leder till ojämlika livsvillkor. Personer som upplever minoritetsstress har ofta sämre psykisk hälsa än de som inte gör det.¹⁵³ Stress uppstår när individen är rädd för att bli negativt bedömda utifrån sin sociala grupptillhörighet. Det kan handla om rädsla för att bli ifrågasatt, förlöjligad, retad, utfrysad eller att bli utsatt för hot eller våld.¹⁵⁴ Strukturer och normer kan även bidra till skillnader i tillgängligheten till hälso- och sjukvård. Dels genom dessa normer påverkar möten och relationer med yrkesverksamma, dels genom att personer som upplever minoritetsstress söker vård i lägre utsträckning på grund av oro för ett hetero- och cisnormativt bemötande.¹⁵⁵ Internationella studier visar på att även våldsutsatthet är vanligare bland hbtqi-personer, liksom bristande tillgänglighet till vård och stödinsatser mot våld. När insatser, information och bemötande utgår från hetero- och cis-normen riskerar hbtqi+ personers utsatthet för våld att osynliggöras och bidra till minoritetsstress.¹⁵⁶

Tillsammans mot målet

Många aktörer i länet bedriver verksamhet med direkt eller indirekt bäring på frågan om psykisk ohälsa. En möjlig insats är att yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård, skola, fritid, elevhälsa och ungdomsmottagning regelbundet erbjuder kompetensutvecklingsinsatser som ökar kunskapen om hur psykisk ohälsa kan komma till uttryck. Kompetensutvecklingsinsatser bör innehålla kunskap om hur målgruppssanpassade samtal om psykisk ohälsa kan föras på ett förtroendegivande sätt på olika arenor där flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer befinner sig. Vidare kan länets utbildningsanordnare säkerställa att kunskap om kön och genus genomsyrar utbildningar riktade till professioner inom vård, omsorg, hälso- och sjukvård samt till professioner inom socialt arbete.

Utbildningssystemet, från förskola till universitet och högskola, utgör en viktig arena där unga spenderar en stor del av sin tid. Elevers och studenter psykiska hälsa har nära koppling till deras syn på skolprestationer och upplevelse av skolstress.¹⁵⁷ Här har utbildningssystemet en viktig förbyggande roll att spela genom till exempel sin kommunikation kring prestationer och betyg. Att arbeta för en trygg och inkluderande skolmiljö fri från all form av mobbning och trakasserier minskar riskerna för psykisk ohälsa bland barn och unga. Arbetet för att alla elever och studenter ska vara trygga behöver tydligt inkludera hbtqi+ identiteter. Ett proaktivt trygghetsarbete är också ett suicidförebyggande arbete.

Vidare kan länets aktörer som har främjande, förebyggande och behandlande uppdrag utveckla tydliga riktlinjer kring bemötande och genom dessa säkerställa att verksamheten har låga trösklar in för alla oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck. Ett normmedvetet bemötandearbete har betydelse för tilliten till länets aktörer och därmed till benägenheten att uppsöka stöd för sitt mående. Barn och ungas möjlighet att ta del av stöd från barn och ungdomspsykiatri i länet är ytterligare ett område som har direkt påverkan på barn och ungas psykiska ohälsa.

REGIONALT MÅL

Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras

Hälsan hos personer med funktionsnedsättning

Betydligt fler personer med fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning skattar sin hälsa som dålig jämfört med övriga befolkning i Sverige.¹⁵⁸ Det är en lägre andel kvinnor med funktionsnedsättning som skattar sin hälsa som god i jämförelse med män med funktionsnedsättning.

Det inbegriper både fysisk och psykisk hälsa.¹⁵⁹ Att ha en funktionsnedsättning innebär inte i sig en försämrad upplevd hälsa. Det är livsvillkor såsom, utbildning, boende, arbete och ekonomiskt handlingsutrymme som påverkar gruppens hälsa. Att personer med funktionsnedsättning oftare saknar praktiskt stöd, utsätts för kränkande behandling och våld är andra faktorer som kan bidra till fysisk och psykisk ohälsa.¹⁶⁰ Det är samtidigt vanligare att personer med funktionsnedsättning som utsätts för våld osynliggörs eller upptäcks i lägre utsträckning. Beroendeställningen till andra och kunskapsbrist hos omsorgspersonal är exempel på bidragande faktorer till att våldet osynliggörs.¹⁶¹

Tillgång till hälso- och sjukvård

Personer med funktionsnedsättning har inte likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård som befolkningen i övrigt. Ofta ges personer med funktionsnedsättning ett sämre bemötande och omhändertagande samt tillgång till undersökning och behandling först i ett sent skede av sjukdomsförloppet.¹⁶² Bristande tillgänglighet riskerar att försvåra för personer med funktionsnedsättning att söka vård och kan leda till att processen tar längre tid eller utestänger individen helt och hållet. Tillgänglighetshinder kan exempelvis vara svår och otillgänglig information, brist på möjliga transportmedel, oframkomliga lokaler, oanvändbara produkter och hjälpmedel.

Flera studier visar även att personer med funktionsnedsättning avstår från vård och behandling i högre utsträckning än övriga befolkningen. En anledning är ekonomiska förhållanden. Personer med funktionsnedsättning har ofta omfattade hälso- och sjukvårdsutgifter. Det påverkar särskilt flickor och kvinnor med funktionsnedsättning som har en särskilt låg disponibel inkomst.¹⁶³ Dessutom kan personer med funktionsnedsättning som lever i en hederskontext utsättas för försummelse, i form av att vårdnadshavare inte tillgodoser behov av mediciner, vård och stödinsatser.¹⁶⁴

Tillsammans mot målet

Länets aktörer kan direkt gynna hälsan för målgruppen genom åtgärder som bidrar till ökad jämlikhet inom hälso- och sjukvården. Det går även att indirekt arbeta mot målet genom åtgärder på arbetsmarknaden, utbildningsväsendet, bostadsmarknaden och i forum för delaktighet och inflytande i länet. Aktörer med ansvar för stadsplanering bör verka för att allmänna platser, såsom tillgång till grönområden, behöver utformas universellt så att så många som möjligt har möjlighet att vistas på och nyttja dem och ta del av dess hälsofrämjande effekter.

Kompetensutvecklingsinsatser som fokuserar på att höja hälso- och sjukvårdspersonalens kunskaper om livsvillkor och hälsorisker för personer med funktionsnedsättningar kan bidra till förändrade arbetssätt som främjar jämlikhet och hälsa för målgruppen. Arbetsgivares systematiska arbete med aktiva åtgärder är också en nödvändig aspekt för att skapa jämlika förutsättningar vid rekrytering och god arbetsmiljö för alla samt för att undanröja tillgänglighetshinder på arbetsmarknaden.

NATIONELLT DELMÅL

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Övergripande bild av delmålet

Mäns våld mot kvinnor innefattar olika former av våld som till största del utövas av män mot kvinnor. Utgångspunkten är att mäns våld mot kvinnor är den yttersta konsekvensen av ett samhälle som inte är jämställt. Det avser alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt hot om våld. Fokus är kvinnors och flickors särskilda utsatthet för följande våldsuttryck:

- Våld i nära relation
- Våld mot barn och barn som upplever våld i hemmet
- Hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning.
- Prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuell exploatering av barn
- Sexuellt våld oberoende av relation
- Kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i reklam, medier och pornografi¹⁶⁵

Delmålet omfattar även det våld som hbtqi+ personer, pojkar och män utsätts för samt det våld som kvinnor, flickor och hbtqi+ personer utövar inom ramen för ovanstående våldsuttryck.¹⁶⁶

Våld är ett begrepp som både i forskning och praktiskt arbete kan definieras på olika sätt. I arbetet mot mäns våld mot kvinnor är utgångspunkten en bredare definition än det som omfattas som brottsliga handlingar och omfattar formerna av våld: psykiskt-, fysiskt-, sexuellt-, latent-, materiellt-, ekonomiskt- och digitalt våld samt försummelse. Våldsutsatthet kan ofta bestå av en kombination av olika handlingar där olika former av våld utövas parallellt.¹⁶⁷

Förekomsten av mäns våld mot kvinnor

Det är svårt att veta omfattningen av mäns våld mot kvinnor, både nationellt, regionalt och lokalt. Ett skäl är att våldshändelser inte anmäls eller kommer till myndigheters och andra aktörers kännedom.

Brottsförebyggande rådet bedömer att 80 procent av våldet mot kvinnor i nära relationer aldrig anmäls och att mörkertalet gällande sexuellt våld mot kvinnor ligger mellan 88–95 procent¹⁶⁸.

Våldets alla uttrycksformer följs heller inte upp i den officiella statistiken.¹⁶⁹

Den statistik och de undersökningar som finns visar att män och pojkar generellt utövar majoriteten av våldet. Oavsett om en kvinna eller man utsätts för våld är förövaren oftast en man. Unga män är överrepresenterade, både som våldsutövare och som våldsutsatta när det kommer till våld i samhället generellt. Kvinnors och mäns utsatthet skiljer sig åt när det gäller typ av våld, plats och relation till förövare. Män utsätts i större utsträckning än kvinnor för fysiskt våld i offentliga miljöer av personer de inte har en nära relation till.¹⁷⁰ Män som utövar våld mot kvinnor finns i alla grupper i samhället. Kvinnor utsätts i jämförelse med män oftare för grovt, upprepat och kontrollerande våld av en man de har en nära relation till. Flickor och unga kvinnor är den grupp som är mest utsatt för brott som begås i nära relationer. Flickor och kvinnor är också mest utsatta för sexuella trakasserier och andra sexualbrott.¹⁷¹

Prostitution och sexuell exploatering är ett tydligt könat fenomen, eftersom de som köper sex i Sverige framför allt är män. Barn riskerar i större utsträckning än vuxna att utsättas för sexuell exploatering på nätet via exempelvis dejtingsidor, sociala medier och spelappar.¹⁷² Barn är också utsatta för våld på många olika arenor och av olika förövare. Att bli utsatt av en vuxen i familjen är vanligast. Barn som utsätts för flera former av våld samtidigt, exempelvis av föräldrar, i skolan och digitalt är särskilt sårbara.¹⁷³

Ett omfattande samhällsproblem

Även om inte allt våld fångas upp i den officiella statistiken framträder ett tydligt jämställdhets- samhälls- och folkhälsoproblem. Våldet orsakar stort fysiskt och psykiskt lidande och en begränsning av främst kvinnors och flickors liv, självständighet och möjligheter till försörjning.¹⁷⁴ På så sätt hänger det tätt ihop med och påverkar flickors och kvinnors livsvillkor och förutsättningar och knyter an till övriga jämställdhetspolitiska delmål. Förutom lidandet för den som är våldsutsatt påverkar våldet också närstående och innebär stora kostnader för samhället.¹⁷⁵

Att förebygga och motverka normalisering av våld

Att förhindra att våld över huvud taget utövas är en huvudsaklig utgångspunkt i arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Förebyggande insatser behöver riktas mot orsaker och riskfaktorer bakom våldsutövande på individnivå, men också på grupp- och samhällsnivå.¹⁷⁶ Förebyggande arbete inkluderar insatser som genomförs innan en våldshandling begåtts men också arbete som fokuserar på att förhindra upprepat våld. Återfallsförebyggande arbete mot våldsutövare är ett exempel på sådana insatser.

Eftersom män och pojkar står för merparten av det våld som utövas behöver normer kring maskulinitet som ökar risken för att använda våld, problematiseras och utmanas.¹⁷⁷ Normalisering av våld, och beteenden som i förlängningen kan leda till våld, är utbredd och sker i många miljöer.¹⁷⁸ Ett exempel är hur sexuella anspelningar och könsstereotyp sexualiserat språkbruk är vanligt förekommande och har blivit normaliserat i ungdomars vardag.¹⁷⁹ När våld och negativa beteenden normaliseras motverkas möjligheten till förändring och våldet riskerar att upprätthållas och trappas upp, både i frekvens och allvarlighetsgrad. Normaliseringen leder till att våldshandlingar inte tas på allvar och upptäcks.¹⁸⁰ Att motverka normalisering av våldshandlingar är därför betydelsefullt för att effektivt kunna förebygga våld.

"Eftersom män och pojkar står för merparten av det våld som utövas behöver normer kring maskulinitet som ökar risken för att använda våld, problematiseras och utmanas."

Vikten av ett sammanhållet arbete

Det finns ofta ett samband mellan olika våldsyttningar. En person som är utsatt för våld i nära relation kan också vara utsatt för andra våldsuttryck som exempelvis prostitution och människohandel. För att effektivt kunna förebygga och bekämpa våld är det betydelsefullt med kunskap om våld och hur olika våldsuttryck hänger ihop och överlappar varandra. Aktörer har olika benämning och utgångspunkter för arbetet som rör våld. I kommunalt och regionalt arbete är exempelvis utgångspunkten ofta våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck. Oavsett utgångspunkt är det viktigt att arbetet bedrivs sammanhållet och tar hänsyn till att våldsuttryck ofta överlappar.

I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor finns fyra målområden som är applicerbara oavsett våldsuttryck. Målområdena pekar ut en kedja av insatsområden.¹⁸¹

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd för våldutsatta kvinnor och barn
- Effektivare brottsbekämpning
- Förbättrad kunskap och metodutveckling

Strategins målgrupper har alla en roll i arbetet – om än i olika skeden och omfattning. Utifrån att arbetet involverar en mängd aktörer är det av stor vikt att arbetet bedrivs i samverkan, både inom och mellan organisationer.¹⁸² Styrning och ledning som säkerställer förutsättningar för organisationer att genomföra arbetet är avgörande. För att säkerställa att jämställdhetsperspektivet införlivas i alla beslutsprocesser och faser i utvecklingsarbetet är jämställdhetsintegrering en viktig strategi för berörda verksamheter.

De regionala målen som pekas ut inom ramen för delmål 6 uppmärksammar några utvalda våldsuttryck och insatsområden där det behövs en kraftsamling. Dessa är hedersrelaterat våld och förtryck, våld i ungas partnerrelationer, och insatser till grupper med svag samhälleligt stöd. Ett aktivt arbete med de regionala målen kan bidra till att skapa en positiv utveckling för det sammanhållna arbetet med att motverka mäns våld mot kvinnor.

REGIONALT MÅL

Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra
i Västra Götaland

Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?

I likhet med mäns våld mot kvinnor har hedersrelaterat våld och förtryck också sin grund i och är en konsekvens av ojämställdhet.¹⁸³ Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på ett patriarkalt samhälls- och familjesystem där kollektivet är överordnat individen. Våldet kännetecknas av att det är kollektivt sanktionerat och ges legitimitet utifrån en grupps, familjs eller släkts rådande föreställningar och normer om heder. Till sådana normer hör uppfattningen att en familjs rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld.¹⁸⁴ Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet betraktas därför som nödvändig för att upprätthålla familjens anseende.

Oskuldskontroller, oskuldsoperationer och könsstympning av flickor och kvinnor är exempel på kontroll av flickors och kvinnors sexualitet. Våldet kännetecknas också av att det utövas av flera personer, och att en person kan vara både offer och förövare. Hedersrelaterat våld och förtryck innehåller även några centrala komponenter: heder och anseende, skam och skuld, social kontroll och ryktesspridning. Hedersrelaterat våld och förtryck utövas dels för att få personer att följa familjens normer och värderingar eller för att upprätta förlorad heder.

Utsatthet kan exempelvis bestå av hot, påtryckningar, kontroll och att tvingas att leva med begränsningar av livsutrymme. Från vardagliga val som klädsel och socialt umgänge till livsavgörande beslut som utbildning och val av partner. Våldet och förtrycket kan också utövas som straff mot dem som brutit mot familjens normer och värderingar i syfte att återupprätta familjens heder.

Olika former av bestraffningar kan förekomma.¹⁸⁵ Förutom stark kontroll och påtryckningar kan det handla om bestraffningar i form av hot och fysiskt våld och i vissa fall även dödligt våld. Barnäktenskap och tvångsäktenskap är andra former av sanktioner för att upprätthålla eller återupprätta en familjs heder.

Heteronormativiteten är ofta stark, liksom traditionella könsnormer där skillnad görs i uppfostran av flickor respektive pojkar. Pojkar exempelvis tvingas att utöva kontroll, våld och förtryck gentemot kvinnliga familjemedlemmar.¹⁸⁶ Pojkar och män kan anses skada hedern om de inte betar sig enligt strikt definierade könsroller, om de missbrukar droger eller är kriminella. Äktenskap och familjebildning ses som familjens och kollektivets angelägenhet. Det heterosexuella äktenskapet är ofta normen och synen på skilsmässa är restriktiv. Det råder ett tabu rörande alla former av könsöverskridande identitet och uttryck samt annan sexualitet än heterosexuell.

"Heteronormativiteten är ofta stark, liksom traditionella könsnormer där skillnad görs i uppfostran av flickor respektive pojkar."

Personer som avviker från dessa normer riskerar att utsättas för social exkludering, våld, uppfostringsresor, omvändelseförsök eller tvångsäktenskap.¹⁸⁷ Personer med intellektuella funktionsnedsättningar riskerar också att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Det kan vara försummelse av omvårdnad såsom att undanhålla medicin eller att inte få stöd till att söka LSS-insatser.¹⁸⁸ Personer med intellektuella funktionsnedsättningar utsätts även för vilseledande äktenskap.

Omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck

Det är svårt att veta exakt hur många som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Anmälningsgraden är låg, omfattningen mäts på olika sätt och med olika mätmetoder. Det innebär att resultaten inte är jämförbara. Det är också vanligt att uppgifter som berör hedersrelaterat våld och förtryck ingår som en delmängd i befintlig statistik och att uppgifterna inte särredovisas.¹⁸⁹ Det finns vissa nationella enkätstudier som ger en uppfattning av förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. År 2007 angav till exempel 5,2 procent av flickorna och 4 procent av pojkarna i årskurs två i gymnasiet att de har begränsningar i sitt val av äktenskapspartner. Forskning visar att de barn och unga som inte får välja sin partner oftare än andra är utsatta för andra former av barnmisshandel under uppväxten, 88 procent jämfört med 42 procent.¹⁹⁰ Socialstyrelsen uppskattar att antalet kvinnor och flickor som kan ha utsatts för könsstympning är 68 000 baserat på befolkningsuppgifter från 2021.¹⁹¹ Det saknas även i stort regionala undersökningar om hur många som utsätts för och utövar våldet. 2019 beräknades andelen ungdomar i Göteborg som lever med hedersrelaterade normer och förtryck till 8–13 procent.¹⁹²

Tillsammans mot målet

En grundläggande förutsättning i arbetet med att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck är att förstå hur våldet skiljer sig från annat relationsvåld. Det tidigt förebyggande arbetet bör exempelvis omfatta norm- och värderingsförändrande arbete riktat till föräldrar, men också till far- och morföräldrar och andra närstående som kan ha inflytande i barnuppfostran. Ett sådant arbete kan med fördel bedrivas inom mödra- och barnavård, andra föräldrastödjande instanser och förskola. Samhällsorientering för nyanlända och svenska för invandrare är andra forum för norm- och värderingsförändrande arbete som redan idag innehåller kunskap om mänskliga rättigheter och svensk lagstiftning med bäring på jämställdhetsfrågor. Tidigt förebyggande arbete behöver också riktas till barn och unga i syfte att dels informera om deras lagstad-

"Med anledning av att heder är starkt kopplat till maskulinitetsnormer, och för att pojkar och unga män kan vara både offer och förövare, är det även viktigt att rikta förebyggande insatser specifikt till pojkar och unga män."

gade rättigheter, dels för att bygga tillitsfulla relationer till berörda myndigheter. Med anledning av att heder är starkt kopplat till maskulinitetsnormer, och för att

pojkar och unga män kan vara både offer och förövare, är det även viktigt att rikta förebyggande insatser specifikt till pojkar och unga män.

Vid pågående våld och förtryck är yrkesverksammas kunskap avgörande. Det avser både kunskap om det hedersrelaterade våldets specifika karaktär och uttryck liksom kunskap om och tillämpning av lagstiftningen.¹⁹³ Yrkesverksamma behöver också stärkas i sin yrkes- och myndighetsutövning för att alltid sätta barnets rättigheter främst. I det förebyggande arbetet kan det handla om att inte ge vika för krav på exempelvis särbehandling av pojkar och flickor i förskola och skola. Vid utsatthet (eller vid risk för utsatthet) behövs kompetens för att göra adekvata hot- och riskbedömningar eller att fatta beslut i enlighet med lag om särskilda bestämmelser om vård av unga. Vid upptäckt, skydd och stöd utgör ungas kunskap om sina rättigheter och tillit till myndigheter en förutsättning, som också behöver finnas i det förebyggande arbetet. Enligt socialtjänstlagen ska myndigheter och yrkesverksamma i bland annat socialtjänsten, hälso- och sjukvården och skolan genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.¹⁹⁴ Även andra aktörer i länet som möter barn och unga bör använda möjligheten att anmäla oro till socialnämnden.

För att motverka och bekämpa det hedersrelaterade våldets specifika våldsytringar har det instiftats flera lagar. Merparten av dessa har införts under 2000-talet. Flera av dessa infördes under 2022. Åtgärder för en effektiv brottsbekämpning av hedersrelaterat våld och förtryck behövs genom hela rättskedjan. Inte minst för att säkerställa kunskap om lagstiftning om hedersrelaterad brottslighet och tillämpning av den nya lagstiftningen. Det kan också handla om att generellt stärka kunskapen kring hedersrelaterat våld och förtryck bland aktörer inom rättsväsendet. Sådan kunskap är viktig för att säkerställa skydd och stöd för utsatta under en rättsprocess. Insatser som bidrar till att öka förtroendet för aktörer inom rättsväsendet samt kunskap om hur man anmäler brott är också exempel på betydelsefulla insatser.

Eftersom hedersrelaterat våld och förtryck är ett problem som spänner över flickors och kvinnors hela liv innebär det att flera olika aktörer inom kommuner och myndigheter berörs av frågan. Arbetet förutsätter en god samverkan mellan och inom berörda myndigheter och kommunala verksamheter. Skolan har en central roll både i det förebyggande arbetet och när det gäller upptäckt. Det gäller både förskola, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och högskole- och vuxenutbildning. Rörande stöd och skydd har socialtjänsten en central roll.

Civilsamhällesorganisationer som bland annat erbjuder stöd till våldsutsatta eller kommer i kontakt med utsatta på andra vis, utgör en viktig samarbetspartner och kunskapskälla.

I Västra Götaland finns fyra delregionala kommun-, och myndighetsgemensamma resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Yrkesverksamma kan kontakta resurscentrum för att få konsultativt stöd. Resurscentrum erbjuder också samtalsstöd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

REGIONALT MÅL

Våld i ungas partnerrelationer ska upphöra i Västra
Götaland

Ungas särskilda livsvillkor och omständigheter

Både pojkar och flickor är utsatta för våld i partnerrelationer. Det finns dock stora skillnader mellan könen avseende våldets frekvens, karaktär och konsekvenser.¹⁹⁵ Ungdomstiden innebär särskilda omständigheter som påverkar både våldsutövandet och konsekvenserna av våldet. Det är en tid som präglas av viktiga psykosociala förändringar och identitetsskapande, intensiv social inlärning och ökad autonomi i förhållande till föräldrar. Digitalt psykiskt våld i form av hot, kontroll eller ofrivillig exponering på nätet är den vanligaste formen av våldsutövande i ungas partnerrelationer.¹⁹⁶

"Det digitala våldet överlappar ofta med våld utanför nätet, som utövas på platser där vuxna finns. Exempelvis i vårdnadshavarens hem eller i skolan." Det digitala våldet överlappar ofta med våld utanför nätet, som utövas på platser där vuxna finns. Exempelvis i vårdnadshavarens hem eller i skolan.¹⁹⁷

En annan skillnad från våld mot vuxna är att unga våldsutsatta och våldsutövare ofta befinner sig på samma arenor, som i skolan, vilket gör att våldet är ständigt närvarande.

Konsekvenser av våld under en kritisk utvecklingsfas

Våldsutsatthet eller våldsutövande under ungdomstidens kritiska utvecklingsfas har allvarliga konsekvenser på kort och långt sikt. Det finns en ökad risk för psykisk ohälsa och suicid, psykosomatiska problem och skadligt bruk och beroende. Våldet påverkar även möjligheterna till en framgångsrik övergång till vuxenlivet, exempelvis genom negativa effekter på självkänsla och skolprestationer. Det är också under ungdomstiden som många börjar etablera starka känslomässiga band i parrelationer och som sexualiteten får en ökad betydelse för individen. Ungas mer begränsade erfarenheter av tidigare relationer kan påverka möjligheten att identifiera vad som är ett våldsamt beteende. En felaktig bild av vad som är "normalt" i en relation ökar risken för att våldet upprepas senare i livet.¹⁹⁸

Omfattningen av våld i ungas partnerrelationer i Sverige och Västra Götaland

Det är svårt att bedöma den exakta omfattningen av våld i ungas partnerrelationer. Statistik är svår att jämföra eftersom olika undersökningar definierar och frågar om våld på olika sätt. I Sverige är området relativt utforskat. På regional nivå saknas omfattande undersökningar som beskriver förekomsten av såväl våldsutsatthet som våldsutövande i ungas partnerrelationer.

Nationell forskning indikerar att ungdomar och särskilt unga vuxna tycks vara mer utsatta för våld i nära relationer jämfört med äldre vuxna. Var tredje ungdom i årskurs 9 uppger att de varit utsatta för våld i en relation. Flickor och ickebinära uppger i högre grad utsatthet än pojkar.¹⁹⁹ Resultaten i de undersökningar som gjorts varierar. Mellan 18²⁰⁰ – 59²⁰¹ procent av unga uppger att de någon gång utsatts för våld av en partner.

Internationell forskning visar att våld i ungas partnerrelationer är ömsesidigt i större utsträckning än i vuxnas relationer. Med andra ord visar forskning att det är mer sannolikt att både vara offer för partnervåld och samtidigt utöva våld. Pojkar utövar dock i betydligt högre utsträckning sexuellt våld. Flickor har i högre grad erfarenhet av utsatthet för upprepat våld och sexuellt våld.²⁰² Även konsekvenserna av våldet skiljer sig åt. Flickor får oftare fysiska skador, behöver i högre grad uppsöka vård och upplever i högre utsträckning rädsla för sin partner till följd av partnervåld.²⁰³

En ny svensk studie visar att dödligt våld är lika vanligt i ungas partnerrelationer som bland vuxna. Studien visar också att omfattningen av dödligt våld i Sverige mot kvinnor under 26 år är oförändrad, medan våld med dödlig utgång mot vuxna kvinnor minskat något. 97 procent av brottsoffren vid dödligt partnervåld mot unga bestod av flickor som dödats av en manlig partner.²⁰⁴ Ungdomar med könsöverskridande identitet, unga i samkönade relationer, unga med funktionsnedsättning och unga som lever i en hederskontext kan vara särskilt utsatta för våld i ungas partnerrelationer.²⁰⁵ Den senaste tidens undersökningar visar också att våld i ungas partnerrelationer ofta överlappar med annan utsatthet för våld under uppväxten. Det är exempelvis vanligare att unga som utsatts för mobbning eller som upplevt våld i hemmet också utsatts för eller utövat våld i en egen partnerrelation.²⁰⁶

Tillsammans mot målet

En grundläggande förutsättning för att förebygga våld i ungas partnerrelationer är kunskap om våldets omfattning, karaktär och ungas olika livsvillkor och omständigheter. Sådan kunskap behöver finnas både i det förebyggande arbetet och arbetet med skydd och stöd. Det tidigt förebyggande arbetet riktat mot alla unga behöver stärkas och fokusera på att förändra skadliga normer kring maskulinitet och motverka normalisering av våld i ungas relationer och närmiljöer. Den vanliga förekomsten av våldsutövande på nätet, som hot, kontroll, ofrivillig exponering eller sexuell exploatering, ställer exempelvis krav på både vuxnas och ungas egen förståelse för vad våld är och vad som är brottsliga gärningar. Förebyggande insatser riktade mot både unga och föräldrar behöver därför adressera nätet som arena för utsatthet och utövande. Det är också angeläget att stärka återfallsförebyggande arbete riktat mot unga våldsutövare.

För att upptäcka våld är arbetet med att ställa rutinmässiga frågor betydelsefullt. Det är också nödvändigt med ett lyhört och respektfullt bemötande när unga berättar om utsatthet eller utövande.

Unga själva efterfrågar kunskap, stöd och hjälp från vuxna och vill att vuxna frågar och vågar lyssna. Hur vuxna agerar när de får kännedom om

"Unga själva efterfrågar kunskap, stöd och hjälp från vuxna och vill att vuxna frågar och vågar lyssna. Hur vuxna agerar när de får kännedom om våldet har visat sig ha betydelse för om våldet fortsätter eller upphör."	våldet har visat sig ha betydelse för om våldet fortsätter eller upphör. ²⁰⁷ Enligt socialtjänstlagen ska myndigheter och yrkesverksamma i bland annat socialtjänsten, hälso- och
---	--

sjukvården och skolan genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.²⁰⁸ Att öka kunskap om våld och att göra det pratbart gör att fler våldsutsatta och våldsutövare kan upptäckas. Därför behövs kompetensutveckling för yrkesverksamma och andra som möter unga samt föräldraskapsstödjande insatser. Verksamheter som möter unga behöver också utarbeta rutiner och arbetssätt för att lotsa vidare till rätt stöd och skydd. Sådana insatser behöver vara utformade utifrån ungas olika livsvillkor och särskilda omständigheter

Åtgärder för en effektiv brottsbekämpning i ungas relationer behövs genom hela rättskedjan. Det kan bland annat handla om att öka antalet anmälningar, exempelvis genom att öka förtroendet för rättsväsendet, till att säkerställa ungas kunskap om vad som är brottsligt och hur det fungerar att anmäla ett brott.

En mängd aktörer i Västra Götaland är alltså viktiga för att våld i ungas partnerrelationer ska upphöra. Exempel på berörda aktörer är skola, öppen ungdomsverksamhet, elevhälsa, ungdomsmottagningar, idrottsrörelsen, polisen och kultursektorn. Aktörer inom rättsväsendet behöver inte bara involveras vid händelse av ett brott, utan kan med fördel involveras vid förebyggande insatser. Samverkan mellan exempelvis polis och socialtjänst är av stor vikt. Socialtjänstens och rättsväsendets aktörers insatser behöver vara utformade för ungas särskilda livsvillkor. Civilsamhällesorganisationers insatser fyller i dag ett glapp i stödet till unga våldsutsatta och våldsutövare, bland annat genom att erbjuda anonymt stöd. Civilsamhället utgör därför en viktig kunskapskälla och samarbetspartner i utvecklingen av insatser.²⁰⁹

REGIONALT MÅL

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland ska vara anpassat efter livsvillkor och förutsättningar hos grupper med svagt samhälleligt stöd.

Hur påverkas grupper med svagt samhälleligt stöd av våld?

Flickor och kvinnor från alla delar av samhället kan vara utsatta för våld. Men en del grupper kan, som en följd av samhällets diskriminering och marginalisering, befinna sig i en situation som innebär en särskild sårbarhet. Risken för att utsättas för våld kan öka beroende på en persons livsvillkor. Sårbarheten kan också bero på att maktstrukturer och normer skapar hinder för tillgången till

skydd och stödinsatser.

För att kompensera för att samhällsskyddet är svagare för vissa grupper än för andra brukar särskilda satsningar riktas till vissa målgrupper. Detta är ofta nödvändigt men inte till-

"För att kompensera för att samhällsskyddet är svagare för vissa grupper än för andra brukar särskilda satsningar riktas till vissa målgrupper. Detta är ofta nödvändigt men inte tillräckligt. Det är ett samhälleligt ansvar att erbjuda insatser som passar individuella behov."

räckligt.²¹⁰ Det är ett samhälleligt ansvar att erbjuda insatser som passar individuella behov. För att klara det behöver verksamheter var organiserade för att kunna möta alla oavsett livsvillkor. Därför riktar det regionala målet in sig på hur det ordinarie arbetet mot mäns våld mot kvinnor kan förbättras för att tillgodose insatser som är anpassade för alla.

Följande grupper kan anses ha ett svagare stöd av samhället:

- hbtqi+ personer
- barn och unga kvinnor
- äldre kvinnor
- flickor/kvinnor med funktionsnedsättningar
- flickor/kvinnor med skadligt bruk och beroende
- flickor/kvinnor i hemlöshet
- flickor/kvinnor utsatta för prostitution och människohandel
- flickor/kvinnor som lever i en hederskontext
- flickor/kvinnor med utländsk bakgrund och migrationserfarenhet²¹¹

Flickor och kvinnor som blir utsatta för våld och tillhör en grupp med svagt samhälleligt stöd och skydd kan påverkas på flera sätt. Det kan handla om att gruppen är utsatt i särskilt hög grad, att brotten ger särskilt allvarliga konsekvenser för individen som utsätts, brist på resurser eller möjligheter att förändra sin situation eller att göra den känd. Det kan också handla om starka beroendeförhållanden till våldsutövare. Även personer som utövar våld och tillhör grupper med svagt samhälleligt stöd, har sämre tillgång till träffsäkra insatser för att sluta med sitt beteende.

Bristande samhällsstöd och fokus på våld

Det som kan anses vara gemensamt är att samhällets insatser, från förebyggande arbete till upptäckt, stöd och skydd samt rättsprocesser sällan är utformade så att de passar alla. Det kan exempelvis handla om brister i tillgänglighet och inkludering i information och kommunikation eller svårigheter att få plats i skyddat boende.²¹² Det kan också handla om att rutiner för att fråga om våld fokuserar på vissa typer av våldsutsatthet och riskerar att missa andra. Det kan även vara så att bemötandet brister så att vissa grupper inte kan eller vill söka hjälp eller ta del av stöd.²¹³

Som exempel visar undersökningar att personer med funktionsnedsättning är utsatta för våld i högre utsträckning, samtidigt som stödet till personer med funktionsnedsättning ofta brister på så sätt att våldet inte upptäcks, att det förminskas eller att det förklaras med egenskaper hos den utsatta.²¹⁴ I stället för att behandlas likvärdigt och genom koordinerade insatser sätts våldet "i andra hand" och andra behov prioriteras. En bidragande faktor är bristen på styrning och rutiner. Ofta finns formella rättigheter, men de realiserar inte i praktiken.

Tillsammans mot målet

För att minska risken för diskriminering och säkra likvärdig tillgång till insatser behövs åtgärder på flera nivåer, från styrdokument och rutiner som säkerställer rättighetsbaserat arbete, till den individuella kunskapen hos yrkesverksamma och den enskildas möjlighet till delaktighet och inflytande. Resurssättning är avgörande för att möta och erbjuda individanpassat stöd. Kunskap om, och inkludering av,

"Kunskap om, och inkludering av, marginaliserade gruppers livsvillkor behöver finnas i såväl tidigt förebyggande och återfallsförebyggande arbete, som i stöd- och skyddsinsatser samt i rättsprocesser."

marginaliserade gruppers livsvillkor behöver finnas i såväl tidigt förebyggande och återfallsförebyggande arbete, som i stöd- och skyddsinsatser samt i rättsprocesser. En insats

behöver exempelvis både vara tillgänglig fysiskt och informationsmässigt. Den behöver också upplevas relevant för den som är i behov av stöd samt hålla god kvalitet, oavsett vad mottagaren har för förutsättningar.²¹⁵

Det finns behov av ökad kunskap om skillnader mellan och inom olika grupper; i hur våldet utövas, dess konsekvenser och om faktorer som kan osynliggöra eller påverka den enskildas möjligheter att bli fri från våld eller sluta utöva våld. Verksamheter som direkt påverkar vardagen för de utpekade grupperna ovan berörs i särskilt hög utsträckning. Socialtjänst och vård- och omsorg, som möter personer med skadligt bruk och beroende eller personer med insatser inom ramen för LSS¹ samt aktörer inom rättsväsendet utgör exempel på aktörer som möter våldsutsatta och våldsutövare i grupper med svagt samhälleligt stöd och som kan behöva särskild kunskap om våld. Även aktörer som möter alla grupper i samhället, som primärvård, tandvård eller skola, behöver säkra likvärdighet och inkludering. Civilsamhällesorganisationer, särskilt kvinno-/tjej-/transjourer och andra organisationer med särskilt fokus på att ge stöd till människor i utsatthet, har ofta kommit till som kompensation för brister i offentliga aktörers stöd. Dessa utgör en viktig samarbetspartner och källa till kunskap i utvecklingsarbete och kvalitetssäkring.

---

¹Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (SFS 1993:387)

Slutnoter

- 1 Fi2021/02746. Regleringsbrev
- 2 Regeringen. (2016). *Mål för jämställdhet*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/> (Hämtad 2023-09-18).
- 3 Fi2021/02746 Regleringsbrev.
- 4 Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *På väg mot jämställdhet. Uppföljning av Länsstyrelsernas strategier för jämställdhet 2017-2021*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/kqxbfw5s/rapport-2022-22-uppf%C3%B6ljning-av-l%C3%A4nsstrategier.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 5 Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Planera, organisera och följ upp. Vägledning för jämställdhetsintegrering i myndigheter*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/hv1lr0kt/va-gledning-med-bilaga-sja-lvskattning.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 6 Ibid. samt Ekonomistyrningsverket. 2023. *Varför jämställdhetsbudgetering?* <https://forum.esv.se/styrning/jamstalldhetsbudgetering/Varfor-jamstalldhets-budgetering/> (Hämtad 2023-11-02).
- 7 Sveriges Kommuner och Regioner. (u.å.). *Prisma – för samordning av horisontella perspektiv*. <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/stodforsamordning/prisma.52131.html> (Hämtad 2023-10-27).
- 8 Naturskyddsföreningen. (2022). *Vad har klimatförändringar med jämställdhet att göra?* <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/vad-har-klimatforandringar-med-jamstalldhet-att-gora/> (Hämtad 2023-10-30).
- 9 Social Hållbarhet. (2023). *Vad är ekonomisk hållbar utveckling?* <https://www.socialhallbarhet.se/vad-ar-en-ekonomisk-hallbar-utveckling/> (Hämtad 2023-11-06).
- 10 Proposition 2023/24:1. *Budgetpropositionen för 2024. Utgiftsområde 13; Jämställdhetsmyndigheten*. (2019). *Kvinnor har det tuffare än män i politiken*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/q3emapd4/kvinnor-har-det-tuffare-an-man-inom-politiken-2019-10-24.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 11 Sveriges Kvinnolobby. (2019). *Jämställdhet mot segregation om utrikes födda kvinnors livsvillkor makt och inflytande*. <https://sverigeskvinnoorganisationer.se/wp-content/uploads/2022/11/Jamstalldhet-mot-segregation.pdf> (Hämtad 2023-11-03); SCB. (2022). *Deltagandet i de allmänna valen 2022*. https://www.scb.se/contentassets/1a32243d72e5443cae13cb4162b2e007/me0105_2022a01_br_me09br2301.pdf (Hämtad 2023-11-03).
- 12 Jämställdhetsmyndigheten. (2021). *Kvinnor och män i lokal demokrati*. https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/d2nn1t4m/2021-3_kvinnor-och-man-i-lokal-demokrati_2021-03-03.pdf (Hämtad 2023-10-17).
- 13 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.
- 14 Ibid.
- 15 Folke, O., & Rickne, J. (2016). The Glass Ceiling in Politics: Formalization and Empirical Tests. *Comparative Political Studies*, 49(5), 1.
- 16 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.
- 17 Sveriges Kommuner och Regioner (2020). *Tabell 10. Antal anställda efter ålder och kommun nov 2020*. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fskr.se%2Fdownload%2F18.6deffc76178c9b0208cefbb%2F1618408519891%2FTabell-10-KP-2020.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK> (Hämtad 2023-11-03).
- 18 Västra Götalandsregionen. (2020). *Personalsammansättning i Västra Götalandsregionen utifrån kön, ålder och födelseland*. <https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/SOFIA/RS7897-268913469-555/SURROGATE/Personalsammans%C3%A4ttning%20i%20V%C3%A4stra%20G%C3%B6talandsregionen.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 19 Jämställdhetsmyndigheten. (2020). *Jämställdhet i akademien. Slutredovisning av jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet – programperioden 2016-2019*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/jamstalldhet-i-akademien-2020-6/> (Hämtad 2023-11-03).
- 20 Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Kvinnor har det tuffare än män i politiken*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/q3emapd4/kvinnor-har-det-tuffare-an-man-inom-politiken-2019-10-24.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 21 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.
- 22 Brax, D. (2022) *Delrapport: Hot och hat mot forskare och lärare i svensk högskolesektor*, p. 2022.
- 23 Ibid.
- 24 Sveriges Kommuner och Regioner (2022). *Kvinnor och män i politiken. Risker och konsekvenser av att bli utsatt för hot, hat och våld*

- Se även; SOU 2020:56. Kommittén Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet *Demokratisk delaktighet, desinformation, propaganda och näthat i Sverige*.
- 25 Se till exempel, Proposition.2009/10:55. *En politik för det civila samhället*
- 26 Scaramuzzino, G. and Scaramuzzino, R. (2021) "Hat, hot och kränkningar mot ledare: Politisk, rumslig och personlig kontroll av civilsamhället," *Socialvetenskaplig tidskrift*, 28(1), p. 51.
- Se även; Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor (2021). *Kartläggning av hot och hat mot det civila samhället*.
<https://www.mucof.se/publikationer/kartlaggning-av-hot-och-hat-mot-det-civila-samhallet>. (Hämtad 2024-01-23).
- 27 Jämställhetsmyndigheten. (2021). *Kvinnor och män i lokal demokrati*.
https://jamstallhetsmyndigheten.se/media/d2nn1t4m/2021-3_kvinnor-och-man-i-lokal-demokrati_2021-03-03.pdf (Hämtad 2023-10-17).
- 28 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). *En sammanfattad bild av ungas levnadsvillkor i Sverige - Ung idag 2023*
- 29 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2021) *Viljan att förändra. Drivkrafter, hinder och utmaningar för ungas samhällsengagemang - FOKUS 21*
- 30 Ibid.
- 31 Ibid.
- 32 Socialstyrelsen. 2023. *Om krisberedskap, civilt försvar och totalförsvar*.
<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/krisberedskap-och-civilt-forsvar/om-krisberedskap-civilt-forsvar-och-totalforsvar/> (Hämtad 2023-11-01).
- 33 Svenska Röda Korset. (2021). *Människan i krisen*.
- 34 Proposition 2023/24:1 bilaga 3. *Ekonomisk jämställdhet*.
- 35 Försvarsmakten. (2021). *Handlingskraft - handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021-2025*.
- 36 Ibid.
- 37 Ibid.
- 38 Andersson, Ulrika (2022). *Stärkt förtroende för sjukvården, journalister och riksdagens politiker*. I Andersson, U., Oscarsson, H., Rönnerstrand B. & Theorin, N. (red) *Du sköra nya värld*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- 39 Holmberg, S., Rothstein, B. (2022). *Den svenska tilliten fortsatt hög - men sjunker i utsatta grupper*. I Andersson, U., Oscarsson, H., Rönnerstrand B. & Theorin, N. (red) *Du sköra nya värld*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- 40 Kvinna till kvinna. (U.å.). *Sexuellt våld i krig och konflikt*.
<https://kvinnaatillkvinna.se/om-oss/vart-arbete/sexuellt-vald-i-krig-och-konflikt/#vald-i-hemmet> (Hämtad 2023-11-01).
- 41 Försvarsmakten. (2021). *Handlingskraft - handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021-2025*.
- 42 Svensk kollektivtrafik. (2022). *Kollektivtrafiksbarometern 2022 - tema kvinnors och mäns resande*.
- 43 Transportstyrelsen. 2022. *Statistik över körkortsinnehavare efter kön*.
<https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/Korkort/Statistik-over-korkortsinnehavare-efter-kon/> (Hämtad 2023-11-01).
- 44 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2023. *Tio sektorer för ett enat försvar*.
<https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhallet/mer-om-sveriges-krisanteringssystem/samhallets-ansvar/tio-beredskapssektorer> (Hämtad 2023-11-01).
- 45 Skr. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*
- 46 SOU 2022:4. Kommissionen för jämställda livsinkomster. *Minska gapet. Åtgärder för jämställda livsinkomster*.
- 47 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland - En statistikbok*.
- 48 Baianstovu, Runa & Särnstedt Gramnaes, Emmie (2021). *Vägar ut och vägar in. Hedersrelaterat våld och förtryck och kvinnors etablering i arbetslivet*. Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-9191>
- 49 SCB (2022). *Svenskarnas kapitalinkomster ojämnt fördelade*.
<https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2022/svenskarnas-kapitalinkomster-ojamt-fordelade/> (Hämtad 2023-11-03).
- 50 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland - En statistikbok*.
- 51 Ibid.
- 52 Ibid.
- 53 FORTE. (2016). *Arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer. Förstudie inför utlysning av forskningsmedel*.
<https://forte.se/app/uploads/2016/03/rapport-arbetsmiljo-kvinnodominerade-sektorer.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 54 Arbetsmiljöverket. (2017). *En vitbok om kvinnors arbetsmiljö*.
<https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/en-vitbok-om-kvinnors-arbetsmiljo-rapport2017-6.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 55 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor*

- och män i Västra Götaland – En statistikbok.
- 56 Arbetsmiljöverket. (2017). *En vitbok om kvinnors arbetsmiljö*.
<https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/en-vitbok-om-kvinnors-arbetsmiljo-rapport2017-6.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 57 Regeringen. (2023). *Dags att förändra synen på den framgångsrika företagaren*.
<https://www.regeringen.se/artiklar/2023/09/dags-att-forandra-synen-pa-den-framgangsrika-entreprenoren/> (Hämtad 2023-12-18).
- 58 Egen uträkning, Företagare 16+ år efter bolagsform 2020. Statistik hämtad från, Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.
- 59 Vinnova. (2008). *Forskning om kvinnors företagande. Presentation av projektet*.
<https://www.vinnova.se/contentassets/5e3884652f314256ad894db18ad3eae5/vi-08-19.pdf?cb=20171117155610> (Hämtad 2023-11-03).
- 60 Regeringen. (2023). *Utmaningar med offentligupphandling för små-och enmansföretag synliggörs på rundbordssamtal*.
<https://www.regeringen.se/artiklar/2023/12/dags-att-underlatta-for-sma-foretag-som-vill-delta-i-offentliga-upphandlingar/> (Hämtad 2023-12-18).
- 61 Malmström, M. & Wincent, J. (2021). *Offentlig finansiering av företagande ur ett jämställdhetsperspektiv*. Jämställdhetsmyndigheten.
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/ygshqsx4/bilaga-2-till-rapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 62 Ibid.
- 63 Svenskt näringsliv. (2023). *Varför driver så få kvinnor företag i Sverige?*
https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/rapporter/966xaz_rapport_varfor_driver_sa_fa_kvinnor_foretag_webbpdf_1204220.html/Rapport_Varfor_driver_sa_fa_kvinnor_foretag_webb.pdf (Hämtad 2023-12-07).
- 64 Sveriges kommuner och regioner. (2023). *Företagsklimat*.
<https://skr.se/skr/naringslivarbetedigitalisering/naringslivforetagsklimat/foretagsklimat.2769.html> (Hämtad 2023-12-18).
- 65 Myndigheten för delaktighet & Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning. Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet*
<https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 66 Myndigheten för delaktighet (2021). *Jämställdhetsintegrering i Myndigheten för delaktighet 2022-2025*.
<https://www.mfd.se/globalassets/2021-13-jamstalldhetsintegrering-i-myndigheten-for-delaktighet.pdf> (Hämtad 2024-01-25).
- 67 Myndigheten för delaktighet. (2019). *Ekonomisk jämställdhet – Resultat från Rivkraft 25*.
<https://www.mfd.se/contentassets/34d6105a4efa4170910101e5dc3636e4/2019-4-ekonomisk-jamstalldhet-rivkraft-25.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 68 Myndigheten för delaktighet & Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning. Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet*
<https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 69 Ibid.
- 70 SCB. (2022). *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning*.
https://www.scb.se/contentassets/25d8915ea32943c29c134e9ceea7066c/am0503_2022a01_br_am80br2302.pdf (Hämtad 2023-11-03).
- Diskrimineringsombudsmannen. (2014). *Mötas av hinder – en analys av upplevelser av diskriminering som har samband med diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning*.
<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e2f/1661847925845/rapport-motas-av-hinder.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 71 Myndigheten för delaktighet & Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning. Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet*
<https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 72 Myndigheten för delaktighet. (2018). *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Allmän kommentar nr 3 om kvinnor och flickor med funktionsnedsättning (svensk översättning)*.
<https://www.mfd.se/contentassets/ba0a9e583c85444c961fd0391fbb57bf/2018-4-allman-kommentar-nr-3-om-artikel-6-kvinnor-och-flickor-med-funktionsnedsattning.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 73 Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Stärkta möjligheter genom samverkan. Insatser för att underlätta utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden*.
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/s5wdbimq/rapport-sta-rkta-mo-jligheter-genom-samverkan.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 74 Baianstovu, Runa & Särnstedt Gramnaes, Emmie (2021). *Vägar ut och vägar in. Hedersrelaterat våld*

- och förtryck och kvinnors etablering i arbetslivet. Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-9191>
- 75 Promemoria. S2022/03072. Delrapport – kansliet för hållbart arbetsliv.
- 76 SCB. (u.å.). Andel utrikes födda förvärvsarbetande 20–64 år efter åldersgrupp, ny tidsserie. År 2019 – 2021. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207Z/ForvUtlAlderN/ (Hämtad 2023-11-03).
- 77 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.
- 78 Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Mellan tillit och misstro. Utrikes födda kvinnor om sina behov och hinder i relation till arbetsmarknadsetablering*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/bp5dklfj/rapport-2023-05-utrikes-fodda-kvinnor-mellan-tillit-och-misstro-2023-03-24.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 79 Arbetsförmedlingen. (2019). *Vad händer i mötet? Hur arbetsförmedlars arbetssätt kan bidra till ökad jämställdhet*. <https://arbetsformedlingen.se/download/18.47a458fb16df81b9133535c/1580481121047/vad-hander-i-motet.pdf> (Hämtad 2023-10-05).
- 80 Nybom, J. (2012) *Aktivering av socialbidragstagare om stöd och kontroll i socialtjänsten*. (Rapport i socialt arbete, 141).
- 81 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2021). *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet En analys av hinder och möjligheter*. https://www.mucof.se/sites/default/files/2021/06/unga_utrikes_fodda_tjejers_etablering_tillganglighetsanpassad.pdf (Hämtad 2023-11-03).
- 82 Se till exempel; SOU 2006:60. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *På tröskeln till lönearbete Diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund*; Länsstyrelsen Stockholm (2018). *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden*. https://cemfor.uu.se/digitalAssets/755/c_755790-l_3-k_r2018-21-antisvart-rasism-och-diskriminering-webb.pdf (Hämtad 2023-11-03).
- 83 Landell, E. (2021). *Försörjning med fördröjning – en ESO-rapport om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden*. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. https://eso.expertgrupp.se/rapporter/2021_7_forsorjning-med-fordrojning/ (Hämtad 2023-11-03)
- 84 Arbetsförmedlingen. (2019). *Vad händer i mötet? Hur arbetsförmedlars arbetssätt kan bidra till ökad jämställdhet*.
- 85 SOU 2023:24. Utredningen om Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor. *Etablering för fler. Jämställda möjligheter till integration: delbetänkande*
- 86 Länsstyrelsen Värmland. (2022). *Uppsökande och motiverande arbete för att nå utrikes födda kvinnor*. Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 29 enligt regleringsbrevet för 2021. <https://integration.lansstyrelsen.se/wp-content/uploads/Lansstyrelsernas-aterrapportering-av-uppdrag-29-enligt-RB-2021.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 87 Länsstyrelsen Värmland. (2023). *Lägesbilder från kommuner 2022 Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 3.B.16 enligt regleringsbrevet för 2022*. <https://integration.lansstyrelsen.se/wp-content/uploads/Lansstyrelsernas-aterrapportering-av-uppdrag-3.B.16-Lagesbilder-enligt-RB-2022.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 88 Ibid.
- 89 Gillberg, N., Ek Österberg, E. and Zapata, P. (2022) *Utbildningspliktens praktik – Västra Götaland (Förvaltningshögskolans rapporter nummer 164)*, p. 2022.
- 90 Jämställdhetsmyndigheten. 2023. *Delmål 3: Jämställd utbildning*. [https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhetsmyndigheten.se/sverige/delmal-3-jamstalld-utbildning/](https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhetsmyndigheten.se/sverige/delmal-3-jamstalld-utbildning/) (Hämtad 2023-11-08).
- 91 Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/jguphqgn/ogiltig-fr%C3%A5nvaro-f%C3%B6r-j%C3%A4mst%C3%A4lldheten-en-uppf%C3%B6ljning-av-det-j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska-delm%C3%A5let-om-en-j%C3%A4mst%C3%A4lld-utbildning.pdf> (Hämtad 2023-11-11).
- 92 Ibid.
- 93 Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Analys av den könssegregerade arbetsmarknaden – underlagsrapport 2023:8*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/zo0j4rhc/underlagsrapport-2023-08-analys-av-den-konssegregerade-arbetsmarknaden-23-04-27.pdf> (Hämtad 2023-11-11).
- 94 Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/jguphqgn/ogiltig-fr%C3%A5nvaro-f%C3%B6r-j%C3%A4mst%C3%A4lldheten-en-uppf%C3%B6ljning-av-det-j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska-delm%C3%A5let-om-en-j%C3%A4mst%C3%A4lld-utbildning.pdf> (Hämtad 2023-11-11).
- 95 Skolinspektionen. 2023. *Skolenkäten 2023 – Resultatredovisning för Skolenkäten*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/statistik/statistik-skolenkaten/2023/totalrapport-2023.pdf>

(Hämtad 2023-11-02).

96 Skolinspektionen. (U.å.). *Sök rapporter och beslut från Skolinspektionen.*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-rapporter-och-beslut-fran-skolinspektionen?sok=SokSE&termin=VT2023> (Hämtad 2023-11-02).

97 SOU 2022:70. Betänkande av Utredningen En uppväxt fri från våld. *En uppväxt fri från våld – En nationell strategis för att bekämpa våld mot barn. Volym 1*

98 Jämställdhetsmyndigheten 2023:16 *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/jguphqgn/ogiltig-fr%C3%A5nvaro-f%C3%B6r-j%C3%A4mst%C3%A4lldheten-en-uppf%C3%B6ljning-av-det-j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska-delm%C3%A5let-om-en-j%C3%A4mst%C3%A4lld-utbildning.pdf> (Hämtad 2023-11-11).

99 Ibid.

100 Brottsförebyggande rådet. (2023). *Skolfaktorers betydelse för elevers utsatthet för våld och hot i skolmiljö.* <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-02-08-skolfaktorers-betydelse-for-elevers-utsatthet-for-hot-och-vald-i-skolmiljo.html>. (Hämtad 2024-02-26).

101 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2022). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok.*

102 Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Analys av den könssegregerade arbetsmarknaden – underlagsrapport 2023:8.*

103 Jämställdhetsmyndigheten. 2023. *Delmål 3: Jämställd utbildning.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmal-3-jamstalld-utbildning/> (Hämtad 2023-11-02).

104 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

105 Ibis.

106 Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/jguphqgn/ogiltig-fr%C3%A5nvaro-f%C3%B6r-j%C3%A4mst%C3%A4lldheten-en-uppf%C3%B6ljning-av-det-j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska-delm%C3%A5let-om-en-j%C3%A4mst%C3%A4lld-utbildning.pdf> (Hämtad 2023-11-11).

107 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2022). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok.*

108 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

109 SOU 2020:46. Betänkande av jämlikhetskommissionen. *En gemensam angelägenhet.*

110 Grönqvist, Hans & Niknami, Susan (2017). *Ankomst och härkomst – en ESO-rapport om skolresultat*

och bakgrund. [Stockholm]: Regeringskansliet, Finansdepartementet.

111 Broström, L. and Jansson, B. (2022) *Leaving Boys Behind? The Gender Gap in Education among Children and Young People from Foreign Backgrounds 2010–2020: A Nordic Review*, p. 2022.

112 Folkhälsomyndigheten. 2023. *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/22 Nationella resultat*

113 Ibid.

114 Jämställdhetsmyndigheten. 2023. *Ogiltig frånvaro för jämställdheten. En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd utbildning.* rapport-2023-16-uppfoljning-delmal-3-2023-10-31 (jamstalldhetsmyndigheten.se) (Hämtad 2024-02-02).

115 Brottsförebyggande rådet. (2024). *Hot och våld mot elever i skolmiljö.*

<https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2024-02-01-hot-och-vald-mot-elever-i-skolmiljo.html>. (Hämtad 2024-02-26).

116 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

117 SCB. (2021). *En fråga om tid (TID2021) En studie av tidsanvändning bland kvinnor och män 2021.*

https://www.scb.se/contentassets/4e98132b0b784a01b6e4762e909a6fa2/le0103_2021a01_br_lebr2202.pdf (Hämtad 2023-11-03).

118 Konjunkturinstitutet. (2023). *FÖRDJUPNING. Könskillnader på arbetsmarknaden.*

<https://www.konj.se/download/18.4c1e374215b0f76f62f4697a/1490689412925/K%C3%B6nskillnader%20p%C3%A5%20arbetsmarknaden.pdf> (Hämtad 2023-11-03).

119 Haas, L. and Hwang, C.P. (2019) "Policy is not enough – the influence of the gendered workplace on fathers' use of parental leave in Sweden," *Community, work & family*, 22(1), pp. 58–76

120 Se till exempel; Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Steg framåt och nya utmaningar. Resultatrapport 2023.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/mezpvwga/steg-frama-t-och-nya-utmaningar-resultatrapporten-2023.pdf> (Hämtad 2023-11-03); Inspektionen för socialförsäkringarna. (2022). *Hur används närståendepenning? En redovisning av det ekonomiska stödet för vård av närstående under perioden 2000–2019.*

<https://isf.se/download/18.10c9f83718419ab7ad02436/1666966180376/Rapport%202022-6%20Hur%20anv%C3%A4nds%20n%C3%A4rst%C3%A5endepenning.pdf> (Hämtad 2023-11-03).

121 SCB. (2021). *En fråga om tid (TID2021) En studie av tidsanvändning bland kvinnor och män 2021.*

https://www.scb.se/contentassets/4e98132b0b784a01b6e4762e909a6fa2/le0103_2021a01_br_lebr2202.pdf (Hämtad 2023-11-03).

- 122 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*
- 123 Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Livspusslet som inte går ihop, En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.*
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/rapport-2023-17/> (Hämtad 2024-01-09).
- 124 Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok.*
- 125 TCO. (2023). *Föräldraledigheten under barnens två första år – Mer ojämn fördelning än statistiken visar.*
https://kxs-tcotco.euwest01.umbraco.io/media/1bcjhjth/tco_rapport_f%C3%B6r%C3%A4ldraledighet-f%C3%B6rsta-2-%C3%A5r.pdf (Hämtad 2023-11-02).
- 126 Inspektionen för Socialförsäkringen. (2023). *Rapport 2023:11. Vilka föräldrar använder obetald föräldraledighet? En analys av hur mammor och pappor kombinerar föräldrapenning och obetald föräldraledighet.*
<https://isf.se/download/18.22b4e83818b85373fb325620/1616992686135/Rapport%202022> (Hämtad 2024-01-09).
- 127 Försäkringskassan. (2013). *Ojämn fördelning av arbetsbörda – föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete.*
- 128 Ibid.
- 129 Försäkringskassan. (2021). *Föräldrapenning bland samkönade och olikkönade föräldrar.*
<https://www.forsakringskassan.se/download/18.3ab4e9fc17db121eae6153/1641805911610/foraldrapenning-bland-samkonade-och-olikonade-foraldrar-korta-analyser-2021-4.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 130 Öun, I. & Grönlund, J. (2022). *Familjevänligt arbete – för vem?* Försäkringskassan.
<https://www.forsakringskassan.se/download/18.2b66f977183b9e45a10310/1666947326692/familjevänligt-arbete-for-vem-forskarrapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 131 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*
- 132 Jämställdhetsmyndigheten (2023) *Resultatrapport 2023.*
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/mezpvwga/steg-frama-t-och-nya-utmaningar-resultatrapporten-2023.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 133 Folkhälsomyndigheten. 2022. *Vad är folkhälsa, jämlik hälsa och folkhälsoarbete.*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-ar-folkhalsa/folkhalsa-och-jamlik-halsa/> (Hämtad 2023-11-01).
- 134 Folkhälsomyndigheten. 2023. *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/sexuell-halsa-hivprevention/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter/> (Hämtad 2023-11-01).
- 135 Sveriges kommuner och regioner. 2023. *En personcentrerad, tillgänglig och jämlik mödrahälsovård och förlossningsvård samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa 2023.*
<https://skr.se/download/18.758d83b4185a9e935d8b452b/1675069775162/Overenskommelse-forlossningsvard-och-kvinnors-halsa-2023.pdf> (Hämtad 2024-01-30).
- 136 Jämställdhetsmyndigheten. 2023. *Delmål 5: jämställd hälsa.*
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhets-sverige/delmal-5-jamstalld-halsa/> (Hämtad 2023-12-22).
- 137 Jämställdhetsmyndigheten. 2020. *Lågutbildade kvinnors medellivslängd ökar inte i samma takt som andra grupper.*
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/lagutbildade-kvinnors-medellivslangd-okar-inte-i-samma-takt-som-andra-grupper-2020-1/> (Hämtad 2023-11-14).
- 138 Vård- och omsorgsanalys. (2021). *Långt bort men nära – Kartläggning av primärvården i landsbygden.*
- 139 Folkhälsomyndigheten. 2023. *Hur hänger livsvillkor och hälsa ihop?*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsa-i-sverige/hur-hanger-livsvillkor-och-halsa-ihop/> (Hämtad 2023-11-01).
- 140 Jämställdhetsmyndigheten. 2020. *Lågutbildade kvinnors medellivslängd ökar inte i samma takt som andra grupper.*
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/lagutbildade-kvinnors-medellivslangd-okar-inte-i-samma-takt-som-andra-grupper-2020-1/> (Hämtad 2023-11-14).
- 141 Uppsala universitet, Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (2014). *Våld och hälsa, En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.*
- 142 Folkhälsomyndigheten. 2023. *Nationell handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige.*
- 143 Uppsala universitet, Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (2014). *Våld och hälsa, En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.*
- 144 Nationella Självskadeprojektet. (U.å.). *Vad vet vi om självskadebeteende?* <https://nationellasjalvskadeprojektet.se/om-sjalvskadebeteende/> (Hämtad 2023-11-02).
- 145 Sveriges Kommuner och Landsting. (2018). *Maskulinitet och psykisk hälsa – strategier för förbättringsarbete i vård och omsorg.*
<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/maskulinitetochpsykiskhalsa.65234.html>

- (Hämtad 2023-10-03).
- 146 Folkhälsomyndigheten. 2023. *Statistik om suicid*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/attforebygga-suicid/statistik-om-suicid/> (Hämtad 2023-11-02).
- 147 Folkhälsomyndigheten. (2016). *Utvecklingen av psykisk ohälsa bland tonåringar i Sverige och tänkbara orsaker*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/8169d0d0a5a846d29cf4b6a7cfd1dff/b-skolprestationer-skolstress-psykisk-ohalsa-tonaringar-16003-webb.pdf> (Hämtad 2024-02-01).
- 148 Västra Götalandsregionen. (2023). *Kartläggning av könsskillnader i hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen*.
- 149 Sveriges kommuner och landsting. (2019). *(O)jämsliddhet i hälsa och vård*. <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/ojamsliddhetihalsaochvard.64519.html> (Hämtad 2023-10-11).
- 150 Ejd, M. (2011). *Genusmedicin: en balansakt för att ge rätt vård. Vårdfokus*. 5 februari. <https://vardfokus.se/wp-content/uploads/vfimages/a7cddc3d88f94958b9ed2264be5036d4/cc80e51c92af47308ff4da3473ecf97e.pdf> (Hämtad 2023-11-01).
- 151 Västra Götalandsregionen. (2021). *Hälsa på lika villkor? Med fokus på situationen för bisexuella, homosexuella och transpersoner i Västra Götaland*.
- 152 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2022). *Jag är inte ensam, det finns andra som jag*.
- 153 RFSL. 2022. *Anna Malmquist om minoritetsstress*. <https://www.rfsl.se/verksamhet/regnbagsfamiljer-i-vantan/anna-malmquist-om-minoritetsstress/> (Hämtad 2023-11-01).
- 154 Västra Götalandsregionen. (2021). *Hälsa på lika villkor? Med fokus på situationen för bisexuella, homosexuella och transpersoner i Västra Götaland*.
- 155 RFSL. 2022. *Anna Malmquist om minoritetsstress*. <https://www.rfsl.se/verksamhet/regnbagsfamiljer-i-vantan/anna-malmquist-om-minoritetsstress/> (Hämtad 2023-11-01).
- 156 Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid. (2009). *Våld i samkönade relationer - en kunskaps- och forskningsöversikt*.
- 157 Folkhälsomyndigheten (2016). *Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar*.
- 158 Socialstyrelsen (2021). *Hälsan hos personer med funktionsnedsättning*. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/halsa-hos-personer-med-funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/> (Hämtad 2023-11-01).
- 159 Folkhälsomyndigheten (2023). *Hälsa hos personer med funktionsnedsättning*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/> (Hämtad 2023-11-01).
- 160 Socialstyrelsen (2021). *Hälsan hos personer med funktionsnedsättning*. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/halsa-hos-personer-med-funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/> (Hämtad 2023-11-01).
- 161 Nationellt centrum för kvinnofrid (2023) *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sarskild-sarbarhet/kvinnor-med-funktionsnedsattning/> (Hämtad 2023-11-09).
- 162 Ibid.
- 163 Socialstyrelsen. (2011). *Ojämslida villkor för hälsa och vård*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2011-12-30.pdf> (Hämtad 2023-11-03).
- 164 Nationellt centrum för Hedersrelaterat våld och förtryck. *Hedersvåld och intellektuell funktionsnedsättning*. <https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/intellektuell-funktionsnedsattning-och-heder/> (Hämtad 2024-02-02).
- 165 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*.
- 166 Ibid.
- 167 Socialstyrelsen (2023), *Våld i nära relationer- Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*. ISBN: 978-91-7555-609-3 (Hämtad 2023-11-09).
- 168 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*.
- 169 Ibid.
- 170 BRÅ. *Statistik om brottstyper*. <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html> (Hämtad 2024-01-31).
- 171 NCK (2014). *Rapport 2014:1, Våld och hälsa- en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt koppling till hälsa*.
- 172 Jämställdhetsmyndigheten (2021), *Prostitution och människohandel 2021:23*
- 173 Stiftelsen Allmänna Barnhuset. *Våld mot barn 2022- En nationell kartläggning*. ISBN: 978-91-86759-57-5.
- 174 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*.
- 175 Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid. *Kostnader för mäns våld mot kvinnor*.

- <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-kostnader/> (Hämtad 2023-01-31).
- 176 Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.
- 177 Ibid.
- 178 SOU 2022:70. *En uppväxt fri från våld- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn.*
- 179 Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/jguphqgn/ogiltig-fr%C3%A5nvaro-f%C3%B6r-j%C3%A4mst%C3%A4lldheten-en-uppf%C3%B6ljning-av-det-j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska-delm%C3%A5let-om-en-j%C3%A4mst%C3%A4lld-utbildning.pdf> (Hämtad 2023-11-11).
- 180 SOU 2022:70. *En uppväxt fri från våld- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn.*
- 181 Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.
- 182 Ibid.
- 183 Regeringens skrivelse 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*
- 184 Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.
- 185 Jämställdhetsmyndigheten (2023) *Hedersrelaterat våld och förtryck.* <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/> (Hämtad 2024-01-19).
- 186 Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.
- 187 Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. 2020. *Hbtq och heder.* <https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hbtq-och-heder/> (Hämtad 2023-11-01).
- 188 Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.
- 189 Socialstyrelsen (2019). *Ett liv utan våld och förtryck. Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck* <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf> (Hämtad 2024-01-17).
- 190 Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. 2020. *Ärenden i Sverige. Ärenden i Sverige - (hedersfortryck.se)* (Hämtad 2023-11-13).
- 191 Socialstyrelsen (2023) *Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstymning* <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/>
- <sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2023-6-8599.pdf> (Hämtad 2023-01-31).
- 192 Baianstovu, Runa, Strid, Sofia, Särnstedt Gramnaes, Emmie, Cinthio, Hanna & Enelo, Jan-Magnus (2019). *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar.* 1 Örebro: Örebro University Press. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-78433>. (Hämtad 2023-12-18).
- 193 Regeringen Dir.2023:117. *En stärkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck.* <https://www.regeringen.se/contentassets/e1993ba3af4947d0bc5242843e9c9279/en-starkt-langsigtig-styrning-av-arbetet-mot-konsrelaterat-vald-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-dir.-2023117.pdf> (Hämtad 2023-11-10).
- 194 Socialtjänstlag (2001:453)
- 195 Korkmaz, Sibel (2021). *Youth intimate partner violence in Sweden: prevalence and young people's experiences of violence and abuse in romantic relationships.* Diss. (sammanfattning) Stockholm: Stockholms universitet, 2021.
- 196 Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Jämställdhetsmyndigheten (2024), Jernbro, C., Landberg, Å. *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*
- 197 Korkmaz, S., Överlien, C., Lagerlöf, H. (2022). *Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence.* Nordic Social Work Research 12(4): s.536–551. doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908
- 198 Brottsförebyggande rådet. (2021) *Våld i ungas parrelationer.* Rapport 2021:15
- 199 Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Jämställdhetsmyndigheten (2024), Jernbro, C., Landberg, Å. *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser* <https://allmannabarnhuset.se/product/vald-i-ungas-nara-relationer-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2/> (Hämtad 2024-01-22).
- 200 Brottsförebyggande rådet (2018) *Brott i nära relationer bland unga.* Kortanalys 6/2018
- 201 Korkmaz, S., Överlien, C. och Lagerlöf, H. (2020): *Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence,* Nordic Social Work Research, 1-16.
- 202 Brottsförebyggande rådet (2021) *Våld i ungas parrelationer.* Rapport 2021:15
- 203 Korkmaz, Sibel (2021). *Youth intimate partner violence in Sweden: prevalence and young people's experiences of violence and abuse in romantic*

- relationships. Diss. (sammanfattning) Stockholm: Stockholms universitet, 2021.
- 204 Jämställdhetsmyndigheten (2023), Caman S., Skott S. *Dödligt partnervåld mot unga*.
- 205 Brottsförebyggande rådet. 2021. *Våld i ungas parrelationer*. Rapport 2021:15
- 206 Korkmaz, S., Överlien, C., Lagerlöf, H. (2022). *Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence*. Nordic Social Work Research 12(4): s.536–551. doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908
- 207 Korkmaz, S. (2021). *Youth Intimate Partner Violence in Sweden - Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships* (avhandling). Stockholms universitet.
- 208 Socialtjänstlag (2001:453)
- 209 Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Jämställdhetsmyndigheten (2024), Jernbro, C., Landberg, Å. *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*
- 210 Länsstyrelsen Skåne, Amphi produktion (2018). Åkesson, E. *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*. Rapport 2018:13.
- 211 Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.
- 212 Nationellt centrum för kvinnofrid. 2022. *Särskild sårbarhet och intersektionalitet*. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sarskild-sarbarhet/sarskild-sarbarhet-intersektionalitet/> (Hämtad 2023-11-01).
- 213 Socialstyrelsen (2023) *Våld i nära relationer. Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*.
- 214 Nationellt centrum för kvinnofrid (2023) *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sarskild-sarbarhet/kvinnor-med-funktionsnedsattning/> (Hämtad 2023-02-01).
- 215 Västra Götalandsregionen (2018) Broberg, E., Jacobsson, A. *Fem steg i rätt riktning – vägledning för människorättsbaserat arbete*.

Anteckningar

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Sektor samhällsutveckling
Teknisk chef
Jenny Clasborn
Samhällsutvecklingschef
David Tengberg

Tjänsteskrivelse
2024-11-18
2024/333

Kommunstyrelsen

Antagande av taxa - Avgifter fastighetsnära insamling

Beslutsförslag

Kommunfullmäktige antar taxa för 'Avgifter fastighetsnära insamling' enligt förvaltningens förslag daterat 2024-11-18. Att gälla från 2025-01-01.

Ärendebeskrivning

Producentansvaret för förpackningar övergick till Sveriges kommuner 2024-01-01. Detta innebär att kommunerna ska tillhandahålla insamling av avfall som består av papp-, plast-, glas- och metallförpackningar, ej tidningar, till flerbostadshus samt samlokaliserade verksamheter.

Färgelanda kommun erbjuder lån av kärl utifrån beräkning i taxadokument, hämtning av papp- och plastförpackningar varannan vecka, glas- och metallförpackningar hämtas var femte vecka.

Om fastighetsägare eller samlokaliserad verksamhet önskar fler kärl eller tätare hämtning än vad Färgelanda kommun erbjuder, utgår debitering enligt taxa.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse, dat 2024-11-18
Avgifter fastighetsnära insamling, dat 2024-11-18

Sändlista:

Samhällsutvecklingschefen
Teknisk chef

Avgifter fastighetsnära insamling

2024-11-18

Dnr; 2024/333

Version 1.0

Beslutad;

**Den senaste versionen finns tillgänglig på Färgelanda kommuns
hemsida, www.fargelanda.se**

Dokumentet innehåller avgifter för fastighetsnära insamling i Färgelanda kommun samt korta förtydliganden gällande avgifterna.

Innehållsförteckning

1.0 Inledning.....	3
1.1 Förpackningsavfall	3
1.2 Fastighetsnära insamling	3
2.0 Uppdragsinformation och ersättning	4
3.0 Indexreglering.....	4
4.0 Avgifter.....	5
5.0 Beräkning av antal kärl/lägenhet	6
Källhänvisning: Avfall Sverige www.avfallsverige.se	6

1.0 Inledning

1 januari 2024 övergick producentansvaret för förpackningar till Sveriges kommuner enligt förordningen SFS 2022:1274.

Huvudsyftet med den nya förordningen är att öka återvinningen av förpackningar samt att minska mängden förpackningar och förpackningsavfall.

1.1 Förpackningsavfall

Med förpackning avses en engångsartikel eller en annan produkt som har framställts för att innehålla, skydda eller presentera en vara eller för att användas för att leverera eller på annat sätt hantera en vara, från råmaterial till slutlig produkt och från producent till användare.

1.2 Fastighetsnära insamling

Kommunen ska från och med den 1 januari 2024 tillhandahålla en fastighetsnära insamling av avfall som består av papp-, plast-, glas- och metallförpackningar, ej tidningar

(1 kap. 8 § och 6 kap. 4 § förpackningsförordningen)

1. från flerbostadshus, och
2. från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens, om verksamheten har valt kommunal insamling enligt 7 kap. 10 §.

Samlokaliserad verksamhet innebär en verksamhet i en fastighet som har fastighetsnära insamling och som har en avfallshantering som är samlokaliserad med hushållens. Den samlokaliserade verksamheten ska anmäla till kommunen om den vill att kommunen ska samla in verksamhetens förpackningsavfall enligt 6 kap.

Kommunen ska från och med 1 januari 2027 tillhandahålla en fastighetsnära insamling av avfall som består av papp-, plast-, glas- och metallförpackningar från hushåll.

Förpackningsavfallet ska samlas in i nära anslutning till fastigheten men undantag kan utfärdas vid exempelvis trafiksäkerhetssynpunkt.

2.0 Uppdragsinformation och ersättning

3 § Naturvårdsverket beslutar om kommunernas ersättning. Ersättningens storlek ska bestämmas utifrån att

1. den endast ska omfatta den verksamhet som kommunen är skyldig att bedriva enligt denna förordning.

Fastighetsnära insamling ska utföras enligt självkostnadsprincipen där avgifter och ersättning ska gå plus-minus-noll. Kommunen har rätt att ta ut taxa från taxakollektivet om avgifter skulle övergå ersättning.

Färgelanda kommun erbjuder lån av kärl utifrån beräkning på sida 6, hämtning av papp- och plastförpackningar varannan vecka, glas- och metallförpackningar hämtas var femte vecka. Hämtning utförs av upphandlad entreprenör.

Om fastighetsägare eller samlokaliserad verksamhet önskar fler kärl eller tätare hämtning än vad Färgelanda kommun erbjuder, utgår debitering enligt taxa.

3.0 Indexreglering

Taxan beräknas utifrån SCB:s Avfallsindex A12:1 insamling av hushållsavfall, basmånad april 2023. Indexreglering kan ske två gånger per år, månad januari och juni. Beslut om revidering av dokumentet sker av kommunstyrelsen.

4.0 Avgifter

Avgift för tömning utöver kommunens erbjudna tömningsfrekvens.

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Papp- och plastförpackningar (Kärlstorlek 660L)	
Intervall	Avgift/år taxa 2025 inkl. moms
2 gånger/vecka	14 404
1 gång/vecka	7 202
1 gång/2 veckor	0
1 gång/4 veckor	0
Extratömning	277

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Metallförpackningar (Kärlstorlek 240L)	
Intervall	Avgift/år taxa 2025 inkl. moms
1 gång/vecka	7 202
1 gång/2 veckor	3 601
1 gång/5 veckor	0
1 gång/10 veckor	0
Extratömning	277

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Glasförpackningar (Kärlstorlek 190L)	
Intervall	Avgift/år taxa 2025 inkl. moms
1 gång/vecka	7 202
1 gång/2 veckor	3 601
1 gång/5 veckor	0
1 gång/10 veckor	0
Extratömning	277

Avgift tidningsinsamling flerbostadshus Tidningar (Kärlstorlek 370L) (Ingår inte i fastighetsnära insamling)	
Intervall	Avgift/år taxa 2025 inkl. moms
1 gång/vecka	14 404
1 gång/2 veckor	10 404
1 gång/5 veckor	7 202
1 gång/10 veckor	3 601
Extratömning	277

Kostnad extra kärl oavsett storlek	
	Avgift/år taxa 2025 inkl. moms
Extra kärl/styck	2 314

5.0 Beräkning av antal kärl/lägenhet

Antal kärl och storlek på kärl gällande förpackningsinsamling/tidningar för flerbostadshus.

Antal lägenheter	Fraktion	Storlek kärl	Antal kärl
>50	Papp/kartong	660	7
	Plast	660	5
	Metall	240	3
	Färgat glas	190	3
	Ofärgat glas	190	3
	Tidningar	370	2

Antal lägenheter	Fraktion	Storlek kärl	Antal kärl
40 – 50	Papp/kartong	660	5
	Plast	660	4
	Metall	240	2
	Färgat glas	190	2
	Ofärgat glas	190	2
	Tidningar	370	1

Antal lägenheter	Fraktion	Storlek kärl	Antal kärl
20 – 39	Papp/kartong	660	2
	Plast	660	2
	Metall	240	1
	Färgat glas	190	1
	Ofärgat glas	190	1
	Tidningar	370	1

Antal lägenheter	Fraktion	Storlek kärl	Antal kärl
5 - 19	Papp/kartong	660	1
	Plast	660	1
	Metall	190 el 240	1
	Färgat glas	190	1
	Ofärgat glas	190	1
	Tidningar	190 370	1

Källhänvisning: Avfall Sverige www.avfallsverige.se

Kansliavdelningen
Nämndsekreterare
Niklas Englund

Tjänsteskrivelse
2024-11-26
2024/341

Kommunstyrelsen

Taxor och avgifter utbildningsnämnden 2025

Beslutsförslag

Kommunfullmäktige fastställer taxor och avgifter för socialnämnden 2025 enligt förslag daterat 2024-11-25, att gälla från 2025-01-01.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i socialnämnden 2024-11-25.

Ärendebeskrivning

Taxor och avgifter 2025 för socialnämndens verksamhetsområde omfattar taxering för eget boende, särskilt boende, korttidsboende/växelvård, övriga kostnader, enhet för stöd och service, LSS och färdtjänst.

KPI (konsumentprisindex) och Västra Götalandsregionens prisjusteringar för den allmänna kollektivtrafiken är ännu inte fastställda.

Då ovannämnda index och prisjusteringar har fastställts kommer 2025 års taxor och avgifter att räknas upp.

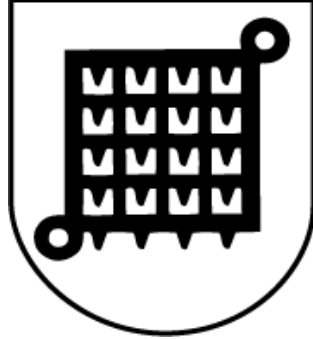
Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse, dat 2024-11-26
Beslut SN, dat 2024-11-25
Taxor och avgifter, dat 2024-11-25

Sändlista:

Socialchef
Ekonomi

Taxor och avgifter Socialnämnden

År 2025

Beslutad: KF

Dnr: SN 2024/207

Socialnämnden

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Beräknas utifrån prisbasbeloppsnivån	57 300	58 800	

Eget boende

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Maxtaxa	2 575	2 642	per månad
Varav:			
Hemsjukvård	348	364	per månad
Hemtjänst	335	350	per timma
Dagverksamhet	77	88	per dag
Hemsänd lunch	78	82	
Mat dagverksamhet	70	73	
Hyra teknisk utrustning, Trygghetslarm*	263	275	per månad

*) *Ingår ej i maxtaxan.*

**) *Uppräknas med KPI (konsumentprisindex) kvartal 3, enligt avtal*

Särskilt boende

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Mat särskilt boende	4 750	4 969	per månad
Omvårdnad	2 575	2 642	per månad
Hyra	Enligt kontrakt	Enligt kontrakt	

Korttidsboende/Växelvård

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Mat kottid	160	167	per dag
Boende	88	92	per dag
Omvårdnad	86	90	per dag

Övriga kostnader

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Utprovning av hjälpmedel*	110	115	per gång
Vaccinationsavgift*	100	105	per tillfälle
Intyg bostadsanpassning*	180	190	per gång
Familjerådgivningssamtal***	100	100	per samtal
Mat ej biståndsbedömt	70	73	Per portion

*) *Årlig uppräknning med följsamhet till Västra Götalandsregionens prisjusteringar.*

***) *De fem första samtalen debiteras enligt prislista. Efterföljande samtal gratis.*

Enheten för stöd och service

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Kontaktperson	0	0	per timma
Särskilt boende, socialpsykiatri			
Hyra	Enligt kontrakt	Enligt kontrakt	
Kost	Enligt upprättat avtal med utförare	Enligt upprättat avtal med utförare	

LSS, bostad med särskild service

	Belopp 2024, kr	Belopp 2025, kr	Avser
Boende med särskild service			
Hyra	Enligt kontrakt	Enligt kontrakt	
Frukost	21	22	per portion
Lunch	40	42	per portion
Middag	42	44	per portion
Fritidsresor	3,40	3,40	per kilometer

Färdtjänst 2024 (2024-01-09–2025-01-15)

	Avser
Färdtjänst	Egenavgift: 52,49 kr de första tio kilometerna och därefter 3,15 kr/kilometer
Riksfärdtjänst	Normalkostnad med allmänt färdmedel (enligt regeringens föreskrifter)
Färdtjänst i annan kommun	Egenavgift: xx kr de första tio kilometerna och därefter xx kr/kilometer
Arbetsresa inom ramen för färdtjänst	Egenavgift: xx kr de första tio kilometerna och därefter xx kr/kilometer
Seniorkort	Ingen avgift
Ej avbokad färdtjänstresa	Uppkommen merkostnad faktureras.

Årlig uppräknings med följsamhet till den allmänna kollektivtrafikens prisjusteringar inom Västra Götalandsregionen.

Prisjusteringen ska göras på såväl startavgift som kilometerpris.

SN § 93 **Dnr 2024/208**
Taxor och avgifter socialnämnden 2025

Socialnämnds beslut

1. Att anta taxor och avgifter för Socialnämndens verksamhet för 2025 enligt bilaga.
2. Att de nya taxorna och avgifterna ska gälla från och med 1 januari 2025.

Sammanfattning av ärendet

Socialnämnden ska årligen fastställa taxor och avgifter för sina verksamheter. Förslag till taxor och avgifter för 2025 har tagits fram i enlighet med gällande lagstiftning, riktlinjer och principer om kostnadstäckning samt kommunens övergripande mål. Förslaget inkluderar justeringar utifrån ökade kostnader för drift, inflationsjustering och anpassningar till nationella regelverk.

Ärendebeskrivning

De föreslagna taxorna och avgifterna för 2025 har tagits fram med syfte att uppnå en balans mellan verksamhetens kostnader och intäkter. De omfattar avgifter inom områden som:

- Äldreomsorg och hemtjänst
- Individ- och familjeomsorg
- Avgifter enligt LSS och SoL

Taxorna har jämförts med andra kommuners nivåer för att säkerställa konkurrenskraft och rättvisa. Införandet av de nya avgifterna bedöms inte innebära oskäliga kostnader för brukarna.

Beslutsunderlag

Bilaga - Taxor socialnämnden 2025

Sändlista

Gunnar Wigstrand
Kommunstyrelsen

Kommunledningskontoret
Tf ekonomichef
Stefan Tengberg

Tjänsteskrivelse
2024-11-27
2024/305

Kommunstyrelsen

Åtgärdsplan för hantering av 2024 års prognostiserade underskott

Beslutsförslag

Kommunfullmäktige

1. Att nämndernas inriktningsförslag ska beaktas i arbetet med framtagande av "Mål och resursplan 2026–2030".
2. Godkänna socialnämndens förslag *"Att utreda och ta fram ett underlag till ett inriktningsbeslut inför budgetprocessen 2026 om ett särskilt boende i Färgelanda kommun i egen regi."*
3. Godkänna socialnämndens förslag *"Att påbörja arbetet mot ett särskilt boende genom att under 2025 flytta ur all verksamhet vid Solgården."*
4. Godkänna kommunstyrelsens förslag *"Kommunstyrelsen godkänner åtgärder enligt förvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-11-04."*
5. Notera utbildningsnämndens förslag *"Utbildningsnämnden har fått en utökad ram under 2025 och kommer att arbeta löpande med att möta volymförändringarna i förskola och grundskola. Förvaltningen ska vidare jobba utefter beslut från nämnden för att uppnå kommunfullmäktiges ram och mål genom förslag på kostnadsminskningar för att möta nuvarande underskott och nå en budget i balans. Utbildningsnämnden måste samtidigt satsa på en förstärkt elevhälsa med bland annat en logoped för att skapa bättre förutsättningar för eleverna att tillgodogöra sig utbildningen."*
6. Att som följd av uteblivna långsiktiga åtgärdsförslag från utbildningsnämnden uppdrar kommunfullmäktige till kommunstyrelsen att ta fram långsiktiga nödvändiga åtgärdsförslag rörande sektor Utbildnings minskade barn- och elevunderlag inför arbetet med "Mål och resursplan 2026–2030".

Ärendets beredning

Socialnämnden behandlade ärendet den 25 november 2024 § 91 (dnr SN 2024/210).

Utbildningsnämnden behandlade ärendet den 26 november 2024 § 90 (dnr UN 2024/131)

Kommunstyrelsen behandlade ärendet den 13 november 2024 § 141 (dnr SN 2024/305).

Ärendebeskrivning

2024 års resultat beräknas till -38 mnkr och det finansiella målet uppnås inte. Även ur ett historiskt perspektiv har resultaten avviker från det finansiella målet. Det genomsnittliga resultatet för perioden 2020–2024 uppgår till +0,4 mnkr vilket är alltför lågt och följer inte god ekonomisk hushållning.

Kommunallagen anger att det inte får budgeteras ett negativt resultat.

Kommunallagen anger även att om det i redovisningen uppstår ett negativt resultat ska det regleras under de närmast följande tre åren. Beslutet bör fattas snarast efter det att ett negativt resultat konstaterats, dock bör åtgärdsplanen antas senast vid påföljande fullmäktigesammanträde efter att delårsrapporten behandlats i fullmäktige.

Sammanfattningsvis innebär detta att det i samband med delårsbokslut för år 2024 ska det beslutas om att en åtgärdsplan ska tas fram. Utöver att åtgärda 2024 års underskott ska även arbetet med utformande av 2026–2027 års budget anpassas så att underskott ej uppstår.

Kommunfullmäktige beslutade 2024-10-23 § 60 följande:

- *Kommunfullmäktige antar en åtgärdsplan i december för att hantera det prognostiserade underskottet. Åtgärdsplanen ska vara en del av kommande budgetarbete.*

De åtgärdsplaner som antas av kommunfullmäktige 2024-11-11 kommer att vara av avgörande betydelse för budgetarbetet för Mål och resursplan 2026-2030. Fokus på denna budget måste vara långsiktig och att uppnå en budget som följer kommunallagens krav på budget i balans.

De åtgärder som framkommer av kommunfullmäktiges beslut kommer att kräva många år för att åtgärda. För att klara detta långsiktiga arbete är det även av stor vikt att de finansiella målen är genomsnittliga för perioden 2023–2035. De finansiella målen hanteras av kommunfullmäktige då beslut om ”Tidsplan Mål och Resursplan 2026–2030” hanteras.

**Nämndernas förslag till åtgärder utifrån Kommunfullmäktiges beslut
2024-10-23**

Socialnämnden

Beslut

- *Att utreda och ta fram ett underlag till ett inriktningsbeslut inför budgetprocessen 2026 om ett särskilt boende i Färgelanda kommun i egen regi.*
- *Att påbörja arbetet mot ett särskilt boende genom att under 2025 flytta ur all verksamhet vid Solgården.*

Socialnämnden påpekar att en åldrande befolkningen och minskande arbetsföra grupper innebär ökade vård- och omsorgsbehov samtidigt som det blir svårare att rekrytera personal. Kommunen planerar att prioritera insatser i ordinärt boende och investera i välfärdsteknologi för att effektivisera vården. Den åldrande befolkningen och minskande arbetsföra grupper innebär ökade vård- och omsorgsbehov samtidigt som det blir svårare att rekrytera personal. Kommunen planerar att prioritera insatser i ordinärt boende och investera i välfärdsteknologi för att effektivisera vården. Detta innebär att vi måste planera om det utbudet av insatser vi har idag. Socialförvaltningen ser att det behövs skapas ett "äldre hus" i Färgelanda kommun som innehåller all särskild boendeverksamhet, hemtjänst och HLS-personal. Detta för att kunna få till en effektivt och brukarnära verksamhet. Att kunna samplanera mellan hemtjänst och särskilt boende är ett måste för att kunna bemanna efter brukar behovet samtidigt som socialförvaltningen får en resurseffektiv verksamhet.

Socialförvaltningen anser därför att kunna skapa förutsättningar för en budget i balans behövs skapa 1 särskilt boende i Färgelanda kommun som även inrymmer hemtjänst och HSL personal. Detta arbete bör påskyndas genom att socialförvaltningen under 2025 flyttar ur all verksamhet vid Solgården.

Utbildningsnämnden

Beslut

- *"Utbildningsnämnden har fått en utökad ram under 2025 och kommer att arbeta löpande med att möta volymförändringarna i förskola och grundskola. Förvaltningen ska vidare jobba utefter beslut från nämnden för att uppnå kommunfullmäktiges ram och mål genom förslag på kostnadsminskningar för att möta nuvarande underskott och nå en budget i balans. Utbildningsnämnden måste samtidigt satsa på en förstärkt elevhälsa med bland annat en logoped för att skapa bättre förutsättningar för eleverna att tillgodogöra sig utbildningen."*

Trots ekonomiskt tillskott i budget 2025 måste åtgärder vidtas både på kort och lång sikt. Enheterna, med något enstaka undantag, klarar inte av att hålla sin budget och detta beror till största del att enheterna är små samt att tilldelad elevpeng bygger på klasstorlekar om 22–25 elever beroende på ålder. Den prislappsmodell som kommunen tillämpar visar också på att utbildningsnämndens verksamhet är dyrare än jämförbara kommuner.

Förskolor

Nämnden bedriver verksamhet i fyra förskolor i kommunen:

- Månvägen – 4 avdelningar
- Håvesten – 3 avdelningar
- Kyrkskolan (före detta Höjdens förskola) – 2 avdelningar
- Ödeborgs förskola – 3 avdelningar

Utifrån genomförd befolkningsprognos förväntas den negativa trenden fortgå och antalet födda minskar kontinuerligt inom den närmaste 5 års perioden.

Utifrån befolkningsprognos och information som finns tillgänglig nu bedöms det finnas behov av förskola på de tre orterna. Hur dessa verksamheter ska utformas vad gäller lokaler och volymer är under utredning. Här måste hänsyn även tas till andel vårdnadshavare som väljer verksamhet i annan kommun eller fristående verksamhet vid beräkning av behovet.

Skolor

Nämnden bedriver skola vid följande enheter:

- Valbo 7-9
- Valbo 4-6
- Höjden F-3
- Ödeborg F-6
- Högsäter F-6
- Anpassad grundskola

Arbete pågår vad gäller utformning av skolstruktur. Förvaltningen har vid ett flertal tillfällen påtalat vikten av att ha färre enheter för att skapa bättre förutsättningar i verksamheterna. Det handlar både om att skapa en bra arbetsmiljö för elever och personal och kunna öka kvalitén i verksamheten. Det ekonomiska läget i kommunen ställer också krav på att långsiktiga beslut fattas.

Befolkningsprognosen visar på ett minskat elevunderlag. Skollokalerna har stora renoveringsbehov och är inte ändamålsenliga.

Sammanfattningsvis lyfts följande som prioriterad inriktning:

- Förskolor i de tre orterna där verksamheten effektiviseras så långt det är möjligt och där nuvarande barnantal och prognoser får visa behov på lång och kort sikt.
- Positiv inställning till att förslaget om en skola i kommunen utreds snarast möjligt och att beslut fattas om en långsiktig skolstruktur.
- Fortsatt arbete med organisationen inom nämnden vilket innebär att nämnden fattar de beslut som ligger inom nämndens uppdrag.
- Besparingar och effektiviseringar inom nämnden där barnens och elevernas rätt till en god undervisning prioriteras liksom en god arbetsmiljö för personalen.

Kommunstyrelsen

Beslut

- *Kommunstyrelsen godkänner åtgärder enligt förvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-11-04.*

Genom förändrad snöröjningsverksamhet och beslutad Mål- och resursplan för 2025–2027 (KF 2024-06-12, § 41) har kommunstyrelsen tilldelats medel för snöröjning samt fastighetsunderhåll i nuvarande nivå, vilket innebär att orsakerna till årets prognostiserade underskott är åtgärdade genom antagen Mål- och resursplan för 2025–2027. Inte desto mindre står kommunen som helhet inför stora ekonomiska utmaningar, varför kommunstyrelsen i egenskap av fastighetsägare samt leverantör av måltidsproduktion, vaktmästeri och lokalvårdsverksamhet måste medverka i helheten för att klara framtidens utmaningar. Verksamheten skulle kunna bedrivas mer effektivt om antalet verksamhetslokaler skulle minskas, vilket i sin tur skulle få direkt effekt på minskade kostnader för fastighetsunderhåll, måltidsproduktion, vaktmästeri och lokalvård.

Förändringarna måste hanteras inom ramen för kommande budgetarbete.

Sammanfattande iakttagelser

På en övergripande nivå noteras att utbildningsnämnden inte har fattat något beslut om åtgärdsförslag för att långsiktigt uppnå en ekonomi i balans för kommunen som helhet.

Det är av avgörande betydelse att det inför budgetarbetet med ”Mål och resursplan 2026–2030” fattas konkreta beslut för att omhänderta den demografiska utvecklingen och koncentrera verksamheten till färre, bättre och mer ändamålsenliga lokaler för att uppnå god ekonomisk hushållning.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse, dat 2024-11-27

Beslut utbildningsnämnden § 90, dat 2024-11-26

UN Åtgärdsplan tjänsteskrivelse, dat 2024-11-08

Beslut socialnämnden § 91, dat 2025

SN Åtgärdsplan, dat 2024-11-15

Beslut kommunstyrelsen § 141, dat 2024-11-13

KS tjänsteskrivelse, dat 2024-11-05

Sändlista:

Kommunstyrelsen

Utbildningsnämnden

Socialnämnden

Ekonomichef

UN § 90 Dnr 2024/131
Åtgärder för en budget i balans utbildningsnämnden

Utbildningsnämndens beslut

Utbildningsnämnden har fått en utökad ram under 2025 och kommer att arbeta löpande med att möta volymförändringarna i förskola och grundskola.

Förvaltningen ska vidare jobba utefter beslut från nämnden för att uppnå kommunfullmäktiges ram och mål genom förslag på kostnadsminskningar för att möta nuvarande underskott och nå en budget i balans.

Utbildningsnämnden måste samtidigt satsa på en förstärkt elevhälsa med bland annat en logoped för att skapa bättre förutsättningar för eleverna att tillgodogöra sig utbildningen.

Reservation

Moderaterna och Liberalerna reserverar sig mot beslutet.

Protokollsanteckning

Margurithe Zellén (KD) lämnar en protokollsanteckning som lyder:
"Kristdemokraterna ställer sig bakom Sverigedemokraternas förslag."

Yrkande

Hanna Clemens (SD) yrkar på ett ändringsyrkande som lyder:
Utbildningsnämnden har fått en utökad ram under 2025 och kommer att arbeta löpande med att möta volymförändringarna i förskola och grundskola.

Förvaltningen ska vidare jobba utefter beslut från nämnden för att uppnå kommunfullmäktiges ram och mål genom förslag på kostnadsminskningar för att möta nuvarande underskott och nå en budget i balans.

Utbildningsnämnden måste samtidigt satsa på en förstärkt elevhälsa med bland annat en logoped för att skapa bättre förutsättningar för eleverna att tillgodogöra sig utbildningen.

Hanna Clemens (SD) yrkar bifall till eget ändringsyrkande.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på om utbildningsnämnden ställer sig bakom Hanna Clemens (SD) ändringsyrkande och finner att utbildningsnämnden beslutar enligt ändringsyrkandet.

Ärendets beredning

Presidie möte 2024-11-18

Sammanfattning av ärendet

Inledning

Kommunen behöver vidta åtgärder för att få en budget i balans. Utbildningsnämnden står inför prognostiserat underskott för 2024 och behöver vidta åtgärder för att minska kostnaderna. Visst tillskott tillkommer, men hyreskostnader för de lokaler som verksamheterna nyttjar kommer att läggas ut på nämnderna. Så trots tillskott måste åtgärder vidtas både på kort och lång sikt. Enheterna, med något enstaka undantag, klarar inte av att hålla sin budget och detta beror till största del att enheterna är små samt att tilldelad elevpeng bygger på klasstorlekar om 22-25 elever beroende på ålder. Den prislapsmodell som kommunen tillämpar visar också på att utbildningsnämndens verksamhet är dyrare än jämförbara kommuner.

Utifrån det ekonomiska läget har nämnderna ett ansvar att redovisa till Kommunfullmäktige vilka åtgärder som planeras att vidtas.

Barn- och elevantal

Antalet barn och elever minskar i kommunen och prognosen visar att antalet födda barn per år kommer att vara ca 51. Tidigare har antalet varierat mellan 65-70.

Statisticon har lämnat denna prognos:

Ålder / År	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
0-5	373	351	336	330	322	327	321	326	328	329	330
6-9	295	286	276	275	262	245	241	233	225	228	223
10-12	220	229	230	222	221	214	220	206	202	189	191
13-15	235	221	222	214	225	227	219	218	212	217	205
16-18	219	221	210	219	209	211	204	213	214	207	206
19-24	318	336	333	316	313	309	312	303	301	299	300
25-44	1 408	1 409	1 403	1 407	1 403	1 400	1 402	1 394	1 390	1 378	1 364
45-64	1 709	1 677	1 649	1 645	1 625	1 592	1 570	1 560	1 532	1 515	1 503
65-79	1 293	1 291	1 296	1 263	1 254	1 257	1 235	1 216	1 217	1 229	1 230
80-100	442	455	470	493	512	529	556	581	601	603	615
Totalt	6 512	6 475	6 427	6 384	6 346	6 311	6 280	6 251	6 223	6 195	6 167

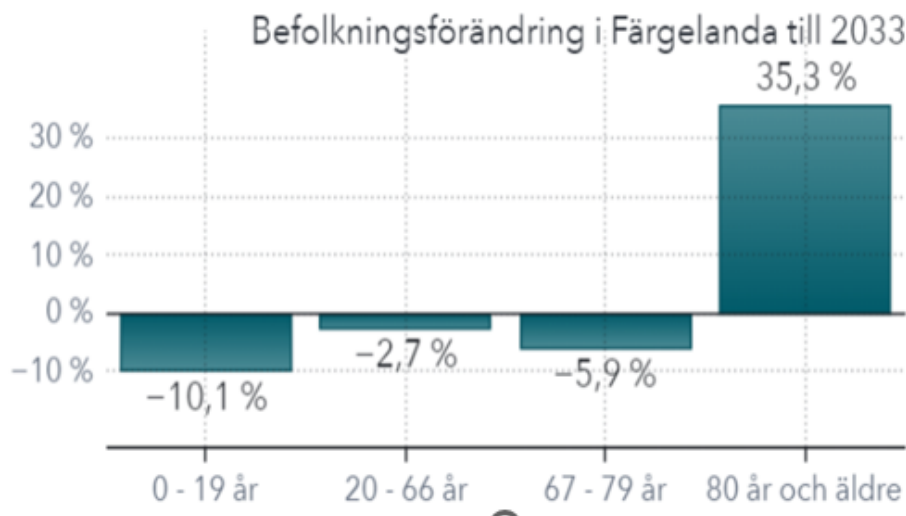
- Under prognosperioden 2022 -2032 kommer folkmängden i Färgelanda kommun att minska med 345 invånare, från 6 512 till 6 167 personer.
- Antalet barn som föds förväntas vara 51 per år i genomsnitt under prognosperioden

Under 2023 föddes totalt 46 barn i kommunen. Antalet barn under 2024 är fram till nu 46 barn.

Även SKR har publicerat ny statistik och den visar detta:

Källa: SCB

Förskolor

Nämnden bedriver verksamhet i fyra förskolor i kommunen:

- Månvägen – 4 avdelningar
- Håvesten – 3 avdelningar
- Kyrkskolan (före detta Höjdens förskola) – 2 avdelningar
- Ödeborgs förskola – 3 avdelningar

I genomsnitt har en avdelning 18 barn. Arbetet pågår med att se över bemanning inför 2025 utifrån antal barn per förskola. Antalet barn som börjar i förskoleklass jämförs med antal barn i kö och beräknad efterfrågan.

Som framgår ovan förväntas den negativa trenden fortgå och antalet födda minskar kontinuerligt inom den närmaste 5 års perioden. Även utflyttningen ökar och inflyttningen minskar.

Redan inför hösten 2025 blir minskningen av barn påtaglig utifrån antal födda barn i förhållande till antal lediga platser.

Förskolorna hade 248 fyllda platser inför vårterminen 2024. Inför höstterminen 2024 var 219 platser fyllda, vilket innebär att 29 platser var vakanta. Höjdens förskola som bestod av 4 avdelningar reducerades till 2 i

samband med flytt av verksamheten till andra lokaler och minskat antal barn.

Inför hösten 2025 kommer 56 barn övergå till grundskolan. I november 2024 var 44 barn födda i kommunen och prognosen redovisar att antalet barn som kommer födas under 2024 uppgår till 51. Prognoserna sedan tidigare år har dock visat ett högre födelseantal än vad som skett i realiteten. Vid en beräkning om 48 födda barn i slutet av året kommer förskolan ha minst 37 vakanta platser inför höstterminen 2025.

Nämnden behöver anpassa sin förskoleverksamhet utifrån behovet. Små förskolor är mer kostnadsdrivande än större enheter.

Utifrån den prognos och information som finns tillgänglig nu bedöms det finnas behov av förskola på de tre orterna. Hur dessa verksamheter ska utformas vad gäller lokaler och volymer är under utredning. Här måste hänsyn även tas till andel vårdnadshavare som väljer verksamhet i annan kommun eller fristående verksamhet vid beräkning av behovet.

Kyrkskolans lokaler hyrs under en period av tre år. Nämnden ser på sikt behov av en förskola i centralorten. Var denna ska vara lokaliserad och vilken kapacitet den behöver ha får utredas vidare.

Lokalerna som Ödeborgs förskola använder består både av en byggnad med två avdelningar och en modul. Lokalerna är eftersatta och det behöver utredas om lokalerna ska renoveras eller om verksamheten ska flyttas till andra lokaler.

Skolor

Nämnden bedriver skola vid följande enheter:

- Valbo 7-9
- Valbo 4-6
- Höjden F-3
- Ödeborg F-6
- Högsäter F-6
- Anpassad grundskola

Arbete pågår vad gäller utformning av skolstruktur. Förvaltningen har vid ett flertal tillfällen påtalat vikten av att ha färre enheter för att skapa bättre förutsättningar i verksamheterna. Det handlar både om att skapa en bra arbetsmiljö för elever och personal och kunna öka kvalitén i verksamheten. Det ekonomiska läget i kommunen ställer också krav på att långsiktiga beslut fattas.

Befolkningsprognosen visar på ett minskat elevunderlag. Skollokalerna har stora renoveringsbehov och är inte ändamålsenliga. Liberalerna har lämnat en motion där utredning av en skola i kommunen förespråkas.

Kommunfullmäktige har gett Kommunstyrelsen i uppdrag att utreda förslaget. Med hänsyn till situationen i kommunen ses denna motion som nödvändig för att underlag ska tas fram som påvisar kommande skolstruktur. Beslut om att bygga nya lokaler samt att stänga befintlig verksamhet åvilar Kommunfullmäktige. Utbildningsnämnden fattar beslut om enhetsindelning.

Oavsett vad utredningen påvisar kommer utbildningsnämnden att fortsätta att arbeta med organisationsfrågor och fatta de beslut som nämnden ansvarar för. Därutöver kommer åtgärder att vidtas för att minska kostnaderna.

Sammanfattningsvis lyfts detta som prioriterad inriktning:

- Förskolor i de tre orterna där verksamheten effektiviseras så långt det är möjligt och där nuvarande barnantal och prognoser får visa behov på lång och kort sikt
- Positiv inställning till att förslaget om en skola i kommunen utreds snarast möjligt och att beslut fattas om en långsiktig skolstruktur
- Fortsatt arbete med organisationen inom nämnden vilket innebär att nämnden fattar de beslut som ligger inom nämndens uppdrag.
- Besparingar och effektiviseringar inom nämnden där barnens och elevernas rätt till en god undervisning prioriteras liksom en god arbetsmiljö för personalen.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-11-08

Sändlista

Rektorer

Sektorekonom

Utbildningskontor
Utbildningschef
Lise-Lotte Bengtsson

Tjänsteskrivelse
2024-11-08
2024/131

Utbildningsnämnden

Åtgärder för budget i balans – Utbildningsnämndens redovisning till Kommunfullmäktige

Beslutsförslag

1. Kommunfullmäktige beslutar att ge kommunstyrelsen i uppdrag att utreda hur förskoleverksamheten ska organiseras i kommunen, men med inriktningen att verksamhet ska finnas i de tre orterna.
2. Utbildningsnämnden beslutar att redovisa åtgärder till Kommunfullmäktige för att nå budget i balans i enlighet med förvaltningens tjänsteskrivelse samt att ärendet justeras omedelbart.

Ärendets beredning

Presidie möte 2024-11-18

Ärendebeskrivning

Inledning

Kommunen behöver vidta åtgärder för att få en budget i balans. Utbildningsnämnden står inför prognosticerat underskott för 2024 och behöver vidta åtgärder för att minska kostnaderna. Visst tillskott tillkommer, men hyreskostnader för de lokaler som verksamheterna nyttjar kommer att läggas ut på nämnderna. Så trots tillskott måste åtgärder vidtas både på kort och lång sikt. Enheterna, med något enstaka undantag, klarar inte av att hålla sin budget och detta beror till största del att enheterna är små samt att tilldelad elevpeng bygger på klasstorlekar om 22-25 elever beroende på ålder. Den prislappsmodell som kommunen tillämpar visar också på att utbildningsnämndens verksamhet är dyrare än jämförbara kommuner.

Utifrån det ekonomiska läget har nämnderna ett ansvar att redovisa till Kommunfullmäktige vilka åtgärder som planerar att vidtas.

Barn- och elevantal

Antalet barn och elever minskar i kommunen och prognosen visar att antalet födda barn per år kommer att vara ca 51. Tidigare har antalet varierat mellan 65-70.

Statisticon har lämnat denna prognos:

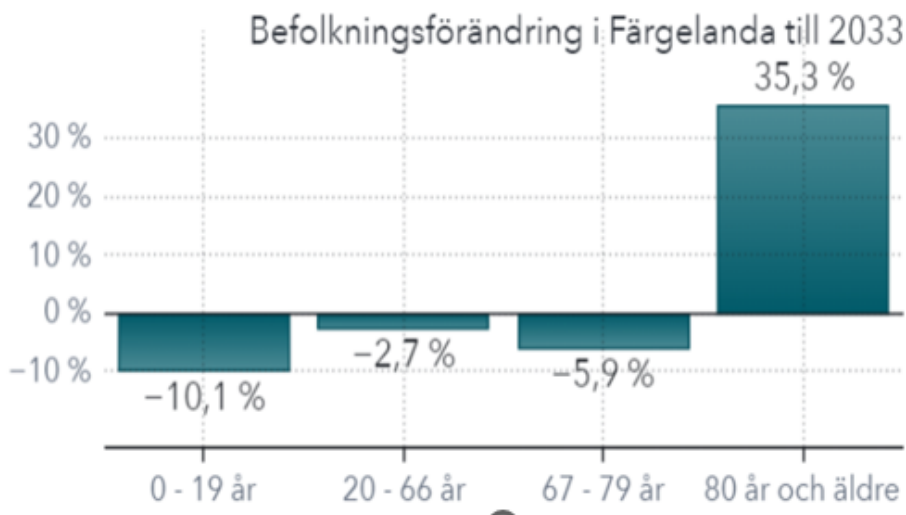
Ålder / År	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
0-5	373	351	336	330	322	327	321	326	328	329	330
6-9	295	286	276	275	262	245	241	233	225	228	223
10-12	220	229	230	222	221	214	220	206	202	189	191
13-15	235	221	222	214	225	227	219	218	212	217	205
16-18	219	221	210	219	209	211	204	213	214	207	206
19-24	318	336	333	316	313	309	312	303	301	299	300
25-44	1 408	1 409	1 403	1 407	1 403	1 400	1 402	1 394	1 390	1 378	1 364
45-64	1 709	1 677	1 649	1 645	1 625	1 592	1 570	1 560	1 532	1 515	1 503
65-79	1 293	1 291	1 296	1 263	1 254	1 257	1 235	1 216	1 217	1 229	1 230
80-100	442	455	470	493	512	529	556	581	601	603	615
Totalt	6 512	6 475	6 427	6 384	6 346	6 311	6 280	6 251	6 223	6 195	6 167

- Under prognosperioden 2022 -2032 kommer folkmängden i Färgelanda kommun att minska med 345 invånare, från 6 512 till 6 167 personer.
- Antalet barn som föds förväntas vara 51 per år i genomsnitt under prognosperioden

Under 2023 föddes totalt 46 barn i kommunen. Antalet barn under 2024 är fram till nu 46 barn.

Även SKR har publicerat ny statistik och den visar detta:

Källa: SCB

Förskolor

Nämnden bedriver verksamhet i fyra förskolor i kommunen:

- Månvägen – 4 avdelningar
- Håvesten – 3 avdelningar
- Kyrkskolan (före detta Höjdens förskola) – 2 avdelningar
- Ödeborgs förskola – 3 avdelningar

I genomsnitt har en avdelning 18 barn. Arbete pågår med att se över bemanning inför 2025 utifrån antal barn per förskola. Antalet barn som börjar i förskoleklass jämförs med antal barn i kö och beräknad efterfrågan.

Som framgår ovan förväntas den negativa trenden fortgå och antalet födda minskar kontinuerligt inom den närmaste 5 års perioden. Även utflyttningen ökar och inflyttningen minskar.

Redan inför hösten 2025 blir minskningen av barn påtaglig utifrån antal födda barn i förhållande till antal lediga platser.

Förskolorna hade 248 fyllda platser inför vårterminen 2024. Inför höstterminen 2024 var 219 platser fyllda, vilket innebär att 29 platser var vakanta. Höjdens förskola som bestod av 4 avdelningar reducerades till 2 i samband med flytt av verksamheten till andra lokaler och minskat antal barn.

Inför hösten 2025 kommer 56 barn övergå till grundskolan. I november 2024 var 44 barn födda i kommunen och prognosen redovisar att antalet barn som kommer födas under 2024 uppgår till 51. Prognoserna sedan tidigare år har dock visat ett högre födelseantal än vad som skett i realiteten. Vid en beräkning om 48 födda barn i slutet av året kommer förskolan ha minst 37 vakanta platser inför höstterminen 2025.

Nämnden behöver anpassa sin förskoleverksamhet utifrån behovet. Små förskolor är mer kostnadsdrivande än större enheter.

Utifrån den prognos och information som finns tillgänglig nu bedöms det finnas behov av förskola på de tre orterna. Hur dessa verksamheter ska utformas vad gäller lokaler och volymer är under utredning. Här måste hänsyn även tas till andel vårdnadshavare som väljer verksamhet i annan kommun eller fristående verksamhet vid beräkning av behovet.

Kyrkskolans lokaler hyrs under en period av tre år. Nämnden ser på sikt behov av en förskola i centralorten. Var denna ska vara lokaliserad och vilken kapacitet den behöver ha får utredas vidare.

Lokalerna som Ödeborgs förskola använder består både av en byggnad med två avdelningar och en modul. Lokalerna är eftersatta och det behöver utredas om lokalerna ska renoveras eller om verksamheten ska flyttas till andra lokaler.

Skolor

Nämnden bedriver skola vid följande enheter:

- Valbo 7-9

- Valbo 4-6
- Höjden F-3
- Ödeborg F-6
- Högsäter F-6
- Anpassad grundskola

Arbete pågår vad gäller utformning av skolstruktur. Förvaltningen har vid ett flertal tillfällen påtalat vikten av att ha färre enheter för att skapa bättre förutsättningar i verksamheterna. Det handlar både om att skapa en bra arbetsmiljö för elever och personal och kunna öka kvalitén i verksamheten. Det ekonomiska läget i kommunen ställer också krav på att långsiktiga beslut fattas.

Befolkningsprognosen visar på ett minskat elevunderlag. Skollokalerna har stora renoveringsbehov och är inte ändamålsenliga. Liberalerna har lämnat en motion där utredning av en skola i kommunen förespråkas. Kommunfullmäktige har gett Kommunstyrelsen i uppdrag att utreda förslaget. Med hänsyn till situationen i kommunen ses denna motion som nödvändig för att underlag ska tas fram som påvisar kommande skolstruktur. Beslut om att bygga nya lokaler samt att stänga befintlig verksamhet åvilar Kommunfullmäktige. Utbildningsnämnden fattar beslut om enhetsindelning.

Oavsett vad utredningen påvisar kommer utbildningsnämnden att fortsätta att arbeta med organisationsfrågor och fatta de beslut som nämnden ansvarar för. Därutöver kommer åtgärder att vidtas för att minska kostnaderna.

Sammanfattningsvis lyfts detta som prioriterad inriktning:

- Förskolor i de tre orterna där verksamheten effektiviseras så långt det är möjligt och där nuvarande barnantal och prognoser får visa behov på lång och kort sikt
- Positiv inställning till att förslaget om en skola i kommunen utreds snarast möjligt och att beslut fattas om en långsiktig skolstruktur
- Fortsatt arbete med organisationen inom nämnden vilket innebär att nämnden fattar de beslut som ligger inom nämndens uppdrag.
- Besparingar och effektiviseringar inom nämnden där barnens och elevernas rätt till en god undervisning prioriteras liksom en god arbetsmiljö för personalen.

Beslutsunderlag:

Förvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-11-08

Sändlista:

Rektorer
Sektorekonom

Lise-Lotte Bengtsson
Utbildningschef

SN § 91 Dnr 2024/210
Åtgärdsplan utifrån prognostiserat underskott

Socialnämnds beslut

1. Att utreda och ta fram ett underlag till ett inriktningsbeslut inför budgetprocessen 2026 om ett särskilt boende i Färgelanda kommun i egen regi.
2. Att påbörja arbetet mot ett särskilt boende genom att under 2025 flytta ur all verksamhet vid Solgården.

Protokollsanteckning

Sverigedemokraterna (SD) och Kristdemokraterna (KD) lämnar en protokollsanteckning som lyder;

”Vi ställer oss bakom beslutet i enlighet med överenskommelsen om äldreboendestruktur 2030 med styret. Solgårdens äldreboende ska bli ett alternativt boende samt att Lillågårdens äldreboende ska byggas ut enligt tidigare utredning för att få ett boende med 60 platser samt att Håvestensgården ska avvecklas. Så länge denna överenskommelse hålls så kommer Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna fullfölja denna.

*Christoffer Wallin (SD)
Julia Djupfeldt (KD)”*

Ärendets beredning

Kommunledningsgruppens ledningsgrupp
Socialförvaltningens ledningsgrupp

Sammanfattning av ärendet

Socialnämnden står inför stora utmaningar med ett prognosticerat underskott på 24 miljoner kronor och en snabbt åldrande befolkning. För att möta detta föreslås en flytt av verksamheten från Solgården till Lillågården, vilket beräknas ge en besparing på cirka 7 miljoner kronor, samt en långsiktig plan att centralisera äldreomsorgen i ett ”äldre hus” som samlar särskilt boende, hemtjänst och HSL-personal.

Den åldrande befolkningen och minskande arbetsföra grupper innebär ökade vård- och omsorgsbehov samtidigt som det blir svårare att rekrytera personal. Kommunen planerar att prioritera insatser i ordinärt boende och investera i välfärdsteknologi för att effektivisera vården. Detta kräver dock initiala investeringar och kompetenssatsningar.

Centralisering och effektivisering är nödvändiga men innebär kortsiktiga kostnader och organisatoriska utmaningar. Samtidigt hotar en minskad skattebas att försvåra långsiktiga satsningar. Det är av vikt att balansera omställningar inom äldreomsorgen med ekonomiska och personella resurser för att säkerställa hållbarhet och kvalitet.

Ärendebeskrivning

Inledning

Socialnämnden fick av kommunfullmäktige i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan utifrån det prognosticerade underskottet på 24 000 tkr för 2024. Planen ska antas i kommunfullmäktige den 12 december 2024.

Bakgrund

Färgelanda kommun, i likhet med många andra kommuner i Sverige, står inför en demografisk omställning som förväntas ha stora effekter på kommunens befolkning och samhällsstruktur mellan 2025 och 2035. Särskilt tydligt blir detta genom en växande andel äldre invånare, något som ställer nya krav på kommunens resurser och planering inom omsorg, hälso- och sjukvård. Samtidigt som antalet äldre ökar så minskar antalet personer i arbetsför ålder. Detta innebär att kommunen behöver ställa om sitt arbetssätt och se över hur verksamheten ska organiseras. Detta arbete påbörjades under våren 2024 då socialnämnden reviderade riktlinjerna för biståndsbedömningen där nämnden försöker att styra om resurserna för särskilt boendet till insatser i ordinärt boende.

Ekonomiska konsekvenser

Budgeterad kostnad för Solgården 2025 är 14 400 tkr. Vid en flytt av verksamhet kommer vissa kostnader att finnas kvar ser tabell nedan.

Budget Solgården 2025	14 400
Estimerade kostnader för flytt av brukare till Lillågården*	7 352
Estimerad besparing efter flytt**	7 048
Driftskostnader	5 829
Kostnader av engångskaraktär	1 523

*Inkl. kostnader av engångskaraktär

**Avser skillnad mellan Solgårdens budget och kostnader efter flytt

Estimerad besparing av denna förändring blir ca 7 048 tkr.

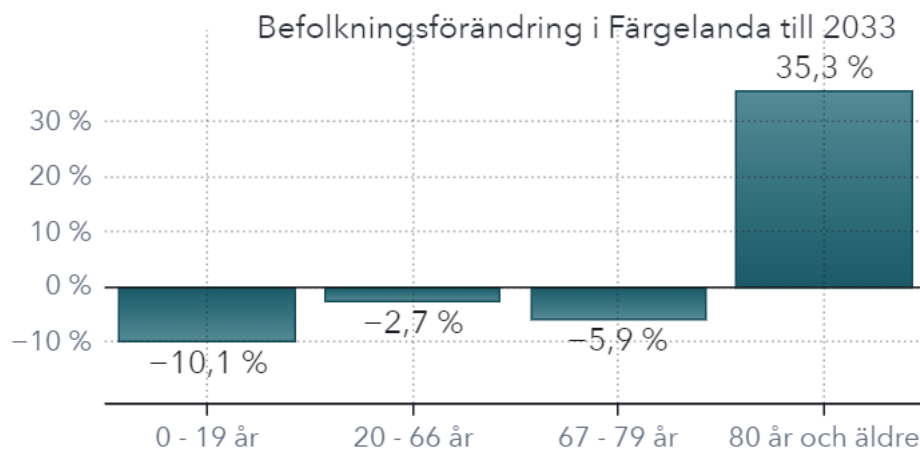
Övergripande konsekvenser för kommunen

Den ökande andelen äldre invånare kommer att skapa ett större tryck på kommunens äldreomsorg och hälso- och sjukvårdsresurser tillsammans med omställningen till god och nära vård som innebär att allt mer avancerad sjukvård kommer att bedrivas av kommunal primärvård. Detta kommer att leda till ökade krav på hemtjänst och hemsjukvård, där fler äldre önskar bo kvar hemma så länge som möjligt.

För att möta detta så kommer det att krävas investeringar i välfärdsteknologi för att effektivisera omsorgen och se till att de personella resurserna är där dom behövs. Samtligt kommer socialförvaltningen att behöva göra kompetenssatsningar för våra medarbetare för att möta det förändrade vårdbehovet.

Demografiska utvecklingen

Enligt SCB ovan ser vi en tydlig förändring av demografin i Färgelanda kommun, där befolkningen över 80 år förväntas öka med 35,3 %, medan yngre och arbetsföra åldersgrupper minskar, innebär flera utmaningar för kommunens äldreomsorg. En kraftig ökning av andelen äldre kommer att leda till ett större behov av vård- och omsorgsinsatser. Detta ställer höga krav på både resurser och planering, samtidigt som kommunens kostnader för äldreomsorg sannolikt kommer att öka.

Med en minskande arbetsföra befolkning (-2,7 % i åldersgruppen 20–66 år) riskerar kommunen att möta svårigheter med rekrytering av vård- och omsorgspersonal, vilket kan leda till brist på kompetens och sämre tillgång till service för äldre. Dessutom skapar den åldrande befolkningen ett behov av tillgängliga bostäder som är anpassade för äldre, till exempel trygghetsboenden eller seniorlägenheter, samt förbättrad infrastruktur,

särskilt kollektivtrafik och offentliga miljöer som är lättillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

För att minska belastningen på vård- och omsorgssystemet blir det också allt viktigare att satsa på förebyggande insatser som främjar äldres hälsa, exempelvis genom sociala aktiviteter, fysisk träning och åtgärder mot ensamhet och psykisk ohälsa.

Samtidigt står kommunen inför ekonomiska utmaningar. En åldrande befolkning innebär en förändrad försörjningskvot, där en minskad andel arbetsföra invånare ska bidra till skatteintäkter som ska täcka de ökade kostnaderna för äldreomsorg. Detta kan påverka kommunens ekonomi negativt och minska dess möjligheter att genomföra nödvändiga satsningar.

Personella resurser

Enligt SKR så ökade antalet personer i arbetsför ålder med 455 000 personer i åldersspannet 23–60 år mellan åren 2013–2023, för perioden 2023–2033 är motsvarande siffra 13000. Om vi kopplar detta till tabellen ovan som visar att antalet i arbetsförålder kommer att minska med 2,7% innebär detta att vi inte kommer ha personal att göra på det sätt som vi arbetar idag.

Detta innebär att vi måste planera om det utbudet av insatser vi har idag. Socialförvaltningen ser att det behövs skapas ett ”äldre hus” i Färgelanda kommun som innehåller all särskild boendeverksamhet, hemtjänst och HLS-personal. Detta för att kunna få till en effektivt och brukarnära verksamhet. Att kunna samplanera mellan hemtjänst och särskilt boende är ett måste för att kunna bemanna efter brukar behovet samtidigt som socialförvaltningen får en resurseffektiv verksamhet.

Socialförvaltningen anser därför att kunna skapa förutsättningar för en budget i balans behövs skapa 1 särskilt boende i Färgelanda kommun som även inrymmer hemtjänst och HSL personal. Detta arbete bör påskyndas genom att socialförvaltningen under 2025 flyttar ur all verksamhet vid Solgården.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2024-11-15

Sändlista

Socialchef

Kommunstyrelsen

Socialnämnden
Socialchef
Gunnar Wigstrand

Tjänsteskrivelse
Datum 2024-11-15
Dnr SN 2024/210

Socialnämnd

Åtgärdsplan till det prognostiserade underskottet i socialnämnden 2024.

Förslag till beslut

1. Att utreda och ta fram ett underlag till ett inriktningsbeslut inför budgetprocessen 2026 om ett särskilt boende i Färgelanda kommun i egen regi.
2. Att påbörja arbetet mot ett särskilt boende genom att under 2025 flytta ur all verksamhet vid Solgården.

Ärendets beredning

Kommunledningsgruppens ledningsgrupp
Socialförvaltningens ledningsgrupp

Sammanfattning av ärendet

Socialnämnden står inför stora utmaningar med ett prognosticerats underskott på 24 miljoner kronor och en snabbt åldrande befolkning. För att möta detta föreslås en flytt av verksamheten från Solgården till Lillågården, vilket beräknas ge en besparing på cirka 7 miljoner kronor, samt en långsiktig plan att centralisera äldreomsorgen i ett ”äldre hus” som samlar särskilt boende, hemtjänst och HSL-personal.

Den åldrande befolkningen och minskande arbetsföra grupper innebär ökade vård- och omsorgsbehov samtidigt som det blir svårare att rekrytera personal. Kommunen planerar att prioritera insatser i ordinärt boende och investera i välfärdsteknologi för att effektivisera vården. Detta kräver dock initiala investeringar och kompetenssatsningar.

Centralisering och effektivisering är nödvändiga men innebär kortsiktiga kostnader och organisatoriska utmaningar. Samtidigt hotar en minskad skattebas att försvåra långsiktiga satsningar. Det är av vikt att balansera omställningar inom äldreomsorgen med ekonomiska och personella resurser för att säkerställa hållbarhet och kvalitet.

Ärendebeskrivning

Inledning

Socialnämnden fick av kommunfullmäktige i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan utifrån det prognosticerade underskottet på 24 000 tkr för 2024. Planen ska antas i kommunfullmäktige den 12 december 2024.

Bakgrund

Färgelanda kommun, i likhet med många andra kommuner i Sverige, står inför en demografisk omställning som förväntas ha stora effekter på kommunens befolkning och samhällsstruktur mellan 2025 och 2035. Särskilt tydligt blir detta genom en växande andel äldre invånare, något som ställer nya krav på kommunens resurser och planering inom omsorg, hälso- och sjukvård. Samtidigt som antalet äldre ökar så minskar antalet personer i arbetsför ålder. Detta innebär att kommunen behöver ställa om sitt arbetssätt och se över hur verksamheten ska organiseras. Detta arbete påbörjades under våren 2024 då socialnämnden reviderade riktlinjerna för biståndsbedömningen där nämnden försöker att styra om resurserna för särskilt boendet till insatser i ordinärt boende.

Ekonomiska konsekvenser

Budgeterad kostnad för Solgården 2025 är 14 400 tkr. Vid en flytt av verksamhet kommer vissa kostnader att finnas kvar ser tabell nedan.

Budget Solgården 2025	14 400
Estimerade kostnader för flytt av brukare till Lillågården*	7 352
Estimerad besparing efter flytt**	7 048
Driftskostnader	5 829
Kostnader av engångskaraktär	1 523

*Inkl. kostnader av engångskaraktär

**Avser skillnad mellan Solgårdens budget och kostnader efter flytt

Estimerad besparing av denna förändring blir ca 7 048 tkr.

Övergripande konsekvenser för kommunen

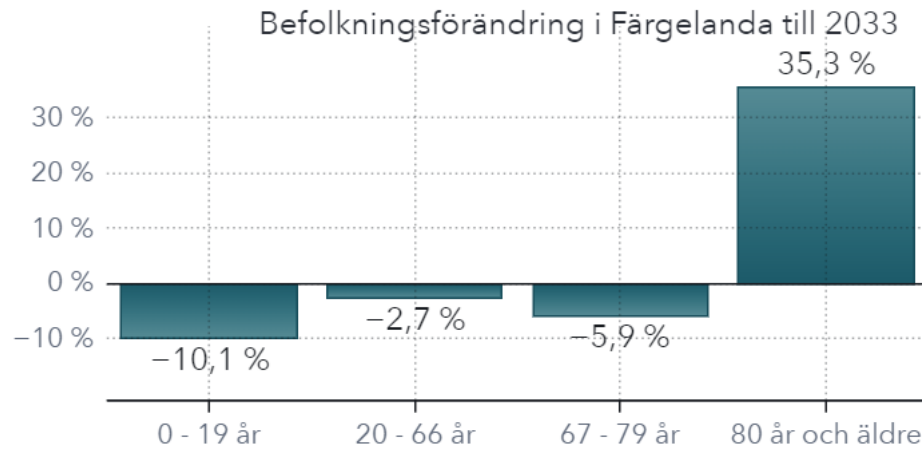
Den ökande andelen äldre invånare kommer att skapa ett större tryck på kommunens äldreomsorg och hälso- och sjukvårdsresurser tillsammans med omställningen till god och nära vård som innebär att allt mer avancerad sjukvård kommer att bedrivas av kommunal primärvård. Detta kommer att leda till ökade krav på hemtjänst och hemsjukvård, där fler äldre önskar bo kvar hemma så länge som möjligt.

För att möta detta så kommer det att krävas investeringar i välfärdsteknologi för att effektivisera omsorgen och se till att de personella resurserna är där dom behövs. Samtligt kommer socialförvaltningen att behöva göra

kompetenssatsningar för våra medarbetare för att möta det förändrade vårdbehovet.

Demografiska utvecklingen

Enligt SCB ovan ser vi en tydlig förändring av demografin i Färgelanda kommun, där befolkningen över 80 år förväntas öka med 35,3 %, medan yngre och arbetsföra åldersgrupper minskar, innebär flera utmaningar för kommunens äldreomsorg. En kraftig ökning av andelen äldre kommer att leda till ett större behov av vård- och omsorgsinsatser. Detta ställer höga krav på både resurser och planering, samtidigt som kommunens kostnader för äldreomsorg sannolikt kommer att öka.

Med en minskande arbetsföra befolkning (-2,7 % i åldersgruppen 20–66 år) riskerar kommunen att möta svårigheter med rekrytering av vård- och omsorgspersonal, vilket kan leda till brist på kompetens och sämre tillgång till service för äldre. Dessutom skapar den åldrande befolkningen ett behov av tillgängliga bostäder som är anpassade för äldre, till exempel trygghetsboenden eller seniorlägenheter, samt förbättrad infrastruktur, särskilt kollektivtrafik och offentliga miljöer som är lättillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

För att minska belastningen på vård- och omsorgssystemet blir det också allt viktigare att satsa på förebyggande insatser som främjar äldres hälsa, exempelvis genom sociala aktiviteter, fysisk träning och åtgärder mot ensamhet och psykisk ohälsa.

Samtidigt står kommunen inför ekonomiska utmaningar. En åldrande befolkning innebär en förändrad försörjningskvot, där en minskad andel arbetsföra invånare ska bidra till skatteintäkter som ska täcka de ökade kostnaderna för äldreomsorg. Detta kan påverka kommunens ekonomi negativt och minska dess möjligheter att genomföra nödvändiga satsningar.

Personella resurser

Enligt SKR så ökande antalet personer i arbetsför ålder med 455 000 personer i åldersspannet 23–60 år mellan åren 2013–2023, för perioden 2023–2033 är motsvarande siffra 13000. Om vi kopplar detta till tabellen ovan som visar att antalet i arbetsförålder kommer att minska med 2,7% innebär detta att vi inte kommer ha personal att göra på det sätt som vi arbetar idag.

Detta innebär att vi måste planera om det utbudet av insatser vi har idag. Socialförvaltningen ser att det behövs skapas ett ”äldre hus” i Färgelanda kommun som innehåller all särskild boendeverksamhet, hemtjänst och HLS-personal. Detta för att kunna få till en effektivt och brukarnära verksamhet. Att kunna samplanera mellan hemtjänst och särskilt boende är ett måste för att kunna bemanna efter brukar behovet samtidigt som socialförvaltningen får en resurseffektiv verksamhet.

Socialförvaltningen anser därför att kunna skapa förutsättningar för en budget i balans behövs skapa 1 särskilt boende i Färgelanda kommun som även inrymmer hemtjänst och HSL personal. Detta arbete bör påskyndas genom att socialförvaltningen under 2025 flyttar ur all verksamhet vid Solgården.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse 2024-11-15

Sändlista:

Socialchef

Kommunstyrelsen

KS § 141 **Dnr 2024/305**
Åtgärder för en budget i balans

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen godkänner åtgärder enligt förvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-11-04.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av kommunstyrelsens presidium.

Ärendebeskrivning

Vid kommunstyrelsens sammanträde den 9 oktober 2024 (§ 121) beslutade kommunstyrelsen att förvaltningen skulle återkomma till nästa sammanträde med åtgärder för en budget i balans.

Vidare beslöt kommunfullmäktige vid sitt sammanträde den 23 oktober 2024 (§ 60) att vid sitt decembermöte anta en åtgärdsplan för att hantera det prognostiserade underskottet. Åtgärdsplanen kommer att vara en del av kommande budgetarbete.

Kommunstyrelsen prognostiserar för år 2024 ett underskott som uppgår till ca 19 miljoner kronor, vilket huvudsakligen har sin grund i en underfinansierad snöröjningsbudget samt en underfinansierad budget för fastighetsunderhåll.

Genom förändrad snöröjningsverksamhet och beslutad Mål- och resursplan för 2025-2027 (KF 2024-06-12, § 41) har kommunstyrelsen tilldelats medel för snöröjning samt fastighetsunderhåll i nuvarande nivå, vilket innebär att orsakerna till årets prognostiserade underskott är åtgärdade genom antagen Mål- och resursplan för 2025-2027.

Inte desto mindre står kommunen som helhet inför stora ekonomiska utmaningar, varför kommunstyrelsen i egenskap av fastighetsägare samt leverantör av måltidsproduktion, vaktmästeri och lokalvårdsverksamhet måste medverka i helheten för att klara framtidens utmaningar. Verksamheten skulle kunna bedrivas mer effektivt om antalet verksamhetslokaler skulle minskas, vilket i sin tur skulle få direkt effekt på minskade kostnader för fastighetsunderhåll, måltidsproduktion, vaktmästeri och lokalvård.

Förändringarna måste hanteras inom ramen för kommande budgetarbete.

Kommunstyrelsen

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2024-11-04

Kommunstyrelsens beslut den 9 oktober 2024 (§ 121)

Mål- och resursplan (KF 2024-06-12, § 41)

Justering

Utdragsbestyrkande

Kommunledningskontoret
Kommundirektör
Katrín Siverby

Tjänsteskrivelse
2024-11-05
2024/305

Kommunstyrelsen

Förslag till åtgärder för en budget i balans

Beslutsförslag

Kommunstyrelsen godkänner åtgärder enligt förvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2024-11-04.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av kommunstyrelsens presidium.

Ärendebeskrivning

Vid kommunstyrelsens sammanträde den 9 oktober 2024 (§ 121) beslutade kommunstyrelsen att förvaltningen skulle återkomma till nästa sammanträde med åtgärder för en budget i balans.

Vidare beslöt kommunfullmäktige vid sitt sammanträde den 23 oktober 2024 (§ 60) att vid sitt decembermöte anta en åtgärdsplan för att hantera det prognostiserade underskottet. Åtgärdsplanen kommer att vara en del av kommande budgetarbete.

Kommunstyrelsen prognostiserar för år 2024 ett underskott som uppgår till ca 19 miljoner kronor, vilket huvudsakligen har sin grund i en underfinansierad snöröjningsbudget samt en underfinansierad budget för fastighetsunderhåll.

Genom förändrad snöröjningsverksamhet och beslutad Mål- och resursplan för 2025-2027 (KF 2024-06-12, § 41) har kommunstyrelsen tilldelats medel för snöröjning samt fastighetsunderhåll i nuvarande nivå, vilket innebär att orsakerna till årets prognostiserade underskott är åtgärdade genom antagen Mål- och resursplan för 2025-2027.

Inte desto mindre står kommunen som helhet inför stora ekonomiska utmaningar, varför kommunstyrelsen i egenskap av fastighetsägare samt leverantör av måltidsproduktion, vaktmästeri och lokalvårdsverksamhet måste medverka i helheten för att klara framtidens utmaningar. Verksamheten skulle kunna bedrivas mer effektivt om antalet verksamhetslokaler skulle

minskas, vilket i sin tur skulle få direkt effekt på minskade kostnader för fastighetsunderhåll, måltidsproduktion, vaktmästeri och lokalvård.

Förändringarna måste hanteras inom ramen för kommande budgetarbete.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse daterad 2024-11-04

Kommunstyrelsens beslut den 9 oktober 2024 (§ 121)

Mål- och resursplan (KF 2024-06-12, § 41)